

Boštjan Udovič in Ajša Dobrin
(urednika)

STEREOTIPI IN PREDSDODKI DO DRUGEGA V DRŽAVAH NEKDANJE JUGOSLAVIJE

Ajša
Diplomatica

Boštjan Udovič in Ajša Dobrin
(urednika)

Stereotipi in predsodki do drugega v državah nekdanje Jugoslavije

Ljubljana, 2025

Boštjan Udovič in Ajša Dobrin (urednika)

Stereotipi in predsodki do drugega v državah nekdanje Jugoslavije

Ljubljana, 2025

Izdajatelj in založnik: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV

Za založbo: Iztok Prezelj, dekan

Copyright © FDV, 2025

Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.

Vse pravice pridržane.

Recenzenta: Marjan Svetličič in Ksenija Šabec

Jezikovni pregled: Rok Mrvič

Naslovnica: Grega Tekavec

Prelom: Zavod Vizar

Dostopno prek:

<https://www.fdv.uni-lj.si/raziskovanje/raziskovalni-centri/oddelek-za-politologijo/center-za-mednarodne-odnose/rastoca-kulturna-razdalja-in-stereotipizacija-v-malih-tranzicijskih-drzavah-primer-drzav-nekdanje-jugoslavije>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 249451779

ISBN 978-961-295-128-3 (PDF)

DOI: <https://doi.org/10.51936/9789611283>

Kazalo

Predgovor	7
O stereotipih, predsodkih in drugih ... razumevanjih drugega v pojugslovenskem prostoru (Boštjan Udovič)	9
Republika Slovenija (Gal Ašič)	53
Republika Hrvaška (Brina Sara Kalan in Hana Ramovš)	77
Bosna in Hercegovina (Anja Zahorodni)	93
Republika Srbija (Eva Mahne in Tinkara Tkalec)	125
Republika Črna gora (Ajša Dobrin in Jaka Zupanc)	161
Republika Kosovo (Miha Persyn in Titi Habicht)	181
Republika Severna Makedonija (Jan Stariha in Ajša Dobrin)	211

Kazalo tabel:

Tabela 1: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Hrvatu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	36
Tabela 2: Kaj bosanski Hrvati in Srbi ter Bošnjaki mislijo o »tipičnem« Bosancu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	37
Tabela 3: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Bosancu (na splošno), načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	38
Tabela 4: Kaj drugi mislijo o »tipičnem« Srbu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	39
Tabela 5: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Črnogorcu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	40
Tabela 6: Kaj drugi mislijo o »tipičnem« Kosovcu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	41
Tabela 7: Kaj drugi mislijo o »tipičnem« Makedoncu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)	42
Tabela 8: Kakšni so »tipični« Slovenci? (prvih pet odgovorov po pogostosti)	43

Kazalo slik:

Slika 1: Socialna samokategorizacija	23
Slika 2: Predsodkovne komponente in procesi	26
Slika 3: Vas Baljvine v Republiki Srpski	31
Slika 4: Indeks etnične raznolikosti (<i>ethnic factionalization index</i>), leto 1971	33
Slika 5: Samodeklarirani Jugoslovani (po narodnosti), leto 1991	33
Slika 6: Slovenski turisti ob hrvaški obali	58
Slika 7: Objava na r/Slovenija na omrežju Reddit	59
Slika 8: Bošnjaki med gledanjem nogometa v pivnici	61
Slika 9: Nekdanji podpredsednik srbske vlade Aleksandar Vulin	63
Slika 10: Črnogorsko naselje Sveti Stefan	65
Slika 11: Slaščičarna in okrepčevalnica	67
Slika 12: Objava kosovskega mladoletnika z orožji	68
Slika 13: Objava Zmaga Jelinciča v Žalcu	69
Slika 14: Twitter objava Irene Joveve, na katero se je nanašala Nova24TV	70
Slika 15: Izjava hrvaškega predsednika Zorana Milanovića	83
Slika 16: Izjava babice Komšičeve žrtve v objavi 24sata na Facebooku	86
Slika 17: Ena od objav na Twitterju	87
Slika 18: Komentar hrvaškega navijača pod objavo o rokometni tekmi med Hrvaško in Slovenijo	89
Slika 19: Politično-administrativna delitev Bosne in Hercegovine	97
Slika 20: Složna braća	102
Slika 21: Naslovna stran Dnevnega avaza 1. marca 2010	104
Slika 22: Članek Radio Slobodna Evropa	105
Slika 23: Naslov članka Detektor.ba	106
Slika 24: Članek analitske ekipe Radiosarajevo.ba	107
Slika 25: Facebook objava bosansko-hercegovskega ministra za zunanje zadeve Elmedina Konakovića	108
Slika 26: Članek hrvaškega Večernjega lista	109
Sliki 27a in 27b: Naslovi člankov hrvaških medijev iz Bosne in Hercegovine o Bošnjakih	111
Slika 28: Naslov članka RTRS: »Hrvati iščejo tretjo entiteto«	112
Sliki 29a in 29b: Naslovi člankov RTRS in BN TV	114
Slika 30: Facebook objava Milorada Dodika, predsednika entitete	
Sliki 31a in 31b: Poročila predsedstva Bosne in Hercegovine o diplomatskih srečanjih	116
Slika 32: Srbski »pogled« na Zahodni Balkan	133
Slika 33: Satirični zemljevid Balkana	134
Slika 34: Članek o »obarvani revoluciji« v Severni Makedoniji in njenih posledicah za Srbijo	135
Sliki 35a in 35b: Izjave Aleksandra Vulina	136
Slika 36: Spletna stran srbskega medija Informer	138

Slika 37: Članek o popisu prebivalstva na Kosovu	139
Slika 38: Članek s polariziranim naslovom in slabšalnim tonom o Albancih	139
Slika 39: Stereotipi o Albancih v spletnih memih	140
Slika 40: Članek, ki slabšalno in manjvredno piše o Makedoncih	141
Sliki 41a in 41b: Poročanje slovenskega medija o izjavah predsednika Aleksandra Vučića ob izenačenju nogometne tekme med Slovenijo in Srbijo	144
Slika 42: Poročanje bošnjaškega medija o izjavah Aleksandra Vučića ob izenačenju nogometne tekme med Slovenijo in Srbijo	144
Slika 43: Spletni vplivnež Balkan Dad o dožemanju Slovenije ob svojem prvem obisku	145
Slika 44: Izjava o negativni izkušnji Srba na enem izmed slovenskih mejnih prehodov	146
Slika 45: Negativno mnenje Srba o slovenski policiji in slovenskem narodu nasploh	146
Slika 46: Pozitiven vtis Srba o Ljubljani in Sloveniji nasploh	147
Slika 47: Članek o pretiranih nacionalističnih nagnjenjih srbske in hrvaške politične elite	148
Slika 48: Posnetek zaslona videoposnetka o stereotipih, ki jih imajo Hrvati do Srbov	149
Slika 49: Objava, ki nakazuje, da so Srbi mnenja, da so sami avtorji večine hrvaških domoljubnih pesmi	150
Slika 50: Meme, ki namiguje na nespoštovanje človekovih pravic Srbov, ki prebivajo na Hrvaškem	152
Slika 51: Poročanje o zgodovinskem učnem gradivu otrok v Črni gori	154
Slika 52: Objava Srba v skupini Crnogorci na okupu, ki izraža srbsko mnenje o Črnogorcih	155
Slika 53: Izjava Jakova Milatovića na platformi X o odnosu med Črno Goro in BiH	165
Slika 54: Komentar bralke »Pozdrav za Bosno! Živeli!«	167
Slika 55: Komentar bralca »Mutikaše in podrepne muhe Nemčije«	168
Slika 56: Komentar bralca	168
Slika 57: Reddit komentar »Hrvaška a? Ustaši dajejo sebi pravičo glasu«	169
Slika 58: Izjava Jakova Milatovića na platformi X o odnosu med ČG in Kosovom	169
Slika 59: Komentar bralke, ki čestita Kosovu	170
Slika 60: Komentar o Makedoncih	172
Slika 61: Komentar	173
Slika 62: X komentar	174
Slika 63: Ideja, da Srbija gleda na države bivše Jugoslavije kot na nekaj, kar bi lahko bilo njeno	176
Slika 64: Izjava Albina Kurtija o dobrem sodelovanju med Slovenijo in Kosovom	187
Slika 65: Izjava predsednice Vjose Osmani o Sloveniji	188
Slika 66: Komentar uporabnika AnAlbanian in mnenje o Sloveniji in Slovencih na platformi Reddit	188
Sliki 67a in 67b: Izjave predsednice Osmani o zločinih Srbov na Kosovu	190
Slika 68: Odgovori različnih kosovskih uporabnikov platforme Reddit o njihovem mnenju o Srbih in Srbiji	191
Slika 69: Odgovori kosovskih Srbov o tem, kako pripravljeni so sprejeti Bosance	193

Slika 70: Odgovori kosovskih Albancev o tem, kako pripravljeni so sprejeti Bosance.	193
Slika 71: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o prebivalcih BiH.	194
Slika 72: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o prebivalcih BiH.	194
Slika 73: Odgovori Kosovcev o Hrvaški in BiH.	197
Slika 74: Čestitke Albina Kurtija Andreju Plenkoviću ob ponovni izvolitvi za predsednika hrvaške vlade na platformi X.	198
Slika 75: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o Hrvatih.	199
Slika 76: Objava Albina Kurtija na omrežju X.	201
Slika 77: Mnenje Kosovcev o Črni gori (in Makedoniji).	202
Slika 78: Odgovori prebivalcev Kosova o Severni Makedoniji in Črni Gori.	203
Slika 79: Komentar uporabnika AnAlbanian o mnenju do Slovenije in Slovencev na platformi Reddit.	204
Slika 80: Satirična upodobitev makedonskega pogleda na Balkan.	216
Slika 81: Bosanci kot prijeten in bližnji narod.	218
Slika 82: Prijazni ljudje, dobra hrana, krivica na Evroviziji.	218
Slika 83: Ko hiša gori, ni pomembno, kdo si.	219
Slika 84: Najstniška simpatija, glasba in naklonjenost kulinariki.	220
Slika 85: Religija kot nepomemben dejavnik pri resničnem prijateljstvu.	220
Slika 86: Ljubezni do Hrvaške je pri Makedoncih skoraj genetska.	222
Slika 87: Ko ni meje, ni spora.	223
Slika 88: Preteklost nas je povezala, jezik nas drži skupaj.	223
Slika 89: V poplavi težav s sosedi Hrvati ostajajo svetla izjema.	224
Slika 90: Hrvaška in Severna Makedonija sta si bližje, kot kaže zemljevid.	225
Slika 91: Ko je sobivanje nuja in ne izbira.	226
Slika 92: Ko se jezik govori potihoma, a razkrije največ.	227
Slika 93: Včasih niso krivi politiki, včasih si preprosto nočemo biti blizu.	227
Slika 94: Otroci znajo graditi mostove, odrasli jih pogosto rušijo.	228
Slika 95: Sožitje ni mogoče brez spoštovanja simbolov države.	229
Slika 96: Ne bodi pametnjakovič v državi, ki jo zaničuješ.	230
Slika 97: Napake so na obeh straneh, a rešitev je skupna.	231
Slika 98: Tvit.	232
Slika 99: Pohvala slovenskim športnikom.	233
Slika 100: »Nismo 'bratje', ampak v resnici hočejo, da priznamo, da smo 'Južna Srbija'.«	234
Slika 101: »Srbi imajo najboljšega košarkarja 'v vesolju', najboljšega tenisača vseh časov. In na žalost imajo tudi Vučića.«	235
Slika 102: »Sit sem twitterja, ko vidim, kakšne težave delajo Srbi svojemu diktatorju. Milina.«	235

Predgovor

Razprave o predsodkih in stereotipih so kot kuhanje goveje juhe: vedno so dobre, a lahko bi bile še boljše. To lahko pripišemo predvsem temu, da so predsodki in stereotipi neizčrpen vir sekant in tangent pogledov, vidikov, predvsem pa občutkov. Ti občutki so v veliki meri neracionalni in posledično ne samo vir, ampak tudi vzrok in razlog, da danes o predsodkih in stereotipih sploh govorimo.

Pričujoče monografije, ki odstira samo del vseh skrivnosti o predsodkih, stereotipih in etnični distanci v državah nekdanje Jugoslavije, ne bi bilo, če ne bi z Marjanom Svetličičem sredi leta 2009 ugotavljala, da je z vidika diplomatskih odnosov in mednarodnega poslovanja, predvsem pa zaradi strateških interesov Slovenije v pojugoslovanskem prostoru, treba raziskati »balkanski svet« v času velike gospodarske krize. In sva začela: najprej zelo nestrukturirano, po načelu »delaj in se uči«, nato pa vse bolj strukturirano. Ta monografija je tako samo en kamenček v mozaiku zanimanja in védenja o procesih stereotipizacije in predsodkov, ki se zdijo danes še pomembnejši, kot so bili pred petnajstimi leti. Ni se namreč spremenil le svet, spremenilo se je tudi pojugoslovansko območje. In to ne v smeri večje koherence in povezanosti, ampak vse večjih in vse vidnejših razpok, oddaljenosti in predvsem nenaklonjenosti enega naroda do drugega.

Zaradi vsega naštetega ter globalnih sprememb v t. i. VUCA svetu, svetu spremenljivosti, negotovosti, kompleksnosti in dvoumnosti, je treba mehkim dejavnikom v diplomatskih in poslovnih odnosih med državami nameniti veliko več prostora. Brez tega so lahko mnoge priložnosti ne samo izgubljene, ampak uničene, mnoge skupne lastnosti razdvojene, predvsem pa se namesto poslušanja in slišanja obračamo k neposlušanju in zavračanju.

Pričujoče delo je nastalo kot plod dela študentov, ki se zanimajo za področje pojugoslovanskega prostora, in predstavlja uvid v aktualno stanje. Delo ni dokončno, ampak določa izhodišča za razmišljanje in ugotavljanje, kje se pojugoslovanski prostor nahaja petintrideset let po razpadu Jugoslavije. Obenem daje nastavke za razmišljanje, kaj mora

Slovenija kot majhna in mala država storiti v tem območju, da bi uspešno uveljavila svoje nacionalne politično-gospodarske interese.

Knjiga je rezultat raziskovalnega projekta *Rastoča kulturna razdalja in stereotipizacija v malih tranzicijskih državah: primer držav nekdanje Jugoslavije* (J5-50173) ter raziskovalnega programa *Slovenija in njeni akterji v mednarodnih odnosih in evropskih integracijah* (P5-0177), njena izdaja pa je bila delno finančno podprta s strani Razvojnega sklada Fakultete za družbene vede.

Navsezadnje pa: te monografije ne bi bilo, če ne bi bilo študentk in študentov, ki so k njej prispevali. Zato gre moja zahvala najprej njim. Vsak s svojim poglavjem so utirali pot v skrivnosti predsodkov in stereotipov pojugslovskega območja. Sledi zahvala Roku Mrviču, ki je bedel nad jezikovno neoporečnostjo, recenzentoma dr. Marjanu Svetličiču in dr. Kseniji Šabec ter seveda sourednici Ajši Dobrin, ki je z budnim očesom skrbela za urejena poglavja, ki so prihajala z vseh vetrov.

Upam, da bo monografija zanimivo branje, predvsem pa upam, da bo spodbudila željo po še in še. Naj bo to Tebi, spoštovani bralec, le začetek nekega novega potovanja, na katerem izzivov in vprašanj ne bo primanjkovalo.

V Ljubljani, na veliki šmaren 2025.

Boštjan Udovič

O STEREOTIPIH,
PREDSODKIH IN DRUGIH ...
RAZUMEVANJIH DRUGEGA
V POJUGOSLOVANSKEM
PROSTORU

Boštjan Udovič

Stereotipi

Uvod in konceptualizacija stereotipov

Odnosi med ljudmi niso in ne morejo biti objektivni in objektivizirani že zaradi tega, ker smo v izhodišču ljudje subjektivna bitja s svojimi inherentnimi značilnostmi, prepričanji, pogledi, pa tudi razmišljanji. Posledično je v družbenih vedah nemogoče govoriti o »objektivnem odnosu« do drugega, saj ta ne obstaja. Njegov obstoj bi namreč terjal, da bi moral vsak posameznik najprej izkustveno vstopiti v odnos z nekom, nato ta odnos objektivno ovrednotiti ter šele nato vzpostaviti neko »mnenje« o drugem. A ker je subjektivnost prva in ključna značilnost vsakega posameznika, je to, da bi poskušali našo interakcijo z drugim človekom objektivizirati, praktično nemogoče. Rezultat tega je, da si pri določanju tega, »kakšni so drugi«, pomagamo s posrednimi spremenljivkami, ki jih označujemo s terminom *stereotipi*.

Denmarkova in Williams (2014) stereotipe definirata kot »poenostavljeno in standardizirano predstavo ali podobo, ki ima poseben pomen in je skupna članom neke skupine«. Po njunem mnenju je mogoče stereotipe deliti v dve skupini: v tiste med skupinami in v tiste znotraj skupin. Za prve je značilno, da se predmeti ali ljudje med seboj čim bolj razlikujejo; za druge pa, da so si predmeti ali ljudje čim bolj podobni. Kaj to pomeni v praksi? To, da se stereotipi znotraj skupin praviloma oblikujejo v bolj pozitivni smeri kot stereotipi zunaj skupin oz. do drugih skupin, saj se posameznik, ki določeni *societalni* skupini pripada, želi načeloma z njo identificirati. In ker vsak od nas želi graditi karseda pozitivno (samo)podobo, to željo zrcalimo tudi na skupino, ki ji pripadamo. Krog je sklenjen. Naša želja po ugajanju in pripadanju vodi do tega, da bolj pozitivno vrednotimo sebe in skupino, ki ji pripadamo. Ker ima ta skupina v naših očeh »visoko dodano vrednost«, se želja preslika nazaj na nas ter viša našo »vrednost« na družbeni lestvici.

Če so znotrajskupinski stereotipi avtohtoni in bolj pozitivno naravnani, pa so izvenskupinski stereotipi običajno odnosni (relacijski) in ne vedno pozitivni. V razpravah o stereotipih in predsodkih pogostokrat

pozabljamo na pomen odnosnosti, ki v socialni dinamiki v družbi, ki ji pripadamo ali ne, vedno ustvarja neke (samo)podobe o nas ali o drugem. Odnosnost v procesu stereotipiziranja pomeni, da drugo družbeno skupino ali posameznika začnemo postavljati v odnos do nas samih. Če sebi pridamo določene attribute, drugega definiramo v odnosu do teh družbenih atributov. Poglejmo primer. To, da Slovenci radi definiramo Črnogorce kot lene, ne izhaja iz objektivnega, merljivega dejstva, ampak predvsem iz tega, da sebe definiramo kot delavne. Ker smo mi delavni, so drugi – v navedenem primeru Črnogorci – leni. Podobna zgodba se pojavi, ko se Slovenci radi vzporejamo z Avstrijci ali Nemci. Njih v svojem psihološkem profilu pogostokrat razumemo kot urejene, delavne, pridne, bogate in še kaj. V takem kontekstu smo mi tisti, ki smo leni in neurejeni, medtem ko so drugi tisti, katerih zgledom bi morali slediti.

Pickering (2015: b. s.) definicijo stereotipov in stereotipiziranja razširi še z enim elementom, in sicer naj bi imeli stereotipi poleg opisne značilnosti določene skupine tudi presojevalno. Tisti, ki ima stereotip ali stereotipizira, naj bi torej tudi (vrednostno) presojal druge ljudi ali pripadnike druge skupine. Tako takega posameznika ne zanima raziskovalni pristop do drugega, ampak kategorialni. Drugega, tako opozarja Pickering (2015), ne opazujemo in preučujemo, ampak kategoriziramo v določene vnaprej postavljene kategorije. To *via facti* pomeni, da namesto, da bi drugega preučevali, ga obravnavamo kot homogeni objekt, kar pa vodi k nedomišljanju in nerazumevanju razlik med posamezniki. Pickering stereotipe deli na dve kategoriji: na spremenljive, ki smo jih pripravljene spremeniti, če se spremeni naše izkustvo, ter na nespremenljive, ki ostajajo vedno enaki, ne glede na spremenjene osebne ali družbene okoliščine, ter dodaja, da

stereotipi zmanjšujejo družbeni položaj tistih, na katere so usmerjeni, in jih omejujejo na določeno lastnost ali nagnjenje, ki jih ponižuje ali omejuje na dosežke, ki so povezani le s to lastnostjo ali nagnjenjem. To deluje kot mehanizem distanciranja, ki radikalno ločuje stereotipizirane od tistih, med katerimi stereotipi krožijo in se reproducirajo. Stereotipi se vedno

pojavnajo v dvosmernem, vendar enostranskem odnosu in delujejo v korist obstoječega *statusa quo*.

Četudi Pickering dopolnjuje definicijo Denmarkove in Williamsa, pa definiciji v določenih delih sovpadata, predvsem pri stereotipih kot elementu distanciranja od drugih in kot elementu reprodukcije. Stereotip, ki je dan samo enkrat, namreč ni stereotip, ampak vrednotna sodba. Pogoj, da vrednotna sodba postane stereotip, je, da se večkrat ponavlja, utrjuje, nadgrajuje, morda celo sistemsko umešča v določeni družbeni kontekst. Le z izpolnitvijo teh robnih pogojev lahko vrednotna sodba, ki se lahko pojavi tudi večkrat, postane stereotip.

Proces stereotipiziranja dovoljuje tudi odklone od samega sebe. To običajno poteka tako, da iz skupine ljudi, o katerih imamo določene stereotipe, izvzamemo neko osebo in ji pridamo drugačne attribute – ti so lahko bodisi pozitivni bodisi negativni. V veliko osebo ovrednotimo bolje od skupine, ki ji pripada. V vsakodnevnikih stikih lahko takšne primere najdemo v izjavah, kot so npr.: »Gorenjci so škrti, ampak Janez ni tak, on rad pomaga«, »Geji so promiskuitetni, a Mihael ni tipični gej«. Lahko pa je ta izločitev posameznika iz določene družbe tudi bolj objektivizirana. To se npr. v primorskem govoru kaže na primeru izjave »On ni tipični bjondo«, kar bi pomenilo, da četudi je svetlolas, nima vseh atributov, ki jih v okviru predsodkov in stereotipov običajno pripisujemo svetlolascem. Iz nekdanje Jugoslavije je v zvezi s Slovenci eden bolj poznanih stereotipov o Slovencih, predvsem o slovenskih ženskah, ubeseden v stavku: »Tako mlada, pa več Slovenka.« (več o tem v Novačić, 2006; Novačić, 2009). Prav na tem primeru lahko vidimo, da je besedna konstrukcija takšna, da jo je mogoče razumeti v več različnih okvirih, pozitivnih ali negativnih. Na to opozarja Novačić (2009: b. s.), ko pravi, da se je ta odnos do Slovenk na Balkanu verjetno oblikoval zaradi različnih razlogov:

Pojdimo od začetka. Že pred drugo svetovno vojno Slovenk niso »prodajali« za kožo in vreče moke. V vojni in narodno-osvobodilni borbi so Slovenke bile že emancipirane; vedele so, kaj želijo, in jasno so znale povedati, kaj želijo. To je na partizane naredilo globok vtis, predvsem na tiste, ki so [v veliko primerih]

prišli iz vasi in so bili navdahnjeni s patriarhalnimi vzorci. Po vojni so se ti partizani vrnili v svoj domači kraj, navdahnjeni z likom odločne Slovenke, s katero so se borili z ramo ob rami ali spali z bokom ob boku. Slovenke so zato v Jugoslaviji postale razumljene kot svobodne ženske, kar je ustrezalo tudi takratnim [marksističnim] oblastem. Seveda je v ljudskem jeziku to, da je bila Slovenka »svobodna« lahko pomenilo karkoli. Na primer to, da se hitro predajo prvemu Bosancu, ki ga srečajo. Takšno tolmačenje so razvijali poleg samih Bosancev predvsem tisti fantje, katerih stik s Slovenkami je bila največkrat le slika Pepce Kardelj v Filmskih novostih.

Izhajajoč iz tega Novačičevega opisa, ki verjetno v veliki meri ustreza takratni socialistični realnosti v Jugoslaviji, lahko razberemo še eno pomembno lastnost stereotipov, ki je do sedaj še nismo omenili. Gre za odnos med oblikovanjem in močjo stereotipa ter družbenimi kontakti. V svojem slikovitem prikazu mladih fantov, ki v Jugoslaviji Slovenk sploh niso srečali, Novačić točno opozori na dejstvo, da so stereotipi veliko bolj prisotni in trdovratni v primerih, ko je visoka odsotnost stikov med posamezniki in različnimi družbenimi skupinami (t. i. kontaktna hipoteza; Allport, 1979). Odsotnost stikov namreč onemogoča osebno izkušnjo s pripadnikom posamezne družbene skupine. Svoja stališča do njega ali drugih pripadnikov te skupine zato oblikujemo na podlagi izkušenj iz druge roke – pripovedovanj drugih, branja o drugih, ustvarjanja lastne podobe na podlagi dostopnih informacij ipd. Ker naših atributizacij in predstav, pa tudi informacij o drugem ne moremo preveriti, se v nas oblikujejo predstave o tem, kakšen je drugi. Te predstave se, če je odsotnost stikov med nami in drugim močna oz. vseprisotna, zlivajo same vase, samopotrjujejo in utrjujejo. Odsotnost stikov je tako neke vrste samoizpolnjujoča se napoved – ustvari se neka podoba o drugem in se potencira, saj ni dejavnikov, ki bi jo lahko zamajali. S perpetuacijo se ustvari nek občutek objektivne realnosti, ki stereotip odmakne od percepcije posameznika. Na neki točki se zgodi prelom, ko od tega, da menimo, da je posameznik ali družbena skupina »takšen in takšen«, preidemo na razumevanje, da ta posameznik je »takšen in

takšen«. Posledično zapademo v zanko, ki jo je v povezavi s stereotipi opisal Allport (1979: 191), ko je dejal, da so stereotipi »pretirano prepričanje, povezano z določeno kategorijo« [podčrtal B. U.]. In prav v besedici »pretirano« je skrivnost razumevanja stereotipov in stereotipiziranja.

Proces in akterji stereotipov in stereotipiziranja

Vse povedano narekuje osvetlitev procesa stereotipiziranja. Sibley in Osborne (2015), nadgrajujoč spoznanja Devinove (1989), ugotavljata, da se stereotipi razvijajo zaporedno dvofazno. V prvi fazi se v okolju pojavijo znaki, ki so povezani z določeno družbeno skupino, in ti v nas – brez našega zavedanja – sprožijo nastanek stereotipov. Gre za določene konstrukte, ki smo jih ponotranjili bodisi v primarni bodisi v sekundarni socializaciji. Ti konstrukti so lahko besedni (npr. Sapir-Whorfova hipoteza) ali nebesedni (npr. povezani z barvo, obliko, drugimi signali, ki nam priključijo nekaj v zavest). Ko se aktivira en konstrukt, potem se nam začnejo aktivirati tudi drugi, sorodni konstrukti. Recimo, da se mimo nas po ulici pripelje polno opremljen gasilski tovornjak. Vsi bomo takoj pomislili, da gredo gasilci gasit požar, čeprav se fantje morda peljejo samo na pico ali pa gredo v zakonski stan pospremit svojega stanovskega kolega. Ker bomo pričakovali, da je bil nekje blizu nas požar, bomo kmalu začeli poizvedovati, kje je bil ta požar, prebrali bomo novice itd. Gasilski avto tako vedno stereotipno povežemo s požarom.

Druga faza stereotipizacije pa sproži nadzorovane postopke za preprečevanje uporabe aktiviranega stereotipa. To pomeni, da nad stereotipom, ki smo ga uzavestili, uvajamo neke vrste osebno cenzuro, sploh v časih politične korektnosti. Stereotipi tako ostajajo neizrečeni, kar pa ne pomeni, da smo jih odpravili. Dejansko smo jih s postopkom samozatiranja le še utrdili, ker se naše predstave o drugih ne (z)morejo soočati z realnim svetom. Rezultat tega je, da nesoočanje argumentov in izkušenj vodi do trdovratnejših stereotipov, ki jih je na neki točki skorajda nemogoče odpravljati, saj se oseba o tem sploh ne želi več (racionalno) pogovarjati oz. se pogovoru o tej temi celo ogiba. To potrjuje

tudi moja lastna izkušnja, ko sem pred časom nekemu otroku, ki je bil zelo živahen, dejal, da če ne bo ubogal očeta, ga »bodo vzeli cigani«.¹ Dobil sem zgrožen pogled otrokove mame in očetov poduk, da se tega ne govori, ker to pa danes res ni več primerno.

Izhajajoč iz povedanega, bi se morda zdelo, da so stereotipi, ki so pri posamezniku oblikovani, ne samo stalni in nesprejemljivi, ampak zgrajeni na enosmernosti. Povedano drugače, če imamo o nekom prevladujoče negativne stereotype, potem bodo vsi naši stereotipi o njem ali o določeni družbeni skupini negativni. Da to ne drži, opozarjata Sibley in Osborne (2015), ko navajata, da so bili Judje v nemški družbi štiridesetih let prejšnjega stoletja obravnavani kot zelo sposobni in gospodarsko spretni, a tudi kot izjemno hladni, brezčutni in manipulativni. Na podoben stereotipno mešan način mi je pred leti slovenska poznavalka (*connoisseur*) klasične glasbe opisala nastop azijskega pianista, ko je dejala: »Bil je izjemno tehnično dovršen, a hladen, nečustven. Tako azijski.«²

¹ To da bodo neubogljive otroke »vzeli cigani« je izrek, ki se je v mojem otroštvu in mladosti na vasi na Primorskem pogosto uporabljal kot neke vrste grožnja. Četudi je ta grožnja povsem nelogična (Romi imajo dovolj svojih otrok, zakaj bi želeli še drugih), pa je bila med otroki pogosto vzeta zelo resno. A če se zadeve lotimo bolj znanstveno, si upamo trditi, da je ta »grožnja« vzeta iz ljudske pesmi *Bežimo, tecimo*, katere besedilo se glasi:

»1. Bežimo, tecimo, cigani gredo,
v rjavih bisagah otroke neso.
Ti dralala, ti dralala, tidralalalala,
ti dralala, ti dralala, tidralalalala.
2. Če se ne umivaš, cigana se boj,
sicer te zaloti in vzame s seboj.
Ti dralala, ti dralala, tidralalalala,
ti dralala, ti dralala, tidralalalala.«

Glasbena podoba pesmi je dosegljiva na dLib (2025).

² Zapisano po spominu. Poudariti moram, da me je pri njenem odgovoru predvsem zmotilo to, da je pridevnika »tehnično dovršen« in »hladen« vzporedila s pridevnikom »azijski«. V njeni miselnosti je gotovo veljalo, da so azijski umezniki tehnično izjemno spretni, a ne predajajo čustev. Da nekaj na tem drži, poudarja tudi Lewis (2006 et ff), ko azijske kulture umešča v kategorijo reaktivnih

Sposobnost posameznika, da ustvarja o isti osebi ali družbeni skupini mešane stereotipe, tj. ne samo negativne ali samo pozitivne, kaže na to, da je nastanek stereotipov pogojen z vedenjskim procesom v nas samih, ki poteka vzporedno na več ravneh in hkrati v istem časovnem obdobju. A sočasno je nastanek stereotipov nekaj, kar je inherentno vsakemu človeku, saj je stereotipiziranje, kot ugotavljajo Zhang et al. (2023), »človeška težnja, ki izhaja iz naše osnovne kognitivne potrebe po kategorizaciji, poenostavitvi in obdelavi zapletenega sveta«. Navedeni avtorji v svojem delu ugotavljajo tudi, da je glavno gibalno nastanka stereotipov socializacija posameznika v določeno kulturo ter da prav kultura igra pri nastanku in odpravljanju stereotipov najpomembnejšo vlogo. Pomembno na tem področju pa je tudi spoznanje, da nastanek in razvoj stereotipov ni samo kulturno pogojen, ampak sproža v naših možganih določene procese, ki se razlikujejo tako po spolu kot tudi po drugih osebnih značilnosti posameznika, ki je podvržen bodisi pozitivnim bodisi negativnim stereotipom o sebi ali drugih (prim. tudi Wu in Zhao, 2021).

Glede na to, da smo se do sedaj ukvarjali predvsem z nastankom stereotipov in tistim, ki jih formulira, je primerno, da izpostavimo tudi pomen stereotipov in stereotipiziranja do tistih, ki so žrtve stereotipov. Khan et al. (2012: 1–10) opozarjajo, da v življenjskih situacijah ne moremo ločiti tistega, ki stereotipe formulira, od tistega, na kogar se nanašajo. Po njihovem mnenju so namreč

socialne interakcije sestavljene iz obeh oseb, ki sta hkrati v vlogi zaznavalcev in tarč. To pomeni, da oba posameznika v družbeni interakciji lahko obravnavamo kot zaznavalca, ki se zanašata na stereotipe, ter kot tarči stigem, povezanih s stereotipi.³

kultur, za katere velja, da so introvertirane (torej navzven ne izražajo čustev) in nasploh zadržane (Lewis, 2018: 32).

³ Pri takšnem razumevanju je treba biti pozoren na »relativizacijo«, ki se lahko dogodi, tj. da sta za stereotipiziranje in stereotipe kriva tako tisti, ki stereotipizira, kot tisti, ki je stereotipiziran.

Ker gre za dinamičen proces tistega, ki stereotipizira, in tistega, ki je tarča tega stereotipiziranja, je treba ta proces zajeti v določeni časovni, krajevni in družbeni kontekst, če ga želimo preučevati. Posledično težko govorimo o stereotipiziranju nasploh, kar je mogoče, pa je govoriti o stereotipiziranju v določenih situacijah in kontekstih. Avtorji poudarjajo, da je v procesu stereotipizacije pomembna tudi družbena moč obeh, tj. tistega, ki stereotipizira, in tistega, ki je stereotipiziran. Kot ugotavljajo, je bolj stereotipiziran tisti, ki predstavlja nekakšno manjšinsko/marginalno značilnost, na drugi strani pa so med glavnimi stereotipizatorji večinoma tisti, ki pripadajo večinski skupnosti nekega območja. Ta trditev verjetno v večini primerov velja, je pa treba pri njeni operacionalizaciji biti previden, saj tako kot stereotipizirajo tisti, ki imajo družbeno moč, tiste, ki je nimajo, tako se dogaja tudi obratno. Ne smemo namreč predpostavljati, da bi lahko bili vir stereotipov samo tisti, ki imajo družbeno moč ali obratno. Kot smo že opozorili, je ta proces dinamičen in vseskozi spremenljiv. To mora biti tudi naše osrednje razmišljanje, ko analiziramo proces stereotipiziranja.

Dosedanja razprava se je v veliki meri osredotočila na neposredne stereotipe. A mnogi avtorji opozarjajo, med njimi npr. Hinton (2017), da poleg eksplicitnih stereotipov obstajajo tudi implicitni stereotipi, ki se pojavljajo pri posamezniku v asociativnih mrežah semantičnega spomina (znanja). To pomeni, da sorodne pojme in koncepte asociativno povezujemo v enotno shemo. Shema nam včasih da samo »ključni termin«, drugič pa vse z njim povezane termine (npr. koncept *bolnišnica* v asociativni mreži prinese s seboj zdravnika, medicinsko sestro itd., v splošnem pa ni razumljen kot nekaj dobrega; podobno je s konceptom *porodnišnica*, ki ga tudi povezujemo z zdravnikom, sestrami itd., a ima v naši asociacijski mreži pozitivno konotacijo). Takšen primer negativnega stereotipa pokaže tudi film *12 jeznih mož* (12 Angry Men), v katerem spremljamo številne asociativne negativne stereotipe o obtožencu, pri čemer se vsak od porotnikov sooča ne samo s svojim stereotipi in predsodki, ampak tudi s svojo moralno in vrednotami, ki predstavljajo ozadnji element asociativne mreže vsakega posameznika.

Predsodki

Uvod in konceptualizacija predsodkov

Če povzamemo do sedaj povedano, bi lahko dejali, da je najbolj enostavna definicija predsodka tista, ki predsodek opredeljuje kot negativen stereotip. Pri predsodkih obstajajo vsi postopki, ki obstajajo pri stereotipih, z razliko, da tisti, ki predsodek ustvari/ustvarja, drugi skupini doda določen negativen atribut. Da takšno razumevanje ni dovoljšno, opozarja Ksenija Šabec (2006: 19), ko glede na razpravo o predsodkih Mirjane Nastran Ule povzema, da so predsodki »zelo subtilne in trdovratne mikroideologije vsakdanjega sveta, v katerem ideologija deluje 'prikrito in zvijačno'«. Po njenem mnenju se predsodki izražajo v socialnih interakcijah med ljudmi (pri tem izpostavlja tudi šale in dvoumnosti), kjer je drugi tisti, ki je pripadnik »manjšinske, narodne, rasne, kulturne, religiozne, spolne itd. skupnosti« (ibid.). Opozoriti moramo, da je ta definicija po našem mnenju preozka, saj se osredinja samo na vsakdanji svet posameznikov (ne obravnava npr. predsodkov družbenih skupin ali morda celo političnih sistemov). Obenem je preozka tudi v smislu obravnave predsodkov, saj vnaprej predpostavlja, da se bodo predsodki oblikovali »le« do marginaliziranih oz. manjšinskih skupnosti, zapostavlja pa dejstvo, da se lahko predsodki oblikujejo tudi do večinskih skupnosti nekega območja. Poglejmo dva primera.

Japonska se je za razliko od drugih visokoindustrializiranih držav po drugi svetovni vojni zelo počasi odpirala v odnosu do drugih kultur. Večino delovne sile na Japonskem je do zadnjih nekaj let predstavljala japonska delovna sila. Šele po veliki krizi leta 2008 in vse bolj starajoči se japonski populaciji se je začela razprava o tem, če in kako odpreti japonsko gospodarstvo novi realnosti. Da imajo Japonci predsodke do (priseljencev iz) drugih kultur, je potrdila tudi raziskava japonskega pravosodnega ministrstva, v kateri so respondenti poudarili, da jih je bila tretjina deležna žaljivih opazk zaradi svojega porekla, približno 40 % pa jih je doživelo diskriminacijo na stanovanjskem področju (The

Guardian, 2017). Vsekakor pa to ni veljalo samo za priseljence, ampak nasploh za odnos do drugih kultur.

Drugi primer je primer največje verske skupnosti v Sloveniji, ki v Sloveniji gotovo ne predstavlja manjšinske skupnosti,⁴ je pa, kljub temu da je večinska, pogostokrat tarča različnih predsodkov oz. negativnih stereotipov tako v splošni javnosti kot tudi v medijih (npr. A.L., 2019; Dnevnik, 2013). Povedano kaže, da predsodki niso samo vsakdanja zadeva, ampak so lahko tudi politično institucionalizirani s strani oblasti državi (npr. v času vladavine Vladimirja Putina se je v Rusiji razmahnil institucionalizirani novorek o dekadentnem Zahodu in o t. i. Gejropi⁵), lahko pa se oblikuje tudi do določene večinske, ne samo manjšinske skupnosti.

Poleg ideološkosti predsodkov Begby (2021: 117) opozarja, da je predpogoj za zasnovanje predsodka obstoj možnosti za družbeno razumljeno odklonsko obnašanje, kar pomeni, da če se v družbi obnašamo drugače (v negativnem pomenu), kot od nas pričakuje družba, in obstaja za naše vedenje neke vrste družbena sankcija, potem bo naše (odklonsko) vedenje označeno s predsodkom do nas. Označili nas bodo npr. kot težavnega, nerodnega, nevednega; nekoga, ki nečesa ne razume, in podobno (Begby, 2021: 117).

Predsodki podobno kot stereotipi niso stalni oz. se pospešeno spreminjajo na podlagi silnic iz okolja. Ena od spremenljivk, ki vpliva tako na predsodke kot na stereotipe, je število kontaktov, ki jih ima določena skupina ali posameznik z drugo skupino ali posameznikom. Ta t. i. kontaktna hipoteza v sebi nosi dvoje predpostavk. Prva je, da število kontaktov zmanjšuje stereotipe in predsodke, druga pa, da morajo biti ti kontakti osebni. Četudi Allport (1979) nobene od obeh

⁴ Po državnem popisu je bilo katoliških vernikov v Sloveniji leta 2002 1.135.626 (57,8 %), po cerkvenem popisu leta 2021 pa 1.507.477 (71,48 %) (SŠK, 2021).

⁵ Gejropa (Гейропа) je rusko slengovsko poimenovanje, ki ni posebej žaljivo za geje, ampak je skovanka, ki se posmehljivo ali paranoično nanaša na Evropo ali Evropsko unijo. Z besedama gej in Evropa želi Gejropa poudariti, da je Evropska unija gejem prijazna, dekadentna ali celo, da Evropo obvladuje gejevska mafija. Skovanka se v ruskem novoreku uporablja tudi, ko je kakšna dejavnost označena kot neprimerna za Rusko federacijo (MdC, b.d.).

spremenljivk ni jasno izpostavil, so njegovi nasledniki to hipotezo pri »razbijanju« predsodkov vzeli bolj aksiomatično in so na njej gradili številne razširitve. Ena takih je bil koncept razširjenega stika (*extended contact*), ki so ga razvili Wright et al. (1997: 73–90), in je predvideval, da bo stik enega posameznika iz določene skupine s posameznikom iz druge skupine povzročil spremembo mnenja prve skupine o drugi skupini. Na bolj posreden način naj bi na zmanjšanje predsodkov vplivali tudi stiki prek televizije in radia (Schiappa et al., 2005: 92–115) (t. i. parasocialna kontaktna hipoteza, *parasocial contact hypothesis*), pa tudi stiki prek e-omrežij (White in Abu-Rayya, 2012; Amichai-Hamburger in Mckenna, 2006; White et al., 2015), ki so se razmahnili predvsem v zadnjih dvajsetih letih. Vse navedene študije vnaprej predpostavljajo, da se bo število ali količina in moč predsodkov zmanjšala, če se bodo stiki med posamezniki ali skupinami povečali. Čeprav nasploš v socialni psihologiji prevladuje mnenje, da se s stiki predsodki razbijajo, pa raziskava Paolinijeve et al. (2010: 1723–1738) tega ne potrjuje, ampak zaznava obratno, in sicer da lahko intenzivni stiki posameznika iz ene skupine s posameznikom iz druge skupine povzročijo celo okostenelost ali okrepitev predsodkov enih do drugih. Do tega prihaja, ker je v teh srečanjih posameznik ali skupina bolj izpostavljen, posledično pa to pomeni, da mora kot »varuh resnice svoje skupine« biti do predstavnikov druge skupine bolj trd oz. oster. Navidezno utrjevanje predsodkov v takih srečanjih torej pomeni, da ostaja posameznik zvest določenim predsodkom svoje skupine do druge skupine, hkrati pa ima možnost t. i. častnega umika z relativizacijo predsodka na način, da pripadnika druge skupine opiše kot netipičnega pripadnika te skupine (kot npr.: »On pa ni tipični ...«).

Nadgrajujoč povedano, Fiske (2018: 791–799) predsodke deli v dve kategoriji, v *stalno* in *spremenljivo*. Kategorija stalnih predsodkov je po njenem mnenju tista, ki je značilna za čez- ali medkulturno občevanje, kot sta npr. seksizem (*sexism*) in starizem (*ageism*), medtem ko kategorija spremenljivih predsodkov obsega predsodke glede etnične pripadnosti, rase in vere. Ti predsodki niso univerzalni oz. čez- ali medkulturni, ampak kulturno specifični ter pogojeni s kulturnimi konteksti, v katerih nastajajo. Fiske v svoji analizi izhaja predvsem iz

razumevanja, da sta spol⁶ in starost objektivno dani kategoriji, medtem ko so rasa, etnična in verska pripadnost arbitrarne kategorije in posledično spremenljive.

Faze, akterji in procesi v predsodkih

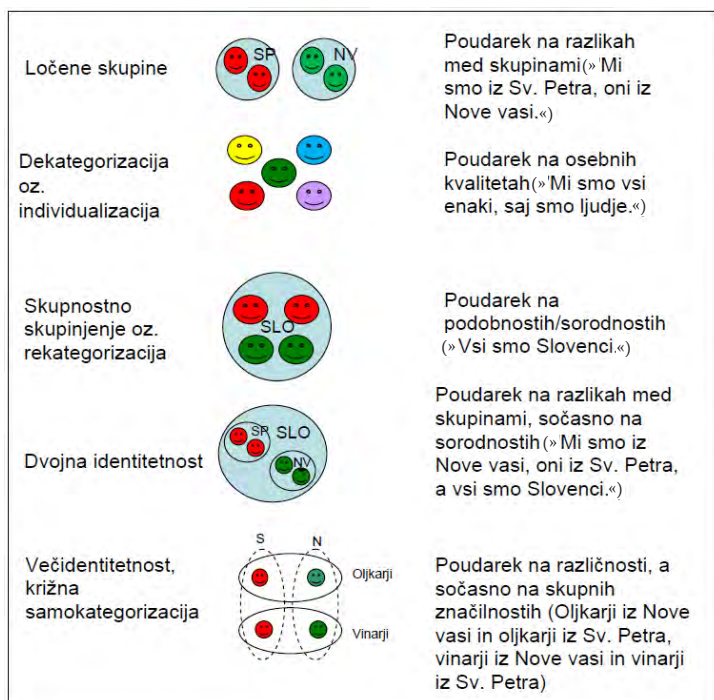
Abrams (2010: 13) prikazuje tri ravni umeščanja predsodkov v družbeno življenje. Kot ugotavlja, so sestavni elementi predsodkov: (1) splošni medskupinski kontekst, (2) psihološka (oz. psihosocialna; dopolnil B. U.) osnova predsodkov, (3) manifestacija predsodkov (navzven) in (4) ukvarjanje s predsodki.

Ko govorimo o splošnem medskupinskem kontekstu, moramo vedno imeti pred očmi zavedanje, da so »predsodki posredovani psihološko, tj. z interpretacijo družbenega konteksta s strani posameznikov« (ibid.: 14). Ti so namreč ujeti v določene družbene odnose, ki so determinirani ne samo z družbenimi silnicami, ampak tudi z osebnimi razlogi, izkušnjami ter z zgodovinskimi dejstvi ali le interpretacijo slednjih. Posameznik ali družbena skupina tako ni nepopisan list papirja, saj skozi procese primarne in sekundarne socializacije v svoj miselni kontekst prejema (oz. si določa) posamične attribute, ki potem določajo njegov psihosocialni in družbeni razvoj, prav tako pa tudi odnos do samega sebe in drugih. Poleg naštetega je v okviru medskupinskega konteksta treba upoštevati še druge dejavnike, ki določajo socialno dinamiko v skupini in te skupine do drugih skupin. Ti dejavniki so: moč skupine v družbi, obstoječe ali potencialne grožnje do ali v skupini in velikost skupine. Zavedati se je treba, da skupine niso stalne in se v

⁶ Stereotipi so tudi atributi, ki so (ne)posredno vezani na spol. Za ilustracijo naj navedemo primer Hofstedejeve lestvice, v kateri so atribut moškosti/ženskosti v kulturi nadomestili s konceptom »motiviranost za dosežke in uspeh« s pojasnilom: »izraza moškost in ženskost sta pri nekaterih naših strankah in obiskovalcih spletnega mesta povzročila nelagodje, saj sta spol obravnavala kot binarni pojem. Čeprav Hofstede vsekakor nikoli ni imel namena žaliti ljudi, smo ugotovili, da ime [kategorije] ni več aktualno, zato smo ga spremenili v ime 'Motiviranost za dosežke in uspeh'. Spremenjeno ime ne pomeni ponovne razlage dimenzije, prav tako so ocene držav ostale enake« (The Factor Culture, 2025).

svoji dinamičnosti spreminjajo tudi same, posledično pa se dejavniki, ki skupino določajo, spreminjajo z njimi (ibid.: 14–16).

Slika 1: Socialna samokategorizacija

Vir: Prirejeno na podlagi Abrams (2010: 26).

Abrams (ibid.: 16–27) definira osnovo za predsodke v treh spremenljivkah: v vrednotah družbe, v samoidentifikaciji z določenimi vrednotami družbe in v lastni socialni samokategorizaciji. Glede vrednot družbe se strinja, da te obstajajo same po sebi, hkrati pa se spreminjajo z interpretacijo posameznika. Pri tem je pomembna samoidentifikacija, ki ni povezana samo z vrednotami družbe, ampak tudi s prekrivanjem vrednot družbe z vrednostnim sistemom posameznika

in/ali skupin(e), ki ji posameznik pripada. Tretja kategorija je gotovo najpomembnejša, saj iz samokategorizacije posameznika znotraj družbe izvemo več o njegovih stereotipih in predsodkih. Abrams (ibid.: 26) v tem kontekstu loči pet kategorij samokategorizacije, in sicer: (1) kategorijo ločenih skupin (»mi smo iz Nove vasi, oni so iz Sv. Petra« – poudarek na razlikah med skupinami), (2) dekategori-zacijo oz. individualizacijo (»vsi smo enaki, saj smo ljudje« – poudarek na osebnih kvalitetah posameznika), (3) skupnostno skupinjenje ali rekategorizacijo (»vsi smo Slovenci« – poudarek na skupnostnih značilnostih), (4) dvojno identitetnost (»mi smo iz Nove vasi, oni iz Sv. Petra, a vsi smo Slovenci« – poudarek na različnosti, a sočasno na skupnih značilnostih), (5) večidentitetnost, križna samokategorizacija (oljkarji in vinarji iz Sv. Petra/Nove vasi *vs* oljkarji iz Sv. Petra in Nove vasi/vinarji iz Sv. Petra in Nove vasi).

Pri manifestaciji predsodkov Abrams poudarja njihovo čustveno noto. Pri tem opozarja, da manifestacija predsodkov ni nujno vedno samo negativna, lahko se kaže tudi v pozitivni podobi (t. i. dobrohotni predsodek, ki se najpogosteje nanaša na družbene vloge moškega in ženske), a vseeno tega ne gre zamenjevati s stereotipi, saj imajo predsodki v osnovi »izključevalni« (ustrezneje bi bilo reči *razlikovalni*) namen, ki ga stereotipi nimajo. Stereotipi so namreč poenostavljene podobe o nekom ali nečem, predsodki pa so za razliko od stereotipov vedno v nekem odnosu do navedene osebe, skupine ali stvari. Prav ta čustvenost je tisto, kar bi Abramsov pristop k predsodkom povezalo s pristopom Ksenije Šabec, ki o predsodkih govori predvsem v kontekstu ideologije. Vsaka ideologija je namreč čustveno zaznamovana, čustva so torej inherentna vsaki poziciji, kar pomeni, da so – tu Šabec primerno definira – predsodki vedno vrednostni ali ideološki. Omemba Marije Magdalene je npr. še danes pogojena s predsodkom, da je bila *padla ženska*, pri čemer zares ne vemo, ali je bilo to res. Prav tako ob njenih omembah pozabljamo, da je bila ena redkih ljudi, ki so stali pod križem, na katerem je bil križan Jezus. Ta primer nam kaže, da nas v kontekstu predsodkov realnost in realna slika sploh ne zanimata. Četudi so dejstva tista, ki kažejo, da so naši predsodki neosnovani, jih vlečemo za seboj in se na njih naslanjamo takrat, ko nam je to koristno.

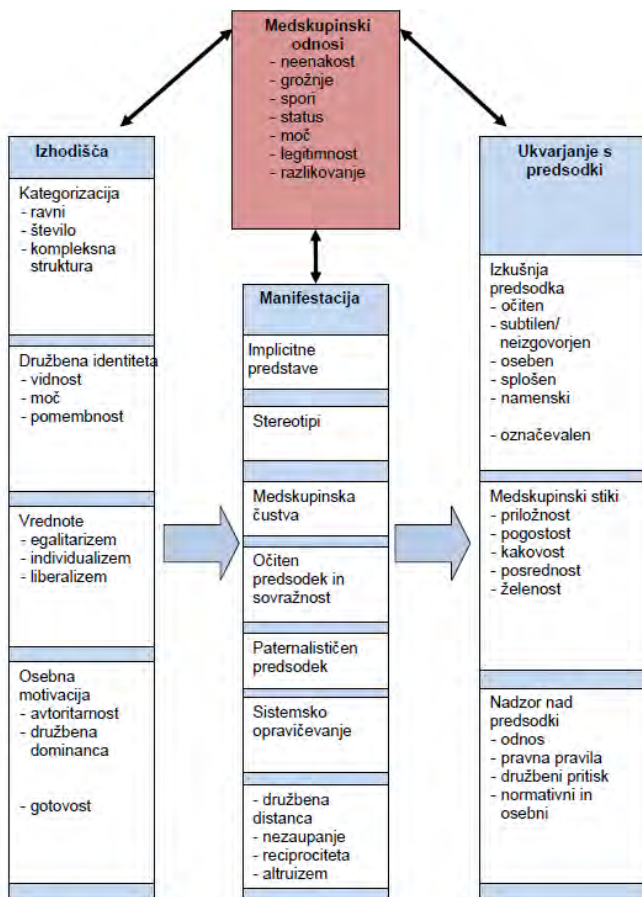
To še posebej velja v današnjem svetu, v času pospešene politične korektnosti, ko so predsodki (Šabec, 2006: 21)

potisnjeni v anonimnost in nereflektiranost vsakdanjega diskurza, s čimer njihova moč in vpliv raste, saj postajajo nevršljivi in služijo kot opravičilo vsakdanjih diskriminacijskih prepričanj, obenem pa so izjemno prilagodljivi. Za razliko od tradicionalnih predsodkov so sodobni predsodki izraženi simbolno oziroma posredno in mnogo bolj prikrito. To pomeni, da negativnih stališč do drugega⁷ ne izražajo odkrito, ampak se vzdržujejo pozitivnih. Niso torej izključevalni [...], ampak so zavračajoči na posreden, prikrit in pasiven način.

Ukvarjanje s predsodki, kot ga razume Abrams (2010: 35–51), pomeni dvofazno dejanje, ki se nanaša na predsodke: njihovo zaznavanje, upravljanje in razreševanje/razbijanje. Zaznavanje je predpogoj za druge dejavnosti, saj je upravljati in razbijati mogoče le predsodke, ki so zaznani in definirani kot predsodki. Upravljanje s predsodki pomeni, da začnemo zaznanim predsodkom utirjati njihovo življenje v določeni družbi. Eno od orodij je družbeni nadzor, ki upravlja s predsodki na dva načina: neposredno in posredno. Pri tem se je treba zavedati, da lahko družbeni nadzor predsodke povečuje ali zmanjšuje. Neposredno upravljanje s predsodki pomeni njihovo neposredno naslavljanje ter po potrebi njihovo razbijanje. Posredno upravljanje s predsodki pa pomeni, da predsodka pri njegovem upravljanju ne razrešujemo v njegovi srži, ampak ustvarjamo ugodno okolje za njegovo *raztapljanje*. Predsodka tako ne »napadamo«, ampak s posrednimi metodami skušamo ustvariti okolje, ki ga potem samo začne krhati ter ga odpravi. Najlažja pot za to so seveda izobraževanja in usposabljanja o in v zadevah, povezanih s predsodki.

⁷ V izvirniku piše: »do diskriminiranih«.

Slika 2: Predsodkovne komponente in procesi

Vir: Prirejeno na podlagi Abrams (2010: 51).

Poleg vsega naštetega imajo predsodki še tri značilnosti. Prva je njihova trdovratnost in vztrajnost. Za predsodke velja, da se hitro formulirajo, zelo težko pa jih je odpraviti. Druga značilnost je njihova fluidnost. Seebold et al. (2021) fluidnost najbolje opisujejo z izjavo znanega nemškega nogometaša turškega izvora Mesuta Özila: »Jaz sem

Nemec, ko zmagamo, in priseljenc, ko izgubimo«. V tej izjavi se zrcali izjemna pretočnost predsodkov, ki pa gotovo prispeva k njihovi trdovratnosti in situacijski normi, v kateri jih je skorajda nemogoče odpraviti. Predsodki imajo več življenj. Ko enega razbijemo ali pa vsaj okrušimo, dobimo dva nova. V eri politične korektnosti, ko je reči bobu bob že velika redkost, se predsodki množijo in razširjajo z vesoljno hitrostjo. Zato se je treba zavedati, da če želimo s predsodki upravljati, potem jih moramo najprej poznati. Odrivati jih v temačnost zasebnega življenja se nam prej ali slej vrne kot bumerang (prim. Verčič, 2025).

Stereotipi na Balkanskem polotoku v luči zgodovinskega razvoja⁸

Da je Balkan sod smodnika je verjetno stereotip, ki je star vsaj toliko, kot je stara zgodba o Balkanu in balkanskih narodih. To verjetno še toliko bolj velja za Bosno in Hercegovino, ki je doma in v svetu znana kot neke vrste »Balkan v malem«. ⁹ Ta sod smodnika je pogostokrat tik pred tem, da eksplodira – tako ali drugače. Pripeljal je do balkanskih vojn, do prve svetovne vojne, spremenil se je po drugi svetovni vojni, po koncu hladne vojne je v Evropi »prvi« zanelil krvavo vojno ... Vse to kaže, da je pojugslovenski prostor izjemno močan družbenopolitični laboratorij za ideje teh ali onih velesil, ki svoje ideje, želje ali samo ravnotežje moči testirajo prav na tej strnjeni geografski podcelini.

Na zažigalno moč Balkana je v preteklosti opozarjal že železni kancler Otto von Bismarck, ko je dejal, da se bo nekoč velika evropska vojna začela zaradi neumnosti na Balkanu. Zdi se, da so imele njegove besede preroško moč, kar je pokazala prva svetovna vojna. Kmalu po njenem koncu je raztreščenost Balkanskega polotoka v njegovi družbeni strukturi popisal Jovan Cvijić (1922), ki je osebne značilnosti prebivalcev

⁸ To poglavje je povzeto po knjigi Udovič et al. (2017) in Svetličič ter Udovič (2024), predružačeno ter dopolnjeno z novimi spoznanji.

⁹ Izraz, ki ga je avtor poglavja slišal ob svojem nedavnem obisku v Sarajevu, aprila 2025.

Balkana povezal s (težavnim) položajem držav, ki so se oblikovale na tem geografskem območju. A ne samo geografija, do Balkana je bila neusmiljena tudi zgodovina. Redki so namreč kraji na svetu, ki so bili na takem zgodovinskem prepihu, kot je bil prav Balkanski polotok, znotraj katerega so se oblikovali številni majhni in mali narodi in nacije, ki so svoje bistvo gradili na razlikovanju od drugih. Dejansko bi lahko za balkanske narode trdili, da so se, namesto da bi se oblikovali po načelu »mi smo to in to«, oblikovali bolj po načelu, kdo niso, torej »mi nismo to in to«. Ta pomen razlikovanja mi *vs* drugi je tako nekako vpisan v krvni sliki balkanskih narodov, nacij in držav in je dan. Ni ga mogoče ne spregledati ne obiti. Z njim je pač treba živeti. Tako kot z izrazom *balkanizacija*, ki je sicer v veliki meri ostal nedefiniran, ampak bi ga lahko brez težav umestili med predsodke o Balkanu.¹⁰ S tem izrazom, ki se je začel pogosteje uporabljati konec 19. stoletja, so veliki evropski imperiji označevali zemljepisno drobljenje držav, a sočasno tudi nevarnost, da pride v teh državah do obračunavanja, tudi na najvišji ravni. Morda se je to simbolično pokazalo v državnem udaru leta 1903, ko se je krvavo končala doba dinastije Obrenovičev in jo je nadomestila dinastija Karađorđevićev. Če izpustimo nepotrjene trditve, da naj bi za državnim udarom stala dinastija Karađorđevićev, je bilo simbolično sporočilo, kaj zmore Balkan, poslano s tem, kako so prevratniki obračunali s kraljem in njegovo soprogo. Po opisu očividcev so ju najprej ustrelili, nato so ju razkosali, njuni telesi pa z drugega nadstropja palače vrgli na kup gnoja sredi kraljevega vrta. Simbolično sporočilo, da na Balkanu ni prav nič svetega. Ta simbolika je bila neke vrste samoizpolnjujoča

¹⁰ Izraz balkanizacija se je v pisni obliki prvič pojavil po prvi svetovni vojni v New York Timesu, in sicer v pogovoru z Waltherjem Rathenauom, vodjem nemške tovarne električnih naprav Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft. Rathenau je v strahu pred vnovičnim oboroženim spopadom v Evropi nasprotoval prestrogu kaznovanju Nemčije ter v svojem intervjuju dejal, da če bodo zavezniki vodili tako politiko do Nemčije, kot so si jo zastavili, potem bo »[p]oložaj stršen, [...] posledica [pa] bo balkanizacija Evrope« (Todorova, 2001: 68). Od te točke dalje je bil termin balkanizacija uporabljen za vse nečedno, kar se je dogajalo bodisi znotraj bodisi zunaj Balkana. In danes ni prav nič drugače.

se napoved, da so norme, običaji omikanega sveta nekaj, kar se na Balkanu upošteva le, če je to oportuno (prim. Todorova, 2001: 25).

Odsotnost te omike je seveda burila duhove in o Balkanu in balkanskih navadah so se spletale različne zgodbe, predvsem okoli balkanskega spletkarjenja, ki naj bi mu bilo kos samo še francosko. Howden Smith (povzeto po Todorovi, 2001: 40–41) je tako Balkan opisal kot »del uroka, skrivnosti in čara vsega tega« ter njegovo dušo povzel kot »spletke, zarote, skrivnost, silni pogum in drzna dejanja – stvari, ki so duša prave romantike«. Da je Balkan za zahodni svet nekaj »popolnoma drugega«, se je utrjevalo celotno 20. stoletje. »Keep Him Afloat«¹¹ je kot krilatica nepojasnjeno pojasnjevala odnos zahodnih držav do Tita in Jugoslavije, ki je bil ves čas hladne vojne toplo-hladen. Ideja o neki posebnosti se je razvila tudi znotraj socialistične Jugoslavije, verjetno delno pogojena s kulturnimi izhodišči šestih različnih narodov, ki so postali konstitutivne nacije Jugoslavije, sočasno pa tudi z zahodnim zretjem v ta balkanski kotel, ki ga je novinar Cyrus Sulzberger opisal kot kraj, kjer živijo »živahni ljudje, ki radi jedo začinjeno hrano, pijejo opojne žgane pijače in nosijo oblačila kričecih barv – ljudje, ki se zlahka zaljubijo in morijo ter imajo talent za sprožanje vojn« (Craig, 2005: 4). Če to kombiniramo z opisom Branka Horvata (1971: 71), da je bila Jugoslavija »ena država z dvema abecedama, tremi religijami, štirimi jeziki, petimi nacijami in šestimi federalnimi enotami«, v okviru katere se srečujejo »tri svetovne kulture in religije: zahodno-katoliška, grško-vzhodno-pravoslavna in južno-muslimanska«, dobimo izjemno plodno območje ne samo za ustvarjanje romantičnih zgodb o superjunakih, ampak o spletkah, spletkarjenjih in drugih aktivnostih, ki so zahodnemu človeku v veliki meri tuji.

Da je Balkan poln predsodkov, se strinja tudi Vesna Goldsworthy (2002), ko pravi, da je Balkan prostor »polnih neracionalnih opisov in stereotipov predstav«. Ta občutek zarotništva na Balkanu, ki je sočasno nevaren, a tudi romantičen, še bolje opisuje David Anderson, nekdanji veleposlanik Združenih držav Amerike v Jugoslaviji, ko o jugoslovanskih narodih pravi (Anderson v Hill, 1995: 280, po Šabec, 2006: 123), da

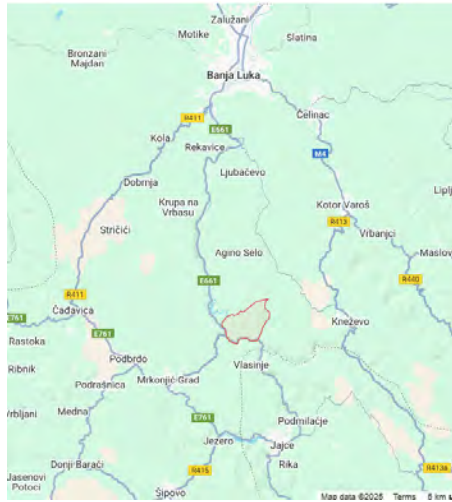
¹¹ »Ne pustite, da se potopi.«

[s]o perverzna skupina ljudstev, po svojem vedenju blizu ple-menskosti, sumničavi in nezaupljivi drug do drugega, prijazni na videz, ampak v resnici zelo cinični, v stalni pripravljenosti na boj, ponosni na svojo borbeno zgodovino in popolnoma nesposobni soočiti se z modernim svetom.

Teza o etničnem sovraštvu med narodi nekdanje Jugoslavije je vseprisotna, kot so vseprisotni stereotipi v tej družbi. Ni namreč malo raziskav, ki popisujejo prav to območje ter stereotype, ki se na tem območju pojavljajo. Pri tem je stereotipizacija močna na Balkanu še na en način. Debeljak (2004: 92–97) opozarja, da je za zahodnjake Balkan koncept, ki poseblja dve nasprotujoči si aktivnosti (1) *zahodni pokroviteljski moderni eksotizem* in (2) *romantični antikapitalizem*. Prvi pristop balkanske države razume kot homogeno celoto, jih idealizira ter razume kot vir prvinskosti, tj. tistega, kar zahodne države nimajo več oz. so na svoji poti v kapitalizem izgubile (če so to sploh kdaj imele). Drugi pristop je drugačen, poudarja prav to romantično tezo o Balkanu, ki se upira vsemu, kar je na Zahodu prisotno, sočasno pa v svoji divjaškosti ostaja zvest samemu sebi in svojim izvornim nagonom. Velikonja (2023), nadgrajujoč Debeljakov pogled na Balkan, ugotavlja, da je ta idealizacija Balkana hkrati z njegovo stereotipizacijo, nastala »v točno določenem zgodovinskem obdobju, v času razpadanja avstrijskega in otomanskega imperija v centru takratnega sveta, v zahodni Evropi«. Balkan je torej na prelomu v 20. stoletje postal privlačen in odbijajoč hkrati. Odbijajoč zato, ker je vedno poskrbel za nestabilnost v svetu, privlačen pa ravno zato, ker mu je to uspevalo.

Da pa morda na Balkanu ni vse tako črno, opozarjajo Kočan et al. (2024), ko analizirajo bosansko vasico Baljvine. V tej vasici smo priča nekakšnemu sožitju med bosanskimi Srbi in Bošnjaki, ki se tudi v času bosanske vojne ni porušilo. Rezultati njihove raziskave kažejo, da so k temu gotovo »prispevali intersubjektivni motivi in niz manjših naključij«. Pri tem lahko izpostavimo, da so ti človeški dejavniki zaradi kompleksnosti balkanskih razmerjih izjemno pomembni za (ne)razumevanje realne situacije v vsakodnevnem življenju na Balkanu.

Slika 3: Vas Baljvine v Republiki Srpski

Vir: Google Maps (2025).

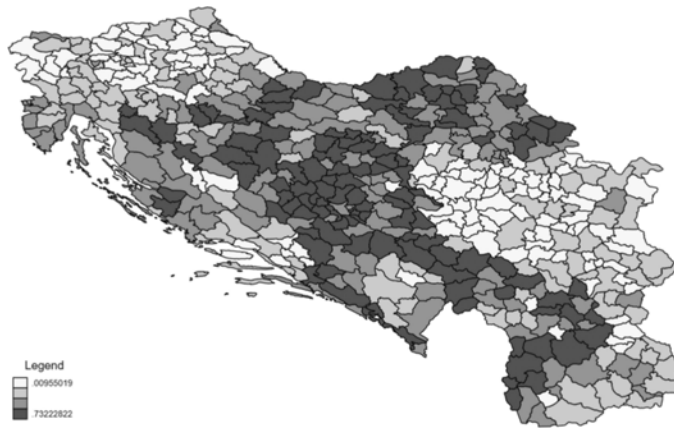
Izhodiščni presek (raziskovanja) stereotipov na področju nekdanje Jugoslavije o »njih« in »nas samih«

Uvod

Za začetek raziskovanja etnične razdalje in stereotipov na prostoru nekdanje Jugoslavije velja raziskava hrvaškega sociologa Anteja Fiamenga, ki jo je izvedel med »bosanskimi« študenti v Sarajevu leta 1957. Četudi je bila osredotočena na vprašanje pomena etničnih in verskih razlik na zakonsko zvezo (Puhalo, 2009: 12), je postavila nekakšne temelje raziskovanja etnične distance, stereotipov in predsodkov v takratni jugoslovanski državi. Težki začetki so v takrat multietnični državi vseeno

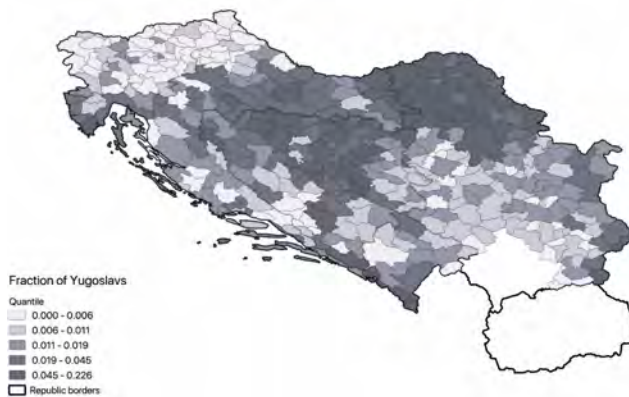
spodbudili zanimanje številnih raziskovalcev, ki so prav področju večetničnosti ter vplivu etničnosti nasploh začeli namenjati več pozornosti. Četudi to še niso bili časi, ko bi se pomen etničnosti poudarjal – kvečjemu obratno – je zanimivo opazovati, kako hitro so raziskovalci, predvsem s področja sociologije, začeli uvajati raziskave na področju (med)etničnosti in pomena etnične pripadnosti za vsakodnevno življenje in delovanje v Jugoslaviji. Tako smo v šestdesetih letih 20. stoletja priča dvema pomembnima raziskavama. Eno je opravil hrvaški sociolog Rudi Supek in v njej ugotovil, »da [jugoslovanska; op. B. U.] mladina čuti močan odpor do poudarjanja nacionalnih razlik in da je v svojem najnaprednejšem delu v fazi premagovanja teh razlik«. Drugo je izvedel Dragomir Pantić, ki je na vzorcu 2600 respondentov prišel do zaključkov, da je bila etnična razdalja v Vojvodini, na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini majhna, medtem ko je bila v Sloveniji velika (Puhalo, 2009: 12–13). Raziskovalci so te raziskave izvajali tudi v poznejših letih. Morda tu omenimo predvsem raziskavo Rota in Havelke (1973), ki sta merila odnos Srbov iz Kragujevca in Beograda do Slovencev, Hrvatov in Makedoncev, pa tudi do Nemcev, Bolgarov, Rusov, Američanov, Avstrijcev in Britancev. Z vidika stereotipov in predsodkov je pomembna raziskava, ki jo je Đorđe Đurić (1980) izvedel med srbskimi in madžarskimi učenci v Vojvodini in jo objavil v delu *Psihološka struktura etničkih stavova mladih*. V njej je ugotovil dvoje: (1) da se stereotipi o različnih narodih prenašajo s staršev na otroke in (2) da so stereotipi med starejšimi (starši) izrazitejši, kot so med otroci, saj so otroci podvrženi sekundarni socializaciji. Ta generacijski prenos stereotipov in predsodkov, sploh v primeru odsotnosti stikov z drugim, se je pokazal tudi pri izvedbi raziskave Udoviča et al. (2015). Morda na tej točki omenimo še raziskavi Alačove (1991) in Pantića (1991). Prva je v svoji raziskavi ugotovila veliko naklonjenost srbskih anketirancev do Slovencev, Hrvatov in Makedoncev ter veliko nenaklonjenost Albancem; drugi pa, da je bila etnična razdalja v tistih letih najnižja v Bosni in Hercegovini, najvišja pa med Slovenci in Hrvati, kar glede na čas izvedbe raziskave niti ne preseneča.

Slika 4: Indeks etnične raznolikosti (*ethnic fractionalization index*), leto 1971

Vir: Miladinović (2024).

Slika 5: Samodeklarirani Jugoslovani (po narodnosti), leto 1991

Vir: Kukić (2023).

Vojne na območju nekdanje Jugoslavije, ki so bile po mnenju mnogih opazovalcev v veliki meri medetnično pogojene,¹² so med raziskovalci pospešile raziskovanje etnične distance ter medsebojnih stereotipov in predsodkov. Nekaj raziskav je bilo na tem področju narejenih v prvi polovici devetdesetih let (prim. mdr. Kuzmanović, 1994; Šiber, 1997; Biro, 1997); ena bolj prelomnih je bila raziskava Turjačanina et al. (2002), v kateri so ugotovili, da se bošnjaški (Sarajevo) in srbski (Banja Luka) respondenti v veliki meri strinjajo glede stereotipov o Nemcih, Italijanih in Romih, prav tako pa se v veliki meri strinjajo o stereotipih o drugem v Bosni in Hercegovini, toda s pomembno razliko. Stereotipi o drugem v Bosni in Hercegovini so negativni (torej so predsodki) oz., kot to pojasnijo avtorji, so za »banjaluške respondente Bošnjaki religiozni, nacionalisti, konservativni, nazadnjaški, fanatični; na drugi strani pa so za sarajevske respondente Srbi nacionalisti, agresivni, bojevitni in okrutni« (Turjačanin et al., 2002, po Turjačanin, 2011: 242).

Poleg mednarodnih raziskav, ki so se konec devetdesetih začele ukvarjati tudi z državami nekdanje Jugoslavije (kot npr. Hofstede et al., 2010; Schwartz, 2008 itd.), smo bili na območju teh držav priča neke vrste renesansi preučevanja medetnične in medkulturne razdalje med različnimi narodi s tega območja. Biro (2002) je izvedel raziskavo o etnični razdalji Srbov, Puhalo (2003) o etnični razdalji v Bosni in Hercegovini, Turjačanin (2004) o etničnih (avto)stereotipih Bošnjakov in bosanskih Srbov v Bosni in Hercegovini, Banovac in Boneta (2006) o etnični distanci v hrvaških pokrajinah Lika, Istra in Gorski Kotar. Le Slovenci smo s tem zamujali. Prvo celovito raziskavo o tem področju je v okviru svoje doktorske disertacije pripravila Ksenija Šabec (2006), sledila ji je nestrukturirana raziskava Udoviča in Svetličiča (2010), Raškovića in Svetličiča (2011), Udoviča et al. (2012), pa raziskave Pavasović Trošt (2013) ter nato raziskava Udoviča et al. (2015

¹² Na srečanju enega od evropskih raziskovalnih združenj mi je eden od tujih raziskovalcev pojasnil, da se v njihovi državi vojne v nekdanji Jugoslaviji razumejo prvenstveno kot (notranjepolitični) medetnični konflikti, ne kot agresija ene države na drugo državo, zato jih je treba že v izhodišču razumeti kot državljansko vojno. Posledično pa je, tako je poudaril, »ukrajinska vojna prva resnična vojna v Evropi po letu 1945«.

in 2017). V zadnjem desetletju je bilo teh raziskav vse več, so pa bile običajno omejene predvsem na eno etnično skupino. Raziskavo v vseh državotvornih etničnih skupinah na prostoru nekdanje Jugoslavije trenutno opravljajo Udovič et al. (2023–2026).

Raziskavi o stereotipih na Slovenskem – Udovič in Svetličič (2010) in Udovič et al. (2015, 2017): rezultati in dileme¹³

Udovič in Svetličič sta leta 2010 sta izvedla terensko raziskavo med študenti višjih letnikov na univerzah na Hrvaškem (Rijeka, Dubrovnik, Zagreb), v Bosni in Hercegovini (Sarajevo), v Srbiji (Beograd), v Črni gori (Podgorica) in v Makedoniji (Skopje). Raziskava je bila izvedena zelo prvinsko, nestrukturirano, saj je bil cilj te terenske raziskave nasploh ugotoviti, ali je stereotype in predsodke smiselno preučevati. Metoda raziskave je bila tako prvinski priklic značilnosti »tipičnega predstavnika« posamezne nacije/kulture. Čeprav je bil vprašalnik sestavljen na način, da so se morali respondenti opredeliti do vseh t. i. jugoslovanskih narodov, vključno s Kosovom, so Udovič et al. (2012) pri obdelavi rezultatov ugotovili, da so se v veliki meri intenzivno opredeljevali predvsem do narodov/kultur, ki so jih bolje poznali, ali pa do tistih, s katerimi so imeli »neporavnane račune«. Tudi s to raziskavo so avtorji potrdili, da so za poznavanje narodov/nacij/kultur izjemno pomembni medsebojni stiki, ki so bili takrat v regiji tudi zaradi vizumske politike EU, relativno omejeni.

Hrvati o sebi in drugi o Hrvatih

Na vprašanje Hrvatom, kakšen je »tipičen Hrvat«, so hrvaški respondenti večinoma odgovorili pozitivno. Povezali so ga z morjem, katoliško vero, gostoljubnostjo, družabnostjo in ljubeznijo do domovine. Tu na vseh treh lokacijah (Zagreb, Reka, Dubrovnik), ni velikih razlik.

¹³ Podatki za to poglavje so vzeti iz raziskav Udovič in Svetličič (2010); Udovič et al. (2012); Udovič et al. (2015) ter Udovič et al. (2017) ter osebnih opažanj/zapiskov avtorja.

Kot ugotavljajo Udovič et al. (2012), je bilo največje število negativnih avtostereotipov Hrvatov prisotno na Reki (npr. *samovšečnost, lenost, nacionalizem, koruptivnost*). Negativnih avtostereotipov v Dubrovniku Hrvati skorajda niso imeli. Drugačen pogled so imeli o Hrvatih takrat slovenski respondenti. Ti so Hrvate dojemali kot *nacionaliste* (16 %), *ponosne* (12 %) in *temperamentne* (7 %). Delež negativnih stereotipov je v celotnem korpusu odgovorov znašal skupaj 79 % vseh odgovorov, kar pomeni, da so o Hrvatih med slovenskimi respondenti prevladovala negativna stališča. Pri tem želimo opozoriti, da je treba te rezultate kot vsake druge vedno umestiti v določen kontekstualni okvir. Čas, v katerem je bila opravljena raziskava s tem vprašalnikom, sovпада s časom po slovenski blokadi hrvaškega vstopa v Evropsko unijo ter uvedbi arbitražnega sporazuma med državama. Da je ta kontekst najverjetneje zaznamoval odgovore respondentov, so potrdili tako hrvaški sogovorniki kot tudi raziskava Udoviča et al. (2015 in 2017).

Tabela 1: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Hrvatu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Slovinci	Bosanci			Srbi	Črnogorci	Kosovci
	<i>Srbi</i>	<i>Bošnjaki</i>	<i>Hrvati</i>			
Nacionalist	Pameten	Morje	Morje	Nacionalist	Nacionalist	Delaven
Ponosen	Iznajdljiv	Turizem	EU	Morje	Kulturen	Izobražen
Temperamenten	Lep	Kulturen	Koruptiven	Sovraži Srbe	Morje	Kulturen
Tekmovalen	Šah	Dober	Kulturen	Zakompleksan	Pameten	Športnik
Skopuh	Severina	Pameten	Zabaven	Samovšečen	Dubrovnik	Turizem

Vir: Udovič, Rašković in Svetličič (2012).

Bosanci o sebi in drugi o Bosancih

Ankete, ki so bile narejene v Bosni in Hercegovini, so avtorji razdelili na podlagi nacionalnosti. Zanimalo jih je namreč, kako visoka bo nenaklonjenost pripadnikov določenega naroda drugim narodom. Ko so dobili rezultate, so jih združili ter analizirali na makroravni.

Rezultati so pokazali, da so leta 2010 bosanski Hrvati sebe najpogosteje dojemali kot *zabavne ljudi* (41 %), ki *uživajo ob dobri hrani* (21 %) in so *dobri ljudje* (20 %). Tako kot na Hrvaškem je tudi v Bosni in Hercegovini pri bosanskih Hrvatih prednjačila pozitivna samopodoba. Drugače je bilo pri bosanskih Srbih, kjer je izstopal visok delež negativnih avtostereotipov. Med drugim so sebe opisovali kot *neumne* (31 %). Zanimiv podatek iz raziskave je tudi, da je bil pri bosanskih Srbih delež negativnih avtostereotipov visok ter zelo blizu rezultatom, ki so jih avtorji raziskave ugotovili za Slovence. Kaj so si bosanski respondenti mislili o Slovencih? Med hrvaškimi respondenti v Bosni in Hercegovini so Slovence označevali kot *Evropejce* oz. *evropski narod* (31 %), *dobre ljudi* (25 %) ter *škrte ljudi* (15 %), manj so bili Slovencem naklonjeni srbski respondenti, ki so Slovence označevali kot *škrt narod* (33 %), *Evropejce* (26 %) ter *iznajdljiv narod*¹⁴ (15 %). Med negativnimi stereotipi o Slovencih se je na visokem mestu pojavil atribut *homoseksualnosti* in *hladnosti*, pri čemer naj bi po mnenju sogovornikov drugo označevalo predvsem usmerjenost k poslu in posledično odsotnost želje in volje po družabnosti, prvo pa mehkobo in pogovorno boječnost Slovencev.

Tabela 2: Kaj bosanski Hrvati in Srbi ter Bošnjaki mislijo o »tipičnem« Bosancu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Bošnjaki (respondenti) v %		Srbi (respondenti) v %		Hrvati (respondenti) v %	
zabaven	9,6	neumen	31	zabaven	20
čevapi	5,2	zabaven	31	velika glava	12
dober	5,1	gostoljuben	24	čevapi	6
gostoljuben	3,8	čevapi	21	koruptiven	6
trmast	3,8	dober	18	neumen	6

Vir: Udovič, Rašković in Svetličič (2012).

¹⁴ V negativnem kontekstu, mišljeno kot prebrisan.

Tabela 3: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Bosancu (na splošno), načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Slovenci	Hrvati	Srbi	Črnogorci	Kosovci
odprt	zabaven	neumen	Zabaven	Veren
neizobražen	komunikativen	zabaven	Neumen	Delaven
gostoljuben	prijateljski	trmast	Čevapi	Hrana
prijazen	glasen	velika glava	Haso in Mujo	Nerazvit
delaven	samovšečen	dober	Sarajevo	Nežen

Vir: Udovič, Rašković in Svetličič (2012).

Srbi o sebi in drugi o Srbih

Srbski respondenti so Srbom dodali atribute *gostoljubnosti* (30 %), *lenobe* (21 %), *prijaznosti* (16 %) in *zabavnosti* (14 %). Nasploš so respondenti izražali kar visoko stopnjo pozitivnih avtostereotipov. Kar se tiče Slovencev, so nas srbski respondenti označevali v več kot 50 % primerov negativno. To je sicer zelo visoko, a še vedno nižje od deleža hrvaških respondentov, ki so Slovencem pridali negativne atribute. Med negativnimi stereotipi o Slovencih med srbskimi respondenti izstopajo zlasti atributi *homoseksualnosti*,¹⁵ *hladnosti*, *napornosti* in *preračunljivosti*. Med pozitivnimi stereotipi pa poleg *evropskosti* izstopajo predvsem stereotipi, ki so vezani na delovne navade Slovencev. V tem primeru smo spet želeli ugotoviti kontekstualizacijo negativnih stereotipov. Sogovorniki iz Beograda so nam pojasnili, da je bila anketa med srbskimi študenti izvedena malce po tem, ko smo Slovenci s Srbi igrali nogometno tekmo v kvalifikacijah za evropsko prvenstvo 2012,¹⁶ na kateri so Slovenci dali gol v 63. minuti, nato pa so ga tik pred koncem, v 86. minuti, dali tudi Srbi (NZS, 2025). Zaradi te »izgube« je bila v Srbiji po tekmi še bolj poudarjena slovenska medlost, mehkoča (pomehkuženost) in nezagretost, ki so jo po mnenju sogovornikov respondenti najverjetneje ujeli v zaznamovanem atributu homoseksualnosti.

¹⁵ Izrazi, ki so bili uporabljeni v anketah, so *pederi* in *gejevi*.

¹⁶ Tekma med Slovenijo in Srbijo je potekala 7. septembra 2010. Rezultat tekme je bil 1 : 1 (NZS, 2025).

Kaj so slovenski respondenti takrat mislili o Srbih? Zanimivo je, da so v veliki meri Srbom pridajali pozitivne attribute. Tako so bili Srbi v očeh slovenskih respondentov *temperamentni* (14 %), *ponosni* (8 %) in *veseljaki* (8 %). Poleg tega pa najdemo še attribute *gostoljubnost*, *odprtost* in *iznajdljivost*.

Tabela 4: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Srbu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Slovenci	Hrvati		Bošnjaki	Črnogorci	Kosovci
	Zagreb	Dubrovnik			
Temperamenten	Beograd	Vojna	Naporen	Nacionalist	Aroganten
Nacionalist	Zabaven	Zabaven	Neurejen	Beograd	Okupator
Ponosen	Aroganten	Narodnjaki/ turbofolk	Nogomet	Novak Đoković	Ni vreden zaupanja
Veseljak	Narodnjaki	»bre«	Partizan	Ratko Mladić	Kriminallec
Tekmovalen	Družaben	Nacionalist	Ponosen	Visok	Nacionalist

Vir: Udovič, Rašković in Svetličič (2012).

Črnogorci o sebi in drugi o Črnogorcih

Črnogorci so v omenjeni raziskavi sebe največkrat dojemali kot *lene* (30 %), *lepe* (27 %) in *dobre ljudi* (17 %). Jakost pozitivne identitete oz. skupni delež pozitivnih avtostereotipov je bil pri Črnogorcih visok in je znašal 56 %. Med negativnimi avtostereotipi so izstopali predvsem stereotipi glede *samovšečnosti*, *samozadostnosti*, *trme* in *nekulturnosti*. Podobno kot pri Srbih so Črnogorci Slovence dojemali kot *homoseksualce* oz. »pedre« (25 %), *Evropejce* (17 %) ter *škrt narod* (13 %). Skupni delež negativnih stereotipov o Slovencih je bil dokaj visok in je znašal 62 %. Pri tem je bil primerljiv z deležem med Bošnjaki (62 %), a je bil nižji kot pri hrvaških respondentih (84 %). Med negativnimi stereotipi črnogorskih respondentov o Slovencih poleg naštetih izstopajo še *hladnost*, *napornost* in *čudnost*. Med pozitivnimi stereotipi velja poleg *evropskosti*, ki po informacijah avtorjev vključuje predvsem vljudnost in civiliziranost nasploh, omeniti še stereotipe, ki so vezani

na delovne navade. Slovenski respondenti so takrat dojemali Črnogorce kot *lene* (22 %), *veseljake* (11 %) in *brezskrbneže* (11 %). Med negativnimi stereotipi Slovencev o Črnogorcih najdemo attribute *neizobraženosti*, *nacionalistične miselnosti* in *koruptivnosti*, med pozitivnimi pa poleg *veseljaštva* in *brezskrbnosti* še *odprtost*, *temperamentnost*, *gostoljubnost* in *iznajdljivost*.

Tabela 5: Kaj drugi mislimo o »tipičnem« Črnogorcu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Slovenci	Hrvati		Srbi	Kosovci
	Zagreb	Reka		
len	len	len	prevarant	len
veseljak	Budva	zabaven	zakompleksan	gostoljuben
brezskrben	turizem	aroganten	nevljuden	delaven
odprt	morje	glasen	družinski	enak kot Srbi
temperamenten	zaspan	gostoljuben	gostoljuben	turizem

Vir: Udovič, Rašković in Svetličič (2012).

Kosovci o sebi in drugi o Kosovcih

Iskanje podatkov o Kosovcih je bilo v tej raziskavi zelo problematično, saj je bilo število respondentov manjše kot v drugih primerih – podobno je bilo tudi v Makedoniji – prav tako pa je bil vprašalnik izpolnjen v albanščini, nakar so bili rezultati obdelani in prevedeni v slovenski jezik. Zavedamo se, da je nepoznavanje jezika s strani avtorjev ter zaupanje prevajalcem lahko problematično za obdelavo podatkov, a vseeno jih predstavljamo, kot so razvidni iz ankete, z vsemi metodološkimi zadržki, ki lahko vplivajo na njihovo interpretacijo.

Kosovci so se v anketi v veliki meri opredelili pozitivno. Definirali so se kot *delavni* (13 %), *gostoljubni* (13 %), *lojalni* (13 %) ter temperamentni (7 %). Skupni delež pozitivnih avtostereotipov je bil med Kosovci s 73 % daleč najvišji med primerjanimi državami nekdanje Jugoslavije, kar kaže na izrazito pozitivno naravnano samopodobo respondentov. Med negativnimi avtostereotipi velja posebej omeniti le dva: *koruptivnost* in *lenobo*. Slovence so kosovski respondenti dojemali

izrazito pozitivno. Skupni delež pozitivnih stereotipov o Slovencih je namreč znašal 87 %. Kosovski respondenti so Slovence najpogosteje dojemali kot *delavne* (23 %), *mirne/miroljubne* (16 %) in *kulturne* (10 %). Med negativnimi stereotipi je izstopal atribut *skoposti*. Visok delež pozitivnih stereotipov o Slovencih med Kosovci ne preseneča, če upoštevamo slovensko zavzemanje za Kosovo v letih 1980–1990 in pozneje. Slovenija je bila tudi med prvimi državami, ki so leta 2008 priznale samostojnost Kosova.

Tabela 6: Kaj drugi mislijo o »tipičnem« Kosovcu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Hrvati			Bosanci			Srbi	Črnogorci
Reka	Zagreb	Dubrovnik	Srbi	Hrvati	Bošnjaki		
reven	sladoled	pek	krimi- nalen	vojna	neurejen	izgnani Srbi	švercer
zaostal	delaven	revščina	šiptar	pek	nevaren	trgovci organov	neumen
pek	pek	šiptar	droga	šiptar	nova država	družinski	nerazvit
tih	zaostal	len	vojna	čuden	pameten	iznajdljiv	vojna
samostojen	Srbija	slaščičar	Kosovo je Srbija	svoboden	patri- arhalen	kradljiv	žalosten

Vir: Udovič, Raškovič in Svetličič (2012).

Makedonci o sebi in drugi o Makedoncih

Makedonija, danes Severna Makedonija, je bila že v raziskavi Udoviča in Svetličiča (2010) velika zagonetka, saj so avtorji ugotavljali, da je bilo v primerjavi z ostalimi narodi respondentom najtežje določiti ravno pet atributov za Makedonce. Tako ne čudi, da je bilo veliko atributov, ki so pripisani Makedoncem, skorajda enakih tistim, ki so bili pripisani sosednjim narodom, mdr. Črnogorcem in Kosovcem. Slovenci so tako med pozitivnimi stereotipi za Makedonce navedli *delavnost* (15 %), *prijaznost* (11 %) ter *odprtost* in *gostoljubnost* (skupaj 18 %); med najpogostejšimi negativnimi stereotipi *nacionalizem*, *neopaznost* in *preprostost* ter *neizobraženost*. Tu želimo opozoriti predvsem na atribut *neopaznost*,

ki *ipso facto* označuje to, da po mnenju slovenskih respondentov Makedonci ne izstopajo po ničemer, kar bi bilo vredno ovrednotiti bodisi pozitivno bodisi negativno. Tudi to, kaj si drugi narodi nekdanje Jugoslavije mislijo o Makedoncih, priča o nekem prenosu stereotipov z drugih narodov na Makedonce, saj so respondenti sami odgovarjali, da z Makedonci skorajda niso imeli ne srečanj ne izkušenj.

Tabela 7: Kaj drugi mislijo o »tipičnem« Makedoncu, načelo »prvinskih asociacij« (prvih pet odgovorov po pogostosti)

Bošnjaki	Hrvati		Srbi	Kosovci	Črnogorci
	Reka	Dubrovnik			
Aleksander Makedonski	gostoljuben	Toše Proeski	sproščen	diskriminirani	Toše Proeski
borben	simpatičen	zabaven	zanimiv	delavni	Ohrid
cigan	zabaven	simpatičen	izgubljen	leni	Boki 13
delaven	delaven	glasba	nepomemben	inteligentni	glasben
družinski	prijateljski	ljubezniv	prijazen	gostoljubni	družaben

Vir: Udovič, Raškovič in Svetličič (2012).

Slovinci o sebi in drugi o Slovencih

Pojavi se seveda vprašanje, kaj so slovenski respondenti in respondenti iz navedenih držav mislili o Slovencih. Slovenski respondenti so stereotipe o Slovencih oblikovali v veliko bolj negativni smeri kot drugi narodi z območja nekdanje Jugoslavije. Poudarjali smo predvsem attribute *zavisti*, *zadržanosti*, *nevoščljivosti* in *ubogljivosti*, med pozitivnimi atributi, ki so v veliki meri izostajali, pa je bila poudarjena pregovorna slovenska *delavnost*. Na pomen *delavnosti* kot atributa slovenskosti poleg *pomehkuženosti*, *podrejenosti*, *ubogljivosti* ipd. opozarja tudi Alenka Puhar v knjigi *Slovenski avtoportret* (1992), posredno pa *pomehkuženost* oz. celo nekakšno *vdanost v usodo* z izrazom *poštenost* Slovence pripisuje Anton Trstenjak v svoji knjigi *Slovenska poštenost* (1995). Janek Musek (1994) v knjigi *Psihološki portret Slovencev* Slovence označi kot *storilnostno naravnani*, *neagresiven* in *nesamozavesten narod* (Musek, 1994).

Kaj pa so o Slovencih povedali respondenti leta 2010? Nič nepričakovanega. Hrvati so nas v veliki meri označili kot *nadute, moderne in disciplinirane*, Bosanci kot *prijazne, škrte in delavne*, Srbi kot *prijazne, delavne ter disciplinirane in hladne*, Črnogorci kot *pomebkužene*,¹⁷ *škrte in hladne*, Kosovci kot *delavne, umirjene in disciplinirane*. Kako pa smo se videli v raziskavi Udoviča et al. (2015 in 2017) in kako so nas takrat videli ostali? Veliko bolj pozitivno kot leta 2010. Sami smo opredelili za *prijazne in delavne*, prav tako so nas v veliki meri opredeljevali tudi drugi respondenti iz narodov nekdanje Jugoslavije (Tabela 8).

Tabela 8: Kakšni so »tipični« Slovenci? (prvih pet odgovorov po pogostosti)¹⁸

	o Slovencih
Slovenci	Prijazni (12,2 %), Delavni (10,1 %), Nevoščljivi (5,4 %), Vzvišeni (3,1 %), Zavistni (3,0 %)
Srbi	Prijazni (14,1 %), Delavni (11,4 %), Kulturni (5,7 %), Vzvišeni (4,6 %), Umirjeni (4,3 %)
Makedonci	Delavni (11,4 %), Pametni (10 %), Družabni (6,2 %), Kulturni (5,2 %), Komunikativni (5,2 %)
Hrvati	Prijateljski (6 %), Mali (3,9 %), Delavni (3,6 %), Pametni (3,4 %), Vzvišeni (3,1 %)
Črnogorci	Pridni (9,6 %), Prijateljski (5,2 %), Varčni (4,5 %), Delavni (4,2 %), Škrti (3,8 %)
Bosanci	Evropejci (7,2 %), Smešni (6,5 %), Prijazni (5,2 %), Škrti (4,6 %), Arogantni (4,6 %)
Kosovarji	Delavni (13,4 %), Kulturni (10,8 %), Civilizirani (8,9 %), Evropejci (8,3 %), Disciplinirani (7,6 %)

Vir: Prirejeno na podlagi Udovič et al. (2017: 188–189).

¹⁷ V vprašalnikih je bila navedena oznaka »pederi«, ki smo jo med kontekstualizacijo odgovorov spremenili v atribut *pomebkuženosti*.

¹⁸ Prikazanih je pet najpogostejših stereotipov. Frekvence za pogostost posamezne asociacije so navedene v oklepaju. 100 % predstavlja skupno število vseh navedenih asociacij za posamezen narod.

Namesto zaključka

Empirične študije medkulturnih odnosov (stikov, komunikacije, menjave in medosebnih odnosov na različnih ravneh) dokazujejo, da so v medosebnih odnosih – preslikano pa to velja tudi za mednarodne odnose in mednarodno poslovanje – ena najpogostejših preprek medkulturne razlike, s katerimi se soočamo bodisi kot posamezniki v lastnem svojstvu bodisi kot akterji mednarodnih odnosov ali mednarodnega poslovanja. Zavedanje o tem je pomembno tudi dandanes, ko se soočamo ne samo s svetom, v katerem vlada postresničnost, ampak tudi s svetom, kjer je z umetno inteligenco mogoče narediti vse – prikazati, da je neka etnična skupina sprožila spopad z drugo etnično skupino, čeprav se to ni zgodilo, ali pa celo prikazati, da je posameznik, ki ni pripadnik določene etnične skupine, napadel posameznika druge etnične skupine, kar je mogoče s spremembo izgleda, glasu itd. Svet ni postal nevaren samo zato, ker se v njem dogajajo nenavadne reči, ampak tudi zato, ker smo ljudje brez informacij že vnaprej pripravljene določiti krivca za določeno dejanje.¹⁹ Posledično prihajamo do paradoksa, da danes o drugem vemo veliko več, kot smo vedeli pred leti, a postajajo naši stereotipi tudi vse bolj prisotni in relevantni. To potrjujejo tudi raziskave, ki ugotavljajo, da se (resno) poznavanje in razumevanje drugih kultur radikalno ne spreminja, kljub temu da ljudje vedno več potujejo in se srečujejo z drugimi kulturami. To velja tudi za kulture, ki so si *psihografsko* blizu, kar v teoriji poznamo kot paradoks kulturne razdalje (*cultural distance paradox*). Velja pa tudi za tiste, ki so nam *geografsko* morda blizu, a *psihološko* daleč. Ključ razumevanja in odpravljanja stereotipov tako ni v geografski distanci, ampak v nezanimanju za določeno kulturo ali

¹⁹ Takšna je bila tudi moja izkušnja 2. maja 2025, ko je v Stuttgartu voznik zapeljal v množico in poškodoval osem ljudi, pri čemer je ena od poškodovank pozneje umrla. V Regensburgu, kjer sem gostoval, so se na cesti ljudje zbrali in komentirali, da gre verjetno spet za nekoga, ki so ga oblasti spustile v državo, da je Nemčija postala nevarna itd. Ko je prišla vest, da gre za 42-letnega nemškega državljana, se situacija ni umirila. Slišati je bilo komentiranje, da je to gotovo tujec, ki je dobil državljanstvo po vezah ali zaradi naturalizacije, in da ni čudno, da Nemčija tone, ker ima za državljane tudi teroriste.

etnično skupino. Dokler imamo občutek, da se nekaj dogaja »tam«, torej stran od nas, je za nas to relativno nepomembno. Zaradi tega nas niti ne zanima, kaj se zares tam dogaja.

To sem izkusil tudi sam, ko sem skupino študentov leta 2015 povprašal, ali bi se morali Slovenci zbiti ruske aneksije Krima oz. ali naj bi bila to stvar, ki bi nas morala zanimati. Nekaj posameznikov je sicer dejalo, da ja, a večina razreda je bila nekako neopredeljena. Ko sem jih spraševal naprej, zakaj bi nas morali zanimati ali ne, je nekdo vseeno upal povedati, da je Krim »daleč, daleč, v Aziji«, torej se nas ne tiče. Predvidevač, da bom verjetno dobil kakšen odgovor več, sem odprl *Google Maps* in pokazal, koliko kilometrov je od slovenske do ukrajinske meje. Razpoloženje v razredu se je spremenilo, vsi s(m)o na hitro postali zaskrbljeni nad dogajanjem v Ukrajini. Takrat mi je bilo dokončno jasno, da je za medkulturno razumevanje, odpravljanje stereotipov in predsodkov, pa tudi splošno razumevanje, kaj se dogaja okoli nas, ključen občutek, da smo v to vpleteni. Vpleteni smo bodisi na način, da se nas to dogajanje neposredno dotakne oz. vpliva na naša življenja, bodisi na način, da to dogajanje vpliva na življenja nekoga, ki nam je pomemben. Če tega »stika« z nami ni, potem nas v tem instant svetu večina stvari ne zanima.

Območje nekdanje Jugoslavije je že stoletja prostor, kjer se rojevajo, porajajo in udejanjajo različne ideologije in pogledi na svet. Redko namreč drugje na svetu srečamo tako majhno zaokroženo geografsko območje, kjer zgodovina, družba in religija igrajo enako pomembno vlogo kot v balkanskem kotlu. Zato je to območje tudi v neprestani nevarnosti, da ga raznese. In ko ga raznese, večino ljudi v regiji, pa tudi izven nje, boli glava. Morda kompleksnost tega območja še najboljše orisuje že navedena Bismarckova izjava. Če k tej dodamo izjavo, ki je pripisana Winstonu Churchill, da območje držav nekdanje Jugoslavije sproducira več zgodovine, kot je lahko prežveči, je jasno, da so prav države nekdanje Jugoslavije neusahljiv vir stereotipov in predsodkov – kljub temu, da je to prostor, v katerem so si države in kulture geografsko in psihografsko blizu. Kot ugotavljata Svetličič in Udovič (2024), je morda tudi zato ena od pomembnih značilnosti teh držav močna etnocentričnost, ki se med drugim odraža v povelečevanju lastne

kulture in podcenjevanju kultur drugih. To bo razvidno tudi iz študij primerov držav nekdanje Jugoslavije, ki sledijo v tej monografiji.

Literatura in viri

- Abrams, Dominic (2010): *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention. Equality and Human Rights Commission Research report 56*. Manchester: Equality and Human Rights Commission.
- A. L. (2019): Razkrivamo, kako bogata je Cerkev v Sloveniji. *Slovenske novice*, 26. 6. 2019. Dostopno prek: <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/razkrivamo-kako-bogata-je-cerkev-v-sloveniji/> (12. januar 2025).
- Alačov, Tatjana (1991): *Etnička distanca i stereotipije kod srednjoškolske omladine srpske i hrvatske nacionalnosti*. Diplomski rad. Beograd: Filozofski fakultet.
- Allport, Gordon W. (1979): *The Nature of Prejudice*. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.
- Amichai-Hamburger, Yair in Katelyn Y. McKenna (2006): The contact hypothesis reconsidered: Interacting via the Internet. *Journal of Computer-Mediated Communication* 11 (3): 825–843.
- Banovac, Boris in Željo Boneta (2006): Etnička distanca i socijalna (de)integracija lokalnih zajednica. *Revija za sociologiju XXXVII* (1–2): 21–46.
- Begby, Endre (2021): *Prejudice: A Study in non-Ideal Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.
- Biro, Mikloš (2002): Etnocentrizam Srba u Srbiji pre i posle 5. oktobra. *Nova srpska politička misao* 3 (2002): 57–62.
- Biro, Mikloš (1997): Stavovi građana srpske nacionalnosti prema nacionalnim manjinama. *Helsinkička povelja* 2 (februar): 15–18.
- Cvijić, Jovan (1922): *Balkansko poluostrvo i južnoslovenske zemlje: osnove antropogeografije*. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.
- Debeljak, Aleš (2004): *Evropa brez Evropejcev*. Ljubljana: Sophia.
- Denmark, Florence L. in Deborah Williams (2014): Stereotypes, Overview. V: Thomas Teo (ur.), *Encyclopedia of Critical Psychology*, 1860–1862. New York, NY.: Springer.
- Devine, Patricia G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology* 56 (1): 5–18.

- dLib (2025): Bežimo, tecimo. *Zvonček* 11 (10): 239. Dostopno prek: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-G5J9FT8Z/d4493e0d-bbcb-4d-d3-ac52-520b71869edc/PDF> (12. januar 2025).
- Dnevnik* (2013): Za peticijo za popolno obdavčitev katoliške cerkve zbrali več kot 13 tisoč podpisov. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/novice/slovenija/za-peticijo-za-popolno-obdavcitev-katoliske-cerkve-zbrali-vec-kot-13-tisoc-podpisov-2457118/> (12. januar 2025).
- Đurić, Đorđe (1980): *Psihološka struktura etničkih stavova mladih*. Novi Sad: Obrazovni centar "Jovan Vukadinović".
- Fiske, Susan (2018): Prejudices in Cultural Contexts: Shared Stereotypes (Gender, Age) Versus Variable Stereotypes (Race, Ethnicity, Religion). *Perspectives on Psychological Science* 12 (5): 791–799.
- Goldsworthy, Vesna (2002): Invention and in(ter)vention: the rhetoric of Balkanization. V: Dušan Bjelić in Obrad Savić (ur.), *Balkan as Metaphor*, 25–38. Cambridge: The MIT Press.
- Googlemaps Baljvine. Dostopno prek: <https://g.co/kgs/9PBzGDv> (12. januar 2025).
- Hinton, Perry (2017): Implicit stereotypes and the predictive brain: cognition and culture in "biased" person perception. *Palgrave Communications* 3 (17086). Dostopno prek: <https://www.nature.com/articles/pal-comms201786> (12. januar 2025).
- Hofstede, Geert, Jan Hofstede in Michael Minkov (2010): *Cultures and Organizations*. New York: McGraw Hill.
- Horvat, Branko (1971): Yugoslav Economic Policy in the Post-war Period: Problems, Ideas, Institutional Developments. *The American Economic Review* 61 (3): 71–169.
- Khan, Saera R., Teena Benda in Michael N. Stagnaro (2012): Stereotyping From the Perspective of Perceivers and Targets. *Social Psychology and Culture* 5 (1): 1–10.
- Kočan, Faris, Vuga Beršnak Janja in Rok Zupančič (2024): When structural factors that cause interethnic violence work in favour of peace: the story of Baljvine, a warless BosnianHerzegovinian peace mosaic. *Journal of international relations and development* 27 (3): 341–364.
- Kukić, Leonard (2023): The last Yugoslavs: Ethnic diversity and national identity. *Explorations in Economic History* 88 (2023). <https://doi.org/10.1016/j.eeh.2022.101504>.
- Kuzmanović, Bora (1994): Socijalna distanca prema pojedinim nacijama. V: Mladen Lazić (ur.), *Razaranje društva: jugoslovensko društvo u krizi 90-tih*, 225–244. Beograd: Filip Višnjić.

- Lewis, Richard D. (2018): *When Cultures Collide: Leading Across Cultures*. 4th Edition. Boston: Nicholas Brealey.
- MdC – *Moscas de Colores* (b.d.): Gejropa (гейропа). Dostopno prek: <https://www.moscasdecocolores.com/en/gay-dictionary/russian/gejropa-%D0%B3%D0%B5%D0%B9%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0/> (12. januar 2025).
- Miladinović, Luka (2024): Brotherhood and unity: ethnic diversity and economic performance in socialist Yugoslavia. *Cliometrica*. <https://doi.org/10.1007/s11698-024-00296-1>.
- Musek, Janek (1994): *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Novaćić, Dejan (2006): Tako mlada, pa že Slovenka. Zakaj so Slovenke v SFRJ uživale poseben sloves, zakaj ga Slovenci niso in za kakšen sloves je pravzaprav šlo? *Mladina*, 17. 2. 2006.
- Novaćić, Dejan (2009): *Tako mlada, a več Slovenka*. Dostopno prek: <https://www.bastabalkana.com/2009/12/tako-mlada-a-vec-slovenka/> (12. januar 2025).
- NZS (2025): Kvalifikacije za evropsko prvenstvo 2012. Beograd, 7. 9. 2010. Dostopno prek: https://www.nzs.si/reprezentanca/?id_selekcije=1&cid_tekme=347 (12. januar 2025).
- Pantić, Dragomir (1991): Nacionalna distanca građana Jugoslavije. V: Ljiljana Bačević, Štefica Bahtijarević in Vladimir Goati (ur.), *Jugoslavija na kriznoj prekretnici*, 168–186. Beograd: Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje.
- Paolini, Stefania, Jake Harwood in Mark Rubin (2010): Negative intergroup contact makes group memberships salient: Explaining why intergroup conflict endures. *Personality and Social Psychology Bulletin* 36 (12): 1723–1738.
- Pavasović Trošt, Tamara (2013): The complexity of ethnic stereotypes: a study of ethnic distance among Serbian youth. V: Ivana Spasić in Predrag Cvetičanin (ur.), *Us and them: symbolic divisions in Western Balkan societies*, 135–163. Belgrade: The Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe: The Institute for Philosophy and Social Theory of the University of Belgrade.
- Pickering, Michael (2015): Stereotyping and Stereotypes. V: John Stone, Rutledge M. Dennis ... in Xiaoshuo Hun, *The Wiley Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism*. doi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118663202.wberen046>.

- Puhalo, Srđan (2003). Etnička distanca građana Republike Srpske i Federacije BiH prema narodima bivše SFRJ. *Međunarodne studije* III (4): 89–105.
- Puhalo, Srđan (2009): *Etnička distanca i (auto)stereotipi građana Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Puhar, Alenka (1992): *Slovenski avtoportret: 1918–1991*. Ljubljana: Nova revija.
- Rašković, Matevž in Marjan Svetličič (2011): Stereotipi in mednarodno ekonomsko sodelovanje s trgi nekdanje Jugoslavije. *The Public/Javnost* 18 (suppl.): S5–S22.
- Rot, Nikola in Nenad Havelka (1973): *Nacionalna vezanost i vrednosti kod srednjoškolske omladine*. Beograd: Institut za psihologiju in Institut društvenih nauka.
- Schiappa, Edward, Peter B. Gregg in Dean E. Hewes (2005): The Parasocial Contact Hypothesis. *Communication Monographs* 72 (1): 92–115.
- Seebold, Miriam, Hao Chen ... in Andreas Heinz (2021): Stronger Prejudices Are Associated With Decreased Model-Based Control. *Frontiers Psychology* 12 (2021). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.767022>.
- Sibley, Chris in David Osborne (2015): Stereotype. V: Gianpietro Mazzoleni (ur.), *The International Encyclopedia of Political Communication*. <https://doi.org/10.1002/9781118541555.wbiepc096>.
- Schwartz, Shalom H. (2008): *The 7 Schwartz cultural value orientation scores for 80 countries*. doi: 10.13140/RG.2.1.3313.3040.
- SŠK (2021): Osnovni statistični podatki o Cerkvi na Slovenskem. Dostopno prek: <https://katoliska-cerkev.si/skofije/osnovni-statisticni-podatki-o-cerkvi-na-slovenskem> (12. januar 2025).
- Svetličič, Marjan in Boštjan Udovič (2024): *Medkulturna pogajanja: izzivi, dileme in rešitve*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- Šabec, Ksenija (2006): *Homo europeus: nacionalni stereotipi in kulturna identiteta Evrope*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- Šiber, Ivan (1997): *War and the Changes in Social Distance Toward the Ethnic Minorities in the Republic of Croatia*. *Politička Misao* 34 (5): 3–26.
- The Factor Culture* (2025): Frequently Asked Questions. Dostopno prek: <https://www.theculturefactor.com/frequently-asked-questions> (12. januar 2025).
- The Guardian* (2017): Japan racism survey reveals one in three foreigners experience discrimination. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/31/japan-racism-survey-reveals-one-in-three-foreigners-experience-discrimination> (12. januar 2025).

- Todorova, Maria (2001): *Imaginarij Balkana*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
- Trstenjak, Anton (1995): *Slovenska poštenost*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Turjačanin, Vladimir (2004): Etnički stereotipi mladih bošnjačke i srpske nacionalnosti u Bosni i Hercegovini. *Psihologija* 37 (3): 357–374.
- Turjačanin, Vladimir (2011): Percepcija etničkih grupa u BiH. V: Danijela Majstorović in Vladimir Turjačanin, *U okrilju nacije. Etnički i državni identitet kod mladih u Bosni i Hercegovini*, 220–243. Banja Luka: Centra za kulturni i socialni porpravak.
- Udovič, Boštjan in Marjan Svetličič (2010): *Anketni vprašalnik o stereotipih in baza podatkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Udovič, Boštjan, Matevž Raškovič in Marjan Svetličič (2012): *Vpliv medkulturnih razlik in stereotipov na poslovanje v državah nekdanje Jugoslavije. Gradivo za seminar Javne agencije za podjetništvo in tuje investicije*. Ljubljana: [s. n.].
- Udovič, Boštjan, Milan Jurše, Romana Korez-Vide, Matevž Raškovič in Marjan Svetličič (2015): *Medkulturne razlike in stereotipi(zacija): prednost ali slabost pri političnem in gospodarskem sodelovanju med državami nekdanje Jugoslavije*. Baza podatkov. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Udovič, Boštjan, Milan Jurše, Romana Korez-Vide, Matevž Raškovič, Marjan Svetličič in Rok Zupančič (2017): *Medkulturne razlike in stereotipi(zacija): prednost ali slabost pri političnem in gospodarskem sodelovanju med državami nekdanje Jugoslavije*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede.
- Velikonja, Mitja (2023): *Osebna korespondenca*. Ljubljana: e-pošta.
- Verčič, Dejan (2025): Kolumna Dejana Verčiča. Izdali smo sinove. Dostopno prek: <https://vecer.com/slovenija/pogled-kolumna-dejana-vecica-izdali-smo-sinove-10381464> (12. januar 2025).
- White, Fiona A in Hisham Abu-Rayya (2012): A dual identity-electronic contact (DIEC) experiment promoting short- and long-term intergroup harmony. *Journal of Experimental Social Psychology* 48 (3): 597–608.
- White, Fiona A., Lauren Harvey in Hisham Abu-Rayya (2015): Improving intergroup relations in the Internet age: A critical review. *Review of General Psychology* 19 (2): 129–139.
- Wright, Stephen et al. (1997): The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology* 73 (1): 73–90.
- Wu, Xin in Yufang Zhao (2021): Degree Centrality of a Brain Network Is Altered by Stereotype Threat: Evidences From a Resting-State Functional

Magnetic Resonance Imaging Study. *Frontiers in Psychology* 12 (705363). doi: 10.3389/fpsyg.2021.705363.

Zhang, Baoshan, Yibo Hu ... in Magdalena Zawisza (2023): Editorial: The psychological process of stereotyping: Content, forming, internalizing, mechanisms, effects, and interventions. *Frontiers in Psychology* 13 (1117901). doi: 10.3389/fpsyg.2022.1117901.

REPUBLIKA SLOVENIJA

Gal Ašič

Uvod

Republika Slovenija (RS, tudi Slovenija) je evropska država z zemljepisno lego na skrajnem severu Sredozemlja in južne Evrope ter na skrajnem jugu srednje Evrope. Geografska površina Slovenije znaša približno 20.000 kvadratnih kilometrov, kar jo uvršča med ozemeljsko manjše evropske države. Slovensko ozemlje leži ob meji med Alpami, Sredozemskim morjem, Panonsko kotlino in Dinarskim gorovjem. Slovenija ima svojo morsko obalo ob Jadranskem morju, ki je dolga 46,6 kilometrov.

Prestolnica RS in največje mesto v Sloveniji je Ljubljana, ki leži v osrednjeslovenski regiji. Ostala večja mesta v RS so Maribor, Celje, Kranj, Koper, Velenje, Novo mesto, Nova Gorica, Krško, Murska Sobota, Ptuj, Kamnik in Jesenice. Politični sistem RS je parlamentarna demokratična republika (Portal GOV.SI, b.d.; 2024a). V prestolnici Ljubljani se nahajajo glavne izvršilne, zakonodajne, sodne in druge pomembne institucije RS, kot so Državni zbor in Državni svet, Predsedniška palača RS, Vrhovno in Ustavno sodišče RS, Banka Slovenije idr.

Po ozemlju današnje RS je bilo naseljenih več plemen, npr. Ilirov in Keltov, preden je to ozemlje postalo del Rimskega imperija. Čez nekaj stoletij si je to območje prisvojilo Sveto rimsko cesarstvo, nato Habsburška monarhija, pozneje pa je postalo del francoskih Ilirskih provinc. Po razpadu Ilirskih provinc se je slovensko ozemlje priključilo Avstrijskemu cesarstvu in pred začetkom prve svetovne vojne postalo del Avstro-Ogrskega cesarstva. Po drugi svetovni vojni se je slovensko ozemlje priključilo Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se je kasneje razširila v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev ter preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo. V času druge svetovne vojne je bil večinski del današnjega slovenskega ozemlja pod oblastjo nacistične Nemčije in fašistične Italije, dokler se ni po koncu druge svetovne vojne priključilo Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ). Današnja RS je svojo neodvisnost od SFRJ razglasila 25. junija 1991, ki jo je pridobila po desetdnevni vojni (Travel Slovenia, 2016; Portal GOV.SI, 2021).

Slovenija je 1. maja 2004 postala polnopravna članica Evropske unije (EU), 22. decembra 2007 pa del Schengenskega območja za odpravljanje notranjih meja znotraj držav članic EU. 1. januarja 2007 je za svojo valuto prevzela evro (EUR) in s tem zamenjala svojo prejšnjo valuto tolar (SIT), s čimer je vstopila v evroobmočje (*eurozone*). Za leto 2024 je celotni bruto domači proizvod (BDP) Slovenije znašal 77,69 milijarde evrov, medtem ko je BDP na osebo (*per capita*) znašal 33.920 evrov (International Monetary Fund, 2025b). Glavno izvozno blago Slovenije so kemikalije, stroji in transportne naprave, glavni uvozni izdelki pa so mineralna goriva in maziva (Mesarič in Rojšek, 2022). Leta 2021 je Slovenija izvozila blago v vrednosti 52,9 milijarde evrov in uvozila za 56,8 milijarde evrov blaga (*ibid.*).

Uradni jezik RS je slovenščina, ki je tudi prvi oz. materni jezik večine prebivalcev v Sloveniji, in se uporablja kot jezik uradnih ustanov RS. Poleg slovenščine ima RS tudi dva uradna manjšinska jezika – italijanščino in madžarščino. Italijanščina se uporablja kot uradni jezik na obmejnem območju v primorskih občinah, kjer živi največje število pripadnikov italijanske narodne manjšine v Sloveniji, tj. v občinah Koper, Izola, Piran in Ankaran, medtem ko se madžarščina uporablja pretežno na območju madžarske narodne manjšine v Sloveniji, in sicer v občinah severovzhodne pokrajine Prekmurje, ki meji z Madžarsko (Portal GOV.SI, 2022).

Slovenija ima več kot dva milijona prebivalcev, med katerimi so največja narodnostna skupina Slovenci. Slovenci smo na splošno pridni, marljivi, delavni in pošteni, hkrati pa premalo samozavestni in zadržani – bodisi v odnosu do drugih Slovencev bodisi v odnosu do drugih narodnostnih skupin, ki živijo v Sloveniji (RTVSLO, 2018). Slovenci sestavljajo približno 83,1 % celotnega prebivalstva RS, preostali delež sestavljajo predvsem prebivalci iz bivših jugoslovanskih republik in avtonomnih con, kot so Hrvati, Srbi, Bošnjaki, Črnogorci, Makedonci in kosovski Albanci (Statistični urad RS - Popis 2002, 2017). Ljudje iz bivše Jugoslavije so se preseljevali v Slovenijo iz različnih razlogov, nekateri zaradi razpada Jugoslavije in begom pred državljansko vojno, drugi iz ekonomskih razlogov in v želji po boljšem življenju (Medvešek, 2007: 38).

V svojem delu sem uporabil akademske članke iz znanstvenih revij, popis prebivalstva za leto 2002 Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) in raziskave o stereotipih in predsodkih do prebivalcev iz zahodnobalkanske regije. Med raziskave sodi npr. raziskava o medkulturnih odnosih, ki jo je izvedla Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici (FUDŠ) in v kateri je s pomočjo anket in 915 anketirancev med 29. septembrom in 2. oktobrom 2009 ugotavljala, s pripadniki katerih kultur imamo Slovenci stike ter v kolikšnem obsegu, in merila zaupanje Slovencev do pripadnikov drugih kultur v Sloveniji. Anketiranci so zaupanje do pripadnikov bivših jugoslovanskih republik ocenjevali na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh ne zaupajo« in 5 »popolnoma zaupajo«. Za medijske utrinke o slovenskih stereotipih o prebivalcih bivših jugoslovanskih držav sem raziskal slovenske medije, natančneje prispevke slovenskih spletnih časopisov, ki so govorili o dogodkih, povezanih s posamezniki ali skupinami ljudi iz bivših jugoslovanskih držav, in jih povezal z odnosom Slovencev do njih. Pri raziskovanju sem si pomagal tudi z drugimi spletnimi stranmi, kot je uradna spletna stran Mednarodnega denarnega sklada (*International Monetary Fund*), in z objavami na družabnih omrežjih Twitter oz. X ter Facebook in na družbeni spletni strani za spletne razpravljalne forume Reddit.

Hrvaška

Raziskave

SURS je za svoj popis prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 35.642 Hrvatov ali ljudi hrvaškega porekla (Statistični urad RS - Popis 2002, 2017). Večina slovenskih Hrvatov živi v mestih ter ožji okolici urbanih naselij po vsej Sloveniji, natančneje v Ljubljani, Mariboru, Velenju, Novem mestu, Kopru in Celju, okoli 30 % Hrvatov pa ima prebivališče tudi v obmejnih občinah ob slovensko-hrvaški meji (Salihović, 2012: 11). Posebnost hrvaških priseljencev v Sloveniji je, da jih velik delež prevzame slovenske etnične opredelitve oz. se asimilirajo

v slovensko skupnost, zato je dejansko število ljudi hrvaškega porekla v RS večje (ibid.). FUDŠ je ugotovil, da so imeli anketiranci največ stikov s Hrvati in Srbi. Salihović (2012: 18) je ugotovila, da Slovenci izmed pripadnikov bivših jugoslovanskih republik najmanj zaupajo Hrvatom – zaupanje je na lestvici od 1 do 5 ovrednoteno s stopnjo 2,39.

Medijski utrinki

Za Slovence bi lahko rekli, da je Hrvaška, specifično hrvaški obalni regiji Dalmacija in Istra, njihov drugi dom, saj je Hrvaška že vrsto let prva izbira Slovencev za obisk Sredozemskega morja, še posebej v poletnem času. Kot pravi Crnjak (2024): »Slovenski gostje glede na bližino običajno potujejo na Hrvaško večkrat na leto, po podatkih raziskave hrvaškega Inštituta za turizem jih je večina doslej Hrvaško obiskala sedemkrat ali še večkrat«. Razlogov za tako množičen obisk hrvaške obale je več, med njimi je slovenska navezanost na Hrvaško zaradi njene bližine in poznavanje hrvaškega jezika, kar še posebej velja za generacije, ki so se rodile v Jugoslaviji (Ferk, 2024).

Slika 6: Slovenski turisti ob hrvaški obali

Vir: Crnjak (2024).

Številni slovenski turisti se na Hrvaškem počutijo kot doma, kar dokazujejo številne nepremičnine na Hrvaškem, ki so v lasti Slovencev (ibid.). Cene nepremičnin in ostalih dobrin, kot so osnovna živila, so se na Hrvaškem podražile po vstopu v EU, kar je razjezilo številne Slovence, nič kaj pa ni pomagala zamenjava hrvaške valute kune z evrom (RTVSLO, 2023). Slovenci imajo zaradi velikega dviga cen na Hrvaškem občutek, da so Hrvati grabežljivi pohlepneži, ki »nategujejo svojo edino gospodarsko prednost, turizem, do skrajne točke dopustnosti« (Reddit, 2025). Dejstvo, da je Hrvaška glavni kupec slovenskih podjetij, kot sta trgovska veriga Mercator in živilsko podjetje Droga Kolinska, dodatno krepí stereotip o pohlepni in lakomni Hrvatih. Zaradi takšnih okoliščin, ki so prisotne že več let, obstaja v Sloveniji pogost, znan in posplošen žaljiv izrek oz. pregovor, usmerjen proti Hrvatom: »Hrvat je tat«.

Slika 7: Objava na r/Slovenia na omrežju Reddit

Vir: Reddit (2025).

Ta žaljivka je bila med Slovenci pogosto uporabljena v času arbitražnega postopka za določitev kopenske in morske meje med RS in Republiko Hrvaško med leti 2009 in 2017. Eden izmed slavnejših kritikov Hrvaške je politik Zmago Jelinčič Plemeniti. V svojih medijskih izjavah je večkrat ostro kritiziral Hrvaško in s tem užalil mnoge Hrvate,

največkrat v zvezi z arbitražo za določitev morske meje med Slovenijo in Hrvaško v Piranskem zalivu. Med drugim je izjavil: »Zgodilo se nam bo tako kot z Bosanci, ki lahko pri Neumu namakajo noge v Jadransko morje, vendar nimajo nobenega izhoda in so popolnoma zaprti« (Žužek, 2010). Ob državnem prazniku – dnevu upora proti okupatorju – je Jelinčič na svojih družabnih omrežjih objavil videoposnetek, v katerem je izjavil: »Kaj pa Hrvaška? Ustaška neodvisna država je tudi vzela dobršen del Slovenije in del Slovenije je ta država zadržala še po drugi svetovni vojni. In še več: po naši osamosvojitveni vojni so naši osamosvojitelji prepustili velik del slovenskega ozemlja sedanji državi tako imenovani Hrvaški« (Slovenske novice, 2024).

Bosna in Hercegovina

Raziskave

V tem delu bom uporabljal izraza Bošnjaki in Bosanci. Bošnjaki so narodnostna skupina, ki živi pretežno v državi Bosni in Hercegovini (BiH), in so bili v času Jugoslavije znani pod etnično oznako Muslimani, Bosanci pa so državljani BiH, zato ta oznaka označuje Bošnjake, bosanske Srbe in bosanske Hrvate. SURS je pri popisu prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 21.542 ljudi bošnjaškega porekla, kar pomeni, da Bošnjaki sestavljajo 1,10 % celotnega prebivalstva Slovenije (Statistični urad RS - Popis 2002, 2017). Za prostorsko razporeditev Bošnjakov je značilno, da so naseljeni v industrijskih in rudarskih mestih, kot so Ljubljana, Jesenice, Velenje, Koper in Kranj (Salihović, 2012: 11). FUDŠ je v svoji raziskavi o medkulturnih odnosih ugotovila, da je leta 2009 stopnja zaupanja Slovencev do Bošnjakov znašala 2,52, kar pomeni eno stopnjo pred Srbi in ena stopnjo za Hrvati (ibid.: 18). V javnomnenjskih raziskavah, ki so merile socialno distanco ljudi, je bilo od leta 1992 anketirancem postavljeno vprašanje »Katere od naslednjih skupin ljudi si ne bi želeli imeti za sosede?«. Po zadnjih razpoložljivih podatkih je skoraj petina prebivalcev, ki je sodelovala v anketi, odgovorila, da si ne želi imeti priseljencev in tujih delavcev za sosede

(Kralj, 2008: 237–238). Delež odgovorov, v katerih so bili priseljenci ali tuji delavci označeni kot nezaželeni sosedje, je z leti nihal in je bil največji v obdobju po razglasitvi neodvisnosti BiH, ko so ljudje iz BiH iskali zatočišče v Sloveniji (ibid.). V drugih raziskavah, ki so merile izobrazbo prebivalcev Slovenije, so med Bošnjaki, Bosanci ali Muslimani prevladovali kategorije »brez izobrazbe«, »nedokončana osnovna šola« in »osnovna šola« Zaradi te neugodne izobrazbene strukture je delež brezposelnih s 16,3 % pri Bošnjakih višji (ibid.).

Medijski utrinki

BiH je v Evropi prva po številu izseljencev na število prebivalcev. Skoraj dva milijona izseljencev živita na vseh celinah; večina jih je pobegnila iz države med državljansko vojno za neodvisnost v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (Einspieler, 2016). Izselsjevanje iz BiH se nadaljuje tudi v miru, saj ga spodbujajo tako politična nestabilnost znotraj BiH in nacionalne delitve med tremi glavnimi narodnostnimi skupinami v BiH kot težke gospodarske razmere v državi. Med bosanskimi izseljenci prevladujejo cele družine in mladi izobraženci (ibid.).

Slika 8: Bošnjaki med gledanjem nogometa v pivnici

Vir: Jud (2001).

V Sloveniji je prisoten sovražni govor proti Bošnjakom, po katerem so to ljudje, ki so oblečeni v trenirke, rešujejo probleme s pištolo ter se ne znajo obnašati in integrirati v slovenski prostor (Toplak in Šimac, 2012). Borut Perko, novinar časopisa Delo, je v svojem prispevku napisal, da je zelo poenostavljena tudi trditev, da so med njimi zgolj državljani nižjega socialnega sloja, večinoma nekvalificirani gradbeni delavci (2011). Perko nadaljuje: »V primerjavi z drugimi muslimani po Evropi so v Sloveniji veliko bolj vključeni v *mainstream* družbo, vendar jih čaka še veliko dela na tej poti«, dodaja pa tudi, da lahko kljub določnim težavam z gotovostjo rečemo, da je Bošnjaku v Sloveniji lažje biti musliman kot določenim muslimanom v nekaterih državah z večinskim muslimanskim prebivalstvom (ibid.). V enem izmed prispevkov, ki ga je leta 2001 objavila revija Mladina o življenju Bošnjakov in Bosancev v Sloveniji, je eden izmed intervjuvancev povedal: »Mislim, da imajo Slovenci resne probleme z razlikovanjem. Vsi, ki prihajajo z juga, so Bosanci v najslabšem pomenu besede. Vsi tako imenovani Bosanci pa so še dodatno ožigosani kot čefurji. Čeprav to dvoje sploh ni povezano. Zame so Bosanci tisti, ki prihajajo iz Bosne, čefurji pa so kriminalci, ki kradejo in zanalašč iščejo probleme. Skratka, tudi Albanec je lahko čefur in ne le nekdo, ki prihaja npr. iz Hrvaške. Tudi Slovenec je lahko čefur!« (Jud, 2001).

Srbija

Raziskave

SURS je pri popisu prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 38.964 Srbov, kar pomeni, da Srbi predstavljajo 1,98 % prebivalstva Slovenije (Statistični urad RS – Popis 2002, 2017). Prostorska razporeditev srbskega prebivalstva v Sloveniji je podobna bošnjaški, ki je naseljena predvsem v velikih mestih, kot je Ljubljana, v kateri naselitev Srbov presega 50 % od priseljenih narodov (Salihović, 2012: 11). Ostali večji kraji z večjim številom srbskega prebivalstva so Kranj, Velenje, Celje in Postojna. V Sloveniji obstaja petnajst srbskih društev,

ki so najbolj aktivna v Novi Gorici, Postojni in Hrastniku (ibid.). FUDŠ je za svojo raziskavo o medkulturnih odnosih ugotovila, da je leta 2009 stopnja zaupanja do Srbov znašala 2,86, tj. eno stopnjo pred Makedonci in eno stopnjo za Bošnjaki (ibid.: 18).

Medijski utrinki

Ko Slovenci pomislimo na Srbijo in Srbe nasploh, pomislimo na njihovo hrano. Srbska kulinarika je v Sloveniji zelo priljubljena in med priljubljene srbske jedi spadajo prebranac (jed na osnovi fižola), polnjena paprika, kajmak, ajvar, baklava, vanilice z orehi ipd., med najbolj priljubljene jedi pa sarma, burek in čevapčiči (B., 2024). Zaradi velike priljubljenosti srbske hrane v Sloveniji je ta prva stvar, na katero pomislimo, ko mislimo na Srbe; sledijo ji ostale stvari, kot so kriminal in nacionalizem (ibid.). Na območju današnje Srbije so potekali številni spopadi in bitke, kar je vodilo do porasta srbskega nacionalizma.

Slika 9: Nekdanji podpredsednik srbske vlade Aleksandar Vulin

Vir: Mladina (2022).

Nacionalizem se je še posebej krepil v času jugoslovanskih vojn v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so si določeni deli srbske politike želeli prisvojiti ozemlja drugih jugoslovanskih republik, z namenom širitve t. i. Velike Srbije oz. srbskega sveta in ščitenja srbske etnične skupine. Slovenci zaradi takšnih dogodkov vidijo Srbe kot narod, ki ne želi sprejeti kolektivne krivde in sprejeti odgovornosti za dogodke in grozote, ki so se zgodili ob razpadu Jugoslavije. To dokazuje izjava srbskega notranjega ministra Aleksandra Vulina v odzivu na poziv nekdanjega slovenskega predsednika Boruta Pahorja na Blejskem strateškem forumu leta 2022, kjer je Vulin trdil, da srbski svet ni uradna opredelitev niti politika Srbije, temveč naravna potreba Srbov po enotnosti in po tem, da živijo združeni, ter da »zaradi 'srbskega sveta' ni umrl nihče, zaradi slovenske 'samoodločbe za odcepitev' pa se je začela državljanska vojna« (Mladina, 2022).

Črna gora

Raziskave

SURS je pri popisu prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 2667 Črnogorcev, kar pomeni, da Črnogorci predstavljajo 0,14 % prebivalstva Slovenije (Statistični urad RS – Popis 2002; 2017). V raziskavi FUDŠ o medkulturnih odnosih nisem našel podatka o zaupanju Slovencev do Črnogorcev. Dobra polovica slovenskih Črnogorcev živi v Ljubljanski kotlini, medtem ko so ostali naseljeni na Gorenjskem (Moračanin, 2017: 17).

Medijski utrinki

V slovenskih medijih nisem našel pomembnejših izjav o Črni gori ali o Črnogorcih. Razlog za to vidim predvsem v majhnem številu črnogorskega prebivalstva v Sloveniji. Edini stereotip o Črni gori, ki ga poznajo Slovenci, je ta, da je Črna gora dežela počivanja in lenobe (Reddit,

2022). Zaradi naraščajočih stroškov dopustov in številnih dobrin na Hrvaškem se veliko turistov, vključno s slovenskimi, odloči za počitnikovanje v ostalih obmorskih državah, kot je Črna gora. Celoten zahodni del Črne gore sestavljajo plaže Jadranskega morja, poleg peščenih plaž pa se lahko Črna gora pohvali še s številnimi drugimi naravnimi lepotami, ki privlačijo mnoge turiste. Mesta ob obali z večjim številom slovenskih obiskovalcev so Kotor, Herceg Novi, Tivat in Sveti Stefan ter seveda Budva kot nova priljubljena destinacija za Slovence (Vandraj, 2024). Poleg slovenskih turistov so tudi slovenski politiki izrazili svoje zadovoljstvo s Črno goro. Slovenska ministrica za zunanje in evropske zadeve Tanja Fajon je denimo izrazila svoje zadovoljstvo s potjo Črne gore, da postane naslednja članica EU (Portal GOV.SI, 2024). Fajon je dodala, da je bližanje Črne gore članstvu EU »po več letih zamude in politične nestabilnosti [...] izjemno pomembno sporočilo tako za Črno goro kot za EU« ter poudarila pomembnost, da: »Črna gora nadaljuje s tem tempom ter ohrani politično soglasje in osredotočenost na članstvo v EU« (ibid.).

Slika 10: Črnogorsko naselje Sveti Stefan

Vir: Vandraj (2024).

Kosovo

Raziskave

Med raziskovanjem nisem našel točnih podatkov o ljudeh, ki prihajajo specifično iz Republike Kosovo, zato bom uporabil tudi nekatere podatke o Albancih iz Republike Albanije. SURS je pri popisu prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 6186 Albancev, kar pomeni, da so Albanci v letu 2002 predstavljali 0,31 % prebivalstva Slovenije (Statistični urad RS – Popis 2002; 2017). Ministrstvo za notranje zadeve RS je za revijo Reporter sporočilo podatke iz centralnega registra prebivalstva, po katerih je imelo do leta 2020 stalno prebivališče prijavljeno 14.151 državljanov Kosova, 11.680 pa začasno prebivališče (Reporter, 2020). FUDŠ v svojo raziskavo o zaupanju Slovencev do drugih narodnostnih skupin ni vključil ljudi iz Kosova, sem pa našel anketo, ki je pri 104 anketirancih preverjala, ali se strinjajo z naslednjo trditvijo: »Mati dekleta je zvezo s 'Šiptarjem' Albancem dojemala kot osebni propad in strahotno razočaranje. Bila je prepričana, da si po hitrem postopku uničuje življenje«; ugotovil sem, da je 25 anketirancev odgovorilo z »Večinoma se strinjam« in 19 s »Popolnoma s strinjam« (Ogris, 2008: 32–34; Salihović, 2012: 18). Med tistimi, ki nimajo visokošolske izobrazbe ali pa imajo dokončano samo osnovno šolo, prevladujejo v Sloveniji živeči Albanci, posledica tako nizke stopnje izobrazbe pa je velik odstotek brezposelnosti med albansko manjšino v Sloveniji, tj. kar 20,2 % (Kralj, 2008: 237–238).

Medijski utrinki

Državljeni Kosova so leto 2024 zaključili kot najbolj revni v evropski regiji, 19,2 % prebivalcev Kosova namreč živi pod pragom revščine, BDP na prebivalca pa je znašal 5889 evrov (Islami, 2025). Revščino lahko pojasni dejstvo, da je kosovski BDP na osebo do leta 2025 znašal 6710 evrov, medtem ko je BDP celotne Republike Kosovo znašal 11,84 milijarde evrov (International Monetary Fund, 2025a). Zaradi revščine

in tudi nizke izobrazbe mnogih kosovskih priseljencev v Sloveniji, je pogost stereotip o njih ta, da večinoma opravljajo poklice, za katere ni potrebna visoka izobrazba; najpogosteje so to poklici v prehrabni obrti, povezani s pekarstvom in slaščičarstvom (Bezljaj, 2023).

Slika 11: Slaščičarna in okrepčevalnica

Vir: Bezljaj (2023).

Medijsko so bili v preteklosti izpostavljeni primeri, ko so se nekateri državljani Kosova, ki živijo v Sloveniji, zatekli h kriminalu kot sredstvu preživetja. Kriminalna dejanja naj bi segala od milejših, ko naj bi nekateri kosovski državljani dobili socialne transferje s strani slovenskega socialnega sistema, čeprav do teh niso upravičeni, saj so jih pridobili z lažnimi listinami, do hujših kriminalnih dejanj, kot sta ustrahovanje in fizično nasilje (Glücks, 2020). Do takšnega nasilja je prišlo leta 2018 v Celju, kjer je skupina mladoletnih državljanov Kosova napadla dva mladoletna dijaka, ju pretepla in z njima poniževalno ravnala, pri tem pa so enega od njiju tako hudo poškodovali, da je zaradi dvakratnega zloma čeljusti pristal v bolnišnici (Ptujinfo, 2018). Pred napadom so

isti mladoletni državljani Kosova v šolskih prostorih in okolici šole izsiljevali denar, regionalni portal Ptujinfo pa dodaja: »Osumljeni mladoletni državljani Kosova je na družbenih omrežjih objavljaj svojo fotografijo z dvema avtomatskima puškama Kalašnikov v rokah in na ta način še dodatno ustvarjal strah med vrstniki in si jih na ta način podrejal« (ibid.).

Slika 12: Objava kosovskega mladoletnika z orožji

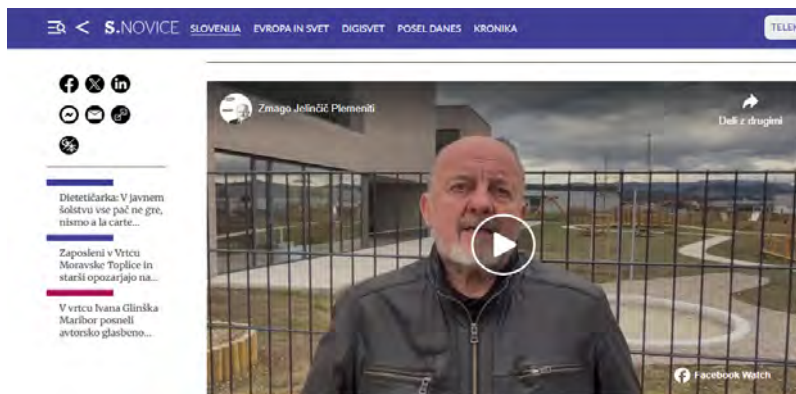

Vir: Ptujinfo (2018).

Drugi incident se je zgodil novembra 2024 v ljubljanskem nakupovalnem središču BTC, kjer so pripadniki albanske diaspore sredi parkirišča praznovali dan neodvisnosti albanske države z vihranjem albanskih in kosovskih zastav ter s prižiganjem pirotehnik in streljanjem v zrak s pištolami (Reporter, 2024). Posredovala je policija, ki je zaznala več kršitev prometne zakonodaje in kršitev javnega reda in miru (ibid.).

Zaradi takšnih in podobnih dogodkov prevlada v Sloveniji mišljenje, da se ljudje albanskega porekla, ki so se nedavno preselili s Kosova v Slovenijo, ne znajo ali ne želijo integrirati v slovensko družbo in se tudi ne učijo slovenskih kulturnih navad in običajev ter slovenskega jezika. Po navedbah nekaterih slovenskih nacionalističnih skupin naj bi se zaradi povečanega števila albansko govorečih priseljencev v Sloveniji albanščina uveljavila celo kot eden od uradnih jezikov RS. Primer podpore tej teoriji zarote je bila objava slovenskega politika Zmaga Jelinčiča na družabnem omrežju Facebook, kjer je pred novo enoto vrtcev v občini Žalec posnel videoposnetek, v katerem je trdil, da »se morajo vzgojiteljice začeti učiti albanščino in da starši zaradi tega iz žalskih vrtcev izpisujejo slovenske otroke« (Tomšič, 2024). Natalija Starič Žikić, ravnateljica Vrtcev občine Žalec, je zanikala Jelinčičevo trditev ter za spletni portal Siol.net izjavila, da zaposlenim v vrtcu učenje albanščine ni bilo nikoli ukazano, ter nadaljevala: »Občina Žalec zagotavlja dodatno strokovno pomoč za zmanjševanje jezikovnih preprek, a z učenjem slovenskega jezika, kar je v pomoč tako strokovnim delavcem vrtca kot otrokom« (ibid.).

Slika 13: Objava Zmaga Jelinčiča v Žalcu

Vir: Tomšič (2024).

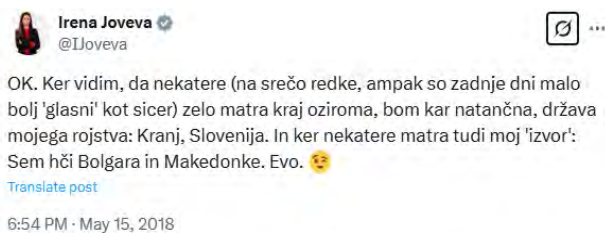
Severna Makedonija

Raziskave

SURS je pri popisu prebivalstva za leto 2002 ugotovil, da v Sloveniji živi 3.972 Makedoncev, kar pomeni, da Makedonci sestavljajo 0,2 % prebivalstva Slovenije (Statistični urad RS – Popis 2002, 2017). Sodeč po FUDŠ o medkulturnih odnosih, naj bi Slovenci izmed vseh priseljencev iz bivših jugoslovanskih republik s stopnjo 3,02 najbolj zaupali Makedoncem (Salihović, 2012: 18). Priseljenci iz današnje Severne Makedonije prihajajo iz manj razvitih območij in so se v Sloveniji zaposlili predvsem v gradbeni in težki industriji, nekateri pa tudi v tekstilni in živilski industriji (ibid.: 11). Makedonci živijo predvsem v osrednjeslovenski regiji, je pa veliko število makedonskega prebivalstva prisotno tudi v gorenjski, obalno-kraški in goriški regiji, natančneje v mestih Divača pri Kobaridu, Nova Gorica, Velenje in Koper (ibid.).

Medijski utrinki

Slika 14: Twitter objava Irene Joveve, na katero se je nanašala Nova24TV

Vir: @Ijoveva (2018).

Severna Makedonija se je poleg nerešenega narodnostnega vprašanja in nerazrešenega odnosa z grškimi, bolgarskimi, srbskimi in alban-skimi sosedi ukvarjala tudi z gospodarskimi, socialnimi in etničnimi

nestabilnostmi, zaradi česar se je veliko Makedoncev v iskanju boljšega življenja preselilo v Slovenijo (Marko, 2014: 8). Poleg gospodarskih in socialnih razlogov so se Makedonci v Slovenijo preselili tudi z namenom študija, predvsem na univerzitetnih in visokošolskih programih, ter iskanja zaposlitve, s čimer so se v slovenskem prostoru relativno dobro integrirali (ibid.: 29). Slovenci poleg zmožnosti integriranja v slovensko družbo vidijo Makedonce kot preproste ljudi, ki so na žalost pogostokrat obtoženi kraje grške zgodovine (Sajovic, 2013). Grčija je že od nekdaj oporekala ustavnemu imenu države Republika Makedonija, ki si ime deli s severnogrško zgodovinsko regijo ob Egejskem morju, ter uporabi makedonski narodnih simbolov, saj naj bi bili simboli, kot je npr. Verginsko sonce, v resnici grški. Zato je Grčija nasprotovala vstopu države v OZN in začetku pristopnih pogajanj v EU z imenom Makedonija, dokler si Makedonija ni spremenila uradnega imena iz Republike Makedonije v Republiko Severno Makedonijo (Mladina, 2018). V medijih nisem našel veliko novic, povezanih z izjavami o Makedoncih; izjema so žaljivke proti določenim osebam. Ena od teh oseb je Emilija Stojmenova Duh, makedonsko-slovenska računalničarka in političarka socialno-liberalne stranke Gibanje Svoboda, ki je zasedala mesto ministrice za digitalno preobrazbo RS v času vlade Roberta Goloba od junija 2022 do septembra 2024. Stojmenova Duh je bila deležna številnih kritik, še posebej s strani opozicijske Slovenske demokratske stranke (SDS). Stojmenova Duh je obtožila SDS rasizma in medijem izjavila, da je pod udarom pritiskov s strani SDS, zato ker je »ženska, migrantka in čefurka« (Jančič, 2024; Lavrenčič, 2025). Po spodletelem razdeljevanju računalnikov je bila deležna številnih napadov na družabnih omrežjih, ker je po njenih trditvah »ženska in po rodu Makedonka« (ibid.). Podobnega sovražnega govora je bila deležna slovenska novinarka in političarka makedonskega rodu Irena Joveva, ki je bila leta 2019 izvoljena za poslanko v Evropskem parlamentu pod okriljem liberalne evropske politične skupine Prenovimo Evropo (*Renew Europe*). Po njeni izvolitvi so bile v določenih medijih proti njej usmerjene žaljivke in mnenja, da ni kompetentna za delo slovenske evropske poslanke, ker je večkrat izkazala svoj ponos nad svojimi makedonskimi koreninami (Nova24TV, 2019; Svet24 Novice, 2020).

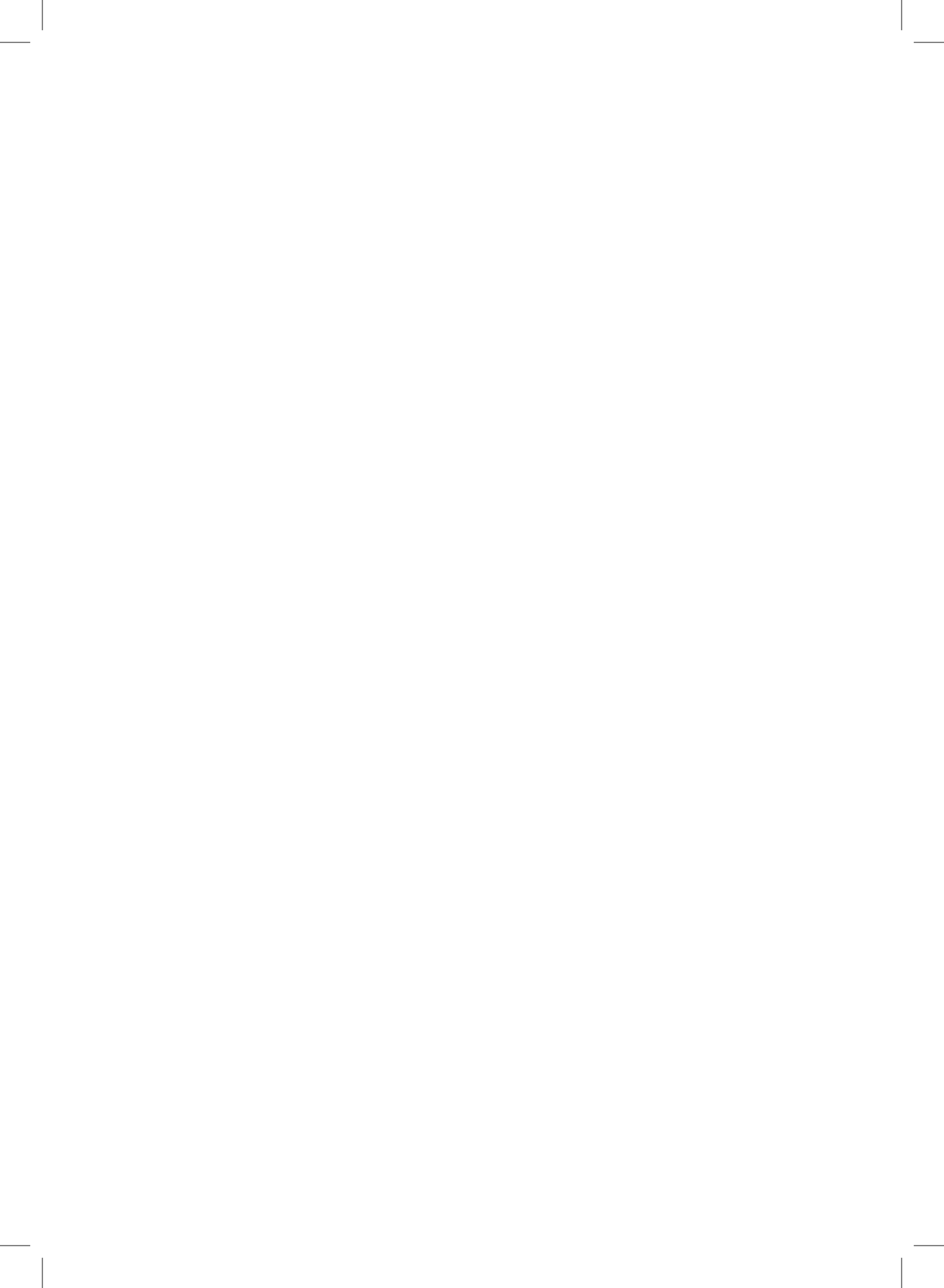
Literatura in viri

- B., Saso (2024): Srbska hrana: Top 12 jedi, ki jih morate okusiti. *The Slovenia*, 11. junij 2024. Dostopno prek: <https://the-slovenia.com/gastronomija/srbska-hrana-top-12-jedi/> (14. januar 2025).
- Bezljaj, Mirt (2023): Od kod in zakaj albanski slaščičarji. *Delo*, 6. marec 2023. Dostopno prek: <https://www.delo.si/novice/slovenija/od-kod-in-zakaj-albanski-slascicarji> (22. februar, 2025).
- Crnjak, Marija (2024): Slovenci, ki imajo hrvaško morje za svoj drugi dom. *Delo*, 25. oktober 2024. Dostopno prek: <https://www.delo.si/gospodarstvo/next/sosedi-ki-imajo-hrvasko-morje-za-svoj-drugi-dom> (4. januar 2025).
- Einspieler, Vili (2016): Bosanci se množično izseljujejo iz domovine. *Delo*, 9. junij 2016. Dostopno prek: <https://old.delo.si/svet/evropa/bosanci-se-mnozicno-izseljujejo-iz-domovine.html> (14. januar 2025).
- Ferk, Pija (2024): Hrvaška obala ostaja priljubljena destinacija: Kateri kraji so letos najbolj in? *Maribor24*, 13. julij 2024. Dostopno prek: <https://maribor24.si/globalno/hrvaska-obala-ostaja-priljubljena-destinacija-kateri-kraji-so-letos-najbolj-in/> (18. marec 2025).
- Glücks, Nenad (2020): Organizirani socialni kriminal: med priseljenci s Kosova se stopnjujejo zlorabe socialnega sistema. *Reporter*, 15. november 2020. Dostopno prek: <https://reporter.si/clanek/slovenija/organizirani-socialni-kriminal-med-priseljenci-s-kosova-se-stopnjujejo-zlorabe-socialnega-sistema-825938> (14. januar 2025).
- International Monetary Fund (2025a): Kosovo. Dostopno prek: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/UVK> (14. januar 2025).
- International Monetary Fund (2025b): Slovenia. Dostopno prek: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/SVN> (14. januar 2025).
- Islami, Donjeta (2025): Kosovarji najrevnejši v Evropi. *Insajderi*, 7. januar 2025. Dostopno prek: <https://insajderi.org/sl/kosovaret-me-te-varfrit-ne-rajon-e-evrope/> (14. januar 2025).
- Jančič, Peter (2024): Ženske, četurji in Makedonci niso krivi za vladni digitalni fiasko. *Spletni časopis*, 12. oktober 2024. Dostopno prek: https://spletnicasopis.eu/2024/03/31/krivda-zensk-in-cefurjev-za-vladni-digitalni-fiasko/#google_vignette (13. januar 2025).
- Jud, Ana (2001): Družba nas zaničuje, zakaj bi se ji prilagajali. *Mladina*, 26. februar 2001. Dostopno prek: <https://www.mladina.si/93617/druzba-nas-zanicuje-zakaj-bi-se-ji-prilagajali/> (12. januar 2025).

- Kralj, Ana (2008): When Č becomes Ć: discrimination of unrecognized national minorities in Slovenia. *Revija za sociologiju*, 39(4): 235–255. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/267217795_When_C_becomes_C_discrimination_of_unrecognized_national_minorities_in_Slovenia
- Lavrenčič, Zala (2025). Ministrica priznava, da je bilo razdeljevanje računalnikov polomija. *Domovina*, 10. januar 2025. Dostopno prek <https://domovina.je/ministrica-priznava-da-je-bilo-razdeljevanje-racunalnikov-polomija> (13. januar 2025).
- Marko, Brigita (2014): Makedonci v Sloveniji (diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana. Dostopno prek: <https://repositorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=108952> (12. januar 2025).
- Medvešek, Mojca (2007): Kdo so potomci priseljencev z območja nekdanje Jugoslavije? *Razprave in gradivo – Inštitut za narodnostna vprašanja* (53): 28–67. Dostopno prek: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1Y01292T>
- Mesarič, Irena in Rojšek, Polona (2022): Izvoz in uvoz blaga, december 2022. *Statistični urad Republike Slovenije*, 3. februar 2023. Dostopno prek: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10843> (13. januar 2025).
- Mladina* (2018): Makedonija, kraj nesrečnega imena, 6. februar 2018. Dostopno prek: <https://www.mladina.si/184012/makedonija-kraj-nesrecnega-imenal/> (13. marec 2025).
- Mladina* (2022): Srbski minister: »Zaradi odcepitve Slovenije se je začela vojna v Jugoslaviji, v kateri je umrlo na tisoče ljudi«, 31. avgust 2022. Dostopno prek: <https://www.mladina.si/218813/srbski-minister-zaradi-odcepitve-slovenije-se-je-zacela-vojna-v-jugoslaviji-v-kateri-je-umrlo-na/> (13. januar 2025).
- Moračanin, Tanja (2017): Črnogorska manjšina v Sloveniji: analiza kulturnih društev (diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_moracanin-tanja.pdf (18. januar 2025).
- Nova24TV* (2019): [Video] Slovenci izvolili evropsko poslanko, ki se sploh ne deklarira za Slovenko!?, 30. maj 2019. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/lvideo-cigave-interese-bo-v-evropskem-parlamentu-v-resnici-zastopala-irena-joveva-slovenske-ali-makedonske/> (13. januar 2025).
- Ogris, Helena (2008): Stereotipi in predsodki do drugih narodov in narodnostnih manjšin (diplomsko delo). B&B Višja strokovna šola, Kranj. Dostopno prek: https://bb.si/f/docs/diplomska-dela/ogris_helena-stereotipi_in_predsodki_do_drugih_narodov_in_narodnostnih_man_1.pdf (13. januar 2025).

- Perko, Borut (2011): Oni so Bošnjaki, čeprav smo jih klicali Bosanci. *Delo*, 22. oktober 2011. Dostopno prek <https://old.delo.si/novice/slovenija/oni-so-bosnjaki-ceprav-smo-jih-klicali-bosanci.html> (12. januar 2025).
- Portal GOV.SI* (2021): Kratko o zgodovini Slovenije, 14. april 2021. Dostopno prek: <https://www.gov.si/novice/2021-04-14-kratko-o-zgodovini-slovenije/> (10. maj 2025).
- Portal GOV.SI* (2022): Italijanska in madžarska narodna skupnost, 31. januar 2022. Dostopno prek: <https://www.gov.si/teme/italijanska-in-madzarska-narodna-skupnost/> (10. maj 2025).
- Portal GOV.SI* (2024): Ministrica Fajon v Bruslju: Črna gora je na dobri poti, da postane naslednja članica EU, 16. december 2024. Dostopno prek: <https://www.gov.si/novice/2024-12-16-ministrica-fajon-v-bruslju-crna-gora-je-na-dobri-poti-da-postane-naslednja-clanica-eu/> (17. marec 2025).
- Portal GOV.SI* (b.d.): Politični sistem. Dostopno prek: <https://www.gov.si/teme/politichni-sistem/> (17. marec 2025).
- Ptujinfo*. (2018): Mladoletni Kosovci hudo pretepli dijaka, zdaj pozirajo z orožjem, 17. december 2018. Dostopno prek: <https://ptujinfo.com/novica/kronika/mladoletni-kosovci-hudo-pretepli-dijaka-zdaj-pozirajo-z-orožjem/58535> (21. februar 2025).
- Reddit* (2022): Kaj si misliš o Črnogorcih? Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/Slovenia/comments/wkua2m/kaj_si_misli%C5%A1_o_%C4%8Drnogorcih/ (16. marec 2025).
- Reddit* (2025): Kaj si Slovenci na splošno mislite o Hrvatih? Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/Slovenia/comments/1hhq8vw/kaj_si_slovinci_na_splo%C5%A1no_mislite_o_hrvatih/ (16. januar 2025).
- Reporter* (2020): Kje v Sloveniji so Kosovcem izdali največ dovoljenj za prebivanje?, 19. november 2020. Dostopno prek: <https://reporter.si/clanek/slovenija/kje-v-sloveniji-so-kosovcem-izdali-najvec-dovoljenj-za-prebivanje-826925> (15. marec 2025).
- Reporter* (2024): Albanski praznik v BTC: odmevali so streli, plapolale zastave Albanije (Video), 24. november 2024. Dostopno prek: <https://reporter.si/clanek/slovenija/btc-ljubljana-albanci-dan-neodvisnosti-policija-1385638> (16. marec 2025).
- RTVSLO* (2018): 28. november 2018 Tema: Kakšni smo Slovenci? Dostopno prek: <https://www.rtv slo.si/dostopno/clanki/tema-kaksni-smo-slovinci/508668> (13. januar 2025).
- RTVSLO* (2023): Hrvaška: Minister trgovce opozarja, da evro ne sme biti razlog za podražitev, 3. januar 2023. Dostopno prek: <https://www.rtv slo.si>

- si/evropska-unija/hrvaska-minister-trgovce-opozarja-da-evro-ne-sme-bitirazlog-za-podrazitve/653011 (13. januar 2025).
- Sajovic, Kaja (2013): Stereotipi o Balkancih: Slovenci skromni, a šleve, Srbi pogumni, a obupni pri vojskovanju. *RTVSLO*, 17. december 2013. Dostopno prek: <https://www.rtvsllo.si/zabava-in-slog/ture-avanture/navade-po-svetu/stereotipi-o-balkancih-slovenci-skromni-a-sleve-srbi-pogumni-a-obupni-pri-vojskovanju/325247> (17. marec 2025)
- Salihović, Sandina (2012): *Odnos Slovencev do pripadnikov nekdanje Jugoslavije* (diplomsko delo). Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici, Nova Gorica. <https://revis.openscience.si/IzpisGradiva.php?id=8100> (13. januar 2025).
- Slovenske novice* (2024): Jelinčič udaril po Hrvatih: »Tudi Ustaši so vzeli nemali del našega ozemlja« (VIDEO), 27. april 2024. Dostopno prek: <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/jelincic-udaril-po-hrvatih-tudi-ustasi-so-vzeli-nemali-del-nasega-ozemlja-video/> (4. januar 2025).
- Statistični urad Republike Slovenije (2017): Statistični urad RS – Popis 2002. Dostopno prek: https://www.stat.si/popis2002/en/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=15 (9. januar 2025).
- Svet24 Novice* (2020): Joveva, ker je po poreklu Makedonka, deležna žaljivk in napadov, 24. avgust 2020. Dostopno prek: <https://svet24.si/novice/politika/joveva-ker-je-po-poreklu-makedonka-delezna-zaljivk-in-napadov-804220> (13. januar 2025).
- Tomšič, Matic (2024): Jelinčičeve trditve o vrtcu razburile mnoge Slovence. Vrtec: Gre za čiste laži. *Siol.net*, 5. marec 2024. Dostopno prek: <https://siol.net/novice/slovenija/jelinciceve-trditve-o-vrtcu-razburile-mnoge-slovence-vrtec-gre-za-ciste-lazi-628465> (12. januar 2025).
- Toplak, Simona in Šimac, Jurij (2012): Matjaž Hanžek: Izjava Jankovičevega tasta je grob napad na vse Bosance!. *Finance*, 8. november 2012. Dostopno prek: <https://www.finance.si/finance/matjaz-hanzek-izjava-jankovicevega-tasta-je-grob-napad-na-vse-bosance/a/8325480> (13. januar 2025).
- Travel Slovenia* (2016): Zgodovina Slovenije. Dostopno prek: <https://www.travel-slovenia.si/slo/zgodovina-slovenije/> (10. maj 2025).
- Vandraj* (2024): Je to letos najbolj zaželena poletna destinacija (takoj za Hrvaško)?, 22. maj 2024. Dostopno prek: <https://www.vandraj.si/crna-gora-je-to-najbolj-zazelena-poletna-destinacija-na-balkanu/> (19. marec 2025).
- Žužek, Aleš (2010): Jelinčič: Sporazum o arbitraži mora na referendumu pasti. *RTVSLO*, 14. maj 2010. Dostopno prek: <https://www.rtvsllo.si/slovenija/jelincic-sporazum-o-arbitrazi-mora-na-referendumu-pasti/230126> (13. januar 2025).

REPUBLIKA HRVAŠKA

Brina Sara Kalan in Hana Ramovš

Uvod

Hrvaška je država, ki leži na Balkanskem polotoku v jugovzhodni Evropi, njeno glavno mesto pa je Zagreb. Glavni jezik države je hrvaščina, valuta je v zadnjih letih postala evro. Čeprav je Hrvaška članica Evropske unije že od 1. julija 2013, je v evrsko in schengensko območje vstopila 1. januarja 2023. Površina Hrvaške obsega 56 594 kvadratnih kilometrov, število prebivalcev pa po podatkih iz leta 2024 znaša 3.861.967 (European Union, b.d.).

Čeprav je zgodovina Hrvaške zelo dolga in razgibana, je najpomembnejšo vlogo igrala med prvo in drugo svetovno vojno (Jakovina, 2016: 74). Narodni svet Slovencev, Hrvatov in Srbov (*Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba*) je bilo telo, sestavljeno iz južnoslovanskih narodov različnih političnih strank iz Avstro-Ogrske. 29. oktobra 1918 je bila razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS), katere glavno mesto je bil Zagreb, predsednik je bil Slovenec, podpredsednika pa Hrvat in Srb (ibid.: 78). Kasnejša Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je kazala gospodarsko rast, Zagreb pa je postal moderno mesto in se spremenil v gospodarsko središče Kraljevine (ibid.: 80). Med drugo svetovno vojno in po njej je bila Hrvaška del Jugoslavije (ibid.: 86). Med letoma 1991 in 1992 so bile razmere na Hrvaškem resne, saj je med vojno prišlo do napadov na mnoga mesta in kraje po vsej državi. Število beguncev je naraščalo (ibid.: 94). Vojna za neodvisnost je na Hrvaškem trajala dlje in bila bolj krvava od vojne v Sloveniji, a manj kot vojna v Bosni in Hercegovini (ibid.: 96).

Prve večstrankarske volitve po drugi svetovni vojni so na Hrvaškem potekale leta 1990, ko je bila država še vedno del Jugoslavije. Zmagala je Hrvaška demokratska zveza (HDZ), ki si je takrat zagotovila 58 % sedežev v parlamentu (Butković, 2024: 4). Volitve so bile začetek procesa hrvaške neodvisnosti, ki je 22. decembra istega leta pripeljala do zgodovinske odločitve, in sicer sprejetja Ustave Republike Hrvaške, tako imenovane božične ustave, 25. junija leta 1991 pa do Ustavne odločitve o neodvisnosti. 8. oktobra 1991 je Hrvaška prekinila vse državnopravne povezave z Jugoslavijo, postopek pa je spremljala domovinska vojna, ki

je trajala od leta 1991 do leta 1995 (ibid.). Z ustavo je Hrvaška vzpostavila polpredsedniški sistem in dvodomni parlament, vladajoča stranka HDZ pa je v nadaljnjih letih izvedla spremembe volilnega sistema, ki je postal mešani sistem večinskega in proporcionalnega predstavništva. Prvi predsednik Hrvaške Franjo Tuđman je umrl leta 1999, kar je leto pozneje privedlo do premika v političnem prostoru, oblast pa je prevzela Socialdemokratska stranka (SDP) (ibid.: 5). Namesto polpredsedniškega sistema so uvedli parlamentarni sistem, leta 2001 pa namesto dvodomnega enodomni parlament. Takrat je bil posodobljen tudi volilni sistem, ki je prinesel neposredno volitev predstavnikov narodnih manjšin. Od leta 2013 je Hrvaška članica Evropske unije (ibid.: 6).

Hrvaško gospodarstvo je v zadnjih treh letih doživelo večjo gospodarsko rast od povprečja EU. V letu 2023 je hrvaški BDP na prebivalca dosegel 76 % evropskega povprečja, kar je pomenilo precejšen skok v primerjavi z letom 2019 (World Bank, 2024). Na Hrvaško gospodarstvo močno vpliva proces globalizacije, kar se kaže v ključni vlogi neposrednih tujih vlaganj (Foreign Direct Investments – FDI) in denarnih prenosov v gospodarski rasti države (Radić in Bogdan, 2024: 872). Ključni sektor v gospodarstvu je turizem, s katerim so tesno povezani tudi FDI in denarni prenosi. Hrvaški turizem je v zadnjih letih močno prizadela pandemija covid-19, ki je močno zmanjšala število tujih turistov, prav tako pa je na turizem v manjšem obsegu vplivala vojna v Ukrajini, zaradi katere se je nekoliko zmanjšalo število turistov iz Rusije²⁰ (Podhorodecka, 2024). Na Hrvaškem prevelika odvisnost od turistične panoge predstavlja nevarnost za gospodarstvo, prav tako pa turizem ni trajnosten in predstavlja močno obremenitev infrastrukture in okolja. Hrvaški turizem se v zadnjih letih sooča z različnimi izzivi, kot so pomanjkanje delovne sile, omejenost na sezono in prostorska omejenost (International Monetary Fund, 2023).

²⁰ Število ruskih turistov je bilo v letu 2022 občutno nižje kot leto prej, vendar turisti še vedno prihajajo na Hrvaško, čeprav je njihova vlada državo razglasila za sovražno. Rusi, razen tistih, ki so pod sankcijami EU, lahko potujejo kot običajno in uporabljajo svoja nepremičninska lastništva na Hrvaškem, če imajo veljavno vizo, ki jo izdajajo vse države članice EU (Badovinac, 2022).

Raziskave o stereotipih

K poslabšanju mednarodnega ugleda Hrvaške nista prispevala le zahodnjaška percepcija Tuđmanovih neuspehov in gospodarska neuspešnost, temveč tudi uporaba balkanskih stereotipov med zahodnimi novinarji in na Zahodu nasploh. Gre za fenomen, imenovan »balkanizem«, katerega pa se je ironično posluževala tudi Hrvaška, ko je podobne stereotipe uporabljala, da bi se čim bolj razlikovala od svojih etničnih sosedov. Skozi svojo neodvisnost od bivše Jugoslavije se je želela oddaljiti od »balkanskega stereotipa« in se približati Evropi in Zahodu. Hrvati so si same sebe predstavljali kot naprednejše, uspešnejše, strpnjše in kot Evropejce, medtem ko so svojim jugovzhodnim sosedom pripisovali lenobo, nestrpnost ter primitivnost (Razsa in Lindstrom, 2004: 630). Ross, Puzić in Doolan (2017: 135) so v svoji raziskavi izvedli intervjuje z mladostniki iz različnih delov Hrvaške, ki so podali različna mnenja, predsodke in stereotipe. Eden od intervjuvancev je menil, da so si državljani Hrvaške, Srbije in Bosne in Hercegovine med seboj zelo podobni, edina razlika je le v malenkostnih spremembah v jeziku. Hrvati se prav tako poslužujejo misli, da se Balkan pravzaprav začne v Bosni in Hercegovini, medtem ko v Bosni in Hercegovini mislijo, da se ta začne v Srbiji. Nadalje v Srbiji menijo, da se »pravi« Balkan začne v Romuniji, do česar je pripeljal vpliv predsodkov zahodnega sveta (ibid.: 142).

Od vseh šestih republik, ki so bile nekoč del Jugoslavije, je bila Hrvaška najbolj podobna Sloveniji. Tako kot Slovenija je bila vključena v evropska omrežja in je zaradi svoje lege trgovino usmerjala predvsem na zahodni trg (Razsa in Lindstrom, 2004: 629). Kljub podobnostim pa raziskave kažejo na raznolike in nasprotujoče si percepcije Hrvatov o Slovencih. Ross, Puzić in Doolan (2017: 136) v svoji raziskavi ugotavljajo, da se med mladimi na Hrvaškem poraja mnenje, da Hrvati niso v prijateljskih odnosih s Slovenci (in Srbi) ter da so ti odnosi včasih celo sovražni. Hkrati je v izsledkih raziskave omenjeno, da tudi Hrvati med seboj zaznavajo razlike in napetosti. V očeh hrvaških mladostnikov je Slovenija dojemana kot država, ki je nekoč bila del Balkana, a se je vedno bolj oddaljevala od Balkana in približevala Evropi, zaradi česar je

danes bolj del Evrope kot pa Balkana. Prav tako so hrvaški mladostniki mnenja, da je vedenje Slovencev bližje vedenju Evropejcev – mirno in vljudno (ibid.: 142). Kljub vsemu pa Hrvati Slovence vidijo predvsem v pozitivni luči, saj menijo, da so prijateljski, pridni, delavni in pаметni, hkrati pa jih prepoznajo tudi kot majhne in zadržane (Rašković in Vuchkovski, 2016: 1084).

Po raziskavi Filozofske fakultete v Beogradu Hrvati Srbe dojemajo za nekoliko manj sposobne od sebe, v nekaterih primerih pa celo za zlonamerne (Petrović, 2003: 29). Pri tem so podatki zelo variabilni, v nekaterih primerih namreč Srbe dojemajo kot zelo prijazne, na drugi strani pa kot zelo zlonamerne. V 29,14 % primerov imajo Hrvati Srbe za vojno naravnane, 21,14 % anketirancev jih dojema kot nacionaliste, 20,00 % kot agresivne in 16,00 % kot domoljubne (ibid.). Zanimiv je tudi podatek, da v raziskavi nihče od anketirancev ni označil, da jih dojema kot ugledne, blage, miroljubne, pedantne, vredne, skromne, občutljive ali umazane (ibid.).

Srbija

Hrvaški politik Milorad Pupovac, ki zastopa Samostojno demokratsko srbsko stranko (SDSS), svojih izjavah opozarja na negativno konotacijo v omembah Srbov v hrvaških političnih krogih, kar posledično privede do negativne slike v odnosu hrvaške javnosti do Srbov; vpliva pa tudi na položaj v širšem regijskem kontekstu. Leta 2015 je za srbsko komercialno televizijo Pink TV dejal: »Ti ljudje na Hrvaškem poskušajo vzdrževati stereotip o Srbih kot 'izvoru vsega zla', ko gre za Hrvaško in Hrvate, in da ne glede na to, kdo je kaj naredil, te podobe ne smemo spreminjati, ampak ohraniti takšno, kot je s tem stereotipom« (Tportal, 2015).

Hrvaški predsednik Zoran Milanović je 1. septembra leta 2024 na spominski slovesnosti v hrvaškem mestu Glina izjavil, da je predsednik Srbije Aleksandar Vučić v devetdesetih letih prejšnjega stoletja Srbe zavajal in z njimi manipuliral, ko je Hrvaško v istem kraju leta 1995 označeval kot del »Velike Srbije« (N1, 2024b).

Milanović je v izjavi za javnost 30. januarja leta 2023 komentiral, da je bilo Kosovo nepravilno odvzeto Srbiji in s tem povezal vprašanje Kosova z rusko aneksijo Krima, kar je v hrvaški javnosti povzročilo precejšnje nasprotovanje in nestrinjanje (Gjenero, 2023). Ne le, da je s tem uporabil retoriko, ki jo pogosto uporabljajo v Rusiji, a je s tem tudi zanikal neodvisnost Kosova. V isti izjavi je kritiziral srbsko »opankarsko« politiko, ki jo je s tem izrazom označil za neizobraženo in preprosto, kar bi lahko interpretirali tudi kot zastarelo politiko, ki je v neskladju s sodobnimi političnimi odločitvami. Milanovićeve nasprotujoče si izjave niso skladne s hrvaško zunanjo politiko, ki je sicer podprla mednarodno priznanje Kosova kot suverene države, prav tako pa so njegove izjave v nasprotju s stališči večine evropskih držav, saj v izjavah podpira »zaščito ruskih interesov v Srbiji pred zahodnimi pritiski« (ibid.).

Slika 15: Izjava hrvaškega predsednika Zorana Milanovića

Vir: Radio Slobodna Evropa (2021).

Kosovo

Izjavo predsednika Milanovića, da je bilo Kosovo »oteto Srbiji«, je komentirala Ermina Lekaj Prljaskaj, hrvaška političarka kosovskega rodu in predstavnica albanske nacionalne manjšine v hrvaškem parlamentu. V svoji izjavi je izjavo Milanovića označila za neutemeljeno in neprevidno, a dodala, da ta sicer ne bo vplivala na odnose med Hrvaško in Kosovom, ki so po njenih besedah »od šestdesetih let prejšnjega stoletja dobili poseben zagon« (Večernji list, 2023a). Prav tako je izjavila, da »Republika Hrvaška močno podpira prizadevanja Republike Kosovo za njen vstop v evroatlantske integracije in krepitev njenega položaja v jugovzhodni Evropi« ter hkrati poudarila pomembnost kosovskega tržišča za Republiko Hrvaško, ki velja za prijateljsko državo in si z njo deli podoben način boja za neodvisnost (ibid.).

Zoran Milanović je leta 2023 ponovno komentiral situacijo na Kosovu. Omenil je napade na severu Kosova, za katere obstajajo obtožbe o vpletenosti Srbije. Milanović je v svoji izjavi poudaril, da za napadi nekdo stoji, in pozval Srbijo, naj odgovori na vprašanja, kdo so storilci in kdo napade financira (Večernji list, 2023b). Omenil je tudi, da je za takšna dejanja nujen prevzem odgovornosti, saj se drugače lahko ponovijo v prihodnosti. Samega sebe je označil za enega redkih svetovnih voditeljev, ki je v Organizaciji združenih narodov Kosovo omenjal v pozitivnem kontekstu. Tudi Milanović pa je, tako kot Ermina Lekaj Prljaskaj, enačil hrvaško borbo za neodvisnost s situacijo na Kosovu in poudaril, da si zaradi tega subjektivnega odnosa med državama Kosovo zasluži priznanje (ibid.).

Črna gora

Hrvaška je novembra leta 2024 Črni gori predstavila *non-paper*, v katerem je državi izrazila podporo na poti v Evropsko unijo, prav tako pa pozvala k rešitvi nekaterih odprtih vprašanj, ki so skozi leta obremenjevala napete odnose med državama (Večernji list, 2024). V zadnjih mesecih pred predstavitvijo tega neformalnega dokumenta so bili odnosi

med državama zaznamovani z napetostmi, ki so se še dodatno stopnjevale z odpovedjo obiska hrvaškega ministra za obrambo Ivana Anušića pri črnogorskem kolegu Draganu Krapoviću. Odpoved obiska je posledica razhajanj med ministroma glede vojaškega plovila Jadran, katerega lastništvo je razlog za politični spor. Minister Krapović trdi, da Jadran zakonito pripada Črni gori, kar je sprožilo ostro nasprotovanje hrvaškega ministra Anušića. Prav tako se ministra ne strinjata glede spominske plošče v Morinju na zahodni obali Črne gore; minister Krapović namreč zagovarja spremembo besedila na plošči, ki naj bi bilo vsebinsko neustrezno (Dnevnik.hr, 2024b). Plošča je povezana z osebami, ki so za Hrvaško del občutljive zgodovinske teme; povezujejo jih tudi z usmrtitvami in drugimi hudimi kršitvami človekovih pravic med vojno v tamkajšnjem nekdanjem taborišču za hrvaške vojne ujetnike (Večernji list, 2024).

V istem letu je črnogorski parlament sprejel resolucijo o Jasenovcu,²¹ kar je v hrvaškem parlamentu sprožilo nestrinjanje in obsojanje. V znak nesoglasja je hrvaško ministrstvo za obrambo zavrnilo prošnje Črne gore za šolanje črnogorskih vojaških kadetov na Hrvaški vojaški univerzi. Iz Zagreba so opozorili, da lahko dejanja, kot je ta resolucija, ogrozijo črnogorsko pot v Evropsko unijo (Dnevnik.hr, 2024a).

Bosna in Hercegovina

Bolković v svojem članku primerja severno Evropo s slovanskimi in balkanskimi državami. Bosni in Hercegovini pripisuje revščino, lakoto in trpljenje: »Stoga nemam više volje ni snage simpatizirati s Bosnom i Hercegovinom. Znam, ljudi su napaćeni, ljudi su gladni, ljudi su siromašni, ali... a što ti ljudi rade? Što rade u BiH da nisu

²¹ Resolucija o Jasenovcu, ki jo je sprejel črnogorski parlament, priznava genocid v koncentracijskem taborišču Jasenovac, ki je med drugo svetovno vojno deloval v okviru Neodvisne države Hrvaške (NDH), tam pa je bilo ubitih na desettisoče Srbov, Judov, Romov, pa tudi Hrvatov in Slovencev, ki so bili nasprotniki NDH (N1, 2024a). Resolucija se je sprva nanašala zgolj na Jasenovac, kasneje pa sta bila vanjo vključena tudi Dachau in Mauthausen, Hrvaška pa je na resolucijo gledala kot politično motivirano in škodljivo za odnose med državama (ibid.).

Danci? Znam: svinje ne mogu uzgajati, jer, ne ide: po Kur'anu...« (Bolković, 2014).²² V zadnjem desetletju se je sovraštvo, usmerjeno proti Hercegovcem, preneslo tudi na Hrvate, ki živijo in so po poreklu iz Bosne in Hercegovine. Pogosto se za njih uporabljata tudi slabšalni izraz »Bosančuge« ali izraz iz časa nekdanje Jugoslavije – »Bosanderosi«. Nekateri menijo, da ne pripadajo Hrvaški, ali jim odrekajo pravico biti Hrvati s tem, da jim pripisujejo določene fizične lastnosti – oblika glave, nizko čelo in »gobec«. Hrvati iz Bosne in Hercegovine naj bi veljali za arogantne, nagnjene k nasilju in h kriminalnemu ravnanju ter za hudo primitivne, kot kaže primer stereotipne reakcije in izpita ob sojenju Davidu Komšiću, čigar celotna družina prihaja iz Bosne in Hercegovine (Vlahović, 2018: 14).

Slika 16: Izjava babice Komšićeve žrtve v objavi 24sata na Facebooku

"Kažu da on nije monsturn, šta je onda? Da ju tako izmrcvari", rekla je baka brutalno ubijene Kristine (18) koju je lani njezin bivši David Komšić izbo 88 puta
Više na <http://bit.ly/2CnVySR>

Vir: 24sata (2018).

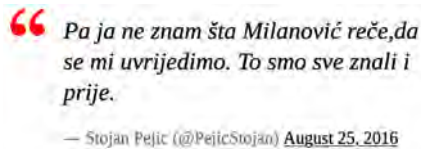
Poleg lahkomiselnosti in ostalih negativnih stereotipnih predstav, ki jih imajo Hrvati o Hrvatih v Bosni in Hercegovini ter o drugih državljanih Bosne in Hercegovine, pa Bosanci veljajo tudi za domoljube, pridne, poštene in delavne (Vlahović, 2018: 14). Hrvati Bosance vidijo v veliki meri kot pridne in marljive, pripravljene pomagati, dvolične, gostoljubne ter ponosne (Skoko, 2011: 45).

Državljanji Bosne in Hercegovine so se na Twitterju in Facebooku zelo hitro odzvali, ko je hrvaški Jutarnji List objavil izjavo takratnega predsednika vlade Zorana Milanovića, ki je Bosno in Hercegovino

²² »Zato nimam več volje ali moči, da bi sočustvoval z Bosno in Hercegovino. Vem, da ljudje trpijo, ljudje so lačni, ljudje so revni, ampak ... Kaj počnejo ti ljudje? Kaj počnejo v BiH, če niso Danci? Vem – ne morem vzrejeti prašičev, ker to ne gre, po Koranu ...«

opisal kot propadlo državo: »Bosnia is not a [real] country... you don't have anybody to talk with there«. ²³ Vendar pa izjava ni presenetila državljanov Bosne in Hercegovine, saj so ti že vedeli za to stališče in pričakovali njegovo objavo (Toe, 2016).

Slika 17: Ena od objav na Twitterju

Vir: Toe (2016).

Severna Makedonija

Med Hrvaško in Severno Makedonijo ni posebnega zgodovinskega rivalstva ali prijateljskih odnosov, zato se med tema balkanskima državama ne pojavlja toliko stereotipov. Več stereotipov se pojavlja znotraj same države Severne Makedonije, saj se tam še vedno pojavljajo notranji medetnični nesporazumi med Albanci in drugimi manjšinami (Demjaha, 2017: 10). Makedonci so velikokrat stereotipno povezani s svojimi tradicijami, npr. s hrano, folkloro in z glasbo (AnotherTravel.com, b.d.).

²³ Originalni posnetek pogovora med Zoranom Milanovićem in hrvaškima vojnima veteranoma Josipom Klemmom in Dražimirom Jukićem je prišel v javnost v hrvaškem mediju Jutarnji List. Danes posnetek ne obstaja več, opis pogovora in Milanovićeve izjave pa so vidne le še v mediju Balkan Insight.

Slovenija

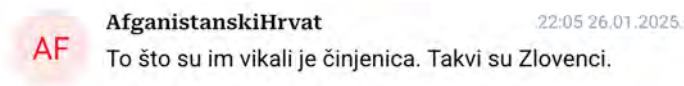
Čprav Slovenci in Hrvati kot posamezniki med seboj dobro sodelujejo, pa se med njimi pojavljajo razlike. Slovenski politiki naj ne bi razumeli hrvaške odgovornosti vladanja in naj ne bi znali ločiti nacionalnih od določenih političnih interesov. Hrvati so mnenja, da so Slovenci prav tako bolj liberalni, medtem ko je hrvaška družba bolj konservativna in pod večjim vplivom Cerkve. Slovenci ne morejo skriti želje, da bi jih imeli Hrvati radi, kar je pravzaprav del slovenske kulture. Slovenska politika naj ne bi razumela hrvaške. Kot primer Romac (2019) navede, da v času druge svetovne vojne slovenski politiki niso poznali taborišča Jasenovac. Omenjeno je, da se Slovenija vse bolj oddaljuje od Balkana, namesto da bi vzpostavila zaveznitvo s Srbijo in Hrvaško. Tako je ostala brez zaveznic in ne more uresničevati interesov v regiji in znotraj Evropske unije. Članek izpostavi slovenskega politika Karla Erjavca med procesom slovensko-hrvaške arbitraže, pri kateri naj bi slovenski politiki razumeli objektivne odgovornosti. S tem Slovenija ne dosega svojih strateških ciljev in politiki državo peljejo v razpad (ibid.). Vojnović (2015) meni, da so Slovenci del Balkana, kar je Hrvate precej šokiralo. Vedno so verjeli, da sever Balkana, torej Slovenija, živi popolnoma drugačno, boljše in pošteno življenje, a so se zmotili. Slovenci prav tako lobirajo, kršijo mednarodno pravo in pritiskajo na mednarodne sodnike. Pa vendar so Slovenci toliko Evropejci, kot so Balkanci, saj so se na novico o prisluškovanju telefonskega pogovora odzvali na sodoben in evropski način. Slovenci ne razumejo pojma ilegalnosti enako kot Hrvati, torej se njihovo mnenje o nezakonitem prisluškovanju razlikuje (ibid.)

Med migrantsko krizo 2015 je takratni predsednik vlade Zoran Milanović komentiral izjavo takratnega slovenskega predsednika vlade Mira Cerarja, ki je Hrvaško opozoril na njeno ravnanje v migrantski krizi in na neobstoječo komunikacijo med državama. Milanović je bil presenečen, saj naj bi se Hrvati odzvali dokaj rutinsko, medtem ko so bili Slovenci nepripravljeni. Hrvaški premier je slovenske politike obtožil neevropskega ravnanja in dodal, da je Slovenija zaradi

nepripravljenosti nesposobna izvajanja strogega schengenskega postopka (DNEVNIK.hr, 2015).

Spodnja slika prikazuje komentar pod objavo hrvatskega medija Večernji list. Izraz »ZLOvenci« se najpogosteje pojavlja v komentarjih hrvatskih medijev ter na družbenih omrežjih, predvsem v kontekstu športnih dogodkov. V tem primeru gre za rokometno tekmo med Hrvaško in Slovenijo in komentar hrvatskega navijača o slovenskih igralcih (Večernji list, 2025). Pogovorni izraz »ZLOvenci« je sestavljen iz »Slovinci« in »zlo«, ki ga Hrvati uporabljajo za poniževanje Slovencev. Izhaja iz konteksta arbitražnega spora med državama glede teritorija v Piranskem in Tržaškem zalivu ter skupne kopenske meje. Kljub odločbi Stalnega arbitražnega sodišča med državama ni prišlo do soglasja (Bickl, 2017: 7–8). Hrvati poniževalni izraz »ZLOvenci« še vedno uporabljajo.

Slika 18: Komentar hrvatskega navijača pod objavo o rokometni tekmi med Hrvaško in Slovenijo

Vir: Večernji list (2025).

Literatura in viri

- 24sata* (2018): Izjava babice Komšičeve žrtve v objavi 24sata na Facebooku. Dostopno prek: https://www.24sata.hr/news/tresem-se-pa-kakve-veze-ima-trudnoca-da-je-tako-izmrcv-ari-560886?fbclid=IwY2xjawKzug1leHRuA2FlbQIxMABicmlkETB4Q3RWM1JOc2_hka3RWdldFAR6R-RtJOU8rzmdXPEs710ykXWvHnOFCMuAW4OGfrZYZkoYthOy5qmyrnCnsnxQ_aem_AIDgcMsQa5Zr8PAvwFw8ZA#google_vignette (28. december 2024).
- AnotherTravel.com*. (b.d.): Macedonian culture, customs and etiquette. Dostopno prek: <https://www.anothertravel.com/europe/north-macedonia/culture/> (14. januar 2025).

- Badovinac, Nikola (2022): *Russian tourists flocking to Croatia despite conflict in Ukraine*. Dostopno prek: <https://glashrvatske.hrt.hr/en/politics/russian-tourists-flocking-to-croatia-despite-conflict-in-ukraine-8997154> (14. januar 2025).
- Bickl, Thomas (2017): Reconstructing the Intractable: The Croatia-Slovenia Border Dispute and Its Implications for EU Enlargement. *Croatian Political Science Review* 54 (4): 7–39.
- Bolković, Romano (2014): *Svi smo mi Bosanci*. Dostopno prek: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Svi-smo-mi-Bosanci/726358.aspx> (24. december 2024).
- Butković, Hrvoje (2024): Rethinking representative democracy in Croatia. *Frontiers in Political Science* 6. <https://doi.org/10.3389/fpos.2024.1375224>
- Demjaha, Agon (2017): The state of inter-ethnic relations in Macedonia after 16 years of the Ohrid Agreement. *ResearchGate* 12 (2): 8–31.
- DNEVNIK.hr (2015): Milanović o Slovencima »Čemu ta sitna nervoza«. Dostopno prek: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/zoran-milanovic-cerar-i-ja-razgovarali-smo-pedeset-puta-u-mjesec-i-pol-dana---413491.html> (27. december 2024).
- DNEVNIK.hr (2024a): Hrvatska poslala Crnoj Gori odbijenicu: Uzrok je čuvena rezolucija. Dostopno prek: https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/crnogorski-mediji-hrvatska-odbila-skolovati-crnogorske-vojnike—866774.html#google_vignette (26. december 2024).
- DNEVNIK.hr (2024b): *Ministar obrane Ivan Anušić svojim potezom podijelio javnost: »Na prvi pogled to djeluje logično i principijelno, ali samo na prvi pogled«*. Dostopno prek: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/ministar-obrane-ivan-anusic-svojim-potezom-podijelio-javnost-na-prvi-pogled-to-djeluje-logicno-i-principijelno-ali-samo-na-prvi-pogled---822937.html> (27. december 2024).
- European Union (b.d.): Dostopno prek: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/croatia_sl (27. december 2025).
- Gjenero, Davor (2023): *Milanović izjavom o otimanju Kosova želi naštetiti Vučiću, a pogodovati Putinu*. Al Jazeera Balkans. Dostopno prek: <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2023/2/1/milanovic-izjavom-o-otimanju-kosova-zeli-nastetiti-vucicu-a-pogodovati-putinu> (26. december 2024).
- International Monetary Fund (2023): *Republic of Croatia: Selected Issues*. IMF Country Report No. 23/234. Dostopno prek: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/234/article-A001-en.xml> (2. december 2024).

- Jakovina, Tvrtko (2016): History of Croatia. *Textbook of Croatian Culture*: 52 –99. Dostopno prek: https://www.academia.edu/32460986/HISTORY_OF_CROATIA_pdf (5. december 2024).
- NI (2024a): *Hrvati na nogah zaradi črnogorske resolucije o genocidu v Jasenovcu*. Dostopno prek: <https://n1info.si/novice/svet/hrvati-na-nogah-zaradi-crnogorske-resolucije-o-genocidu-v-jasenovcu/> (19. februar 2025).
- NI (2024b): Milanović: Vučić manipulisaio Srbima i dovodio ih u zabludu da im Hrvatska nije dom. Dostopno prek: <https://n1info.rs/region/milano-ovic-vucic-manipulisao-srbima-i-dovodio-ih-u-zabludu-da-im-hrvatska-nije-dom/> (19. februar 2025).
- Petrović, Nebojša (2003): Međusobni stereotipi Hrvata, Bošnjaka i Srba u svetlu dvofaktorske teorije predrasuda. *Filozofski fakultet*. Dostopno prek: <https://reff.f.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/397/394.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2. december 2024).
- Podhorodecka, Katarzyna in Sharon C. Cobb (2024): The impact of the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine on tourism economy development in Cyprus and Croatia. *Ekonomia*. <https://doi.org/10.19195/2658-1310.29.2.2>
- Radić, Maja N. in Siniša Bogdan (2024): Intricate nexus of FDI, remittances, emigration, tourism and growth: Navigating economic landscape of Croatia. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*. <https://doi.org/10.24136/eq.2769>
- Radio Slobodna Evropa* (2021): Izjava Zorana Milanovića. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10159519078413883&id=196390633882&set=a.10150343146973883> (21. februar 2025).
- Rašković, Matevž in Davor Vuchkovski (2016): National stereotypes and social distance towards Slovenians among former Yugoslav countries: 25 years later. *Teorija in praksa* 53 (5): 1079–1094.
- Raza, Maple in Nicole Lindstrom (2004): Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tuđman's Croatia. *East European Politics and Societies and Cultures* 18 (4): 628–650.
- Romac, Denis (2019): Što Slovenci ne razumiju o Hrvatima. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvati-su-drzavotvorniji-i-beskompromisniji-dok-slovenci-zele-da-ih-hrvati-vole-1360040> (10. marec 2025).
- Ross, Alistair, Sara Puzić in Karin Doolan (2017): Balkan and European? Place Identifications of Young People in Croatia. *Revija za Sociologiju* 47 (2): 125–150.

- Skoko, Božo (2011): Što Hrvati, Bošnjaci i Srbi misle jedni o drugima, a što o Bosni i Hercegovini? *Friedrich-Ebert-Stiftung*. Dostopno prek: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09256.pdf> (28. december 2024).
- Toe, Rodolfo (2016): Croatia Ex-PM's »Chaotic Bosnia« Comments Spark Debate. *BalkanInsight*. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2016/08/25/bosnian-media-frenzied-by-former-croat-prime-minister-leak-08-25-2016/> (27. december 2024).
- Tportal (2015): Neki održavaju stereotip o Srbima kao izvoru svega zla. *Tportal*. Dostopno prek: https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/neki-odrzavaju-stereotip-o-srbima-kao-izvoru-svega-zla-20150216?meta_refresh=1 (26. december 2024).
- Večernji list* (2023a): Milanović se sastao s predsjednikom Kosova: Netko stoji iza napada, Srbija treba dati odgovore. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/vijesti/milanovic-se-sastao-s-predsjednikom-kosova-netko-stoji-iza-napada-srbija-treba-dati-odgovore-1715471> (2. december 2024).
- Večernji list* (2023b): Milanovića izjava o Kosovu je nepromišljena, treba se javno ispričati. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/vijesti/milanovica-izjava-o-kosovu-je-nepromisljena-treba-se-javno-ispricati-1653873> (2. december 2024).
- Večernji list* (2024): Hrvatska prije dva tjedna uputila non-paper Crnoj Gori. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-prije-dva-tjedna-uputila-non-paper-crnoj-gori-1821305> (26. december 2024).
- Večernji list* (2025): FOTO Hrvatski i slovenski rukometaši zamalo se potukli, navijači susjedima vikali da su pi***. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/sport/foto-hrvatski-i-slovenski-rukometasi-zamalo-se-potukli-navijaci-susjedima-vikali-da-su-pi-1833322> (19. februar 2025).
- Vlahović, Marin (2018): Tko raspiruje mržnju i tjera bosanske Hrvate iz Hrvatske?! *Dnevno.hr*. Dostopno prek: <https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/tko-raspiruje-mrznju-i-tjera-bosanske-hrvate-iz-hrvatske-1131928/> (26. december 2024).
- Vojnović, Goran (2015): Goran Vojnović: Revolucionarna i senzacionalna otkrića o Hrvatima i Slovencima iz afere s arbitražom. *Telegram.hr*. Dostopno prek: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/goran-vojnovic-revolucionarna-i-senzacionalna-otkricka-o-hrvatima-i-slovincima-iz-afere-s-arbitrazom/> (27. januar 2025).
- World Bank (2024): *Croatia: Overview*. Dostopno prek: <https://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview> (28. december 2025).

BOSNA IN HERCEGOVINA

Anja Zahorodni

Uvod

Bosna in Hercegovina je država na Balkanskem polotoku, v kateri živi okoli 3,4 milijona ljudi (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2022: 26), in sicer trije konstitutivni narodi, tj. bošnjaški, srbski in hrvaški, ter 17 priznanih nacionalnih manjšin (Nagradić, 2015). Bosna in Hercegovina je z velikostjo 51.209 kvadratnih kilometrov in približno 3,4 milijona prebivalcev v primerjavi z večino držav EU tako po površini kot po številu prebivalcev majhna država (Eurostat, b.d.). Zaradi svojega geografskega položaja v osrčju jugovzhodne Evrope in Zahodnega Balkana je Bosna in Hercegovina pomembna akterka v regionalni geopolitiki. Nahaja se na stičišču srednje Evrope, Sredozemlja in Bližnjega vzhoda ter povezuje glavne trgovske in kulturne poti; meji s Hrvaško, Srbijo in Črno goro. Geopolitično stanje države v osrčju Balkana je državo s kulturno in etnično raznolikostjo, bogato zgodovino in naravnimi viri naredilo lepo in zaželeno, a velja tudi za deželo pogostih konfliktov.

Zgodovina

Izraz »Bosna« se je prvič pojavil v 10. stoletju v političnem priročniku bizantinskega cesarja Konstantina Porfirogeneta, v katerem je bila Bosna omenjena kot dežela, »kjer prebivajo Srbi« (Porfirogenet in Moravcsik, 1967). Vedno je bila obravnavana kot ločeno ozemlje, vendar nikoli brez omembe Srbov (Malcolm, 2002: 10). Kljub povezanosti s srbskimi in hrvaškimi plemeni, ki so poseljevala območje današnje Bosne in Hercegovine v 7. stoletju (Heather, 2010: 404–405), je država v 12. stoletju nastala kot neodvisna banovina Bosna (Mrgić-Radojčić, 2004), s katero so upravljali znani bosanski bani. Štiristoletna osmanska vladavina je drastično vplivala na sestavo prebivalstva Bosne, ki se je zaradi osvajalnih pohodov Osmanskega cesarstva, pogostih vojn z evropskimi silami, prisilnih in ekonomskih preseljevanj ter epidemij večkrat spremenilo. Avstro-Ogrska vladavina je imela poleg osmanske številne posledice za Bosno in Hercegovino ter njeno današnjo politično kulturo.

Poskušala je razbliniti južnoslovanski nacionalizem z oporekanjem nekdanjim srbskim in hrvaškim zahtevam po ozemlju današnje Bosne in Hercegovine ter s spodbujanjem identifikacije prebivalstva z bosansko ali bošnjaško identiteto (Hajdarpašić, 2015: 161–165). Zupančič in Arbeiter (2016: 1061) trdita, da je več okupacij, ki jih je preživel Balkan, kot sta osmanska in avstro-ogrška vladavina, ustvarilo tip razmejnitve »zatralsko-zatirano« znotraj družbe, kar je ugodno za ustvarjanje stereotipov. Tako stanje je bilo posebno izrazito v etnično raznoliki državi, kot je Bosna in Hercegovina, v kateri so se zrcalile evropske gospodarske, politične in družbene turbulence.

Notranja ureditev in sodelovanje v mednarodnih organizacijah

Bosno in Hercegovino po določilih daytonskega mirovnega sporazuma (1995)²⁴ sestavlja decentralizirana vlada, ki jo tvorijo tri entitete: Federacija Bosne in Hercegovine, Republika Srbska ter distrikt Brčko. Druga raven politične delitve vključuje deset kantonov, edinstvenih za Federacijo Bosne in Hercegovine, ki se nato razdelijo na občine. Pomembno je omeniti tudi kompleksen parlamentarni sistem, ki je omogočen z administrativno strukturo države.²⁵ Država je

²⁴ Daytonski mirovni sporazum, uradno imenovan Splošni okvirni sporazum za mir v Bosni in Hercegovini, je bil podpisan 14. decembra 1995. Pogajanja so potekala v ameriškem mestu Dayton v zvezni državi Ohio, končni sporazum pa je bil potrjen ob sodelovanju ključnih predstavnikov: Alije Izetbegovića, Slobodana Miloševića in Franje Tuđmana. Glavni namen sporazuma je bila dokončna prekinitev vojne ter vzpostavitev ustavne in administrativne strukture države, ki vključuje razdelitev Bosne in Hercegovine na dve entiteti: Federacijo Bosne in Hercegovine in Republiko Srbsko.

²⁵ Najpomembnejša je Parlamentarna skupščina Bosne in Hercegovine, dvodomna skupščina na državni ravni, ki jo sestavlja Dom narodov s 15 člani. Člane imenujejo parlamenti entitet: 5 članov izvoli Narodna skupščina Republike Srbske (5 srbskih delegatov), 5 članov izvoli bošnjaški klub Doma narodov Parlamenta Federacije Bosne in Hercegovine (5 bošnjaških delegatov), 5 članov pa izvoli Hrvatski klub Doma narodov Parlamenta Federacije Bosne in Hercegovine (5 hrvaških delegatov). Predstavniški dom ima 42 članov, izvoljenih za dobo štirih let,

članica Organizacije združenih narodov (OZN), Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Sveta Evrope, Partnerstva za mir in Srednjeevropskega sporazuma o prosti trgovini; je tudi ustanovna članica Unije za Sredozemlje (Union for the Mediterranean, 2024). Bosna in Hercegovina je država kandidatka za članstvo v EU od 15. decembra 2022, od aprila 2010 pa tudi kandidatka za članstvo v Natu (NATO, 2014).

Slika 19: Politično-administrativna delitev Bosne in Hercegovine

Vir: Hamzagić (2021).

s podobno proporcionalno delitvijo po zastopanosti entitet. Nadalje se ta ureditev razveji na parlamenta na ravni entitet – Narodno skupščino Republike Srbske in Skupščino Federacije Bosne in Hercegovine. Poleg tega so v FBiH skupščine na ravni desetih kantonov, skupščine pa so tudi v vsaki občini v Bosni in Hercegovini.

Gospodarstvo

Ko govorimo o gospodarstvu, je Bosna in Hercegovina majhno odprto gospodarstvo, v katerem prevladujejo storitvene dejavnosti, ima zmerno razvit industrijski in proizvodni sektor ter omejen kmetijski sektor (OECD, 2019). Glavni del državnega izvoza je sestavljen iz rud, tekstila, pohištva in vozil. Po drugi strani Bosna in Hercegovina uvaža osnovne potreščine, kot je hrana, čeprav ima vse možne vire za bolj razvito kmetijstvo (Hercegovina.info, 2024). Največja trgovinska partnerica je pričakovano EU, druga pa je Srbija (Evropska komisija, b.d.). Po mnenju srbsko-ameriškega ekonomista Branka Milanovića je Bosna in Hercegovina opravila najboljše delo na prehodu iz socializma v kapitalizem v primerjavi z drugimi republikami nekdanje Jugoslavije, ker je imela od leta 1985 do leta 2021 najboljšo letno povprečno rast BDP na prebivalca (Klix.ba Biznis, 2023). Vendar je pomembno opozoriti, da Bosna in Hercegovina na začetku ni imela visokega BDP, saj je bila država z najhujšimi posledicami vojne, zlasti finančnimi – projekcije pravijo, da je v času bosanske vojne izgubila več kot 90 % svojega prejšnjega BDP (Al Jazeera Balkans, 2019). Bosna in Hercegovina se danes sooča z izzivi obnove gospodarstva kot postsocialistična država, ki jo je prizadela vojna, poskuša pa se držati liberalnega ekonomskega modela – eden od teh izzivov je povojni proces privatizacije z vprašljivo veljavnostjo in verjetno politizacijo (Donais, 2002). Nacionalna valuta je konvertibilna marka (KM), ki jo nadzoruje valutni odbor, in je vezana na valuto evro.

Raziskave o stereotipih

Etnični stereotipi se nanašajo na stereotype, ki jih pripadniki ene etnične skupnosti uporabljajo za opisovanje pripadnikov druge etnične skupnosti. Stereotipi so povezani z etnocentrizmom, tj. prepričanjem, da je lastna družbena skupina v svojem položaju nadrejena drugim skupinam ljudi (Zupančič in Arbeiter, 2016: 1051– 1053). Omenjeni stereotipi so sestavni del bosanske politične kulture, ki temelji na treh

močno razmejenih konstitutivnih narodih in etnijah – bošnjaški, srbski in hrvaški. Glede na to, da obstajajo tri različne pripovedi, zgodovinske interpretacije in politični cilji v državi, so zlasti v povojni državi, kot je Bosna in Hercegovina, stereotipi o drugih narodih močno prisotni. K temu prispeva dejstvo, da imajo pripadniki vsakega naroda svoj kanal komunikacije, prek katerega so obveščeni, z omejenimi in večinoma močno stereotipiziranimi informacijami o drugih (Skoko, 2011: 16). Stereotipi v Bosni in Hercegovini so prisotni v vseh sferah javnega diskurza – od popularnih medijev, kot je filmografija, do literature – zrcalijo pa se tudi v političnem diskurzu. Stereotipi lahko generirajo trajna stališča in mnenja znotraj posamezne skupnosti, izkažejo pa se tudi za ugodna sredstva za doseganje določenih ciljev (Kostova-Panayotova, 2013: 156); v tem primeru utrjujejo administrativne in družbene razmejitvene črte v Bosni in Hercegovini.

Puhalo (2009 in 2013), Skoko (2017)

Puhalo se je v svoji raziskavi leta 2009 na stereotype o etnični distanci osredotočil z dvema metodama – prva je bila Bogardusova lestvica socialne distance. Ta lestvica naj bi, kot navaja avtor, prikazovala različne ravni razumevanja in intimnosti v različnih družbenih situacijah in odnosih. Bogardus opredeljuje 7 stopenj intimnosti, za določitev katerih naj bi udeleženci odgovorili z »da« ali »ne« na vprašanje o pripadniku druge družbene skupine – v tem primeru etnične pripadnosti. Gradacijska lestvica se razlikuje od najbolj intimnih družbenih situacij, kot je npr. družinski član, do najmanj intimnih, kot je npr. izključitev določenega posameznika iz države (Bogardus, 1933). Puhalova modificirana različica lestvice, uporabljena v raziskavi, vključuje stvari, kot so poroka, dajanje krvi drugemu posamezniku v stiski in podobna intimna dejanja. Iz tega dela raziskave je razvidno, da imajo Hrvati enako etnično distanco do Bošnjakov in Srbov, medtem ko imajo vsi trije narodi z dvigom stopnje intimnosti večjo etnično distanco drug do drugega (Puhalo, 2009: 12– 39), zlasti kar zadeva zakon, vendar prijateljstva ne predstavljajo problema.

Za drugi del raziskave, neposredno povezan s stereotipizacijo, je bil anketirancem ponujen seznam 24 lastnosti (enako število pozitivnih in negativnih lastnosti), ki jih lahko pripišemo določenim etničnim skupinam v Bosni in Hercegovini. Prosili so jih, naj opredelijo, kako vidijo drug drugega, pa tudi druga dva naroda. Pripadniki hrvaške narodnosti opisujejo Bošnjake kot čiste, nepoštene, prepirljive, občutljive in ponosne. Kot lahko vidimo, pripadniki hrvaškega naroda opisujejo Bošnjake kot narod, ki mu ne gre zaupati, čeprav imajo številne pozitivne lastnosti (Puhalo, 2009: 48). Podobno držo vidimo tudi obratno, ko si narodi oblikujejo ambivalentno vizijo drugega. Na splošno je bilo ugotovljeno, da imajo narodi ambivalentno in nezaupljivo podobo o drugem, čeprav so bili izpostavljeni nekateri pozitivni stereotipi, medtem ko je odnos do Srbov večinoma negativen. Puhalo ugotavlja, da so Bošnjaki dojeti kot neiskreni in prepirljivi, Srbi pa jim pripisujejo tudi podobo »vazalov«. Druga študija, objavljena leta 2017, je pokazala, da so Srbi po spopadih Bošnjake pogosto opisovali z negativnimi stereotipi, kot so »primitivni«, »nepošteni«, »ne marajo drugih etničnih skupin«, »umazani« in »nesramni«. (Jovanović in Pavlović v Pratto et al., 2017). Hrvati in Bošnjaki mislijo, da Srbi ne marajo drugih narodov in da so prepirljivi in nepošteni (Puhalo, 2009: 58).

Podobne ugotovitve je zabeležila tudi naslednja študija iz leta 2013, ki jo je Puhalo izvedel v gimnazijski populaciji treh največjih in etnično reprezentativnih mest v Bosni in Hercegovini – Sarajeva, Banja Luke in Mostarja, kjer so bili podobni rezultati. Pretežno etnično hrvaški in bošnjaški mostarski gimnazijci Bošnjake dojemajo kot zahrbtne, komunikativne, primitivne, prepirljive, nekulturne, umazane in gostoljubne. Po drugi strani pa je odnos sarajevskih gimnazijcev do Hrvatov bolj pozitiven, čeprav manj intenzivno. Pretežno etnično srbski banjaluški gimnazijci Bošnjake dojemajo precej negativno; podobno je v Sarajevu, kjer je kot edina pozitivna lastnost Srbov izpostavljena njihova družabnost (Puhalo, 2013: 112–115). Iz rezultatov raziskav je razvidno, da vse tri skupine idealizirajo svojo etnično skupino, kar na več načinov meji na etnocentrizem. Božo Skoko v raziskavi na vzorcu okoli 1000 ljudi, ki so starejši od 15 let in reprezentativni za različne dele Bosne in Hercegovine, poskuša ugotoviti, kako različni narodi dojemajo drug

drugega in kako dojemajo samo državo Bosno in Hercegovino (Skoko, 2011: 40). Na splošno so stereotipi, omenjeni v Puhalovi raziskavi, najbolj izraziti, vendar je Skokova prva raziskava, v katero je bilo vključenih več pozitivnih stereotipov.

Ostali stereotipi v medijih

Poleg omenjenih stereotipov obstaja tudi več stereotipov, ki se pogosto omenjajo v medijih o drugih narodih in so bili v veliki meri oblikovani v času jugoslovanskih vojn, kar bo prav tako relevantno za analizo. Stereotipi o Srbih v Bosni in Hercegovini na primer vključujejo percepcijo, da imajo Srbi separatistične ambicije glede Bosne in Hercegovine, zato so »nevarni« ali »agresorji« (Dantec, 2020), tudi »paranoični samoviktimizatorji« (Veljković in Vasić, 2024), kar je pogosto razvidno iz medijskih ali etničnih šal. Podobno se pogosto omenja, da imajo Hrvati v Bosni in Hercegovini svoje politične agende, po katerih delujejo »perfidno« (N1 Sarajevo, 2020), hkrati pa so opredeljeni kot hinavski (Turjačanin, 2004: 365). Bošnjaki so razumljeni kot »zaostali«, »preveč religiozni«, pogosto celo povezani z islamskim fundamentalizmom (Kaljanac, 2013: 71), ter kot »ruralni« oziroma preveč preprosti in lahkoverni. Slednje se odraža zlasti v humorističnih oddajah, kot so Složna braća²⁶ (Slika 20), ki podaja močno stereotipne različice vsakega od konstitutivnih narodov v Bosni in Hercegovini in drugih balkanskih narodov.

²⁶ Složna braća je priljubljena bosansko-srbska televizijska serija, ki je bila prvotno predvajana v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in je znana po satiričnem prikazovanju etničnih odnosov v nekdanji Jugoslaviji skozi komične interakcije likov iz različnih okolij, ki skupaj vodijo ali obiskujejo fiktivno kavarno v demilitarizirani coni OZN v Bosni in Hercegovini. Oddaja predstavlja pretirane stereotipe različnih etničnih skupin in narodov bivše Jugoslavije ter humoristično prikazuje notranje- in zunanjepolitične zadeve v Bosni in Hercegovini. Poustvarjena je bila s prenovljeno različico Složna braća – Next Generation, ki nadaljuje satiričen pogled na regionalne identitete in odnose.

Slika 20: Složna braća

Vir: IMDb (b.d.).

Poleg tega je poročilo Al Jazeera iz leta 2019 poudarilo povečanje protibosanske in protimuslimanske retorike med srbskimi in hrvaškimi politikami, katerih cilj je »razdelitev Bosne« (Gadžo, 2019).

Analiza stereotipov v bosansko-hercegovskih medijih in politični kulturi

Med podrobnim raziskovanjem je bilo razvidno, da so stereotipi, za beleženi v omenjenih raziskavah prisotni v vsakdanjih medijih v Bosni in Hercegovini in v posamičnih izjavah političnih predstavnikov. Kot že rečeno, obstajajo trije različni diskurzi in javne sfere, korelativne s tremi različnimi narodi in nacionalističnimi političnimi strankami v Bosni in Hercegovini; bošnjaško-muslimansko, srbsko-pravoslavno in hrvaško-katoliško, kar vodi v pojav, ki ga Putnam (1993) imenuje nerešena dilema kolektivnega delovanja, ki zavira nezmožnost političnega soglasja in posledično sodelovanja. Kot navaja Balkan Insight, je Bosna in Hercegovina poseben primer: »ne samo, da se oportunistični politiki ukvarjajo s stereotipi skupnosti z osupljivo pravilnostjo; politični sistem dejansko temelji na takšnih stereotipih, ki določajo osupljivo podrobno delitev vpliva in sredstev med konstitutivnimi narodi, ki jemljejo energijo« (Sullivan, 2013). S to predpostavko v mislih bodo analizirani najbolj brani časopisi in revije vsakega naroda in objave javnih uradnikov in predstavnikov vdruženih medijih.

Bošnjaški mediji in predstavniki

Bošnjaški mediji izkazujejo podobno stereotipizacijo Bošnjakov in Hrvatov. Ko gre za bošnjaško stereotipiziranje Srbov, se je kot najpogostejše omenjeni stereotip pokazal ta, da so »spti« in grožnja sedanji ureditvi bosanske države. Bošnjaške politične osebnosti pogosto poudarjajo zaskrbljenost zaradi separatistične politike, zlasti v Republiki Srbski (RS). Željko Komšić je kritiziral Srbijo, ker podpira »separatistični režim« Milorada Dodika in srbsko vlado obtožil kršitve daytonskega mirovnega sporazuma s spodbujanjem vojaškega sodelovanja z RS. To je označil za grožnjo suverenosti in stabilnosti države, s čimer je »utr dil« stereotip o Srbih, ki nameravajo spodkopati ozemeljsko celovitost Bosne (N1 Sarajevo, 2018). Dnevni avaz, eden najbolj branih

časopisnih virov v bošnjaškem javnem prostoru, pogosto poroča o izvajah Milorada Dodika. Dodika prikazuje kot konfliktno osebnost, ki neti etnične napetosti (Dnevni avaz 2025a; Dnevni avaz 2025b).

Slika 21: Naslovna stran Dnevnega avaza 1. marca 2010²⁷

Vir: Dnevni avaz (2010).

²⁷ Naslovnica govori o tem, da je »bilo najpomembneje izveliči Bosno in Hercegovino iz krempljev »velike Srbije«, kar nadaljuje stereotipe »ultranacionalističnih« namer Srbov v Bosni in Hercegovini.

Članki poudarjajo njegove grožnje z odcepitvijo Republike Srbije, označujejo ga za destabilizirajočo silo in njegovo retoriko povezujejo z agresijo in prepirljivo politiko (Spahić, 2024). Podobno zaznava Radiosarajevo.ba,²⁸ npr. v članku, v katerem je Denis Zvizdić Milorada Dodika obtožil promoviranja »velikosrbske in ultranacionalistične ideologije«, Dodikovo obnašanje pa opisal kot »paranoično« in zaznamovano s »povečano agresivnostjo« (Radiosarajevo.ba, 2024c). Primerjal je tudi Dodikovo ideologijo z zgodovinskimi osebnostmi iz regije, povezanimi s srbskim ekspanzionizmom, kot sta Slobodan Milošević in Ratko Mladić. Ta primerjava utrjuje stereotip Srbov kot agresivnih nacionalistov, ki poskušajo spodkopati bošnjaško identiteto in suverenost.

Slika 22: Članek Radio Slobodna Evropa²⁹

Bećirović u UN poručio da je Srbija prijetnja
'suverenitetu i teritorijalnom integritetu
BiH'

Vir: Radio Slobodna Evropa (2024).

²⁸ Radiosarajevo.ba je spletni novičarski portal s sedežem v Sarajevu, ki pokriva politiko, kulturo in aktualne zadeve v Bosni in Hercegovini in ima pretežno bošnjaško občinstvo.

²⁹ Radio Slobodna Evropa (*Radio Free Europe/Radio Liberty*) je mednarodni izdajatelj televizijskih programov s sedežem v Pragi na Češkem, ki zagotavlja neodvisne novice in analize o političnih, družbenih in gospodarskih vprašanj v Bosni in Hercegovini ter širši balkanski regiji. Bosanska podružnica medija deluje v Sarajevu in se osredotoča na demokracijo, človekove pravice in svobodo medijev. V članku je obravnavana izjava bošnjaškega člana predsedstva Bosne in Hercegovine Denisa Bećirovića, da je Srbija »grožnja suverenosti in teritorialni integriteti Bosne in Hercegovine«.

Slika 23: Naslov članka Detektor.ba³⁰

Helez sada tvrdi da se kampovi za obuku nalaze i u okolini Sarajeva, ali i dalje ne nudi dokaze

Vir: Hodžić (2023).

Ko gre za stereotipe, ki jih imajo Bošnjaki o Hrvatih, je v *Oslobođenju*³¹ objavljena analiza javnih nastopov Dragana Čovića, predsednika hrvaške HDZ, ki nakazuje, da njegova retorika prikriva globlje namene, povezane z napredovanjem hrvaške politične prevlade. Članek kritizira njegov domnevni nadzor nad opozicijo, samo opozicijo pa označuje za Čovićeve »ventrilokviste«,³² ki izražajo stališča, do katerih se sam Čović ne more odkrito opredeliti (Todorović, 2024). To implicira strategijo manipulacije in ohranjanja moči z manj očitnimi sredstvi, ki jih slika kot »perfidne«, kar je stereotip, zasleden v Puhalovih raziskavah. Bakir Izetbegović, vodja stranke SDA (Stranka demokratske akcije), je že večkrat nakazal, da je cilj hrvaških političnih akterjev

³⁰ Detektor.ba je neodvisni novičarski portal s sedežem v Sarajevu, ki zagotavlja poglobljene analize o političnih, družbenih in gospodarskih vprašanjih v Bosni in Hercegovini ter širši balkanski regiji. Po trditvah, da na obmejnih območjih Bosne in Hercegovine s Srbijo obstajajo vadbena taborišča za paravojaške enote Republike Srbske, ki so povezane s posamezniki iz Rusije, je obrambni minister Zukan Helez leta 2023 za Detektor BiH trdil, da takšna taborišča obstajajo tudi v neposredni bližini Sarajeva, vendar konkretnih dokazov ni ponudil. Republika Srbska obtožbe odločno zavrača, državno tožilstvo je odprlo primer, strokovnjaki pa trdijo, da takšne izjave zahtevajo jasne dokaze, saj zapletajo krizo in dodatno spodbujajo stereotipe o »agresivnih« Srbih.

³¹ *Oslobođenje* je eden najstarejših in najvplivnejših dnevnih časopisov v Bosni in Hercegovini, znan po svojem neodvisnem novinarstvu in poročanju o političnih, družbenih in gospodarskih temah vse od ustanovitve leta 1943. V obravnavi prispevkov zavzema pretežno bošnjaška stališča.

³² Ventrilokvist je izvajalec, ki uporablja tehnike glasovne manipulacije, da ustvari iluzijo govoreče lutke. Tehnike pogosto uporablja v komičnih točkah za prikaz šaljivih dialogov med seboj in svojo lutko.

znotraj in zunaj Bosne in Hercegovine (Slike 24 in 25), zlasti HDZ BiH, spodkopavanje države ali zasledovanje agend, ki so v nasprotju z interesi Bosne in Hercegovine (Dnevni avaz, 2021).

Slika 24: Članek analitske ekipe Radiosarajevo.ba

S radiosarajevo.ba NOVICE POSEL METROMAHALA REVILJA ŠPORT AVTOMOBILIZEM MULTIMEDIJA INFOGRAFIKA RADIO

/ METROMAHALA | TEME

Analiza | Zagreb je pred šestimi leti sporočil, da "BiH ni treba preživeti"!

24.10.2014. 08:06 | 38 komentariji Analitična ekipa Radiosarajevo.ba

V delu bosansko-hercegovačke javnosti je opaziti določeno zgroženost nad odkritim vmešavanjem uradnega Zagreba v notranje zadeve Bosne in Hercegovine, ki se je v zadnjih dneh stopnjevalo z navedbami predsednika vlade Republike Hrvaške Andreja Plenkovića, da so nekatere sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) "kompromitirane" (karkoli že to pomeni), ki so jih tako rekoč sporočili iz naše države državna televizija *BHT*, razveljavitev le enega od njih - tistega v primeru "Kovačević".

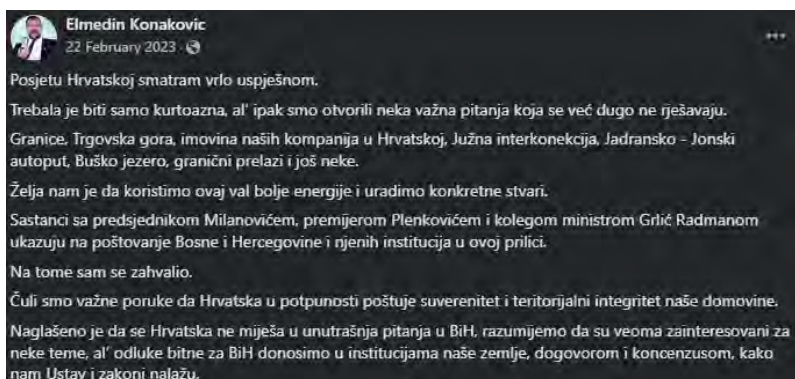
/ Zad

TEME 09.11.14
Noč odp
praznuje

TEME 09.11.14
Čestitke
žensk v
Čaušević

Vir: Radiosarajevo.ba (2024a).

Slika 25: Facebook objava bosansko-hercegoveškega ministra za zunanje zadeve Elmedina Konakovića³³

Vir: Konaković (2023).

³³ Srečanje bosansko-hercegoveškega ministra za zunanje zadeve Elmedina Konakovića s hrvaškimi političnimi predstavniki. V Facebook objavi je zbral utrinke srečanja in poudaril, da se Hrvati »ne mešajo« v notranjo politiko Bosne in Hercegovine. To ohranja obstoječi stereotip o Hrvatih in njihovih »namerah« v Bosni in Hercegovini.

Hrvaški mediji in predstavniki

Slika 26: Članek hrvaškega Večernjega lista³⁴

Večernji list Novice Večernji TV Črna kronika Sport svet Kultura Športbiznis

🔍 📄 🗨️ 🌐 Bosna in Hercegovina

SPREJETA IZJAVA

Cović: Naredili bomo vse, da BiH ne razdelijo ne unitaristi ne separatisti

NAJ BOLJ BRANO

IZJAVA V HRVAŠKEM OBLASTNIH SODIŠČU NE PREDSTAVLJA ZADENJENJA V MOŠTALU
Pet strank na prijetju v HNS, izjava volilni zabavljaci

Dokopaciji HNS in BiH na ogledu naslovov na Glavnom Brnu

ZAJNI SI IZJAVI
VIDEO Cović: HNS BiH do največ deluje na ščiti Interese Hrvatov

SPREJETA IZJAVA
Zaradi krize HNS, ki vedno bolj deluje, kot tudi obsejete na zaporno kazem iztervalci iz svoj...

VOJUNA IŠTA IZJAVI
Kaj vam prinaša ta vikend, preberite v drugi številki Večernjega lista list

TRENTUJNO BEREM

VL Avtor: Ferenc 08.02.2025. ob 19:21

Hrvaški narodni zbor Bosne in Hercegovine (HNS BiH) je na sobotni 12. seji v Mostarju sprejel Deklaracijo, ki med drugim poudarja nujnost enakopravnosti Hrvatov z drugima dvema konstitutivnima narodoma.

Predsednik HNS BiH **Dragan Čović** je poudaril, da je primarne prioritete ohraniti našo varnost, **stabilnost in mir**.

Vir: Večernji list (2025).

Stereotipi Srbov, ki se ukvarjajo s samoviktimizacijo, ponazarjajo večinoma medijske razprave o Dodikovih govorih, v katerih Dodik s populistično retoriko Srbe uokvirja kot stalne žrtve zunanjih sil, kar krepi njihovo potrebo po obrambi pred domnevno marginalizacijo.

³⁴ Članek obravnava izjavo bivšega hrvaškega člana predsedstva Bosne in Hercegovine ter osrednjega predstavnika hrvaškega naroda v Bosni in Hercegovini Dragana Čovića. V članku je zapisano, da bodo bosanski Hrvati naredili »vse«, da Bosne in Hercegovino ne razdelijo niti unitaristi niti separatisti, pri čemer se kot »unitaristi« izpostavljajo Bošnjaki, kot »separatisti« pa Srbi. Na ta način se ohranjajo stereotipi o »skritih namerah« Bošnjakov in Srbov v odnosu do Hrvatov.

Članki Večernjega lista³⁵ politične strategije Srbov občasno opisujejo kot odraz samoviktimizacije. V razpravah o integraciji v NATO ali o drugih mednarodnih povezavah so srbski voditelji prikazani, kot da so oblegani ali žrtve zunanjih pritiskov in zahodne politike. Te trditve so podane, da bi se upravičila politična stališča proti integraciji v evroatlantske strukture, kar kaže na to, da Srbi te integracije predstavljajo kot grožnjo svoji avtonomiji ali identiteti (Jurić, 2024). Hrvaški uradniki v razpravah o prizadevanjih Republike Srbske za avtonomijo, nakazujejo, da so srbski voditelji zainteresirani predvsem za spodkopavanje enotnosti Bosne in Hercegovine. To prispeva k stereotipu, da so Srbi separatisti in nameravajo prekiniti nacionalno kohezijo. Dragan Čović, bivši član Predsedništva Bosne in Hercegovine ter predsednik bosansko-hercegovske HDZ (Hrvaška demokratična zajednica), je na primer nekatere narative iz Republike Srbske označil za »neprimerne in destabilizirajoče« (Hrvatski.ba, 2023a).

Prej omenjeni stereotipi o Bošnjakih so prisotni tudi v hrvaškem javnem prostoru. Članki pogosto poudarjajo naraščanje islamskega vpliva ali versko gorečnost med Bošnjaki, ki so prikazani kot nestrpní, nazadnjaški in pretirano verni. Hrvatski.ba³⁶ na primer poroča, da je Hrvaški narodni svet govoril o naraščajočem verskem konservativizmu v regijah, kot je Srednja Bosna, kjer se spori zaradi verskih simbolov navajajo kot dokaz stopnjevanja napetosti in zaznanega bošnjaškega neupoštevanja verskega pluralizma (Hrvatski.ba, 2023b). Poleg tega je Hrvaška akademija znanosti in umetnosti (HAZU) javno kritizirala politično okolje v BiH, pri čemer je posebej izpostavila, da so pravice in interesi hrvaške skupnosti zanemarjeni. Poudarili so, da vnovično izvolitev Željka Komšića, ki so ga v veliki meri podprli bošnjaški volivci, nasprotovali pa so mu številni Hrvati, razumejo kot obliko

³⁵ Večernji list Bosna i Hercegovina je bosansko-hercegovska izdaja hrvaškega dnevnega časopisa Večernji list, ki pokriva politična, gospodarska in družbena vprašanja, pomembna za Bosno in Hercegovino, s poudarkom na temah, ki zanimajo skupnost bosanskih Hrvatov.

³⁶ Hrvatski.ba je novinarski portal, ki se osredotoča na teme, pomembne za Hrvate v Bosni in Hercegovini, ki pokrivajo politiko, kulturo in družbena vprašanja z vidika bosanskih Hrvatov.

manipulacije oziroma »volilne prevare«. HAZU je tudi opozorila, da se Hrvatom odvzema politična zastopanost, na ključnih položajih v vladi pa se nahajajo kandidati, ki ne odražajo izbire hrvaškega volivca (Portal Hrvatskoga kulturnoga vijeća, 2024). Poleg tega so hrvaški politiki v Bosni in Hercegovini izrazili tudi zaskrbljenost nad naraščajočo prevlado Bošnjakov, zlasti nad bošnjaškimi predlogi za reformo ustave, da bi centralni vladi podelili bolj centralizirana pooblastila, kar bi lahko zmanjšalo avtonomijo Federacije Bosne in Hercegovine. Ta trend se pogosto dojema kot grožnja ravnotežju moči in zaščiti pravic manjšin v državi.

Sliki 27a in 27b: Naslovi člankov hrvaških medijev iz Bosne in Hercegovine o Bošnjakih

Vir: Krešić (2018) in Hrvatski.ba (2025).

Srbski mediji in predstavniki

V nasprotju s primerom bošnjaške in hrvaške medijske sfere je medijska sfera v Republiki Srbski močno polarizirana. Načini obveščanja med prebivalci tega dela države se razlikujejo predvsem glede na

politično pripadnost. Pogosta so poročila, da je RTRS (Radio Televizija Republike Srbije) kot javna radiotelevizija povezana z vodilnimi političnimi strankami v Republiki Srbiji, kot je Dodikov SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata, tj. Zveza neodvisnih socialnih demokratov) – te povezave spodbujajo precej stereotipizirane različice Hrvatov in Bošnjakov, skladnih z retoriko SNSD (Sokol, 2020). Po drugi strani se zdi, da so informativne hiše, kot sta BN TV (Televizija Bijeljina)³⁷ in Buča,³⁸ pri pripravi medijskih vsebin bolj uravnotežene.

Slika 28: Naslov članka RTRS: »Hrvati iščejo tretjo entiteto«

Vir: RTRS (2021).

Poleg stereotipov, ki jih navaja Puhalo, so nadaljnje študije pokazale, da Srbi Hrvate običajno označujejo kot arogantne in neiskrene, kar sta lastnosti, ki sta v nasprotju s tradicionalno opredeljenimi srbskimi vrlinami (Karić et al., 2017). Mediji na primer razpravljajo o tem, da so hrvaški politični voditelji v preteklosti kršili dogovore, ko niso več koristili hrvaškim interesom. Srbi so po dožemanju Hrvatov

³⁷ BNTV je televizijska postaja in novičarski portal s sedežem v Bijeljini, namenjen predvsem srbskemu prebivalstvu v Bosni in Hercegovini, znan po svojem kritičnem stališču do vlade Republike Srbije in poročanju o političnih, gospodarskih in družbenih vprašanjih.

³⁸ Buča (Buka) je neodvisna medijska platforma s sedežem v Banja Luki, ki se osredotoča na preiskovalno novinarstvo, družbena vprašanja in politično analizo s poudarkom na promociji demokratičnih vrednot in svobode govora v Bosni in Hercegovini.

v medijih podobni dojemanju Bošnjakov – večinoma jih vidijo skozi optiko skritih namenov v Bosni in Hercegovini, na katere vplivajo naracije in percepcije, povezane z zgodovinskimi konflikti (BN TV, 2021). Eden od prevladujočih stereotipov v bosanskosrbskih medijih je predstava o Hrvatih kot separatistih, ki želijo spodkopati celovitost Bosne in Hercegovine. Ta stereotip v veliki meri temelji na političnih težnjah hrvaških voditeljev, zlasti na prizadevanjih za oblikovanje »tretje entitete« v Bosni in Hercegovini (RTRS, 2021). Takšna retorika namiguje, da so Hrvati bolj usmerjeni k uveljavljanju etničnih interesov kot k zagotavljanju stabilnosti države, kar utrjuje podobo Hrvatov kot nezaupljivih in perfidnih.

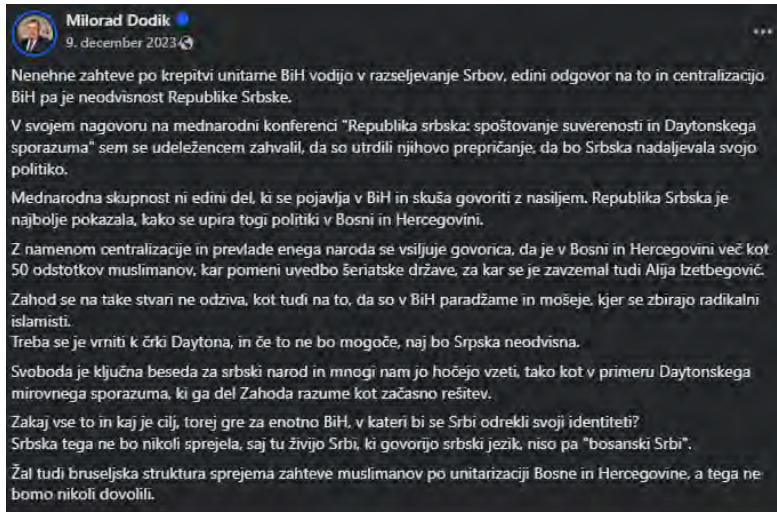
Kar zadeva Bošnjake, so stereotipi, omenjeni v Puhalovi raziskavi, vidni tudi v medijih in izjavah političnih funkcionarjev, ki se bolj nagibajo k srbski nacionalistični retoriki. Stereotip o Bošnjakih kot o »vazalih«, omenjen v prejšnjih raziskavah, je na primer mogoče prepoznati v izjavi Milorada Dodika, s katero je Bošnjake označil za »spreobrnjence in vazalni narod« (Portal Buka, 2021). Novičarski članki se nagibajo tudi k drugim stereotipom o Bošnjakih, omenjenih v Puhalovi raziskavi, npr. da jih v člankih opisujejo kot »tiste, ki ne marajo drugih etničnih skupin« ali »nepoštene«. Ta stereotipa se implicitno uporabljata pri razpravljanju o upravni strukturi in spremembah Bosne in Hercegovine, pri čemer se bošnjaške namere opisujejo kot skrite in povezane z dominacijo »unitarne bošnjaške države« (BN TV, 2024).

Sliki 29a in 29b: Naslovi člankov RTRS in BN TV³⁹

Viri: RTRS (2025) in BN TV (2025).

³⁹ Poročanje v Republiki Srbski je močno polarizirano, kar je razvidno v primeru drugega članka iz različnih medijskih hiš Republike Srbske, v katerem je omenjena ista oseba – bosansko-hercegovski minister za obrambo Zukan Helez. Z ene strani RTRS podaja močno stereotipizirano in subjektivno podobo Heleza, v kateri so posebej poudarjeni »politični islamizem« ali znani stereotip o »pretirani religioznosti« Bošnjakov. Z druge strani BN TV poroča o Zukanu Helezu ne kot predstavniku svoje etnije, ampak kot o še enem sodelavcu v problemu sistemske korupcije in t. i. sorodstvenega gospodarstva v celotni državi Bosni in Hercegovini in ne glede na etnijo.

Slika 30: Facebook objava Milorada Dodika, predsednika entitete Republika Srbska⁴⁰

Vir: Dodik (2023).

⁴⁰ Milorad Dodik je v svoji objavi na omrežju Facebook zapisal: »Z namenom centralizacije in prevlade enega naroda se širijo govornice, da je v BiH več kot 50 odstotkov muslimanov, kar pomeni uvedbo šariatske države, za kar se je zavzemal tudi Alija Izetbegović«. Ta objava istočasno ohranja stereotipe o »skritih namerah« Bošnjakov v Bosni in Hercegovini ter stereotipe, povezane s »pretirano religioznostjo« Bošnjakov.

Stereotipi o sosednjih narodih v bosansko-hercegovskih medijih

Sliki 31a in 31b: Poročila predsedstva Bosne in Hercegovine o diplomatskih srečanjih⁴¹

Vir: Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (2024; 2025).

Ko govorimo o stereotipih drugih balkanskih narodov, prisotnih v bosanskih medijih in politični kulturi, po temeljiti raziskavi pridemo do ugotovitve, da v središču pozornosti niso toliko drugi balkanski narodi, temveč gre zlasti za medsebojno stereotipiziranje med tremi konstitutivnimi narodi. Poleg tega je jezik, ki se uporablja pri sklicevanju na druge balkanske narode, kot so Albanci, Črnogorci in Makedonci, vse bolj diplomatski, namere pa se zdijo pacifistične. To je razvidno iz nedavnih dvostranskih srečanj bosansko-hercegovskega predsedstva z uradniki omenjenih narodov. Ob obisku albanskega predsednika Bajrama Begaja so vsi trije člani predsedstva pozvali k integrativnemu

⁴¹ V javnih poročilih predsedstva Bosne in Hercegovine o drugih narodih s področja Balkana je vedno prisoten prijateljski in diplomatski jezik.

razumevanju, skupaj s srbsko članico Željko Cvijanović pa so politično razumevanje Bosne in Hercegovine ter Albanije označili za »globoko« in »spodbudno« (Radiosarajevo.ba, 2024b). Tudi pri uradnem obisku predsednice Slovenije Nataše Pirc Musar je bilo uporabljeno podobno besedišče, s katerim so bili odnosi med državama opisani kot »dobri« in »prijateljski«, brez odprtih vprašanj; poudarjena je bila vloga Slovenije pri spodbudi članstva Bosne in Hercegovine v Evropski uniji (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, 2024). Podobna čustva so bila izražena tudi na bilateralnem srečanju bosansko-hercegovskega predsedstva s takratnim veleposlanikom Severne Makedonije Ekremom Ebibijem (Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, 2023). Če bi takemu okviru izražanja sledile tudi politične elite, diplomatski krogi in množični mediji pri medsebojnem sklicevanju konstitutivnih narodov, bi morda obstajalo bolj kooperativno in uspešnejše ozadje za medetnično sodelovanje in proces pomiritve v Bosni in Hercegovini.

Literatura in viri

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022): *Demografija 2022*. Dostopno prek: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2023/DEM_00_2022_TB_1_HR.pdf (19. marec 2025).
- Al Jazeera Balkans* (2019): Presuda Karadžiću: Materijalna šteta u ratu u BiH 200 milijardi eura, 19. marec 2019. Dostopno prek: <https://balkans.aljazeera.net/videos/2019/3/19/presuda-karadzicu-materijalna-steta-u-ratu-u-bih-200-milijardi-eura> (19. marec 2025).
- BN TV* (2021): Ne može doći do iskrenog pomirenja Srba i Hrvata, 3. marec 2021. Dostopno prek: <https://www.rtvbn.com/index.php/4001815/ne-moze-doci-do-iskrenog-pomirenja-srba-i-hrvata> (3. maj 2025).
- BN TV* (2024): Uskoro sjednica: Bošnjaci potežu veto na čak 3 zakona, 24. april 2024. Dostopno prek: <https://www.rtvbn.com/4058930/uskoro-sjednica-bosnjaci-potezu-veto-na-cak-3-zakona> (24. januar 2025).
- BN TV* (2025): Partokratija udaljava BiH od EU, rođačka ekonomija javna tajna, 10. februar 2025. Dostopno prek: <https://www.rtvbn.com/4071794/partokratija-udaljava-bih-od-eu-rodjacka-ekonomija-javna-tajna> (10. februar 2025).

- Bogardus, Emory S. (1933): A social distance scale. *Sociology & Social Research* 17: 265-271. Dostopno prek: <https://psycnet.apa.org/record/1933-03965-001> (20. december 2024).
- Dantec, Valentin (2020): *Propaganda, media and fake news during the Yugoslav Wars. My Country? Europe*. Dostopno prek: <https://mycountryeurope.com/history/propaganda-media-fake-news-yugoslav-wars/> (22. februar 2025).
- Daytonska mirovna pogodba (1995): *General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton Peace Agreement)*: UNTS 2074.
- Dnevni avaz* (2010): Analizirano besedilo mesečnika (marec). Sarajevo: Avaz – roto press.
- Dnevni avaz* (2021): Bakir Izetbegović: činimo sve da se Hrvati u BiH osjećaju “relaksirano“, 29. december 2021. Dostopno prek: <https://avaz.ba/vijesti/bih/706783/bakir-izetbegovic-cinimo-sve-da-se-hrvati-u-bih-osjecaju-relaksirano> (29. december 2024).
- Dnevni avaz* (2025a): Dodik nazivao RS državom, pa prijetio visokom predstavniku: Ako promijeni dio Ustava o kvorumu u Domu naroda, dobit će odgovor, 2. februar 2025. Dostopno prek: <https://avaz.ba/vijesti/bih/954016/dodik-nazivao-rs-drzavom-pa-prijetio-visokom-predstavniku-ako-promijeni-dio-ustava-o-kvorumu-u-domu-naroda-dobit-ce-odgovor> (2. februar 2025).
- Dnevni avaz* (2025b): Igor Stojanović: Fadil Novalić i Milorad Dodik su samo druge nacije i religije, ali ih ujedinjuje zajednički interes, 5. februar 2025. Dostopno prek: <https://avaz.ba/vijesti/bih/954446/igor-stojanovic-fadil-novalic-i-milorad-dodik-su-samo-druge-nacije-i-religije-ali-ih-ujedinjuje-zajednicki-interes> (5. februar 2025).
- Dodik, Milorad (2024): *Twitter objava, 9. december 2023*. Dostopno prek: <https://twitter.com/mdodik/status/1783746792441234567> (9. maj 2025).
- Donais, Timothy (2002): The politics of privatization in post-Dayton Bosnia. *Southeast European Politics* 3(1): 3-19. Dostopno prek: https://bpb-us-w2.wpmucdn.com/voices.uchicago.edu/dist/a/1299/files/2019/07/sti2015_kurtovic_the-politics-of-privatization-in-post-dayton-bosnia.pdf (1. februar 2025).
- Eurostat (b.d.): Country facts. Dostopno prek: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/countryfacts/> (5. februar 2025).
- Evropska komisija (b.d.): *European Union - Trade-in goods with Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_bosnia-herzegovina_en.pdf (5. februar 2025).
- Gadžo, Mersiha (2019): “Large increase in anti-Bosnian, anti-Muslim bigotry”: Report. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/features/2019/9/23/>

- large-increase-in-anti-bosnian-anti-muslim-bigotry-report (29. december 2024).
- Hajdarpašić, Edin (2015): *Whose Bosnia?: Nationalism and political imagination in the Balkans, 1840–1914*. New York: Cornell University Press.
- Hamzagić, Sead (2021): Kako urediti ovaj prostor da više ne izbijaju ratovi: Može li se BiH pretvoriti u ove četiri regije? *Depo Portal*. Dostopno prek: <https://depo.ba/clanak/217159/kako-urediti-ovaj-prostor-da-vise-ne-izbijaju-ratovi-moze-li-se-bih-pretvoriti-u-ove-cetiri-regije> (9. maj 2025).
- Heather, Peter (2010): *Empires and barbarians: The fall of Rome and the birth of Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Hercegovina.info* (2024): BiH uvozi prehrambene proizvode koje i sama može uzgojiti, evo što nam sve stiže sa stranih tržišta. Dostopno prek: <https://www.hercegovina.info/vijesti/bih/bih-uvozi-prehrambene-proizvode-koje-i-sama-moze-uzgojiti-evo-sto-nam-sve-stize-sa-stranih-trzista/227274/> (18. januar 2025).
- Hodžić, Enes (2023): Helez sada tvrdi da se kampovi za obuku nalaze i u okolini Sarajeva, ali i dalje ne nudi dokaze. *Detektor BiH*. Dostopno prek: <https://detektor.ba/2023/11/24/helez-sada-tvr-di-da-se-kampovi-za-obuku-nalaze-i-u-okolini-sarajeva-ali-i-dalje-ne-nudi-dokaze/> (24. decem-ber 2024).
- Hrvatski.ba* (2023a): Čović: Poruke koje dolaze iz RS-a su neprihvatljive i neprimjerene, 2. februar 2023. Dostopno prek: <https://hrvatski.ba/covic-poruke-koje-dolaze-iz-rs-a-su-neprihvatljive-i-neprijmerene/> (2. marec 2025).
- Hrvatski.ba* (2023b): HNS BiH: Sve je učestalija vjerska i nacionalna netrpeljivost prema Hrvatima u BiH, 13. julij 2023. Dostopno prek: <https://hrvatski.ba/hns-bih-sve-je-ucestalija-vjerska-i-nacionalna-netrpeljivost-prema-hrvatima-u-bih/> (13. marec 2025).
- Hrvatski.ba* (2025): Bošnjaci otvoreno najavili pohodi na Ustavni sud Federacije BiH, 2. februar 2025. Dostopno prek: <https://hrvatski.ba/bosnjaci-otvoreno-najavili-pohodi-na-ustavni-sud-federacije-bih/> (21. ja-nuar 2025).
- IMDb* (b.d.): Složna braca [TV serija]. Dostopno prek: <https://www.imdb.com/title/tt0191730/> (9. maj 2025).
- Jurić, Dragan (2024): U BiH jasni stavovi o Europskoj Uniji i NATO-u, a o regionalnoj suradnji pozitivni, ali s figom u džepu. *Vecernji.ba*. Dostopno prek: <https://www.vecernji.ba/vijesti/u-bih-jasni-stavovi-o-europskoj-uniji-i-nato-u-a-o-regionalnoj-suradnji-pozitivni-ali-s-figom-u-dzepu-1816804> (19. december 2024).

- Kaljanac, Dženan (2013): Evropocentrizam i vladajući stereotipi i predrasude o bošnjačkoj naciji. *Novi Muallim* 14 (56): 69–78.
- Karić, Tijana, Vladimir Mihić in José Ángel Jiménez (2017): Stereotypes in young Serbs about Croats and Bosniaks provoked by collective memory stimuli. *Primenjena psihologija* 10 (4): 437–462.
- Klix.ba Biznis* (2023): Ekonomista Branko Milanović: BiH je u tranziciji uradila najbolji posao u odnosu na ostale zemlje SFRJ. Dostopno prek: <https://www.klix.ba/biznis/privreda/ekonomista-branko-milanovic-bih-je-u-tranziciji-uradila-najbolji-posao-u-odnosu-na-ostale-zemlje-sfrj/230609119> (9. marec 2025).
- Konaković, Elmedin (2023): *Facebook objava*, 22. februar 2023. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/dinokonakovic.narodipravda.ba/posts/pfbid0AYxpmEPBDk1cFBUmU82SjBg5VXQcY93AXCwa3VupPUkTG4MPxqcFAcp8RJoBgxFgl> (22. december 2024).
- Korajlić, Nedžad in Amer Smailbegović (2020): Crisis Management in Bosnia and Herzegovina V Shekerinska, Radmila, Marina Mitreska in Bekim Maksuti (ur.), *Contemporary Macedonian Defence*, 21–31. Skopje: Macedonian Ministry of Defence.
- Kostova-Panayotova, Magdalena (2013): Balkans, Slavs, Europe Images and Stereotypes. *Orbis Linguarum* 2 (11): 155–159.
- Krešić, Zoran (2018): Bošnjaci žele državicu kao i Srbi u BiH, ali bez Hrvata. *Večernji list BiH*. Dostopno prek: <https://www.vecernji.hr/vijesti/bosnjaci-zele-drzavicu-kao-i-srbi-u-bih-ali-bez-hrvata-1237377> (6. marec 2025).
- Malcolm, Noel (2002): *Bosnia: A Short History*. New York: NYU Press.
- Mrgić-Radojčić, Jelena (2004): Rethinking the territorial development of the medieval Bosnian state. *Istorijski časopis* 4 (51): 43–64.
- NI Sarajevo* (2018): Presidency candidate opposed to Serbia-RS Agreement, 6. april 2018. Dostopno prek: <https://n1info.ba/english/news/a267296-presidency-candidate-opposed-to-serbia-rs-agreement/> (18. junij 2018).
- NI Sarajevo* (2020): Croats would never sign Dayton Agreement had they known what they do now, 24. november 2020. Dostopno prek: <https://n1info.ba/english/news/a489467-andquotcroats-would-never-sign-dayton-agreement-had-they-known-what-they-do-nowandquot/> (24. november 2020).
- Nagradić, Slobodan (2015): National minorities in legislation of Bosnia and Herzegovina. *Politeia* 3 (10): 182–207.
- North Atlantic Treaty Organization (2014): *Membership action plan (MAP)*. Dostopno prek: https://web.archive.org/web/20150418174843/http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37356.htm (18. marec 2014).

- Organisation for Economic Co-operation and Development (2019): *Unleashing the Transformation Potential for Growth in the Western Balkans*. Dostopno prek: https://web-archiv.oe.cd.org/2019-07-02/524194%20-Unleashing_the_Transformation_potential_for_Growth_in_WB.pdf (22. december 2019).
- Porphyrogenitus, Constantine VII in Gyula Moravcsik (1967): *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*. Georgetown: Dumbarton Oaks.
- Portal *BUKA* (2021): Dodik vrijeđao u emisiji: Bošnjaci su konvertiti i podanički narod, a reći ću vam i šta mi o BiH govore Hrvati, 4. avgust 2021. Dostopno prek: <https://6yka.com/bih/dodik-vrijedao-u-emisiji-bosnjaci-su-konvertiti-i-podanicki-narod-a-reci-cu-vam-i-sta-mi-o-bih-govore-hrvati/> (4. februar 2025).
- Portal *Hrvatskoga kulturnog vijeća* (2024): HAZU BIH pisao domaćim i međunarodnim dužnosnicima: Hrvatski narod se vrijeđa, obespravljuje i ponižava. <https://www.hkv.hr/vijesti/bih/43027-hazu-bih-pisao-domacim-i-medunarodnim-duznosnicima-hrvatski-narod-se-vrijeda-obesprav-ljuje-i-ponizava.html> (20. januar 2025).
- Pratto, Felicia et al. (2017): *Shaping Social Identities After Violent Conflict*. Chem: Palgrave Macmillan.
- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine* (2023): Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Član Predsjedništva BiH dr. Denis Bećirović primio u oproštajnu posjetu ambasadora Republike Sjeverne Makedonije u Bosni i Hercegovini Ekrema Ebibija. Dostopno prek: <https://predsjednistvobih.ba/saop/default.aspx?id=96504&langTag=bs-BA> (7. februar 2025).
- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine* (2024): Članovi Predsjedništva BiH sastali se sa predsjednikom Republike Slovenije Natašom Pirc Musar. Dostopno prek: <https://predsjednistvobih.ba/saop/default.aspx?id=100245&langTag=bs-BA> (8. februar 2025).
- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine* (2025): Srpski član i predsjedavajuća Predsjedništva BiH Željka Cvijanović danas u Banjoj Luci razgovarala sa specijalnim izaslanikom Republike Slovenije za Zapadni Balkan Anžejem Frangešem. <https://predsjednistvobih.ba/saop/default.aspx?id=104697&langTag=bs-BA> (29. januar 2025).
- Puhalo, Srđan (2009): *Etnička distanca i (auto) stereotipi građana Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Puhalo, Srđan (2013): *Kako opažamo druge etničke grupe i njihove članove*. Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.

- Putnam, Robert D. (1993): What makes democracy work? *Civic Infrastructure* 82 (2): 101–107.
- Radio Slobodna Evropa* (2024): Bećirović u UN poručio da je Srbija prijetnja 'suverenitetu i teritorijalnom integritetu BiH'. Dostopno prek: <https://www.slobodnaevropa.org/a/becirovic-un-srbija-prijetnja-suverenitetu-bih/33135148.html> (25. december 2024).
- Radiosarajevo.ba* (2024a): Analiza: Iz Zagreba je još prije šest godina poručeno da „BiH ne mora opstati“, 2. oktober 2024. Dostopno prek: <https://radiosarajevo.ba/metromahala teme/analiza-iz-zagreba-je-jos-prije-sest-godina-poruceno-da-bih-ne-mora-opstati/562813> (2. januar 2025).
- Radiosarajevo.ba* (2024b): Posjeta Albanskog predsjednika: napetost u Predsjedništvu BiH izazvale izjave o Kosovu, 22. oktober 2024. Dostopno prek: <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/posjeta-albanskog-predsjednika-napetost-u-predsjednistvu-bih-izazvale-izjave-o-kosovu/565240> (22. december 2024).
- Radiosarajevo.ba* (2024c): Zvizdić o izjavama Dodika: Bosna je starija od susjednih država, a Bošnjaci su autohtoni narod, 10. november 2024 Dostopno prek: <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/zvizdic-o-izjavama-dodika-bosna-je-starija-od-susjednih-drzava-a-bosnjaci-su-autohtoni-narod/567475> (10. december 2024).
- RTRS* (2021): Palmer okončao razgovore; Hrvati traže treći entitet, 4. marec 2021. Dostopno prek: <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=448012> (4. marec 2025).
- RTRS* (2025): Cvijanović: Ekstremista Helez živi u zabludi da će prijetnjama izgraditi BiH po mjeri Bošnjaka, 6. februar 2025. Dostopno prek: <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=588235> (6. februar 2025).
- Skoko, Božo (2011): *Što Hrvati, Bošnjaci i Srbi misle jedni o drugima, a što o Bosni i Hercegovini?* Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Sokol, Anida (2020): Propaganda, disinformation, and hate models of media and communication in Bosnia and Herzegovina. Dostopno prek: <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2020/09/Research-publication-1-BiH-ENG.pdf> (20. januar 2025).
- Spačić, Sedin (2024, November 25): Vučić za BBC: Nemam uticaj na Dodika, niko ne osporava da ono što se desilo u Srebrenici je bilo užasno. *Dnevni avaz*, 24. november 2025. Dostopno prek: <https://avaz.ba/vijesti/region/941614/vucic-za-bbc-nemam-uticaj-na-dodika-niko-ne-osporava-da-ono-sto-se-desilo-u-srebrenici-je-bilo-uzasno> (24. december 2024).

- Sullivan, Kevin (2013): Those nasty stereotypes. *Balkan Insight*. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2013/12/09/those-nasty-stereotypes/> (28. marec 2025).
- Todorović, Jovanka N. (2024): Ima li Čović opoziciju? - "Draži mi je original od loše kopije lošeg HDZ-a BiH." *Oslobođenje.ba*. Dostopno prek: <https://www.oslobođenje.ba/vijesti/bih/ima-li-covic-opoziciju-drazi-mi-je-original-od-lose-kopije-loseg-hdz-a-bih-937773> (14. marec 2025).
- Turjačanin, Vladimir (2004): Etnički stereotipi mladih bošnjačke i srpske nacionalnosti u Bosni i Hercegovini. *Psihologija* 37 (3): 357–374.
- Union for the Mediterranean (2024): Member states. Dostopno prek: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/member-states/> (17. marec 2025).
- Večernji list BiH* (2025): Čović: Učinit ćemo sve da ni unitaristi ni separatisti ne podijele BiH, 8. februar 2025. Dostopno prek: <https://www.vecernji.ba/vijesti/covic-ucinit-cemo-sve-da-ni-unitaristi-ni-separatisti-ne-podijele-bih-1836721> (8. februar 2025).
- Veljković, Željko in Nataša Vasić (2024): How media in Serbia and Bosnia see different (un)truths. *SEENPM*. Dostopno prek: <https://seenpm.org/how-media-in-serbia-and-bosnia-see-different-untruths/> (15. december 2024).
- Zupančić, Rok in Jana Arbeiter (2016): Primitive, cruel and blood-thirsty savages: Stereotypes in and about the Western Balkans. *Teorija in praksa* 5 (53): 1051–1063.

REPUBLIKA SRBIJA

Eva Mahne in Tinkara Tkalec

Uvod

Republika Srbija se nahaja v jugovzhodni Evropi, natančneje v centralnem delu Balkanskega polotoka, in zavzema 88.499 kvadratnih kilometrov površine skupaj s Kosovom in 77.474 kvadratnih kilometrov površine brez Kosova (Ministarstvo spoljnih poslova RS, b.d.; Explore Serbia, b.d.). Meji na Bolgarijo, Romunijo, Madžarsko, Hrvaško, Bosno in Hercegovino (BiH), Črno goro, Albanijo (oziroma Kosovo) in Makedonijo (Ministarstvo spoljnih poslova RS, b.d.). Glavno mesto države je Beograd, ki se nahaja na sotočju reke Save in Donave ter z več kot milijonom in pol prebivalcev predstavlja administrativno, ekonomsko in kulturno središče Srbije (ibid.). Uradni jezik v Srbiji je srbsščina, za zapis katere se uporabljata cirilica in latinica, narodne manjšine pa imajo pravico do uporabe lastnega maternega jezika in pisave na območju, kjer živijo (ibid.). Srbija ima zelo raznoliko etnično sestavo prebivalstva, kar odraža njeno burno zgodovino – večino prebivalstva predstavljajo Srbi, sledijo jim Črnogorci, Madžari, Bošnjaki in številne druge narodnosti (ibid.). V državi prevladuje pravoslavna vera, ki ji po številu vernikov sledita katoliška in islam; približno 1 % prebivalstva je ateistov (European Commission, 2023a). Verska pripadnost je igrala pomembno vlogo v času razpada Jugoslavije, saj je postala velik dejavnik etnične razmejitev med ljudmi s skupnim jezikom in podobnimi kulturnimi tradicijami (ibid.). Srbija velja za socialno državo, ki zelo ceni izobraževanje in prek sistema socialnega varstva državljanom in državljanke zagotavlja zdravstveno varstvo, pokojnine ter pomoč brezposelnim in ogroženim (Perduv, 2023).

Prvi zgodovinski zapisi kažejo, da je večinski del današnjega ozemlja Srbije na začetku našega štetja spadal pod Rimsko cesarstvo in da ga je naseljevalo več indoevropskih ljudstev (European Commission, 2023b). Po razpadu cesarstva je ozemlje pripadlo Bizancu, na njem pa so se kasneje razvile prve politične enote Slovanov, ki so vodile do oblikovanja velike kneževine pod vodstvom Stefana Nemanje in nato prve srbske dinastije, ki je ustanovila kraljevino (ibid.). Nadaljnji neodvisni razvoj so onemogočali vpadi Turkov na Balkan, kar pa ni

preprečilo, da je Srbija po prvi svetovni vojni ustanovila Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kraljevina se je pozneje preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo in se obdržala vse do vdora okupacijskih sil v Jugoslavijo v letu 1941 (ibid.). Sledil je nastanek nove Jugoslavije, natančneje Socialistične federativne republike, ki jo je sestavljajo šest republik: Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Srbija, glavno mesto pa je bil Beograd (ICTY, b.d.). V Srbiji sta posebnost predstavljala Kosovo in Vojvodina, ki sta imela status avtonomnih pokrajin (ibid.). Smrt Tita, zlom komunizma in vzpon nacionalizma je Jugoslavijo postavil pred številne politične in gospodarske krize, kar je sčasoma vodilo v razpad federacije in nastanek samostojnih ter neodvisnih republik (ibid.). Na eni strani so na Srbijo padale obtožbe o poskusih dominacije nad jugoslovanskimi oblastmi, vojsko in finančnim sistemom, na drugi strani pa je Srbija druge republike obtožila separatistično-nacionalističnih idej in zavračanja jugoslovanske enotnosti (ibid.). Sledili so krvavi spopadi, v katere se je Srbija vpletla predvsem pod pretvezo zaščite srbske diaspore v sosednji Hrvaški, Bosni in Hercegovini in na Kosovu. Pred nastankom samostojne Republike Srbije je bila država še del federacije Srbije in Črne gore, ki je leta 2006 sporazumno razpadla na dve samostojni državi (Allcock in Poulsen, 2024).

Srbija velja za večstrankarsko parlamentarno demokracijo, v kateri se oblast deli na zakonodajno, izvršilno in sodno. Pri tem je državna skupščina najvišji predstavniški organ ter nosilec ustavne in zakonodajne oblasti, ki ga sestavlja 250 poslancev, ki odločitve sprejemajo z večino prisotnih poslancev; izjemo pri tem predstavljajo spremembe ustave, za katere je potrebna dvotretjinska večina (European Commission, 2023c). Vlada, sestavljena iz predsednika vlade in ministrov, predstavlja izvršno oblast, ki skrbi za izvrševanje zakonov in drugih splošnih aktov državne skupščine ter za delovanje javne uprave (ibid.). Sodna oblast pripada sodiščem splošne pristojnosti, od katerih je vrhovno sodišče najvišje v državi, in sodiščem posebnih pristojnosti (Ministarstvo pravde RS, b.d.). Predsednik države je izvoljen na neposrednih volitvah za obdobje petih let in v skladu z zakonodajo na tem položaju ne more ostati dlje kot dva mandata (Media Ownership monitor Srbija, 2023).

Aktualni predsednik Srbije je Aleksandar Vučić, predsednik vlade pa Đuro Macut. Politično dogajanje v Srbiji je v zadnjih letih zelo dinamično in napeto – leto 2024 so namreč zaznamovali protesti, ki so med drugim nasprotovali izidu parlamentarnih volitev, odpiranju rudnikov litija in korupciji, ki so jo protestniki očitali aktualni oblasti.

Srbija velja za državo z velikim tržnim potencialom, saj je zelo odprta za trgovanje in tuje investitorje, zato številnim podjetjem, ki si želijo regionalne širitve, predstavlja ustrezno odskočno desko (Spirit Slovenija, b.d.). Gospodarstvo države se zanaša predvsem na proizvodnjo in izvoz, pri čemer najmočnejši sektor predstavlja avtomobilska in strojna industrija, rudarstvo ter kmetijstvo (ibid.). Mednarodni denarni sklad Srbiji za leto 2025 napoveduje 4,5 % gospodarsko rast, kar odraža predvsem visoko rast zasebne potrošnje zaradi znižanja inflacije (ibid.). Ugodne logistične povezave in številne davčne olajšave ponujajo priložnosti v sektorjih, kot sta na primer infrastruktura in zdravstvo, vendar na drugi strani tržne izzive predstavlja politično vmešavanje, korupcija in zapletena birokracija (ibid.). Srbija je v letu 2022 največ izvažala v Nemčijo, Bosno in Hercegovino in Italijo; največ je uvažala iz Nemčije, Kitajske in Madžarske. Od tega so v državo v največjem obsegu uvozili električno energijo, surovo nafto, naftni plin, pakirana zdravila in avtomobile (The Observatory of Economic Complexity, 2022).

Obstoječe raziskave o stereotipih

Članek *Stereotipi mladih u Srbiji o Hrvatima i Bošnjacima provocirani stimulusima kolektivnog sećanja* analizira stereotipe mladih Srbov, rojenih med letoma 1991 in 1995, o Hrvatih in Bošnjakih, pri čemer je uporabljen kvazi-eksperimentalni pristop, ki vključuje kolektivne spomine. Raziskava je temeljila na vzorcu 66 mladih iz Srbije in je preučevala učinke kolektivnih spominov na stereotipe, socialno distanco in nacionalno identiteto. Prisotnost stereotipov med mladimi Srbi kaže, da so stereotipi o Hrvatih izrazito negativni, pri čemer Hrvati izkazujejo najmanj pozitivnih lastnosti v primerjavi z Bošnjaki ali Srbi. Hrvate pogosto zaznamujejo negativni opisi, ki izhajajo iz ideoloških konfliktov,

nacionalistične politike in zgodovinskih sovraštev, kar utrjuje njihovo negativno podobo. Po drugi strani so Bošnjaki opisani v bolj pozitivnih tonih, kar predstavlja odmik od prejšnjih raziskav, v katerih so stereotipi o Bošnjakih v veliki meri temeljili na negativnih lastnostih, povezanih z zgodovinskimi konflikti in kulturnimi razlikami. V raziskavi je socialna distanca opredeljena z lestvico, ki je vključevala naslednji nabor družbenih odnosov: zakon, prijateljstvo, sodelavec v isti službi, prijateljstvo, prijateljstvo, sodelavec v isti službi, sodelavec v isti službi, sosed, sostanovalec v vašem mestu in udejstvovanje v političnem okolju svoje države. Socialna distanca je bila najmanj izražena do Srbov, sledijo Bošnjaki in nato Hrvati. Najmanj sprejemanja je bilo zaznано pri potencialnih zakonskih zvezah s Hrvati, nato z Bošnjaki, medtem ko je bila distanca do Srbov najmanjša. Sprejemanje Hrvatov v srbski politik je naletelo na večje nasprotovanje kot v primeru Bošnjakov ali Srbov. V raziskavi, ki so jo opravili v članku, so analizirali tudi vpliv kolektivnih spominov (npr. pripovedi o zgodovinskih dogodkih, kot so vojne iz devetdesetih let), ki pa niso bistveno vplivali na izražanje stereotipov. Glavna opazka je bila, da so imeli mladi Srbi večje zaupanje v točnost pripovedi, povezanih s spomini na lastno skupino, v primerjavi s spomini na druge narode. Študija potrjuje, da med mladimi Srbi še vedno prevladujejo negativni stereotipi o Hrvatih, medtem ko se je dojemanje Bošnjakov nekoliko izboljšalo. Družbena distanca ostaja velika, pri čemer se Hrvati soočajo z največjim zavračanjem. Kolektivni spomin ima manjšo vlogo, verjetno zaradi menjave generacij, medtem ko nacionalna identiteta razkriva bolj kritično in reflektivno navezanost udeležencev (Karić et al., 2018).

Leta 2020 je bilo objavljeno raziskovalno poročilo *Centara za istraživanje etniciteta* v Beogradu z naslovom *Istraživanje socijalnih odnosa između etničkih zajednica u Srbiji*. Poročilo vsebuje analizo, ki osvetljuje zaznavanje stereotipov Srbov do drugih narodov v regiji, vključno z Albanci, Bošnjaki, Hrvati, Črnogorci in Makedonci. V poročilu so raziskovalci predstavili naslednje poglede Srbov. Srbi Albance pogosto zaznavajo kot »neprijateljske« in »agresivne«, kar je močno povezano z zgodovinskimi konflikti, predvsem z vprašanjem Kosova. Albanci so stereotipno označeni kot »nepošteni«, kar utrjuje negativne predsodke

in ovira možnosti za izboljšanje odnosov. Socialna distanca Srbov do Albancev je največja med vsemi analiziranimi narodi, kar kaže na globoko zakoreninjene predsodke in zgodovinske zamere. Srbi Bošnjake stereotipno vidijo kot »radikalne« in »konservativne«, kar temelji na njihovi povezanosti z Islamom in zgodovinskih konfliktih. Kljub temu skupna zgodovina narodov vodi k bolj raznolikim zaznavanjem, saj so nekateri Srbi do Bošnjakov bolj strpni in odprti. Socialna distanca do Bošnjakov je izrazita, vendar ni tako visoka kot do Albancev, kar kaže na večjo možnost za medetnično sodelovanje. Hrvatje so pogosto označeni kot »domoljubi«, »katoliški fanatiki« in »pretkani«, pri čemer ti stereotipi izhajajo iz zgodovinskih konfliktov, zlasti vojne v devetdesetih letih. Zgodovinske zamere so še vedno prisotne in vplivajo na srbsko zaznavo Hrvatov kot tekmecev, kar pogloblja negativne predsodke. Socialna distanca do Hrvatov ostaja visoka, čeprav mlajše generacije kažejo znake večje strpnosti. Srbi Črnogorce pogosto vidijo kot »bratski narod«, vendar jih lahko zaznavajo tudi kot »izdajalce« zaradi političnih razhajanj in osamosvojitve Črne gore. Kljub temu so Črnogorci stereotipno opisani kot »gostoljubni« in pogosto dojeti v bolj pozitivni luči. Socialna razdalja do Črnogorcev je med najmanjšimi, čeprav politični kontekst včasih vpliva na medsebojne odnose. Makedonci so stereotipno dojeti kot »pasivni« in »manj ambiciozni«, vendar predsodki do njih niso tako intenzivni zaradi manj izrazitih zgodovinskih konfliktov. Pogosto jih Srbi vidijo kot »sodelovalne« in »strpne«, kar zmanjšuje negativne stereotipe. Socialna distanca do Makedoncev je najmanjša med vsemi analiziranimi narodi, kar kaže na potencialno dobre medsebojne odnose (Bašić et al., 2020).

Članek *Orientalistički stereotipi i balkanistički diskurs: Dva veka popularne književnosti o Balkanu* analizira, kako so se v popularni književnosti zadnjih dveh stoletij predvsem skozi orientalistične in balkanistične diskurze oblikovali stereotipi o Balkanu, ki še danes vplivajo na zahodne predstave o tej regiji. Sanja Lazarević Radak (2014) poudarja, da je Balkan v potopisih, romanih in pričevanjih iz devetnajstega in dvajsetega stoletja predstavljen kot območje med civilizacijo in necivilizacijo – kot meja med Evropo in Azijo. V potopisih iz devetnajstega stoletja je bil Balkan pogosto predstavljen kot neznana

in zaostala regija, primerljiva s kolonialno Afriko. Potniki so primerjali balkanske pokrajine z Orientom – Mostar je bil opisan kot »Pendžab Evrope«, Beograd pa kot mešanica Istanbula in Kaira. Bosna je bila pogosto predstavljena kot notranji orient Evrope – eksotičen, statičen in nespremenljiv prostor, ki simbolizira zaostalo preteklost. Srbija je bila prikazana kot »notranja Afrika« Evrope – surov, neciviliziran prostor, ki potrebuje zahodno »civilizacijsko« intervencijo. Balkan je v popotniški literaturi predstavljen kot prostor nasprotij evropskih vrednot. Balkanski značaj je prikazan kot mešanica evropskih in orientalskih lastnosti – polciviliziran, polbarbarski. Potopisec Francis Davis Millet je zapisal, da so v Bosni ženske na ulicah sedele brez stolov, kar je bil po njegovem simbol »primitivnosti«. Potopisec Ansted je opisal Beograd kot mesto, v katerem je težko določiti, kateri predel je bolj umazan – srbski, turški ali judovski. Srbi so pogosto opisani kot »otroci narave« – surovi, neizobraženi, vendar močni in trdoživi. Na drugi strani pa so bili Albanci označeni kot »ljudstvo, izključeno iz tokov civilizacije«. Makedonija je predstavljena kot prostor, kjer se mešajo različne kulture in narodi brez jasne identitete. Njihova zgodovinska in kulturna nejasnost je v literaturi uporabljena kot simbol evropskega kaosa. Turki so pogosto prikazani kot ključni dejavnik, ki je Balkan zaznamoval z neciviliziranostjo in zaostalostjo. Richard Claridge poudarja, da je turški vpliv zaznamoval tako kulturo kot mentaliteto balkanskih narodov. Grki so pogosto predstavljeni kot narod s slavno preteklostjo, vendar ujeti v zaostalost sodobnosti. V nasprotju z evropskimi ideali modernosti ostajajo v podobi »romantičnega, a zastarelega« ljudstva. Članek zaključuje, da razumevanje teh stereotipov in njihovega izvora omogoča kritični razmislek o sodobnih predsodkih ter spodbuja preseganje enostranskih podob Balkana v javnem in kulturnem diskurzu (Lazarević Radak, 2014).

Utrinki iz medijev

Slika 32: Srbski »pogled« na Zahodni Balkan

Vir: Pansy (2013).

Slika 32 je satirični zemljevid stereotipov Balkana, ki ponazarja, kako Srbi skozi predsodke in stereotipe dojemajo svoje sosede. Slika je parodija, ki z uporabo humorja, klišejev in simbolov izpostavlja globoko zakoreninjene stereotipe med balkanskimi narodi. Takšni zemljevidi pogosto krožijo po spletu kot meme in so del širše razprave o mednacionalnih odnosih na Balkanu. Npr. v povezavi s Slovenijo zemljevid namiguje na stereotip, da Slovenci sledijo avstrijskemu vplivu in so kulturno ter ekonomsko navezani na Avstrijo. Romunijo označi za deželo volkodlakov, ki predstavlja mitološki stereotip iz romunske kulture in pripovedi o vampirjih, npr. o Drakuli. Pri Makedoniji se navezuje na ironično namigovanje na jezikovne razlike in srbsko dojemanje makedonskega jezika kot srbskega narečja, Makedonce pa označuje

za »Srbe z veliko govorno napako«. Srbi se vidijo kot nebeški narod. Na Sliki 33 je še en satirični zemljevid Balkana, ki ponazarja stereotipe med balkanskimi narodi. Npr. stereotip o Bosancih je prikazan z likoma Mujom in Hasom, dvema znanima likoma iz balkanskega humorja, ki v šalah pogosto predstavljata Bosance in jih označujeta kot preproste, smešne in ne najbolj pametne.

Slika 33: Satirični zemljevid Balkana

Vir: NSPM (2011).

Albanija in Kosovo

Slika 34: Članek o »obarvani revoluciji« v Severni Makedoniji in njenih posledicah za Srbijo

Mediji: Da li želite ovo u Srbiji? Pogledajte kako je prošla S. Makedonija – Albanci joj pale zastave FOTO

Makedonska "obojena revolucija" iz 2016. dovela je do toga da ta zemlja danas ima paljenje makedonskih zastava po celoj Severnoj Makedoniji, jer se država više nikada nije oporavila od te štete.

POLITIKA Izvor: Alo.rs

03.12.2024. | 8:59

Vir: B92 (2024).

Članek obravnava dogodke v Severni Makedoniji, v katerih so Albanci na ulicah zažigali makedonske zastave. Članek povezuje te incidente z »obarvano revolucijo« iz leta 2016, ki naj bi po mnenju avtorja oslabil državo in omogočila takšna dejanja. Že sam naslov članka ima slabšalen ton; namesto da bi srbski medij objektivno predstavil dogajanje v Severni Makedoniji, takoj vzpostavi povezavo s Srbijo in s tem implicira

potencialno grožnjo, kar spodbuja strah in negativne asociacije. Takšen naslov lahko prispeva k utrjevanju negativnih stereotipov o Albancih. Incident implicitno pripisuje celotni albanski skupnosti (B92, 2024).

Sliki 35a in 35b: Izjave Aleksandra Vulina

05.10.2020.

Ministar Vulin: Ako se Haradinaj Stubla stidi što je Šiptarka ne treba da se ljuti na mene

"Srbi su narod koji se ponosi svojim imenom i ne traži od drugih da ga oslovjavaju drugačije nego što oslovjavaju sam sebe. Ako se Haradinaj Stubla stidi što je Šiptarka ne treba da se ljuti na mene. Kako zovu sebe tako ću ih i ja zvati, kada iz svog jezika izbacim reč Šiptar i ja ću ih zvati kako god da počnu da zovu sebe. A do tada poštovaću njihove običaje i jezik, i Šiptare ću sa poštovanjem oslovjavati kako sami sebe zovu, Šiptari", izjavio je ministar odbrane Aleksandar Vulin komentarišući izjavu Meljize Haradinaj Stuble koja je izjave srpskog ministra odbrane ocenila kao neprihvatljive i zatražila od međunarodne zajednice da ne čuti.

"Neka se međunarodna zajednica oglasi povodom mojih izjava ali samo da ne propusti da osudi DVK zločine i zatraži pravdu za pobijenu srpsku decu, proterane Srbe i spaljene manastire, neka se po zahtevu Haradinaj Stuble oglasi međunarodna zajednica oko napada na srpsku decu u Donjoj Brnjici, neka se oglasi i zato što Zajednica srpskih opština još uvek nije formirana i zato što je od 1999. na Kosovu i Metohiji ubijeno više od 1.000 Srba i nealbancu a niko nije odgovarao. Neka se oglasi međunarodna zajednica što Rama pravi "veliku Albaniju" a Daut Haradinaj kaže da mu je žao što nije ubio još više Srba. Samo neka se međunarodna zajednica već jednom oglasi, i neka počne od mene ali neka završi sa ubicama iz DVK, i da ne ostane bez odgovora, nema sporazuma dve Vlade i dve države. Srbija je država a Kosovo teritorija pod upravom međunarodnih snaga i narko kartela. Ako Haradinaj sumnja, neka slobodno pokuša da se obrati Generalnoj skupštini UN", poručio je ministar Vulin.

**MINISTARSTVO ODBRANE
REPUBLIKE SRBIJE**

O MINISTARSTVU | VOJSKA SRBIJE | DOKUMENTA | USLUGE | SPORT | ARHIVA | KONTAKTI

28.03.2019.

Ministar Vulin: Glavna bezbednosna pretnja Srbiji dolazi sa KiM

- Bez svake sumnje, glavna bezbednosna pretnja koja dolazi u Republiku Srbiju jeste pretnja koju lansiraju sa prostora Kosova i Metohije neosudeni teroristi koji danas vode privremene institucije samouprave u Prištini. Potpuno nepredvidljivi ljudi koji su na slobodi ne zato što su nevini, već zato što su svedeci njihovih zločina pobijeni. Politika ustrojavanja, taksi, čestih incidenata, napada na srpsko stanovništvo i izazivanje sukoba, jeste najveća bezbednosna pretnja za Republiku Srbiju u celini i za Srbe koji žive i na prostoru Kosova i Metohije i uopšte gde god Srbi da žive. Izjavio je ministar odbrane Aleksandar Vulin odgovarajući na pozlaničko pitanje danas na sednici Narodne skupštine.

Premis rečima ministra Vulina, sva politika šiptarskog rukovodstva jeste u tome da izazovu incident, sukob, nakon koga bi Srbija bila optužena za prekomernu upotrebu sile i nakon koje bi se pozvali za pomoć veliki i moćni zaštitnici.

- To je sva politika šiptarskog rukovodstva i sve što rade, rade kako bi izazvali upotrebu sile od strane Republike Srbije, njene vojske, njene policije i njenih bezbednosnih struktura, i onda zakukali za pomoć i gledali da opet privuku tuđu decu da ginu za njihove ciljeve. Uostalom, i šta se drugo može očekivati od neosudjenih terorista - naglasio je ministar Vulin.

Vir: Ministarstvo odbrane Republike Srbije (2019).

Pomembne so tudi izjave Aleksandra Vulina, ki je bil v obdobju od 2017 do 2020 obrambni minister. V obdobju enega meseca je večkrat uporabil izraz »Šiptar« za kosovske Albance. Ta izraz se v srbskem jeziku šteje za politično nekorektnega in žaljivega. Vulin je v svojih izjavah kljub sodnim odločbam v Srbiji, ki rabo izraza opredeljujejo kot sovražni govor, vztrajal pri uporabi tega izraza. Na sliki je uradna izjava Vulina, objavljena na spletni strani Ministrstva za obrambo RS, v kateri je večkrat uporabljena beseda »Šiptar« (Ministarstvo odbrane RS, 2019). V enem izmed svojih nastopov je tudi dejal: »Če se Haradinaj Stuble sramuje, da je 'Šiptarka', se ne sme jeziti name.« S tem je odgovarjal na poziv kosovske ministrice za zunanje zadeve Meljize Haradinaj Stubla, ki je mednarodno skupnost pozvala k obsodbi njegovih izjav (Cvetković, 2020). Vulinove izrečene besede so se tudi uradno objavile na spletni strani Ministrstva za obrambo RS (2020).

Na Sliki 36 je posnetek zaslona spletne strani s članki, ki jih je objavil srbski medij Informer (b.d.). Vsebine teh člankov vsebujejo izzivalne naslove, ki uporabljajo stereotipe in negativne pripombe o Albancih in drugih narodov na Balkanu. Besedilo vključuje pogosto rabo izraza »Šiptar«, kar je poimenovanje, ki se v nekaterih kontekstih uporablja za Albance, vendar ima pogosto negativne in poniževalne konotacije.

Slika 36: Spletna stran srbskega medija Informer

The screenshot shows the homepage of the Serbian media outlet 'INFORMER'. At the top, there is a navigation bar with categories: NOVO, POLITIKA, TV UŽIVO, DRUŠTVO, HIRONIKA, SPORT, PLANETA, ZABAVA, MAGAZIN, and DŽET SET. Social media icons for Facebook, X, Instagram, YouTube, and RSS are also present. The main content area is a grid of 12 news items, each with a thumbnail image and a headline. The headlines are highly sensational and inflammatory, focusing on the Kosovo issue and the actions of Vukotić and Kumanov. The items are arranged in three rows and four columns.

INFORMER

NOVO POLITIKA TV UŽIVO DRUŠTVO HIRONIKA SPORT PLANETA ZABAVA MAGAZIN DŽET SET

f x @ y t r

Šiptar iščupao tablu sa grbom Srbije u Kumanovu! Ogrnut albanskom zastavom lomio i pravio haos! (VIDEO)

ŽESTOKE PROVOKACIJE ŠIPTARA U GRAČANICI! Građani uznemireni, policija ne reaguje! (VIDEO)

Žele da zapale Srbiju! Ustaše i Šiptari podržali Dilasa, Mariniku i Ponoša u sprovođenju nasilja, sad su jasni njihovi planovi!

Parket od afričkog oraha, nameštaj od ponijeve dlake! Šiptar urlao kada je video šta mu rade sa vilom u Šilerovoj

Ko je general Papaja za kog Šešelj tvrdi da je ubio Šiptara? Oglasio se za Informer i poslao poruku lideru radikala

Lažna država Kosovo menja ime?! Šiptari kažu da će baciti Srbiju na kolena!

Hahaha! Šiptari stvarno nemaju srama, pogledajte šta su sada uradili! (FOTO)

Skandal nad skandalima! Šiptari veličaju OVK teroristu pred meč sa Litvanijom! (FOTO)

Šiptar i Kum su prvo uhapšeni, pa ubijeni! Šešelj: Zemunce su lično ubili... Lider radikala pomenuo zvučna imena

Tako se to radi! Rumuni izbacili Šiptara sa stadiona zbog zastave UCK! (VIDEO)

Jato gusaka otkrilo gde se kriju Šiptar i Kum! Misterija "trećeg čoveka": Meštani Meljaka otkrivaju nepoznate detalje o noći kada su ubijene vode zemunskog klana (FOTO/VIDEO)

Meštani Meljaka prevrnuli selo da nadu 10 miliona evra zemunskog klana! Šok priča komšije Kuma i Šiptara (FOTO/VIDEO)

Vir: Informer (2024).

Slika 37: Članek o popisu prebivalstva na Kosovu

Nepismeni! Preko 30.000 Albanaca na Kosovu i Metohiji ne zna da piše

23.12.2024. © 14:16

Piše: Igor Stanić

Priština / Izvor: Shutterstock

Preko 30.000 Albanaca sa Kosova i Metohije je nepismeno, pokazao je popis na kojem Srbi nisu učestvovali.

Vir: Stanić (2024).

Slika 38: Članek s polariziranim naslovom in slabšalnim tonom o Albancih

KO SU ALBANCI, KAKVA JE NJIHOVA ISTORIJA I ZAŠTO HOĆE DA PRISVOJE SRPSKO KULTURNO NASLEDE NA KiM? Nebojša Bakarec potpuno razobličio podle namere Arbanasa!

Podeli vesti

Ko su Albanci? Odakle potiče njihov jezik? Kakva je njihova istorija i zbog čega oni žele da prisvoje srpsko kulturno nasleđe na KiM, objašnjava Nebojša Bakarec u drugom delu teksta o pokušajima naših komšija da falsifikuju istorijske činjenice, srpsku zaostavštinu prikažu kao svoju

Vir: Bakarec (2019).

Naslov objave na Slici 38 ne ponuja nevtralne analize, temveč je oblikovan tako, da vzbudi čustveni odziv in okrepri negativne stereotipe

o Albancih. Takšni naslovi spodbujajo polarizacijo in krepijo obstoječe predsodke, namesto da bi prispevali k razumevanju in spravi. Uporaba izraza »arbanasa« je arhaična, izraz pa je velikokrat uporabljen na slabšalen način. Avtor trdi, da si Albanci poskušajo prisvojiti srbsko kulturno dediščino na Kosovu in v Metohiji, kar označuje kot poskus ponarejanja zgodovinskih dejstev in prilaščanja srbske zapuščine. Avtorjeve trditve niso podkrepjene z dokazi, navaja samo posplošena dejanja. Že v naslovu je uporabljen obtoževani jezik (Bakarec, 2019).

Slika 39: Stereotipi o Albancih v spletnih memih

Vir: Mim za trolovanje Hrvata (2020).

Slika prikazuje dve stereotipizirani predstavi o Albancih, ki so v memu označeni s slabšalnim izrazom »Šiptari«. Prva predstava prikazuje Albance kot »žrtve, za kakršne se predstavljajo v zahodnih medijih«, kar implicira pretirano dramatiziranje ali manipulacijo. Druga predstava jih povezuje z obtožbami o neetičnih dejanjih, kot je trgovanje z organi, kar je namigovanje na obtožbe, ki so se pojavile v političnem diskurzu po konfliktech v bivši Jugoslaviji, zlasti v kontekstu vojne na Kosovu.

Severna Makedonija

Slika 40: Članek, ki slabšalno in manjvredno piše o Makedoncih

NEZAVISNE DNEVNE NOVINE
INFORMER

< **TV UŽIVO** DRUŠTVO HRONIKA SPORT PLANETA ZABAVA MAGAZIN DŽET SET >

PLANETA • BALKAN Izvor: Tanjug/Informer17.09.2020 | 18:06 >> 18:14

BALKAN

MAKEDONCI, NISTE HTELI SA SRBIMA, OVO JE CENA! U EU MOŽETE SAMO KAO BUGARI! Sofija brutalna, izmišljanje nove istorije i nacije neće proći!

Vir: Informer (2020).

Članek na Sliki 40 obravnava diplomatske napetosti med Bolgarijo in Severno Makedonijo glede makedonske identitete in jezika, vendar naslov nepričakovano omenja Srbe. Fraza »Niste hteli sa Srbima, ovo je cena!« namiguje, da so Makedonci zaradi preteklih odločitev zdaj soočeni s posledicami. Izbira naslova odpira vprašanje, ali naslov želi poudariti domnevno manjvrednost Makedoncev v primerjavi s Srbi (Informer, 2020).

Slovenija

Virov, ki bi izrecno izkazovali srbsko stereotipno mnenje o Sloveniji ali Slovencih, ni veliko, tisti, ki pa so na voljo, so stari že več kot desetletje in se nanašajo predvsem na čas Jugoslavije in takratne medsebojne odnose. Primer tega je članek srbskega medija, ki navaja, da je v nekdanji skupni državi veljalo, da so bili Črnogorci leni, Slovenci pa sebični (Novačić, 2009). Ob tem članek poudarja, da so Slovenke sploh veljale za posebne, saj naj bi bile od drugih žensk v Jugoslaviji najbolj emancipirane in najbolj dostopne (ibid.). Dandanes mediji pišejo na drugačen način, osredotočajo se predvsem na razne politične škandale in iz njih ustvarjajo zgodbe ali pa se stereotipi kažejo prek pričanj posameznikov. Pestre izjave politikov so postale skoraj stalnica, odkar je na predsedniški stol sedel Vučić, ki izhaja iz dejstva, da ima Srbija drugo najhitreje rastoče gospodarstvo v Evropi in lahko zato prekosi številne druge države, tudi Slovenijo (Borba, 2024). Tako je v letu 2017 (Novice svet 24) dejal, da je Srbija prejela 60 % migrantov več kot ostale države članice Evropske unije (EU) in ob tem dodal, koliko migrantov je sploh v Sloveniji, in kar sam dodal, da jih ni nič – na podlagi tega je zaključil, da Srbija bolje poskrbi za migrante kot EU, vključno s Slovenijo. To nakazuje Vučićevo posredno namigovanje na dejstvo, da je Slovenija kot članica EU manj zmogljiva in organizirana država, kadar pride do vprašanja migracijskih kriz. Trditi je mogoče, da Vučić stereotipno označuje Slovenijo kot manj angažirano in neučinkovito pri reševanju kompleksnih problemov zaradi neustreznih politik in na drugi strani Srbijo predstavi kot humanitarno državo z delujočim sistemom za spoprijemanje z migracijami. Še posebej burno je bilo leto 2024, ko smo na podlagi poročanja medijev lahko začutili napetost med slovensko in srbsko politiko. Vučić je namreč v aprilu (Tanjug), po zasedanju Varnostnega sveta Združenih narodov o Kosovu, zaradi pričanja posiljenih kosovskih Albanc poleg Združenih držav Amerike in Švice obtožil Slovenijo, da je Srbiji nastavila past. Slovence je obtožil skrivnega dogovarjanja in jih označil za odvratne (ibid.). Da gre za politične napetosti je dokazalo tudi kasnejše Vučićevo opravičilo,

v katerem se je opravičil le slovenski javnosti in ne slovenskim politikom, saj slednji po njegovem mnenju vodijo do Srbije in srbskega naroda odvratno politiko (ibid.). Med drugim je sicer dejal, da si o slovenskem narodu misli le najboljše in da ima v Sloveniji veliko prijateljev in družine (ibid.). Sklepali bi lahko, da Vučićeva retorika spominja na čas odcepitve od Jugoslavije, saj se Slovenijo ponovno označuje za izdajalsko državo, ki proti Srbiji deluje neiskreno ali celo zarotniško. Ponavlja se ideja stereotipa Slovenije kot politično manipulativne in dvoilčne države, ki deluje po svoje in prikrito sklepa skrivne dogovore. Takšne misli je izrazil tudi predsednik slovenske vlade Robert Golob, ki je dejal, da Vučićeve izjave spominjajo na druge čase (Nastevski, 2024). Sicer pa je Vučić v okviru tega dogajanja, dodal, da osebno vabi Goloba in predsednico Slovenije, Natašo Pirc Musar, v Beograd, kjer jima bo lahko brez problema v obraz povedal, kaj si misli o njuni slabonamerni politiki proti Srbiji in srbskemu narodu (Tanjug, 2024). Sledil je junij 2024, čas Evropskega prvenstva v nogometu, na katerem sta se za napredovanje v Nemčiji pomerili tudi Slovenija in Srbija. Izid tekme je bilo izenačenje, kar je pri Vučiću pustilo grenak priokus. Po tekmi je namreč razočarano dejal, da se mu ne zdi problematično, če Srbija izgubi proti Angliji, Nemčiji ali Španiji (MMC RTV SLO, 2024). Po njegovem se problem pojavi, ko izgubi proti Sloveniji, ki ima trikrat manj vredno ekipo od srbske in ko gol zadane slovenski nogometaš Celja z zgolj 5000 evrov plače (ibid.). O žaljivih komentarjih so pisali tako slovenski kot tudi tuji mediji (Slike 11, 12 in 13). V komentarjih so se nad izjavo zgražali številni prebivalci Srbije, ki so Vučića označevali za sebičneža in sramoto države ter Sloveniji čestitali za uspehe in dober ekipni duh (ibid.). Opazimo, da predsednik in srbski komentatorji objave Slovenijo doživljajo drugače. Vučić je v izjavi izhajal s finančnega vidika in zato slovensko ekipo označil za športno nepomembno in neprimerljivo z državami, kot je Anglija. Poudarjanje nizkih plač slovenskih nogometašev napeljuje na stereotipno dojetje, da so takšni igralci posledično slabi in so zato njihovi uspehi še posebej nepričakovani. Poraz proti Sloveniji je za srbsko ekipo torej dodatno ponižujoč. Na drugi strani pa komentatorji slovensko ekipo vidijo kot primer dobre organiziranosti in ekipnega duha, kjer lahko opazimo stereotipno dojetje Slovenije

kot enotne, ki kljub svoji majhnosti in finančni omejenosti zmore posegati po uspehih.

Sliki 41a in 41b: Poročanje slovenskega medija o izjavah predsednika Aleksandra Vučića ob izenačenju nogometne tekme med Slovenijo in Srbijo

Vir: MMC RTV SLO (2024).

Slika 42: Poročanje bošnjaškega medija o izjavah Aleksandra Vučića ob izenačenju nogometne tekme med Slovenijo in Srbijo

NASAO | KRIVICE

Vučić ogorčen ispadanjem Srbije: Problem je gubiti od Slovenije, igrač s 5.000 eura nam daje gol

Vir: KlixSport (2024).

Če naredimo preskok iz politične sfere v svet socialnih omrežij je srbsko dojemanje Slovenije delil Miloš Nedeljkov, vplivnež znan pod vzdevkom Balkan Dad, po tem, ko je letos obiskal Slovenijo. Po obisku jo je opisal kot mini Jugoslavijo, saj se mu je zdelo fascinantno, koliko ljudi bivše skupne države prebiva v Sloveniji in da je tako rekoč na vsakem vogalu slišal balkanske jezike (Balkan Dad, 2024). Dodal je, da je Slovenija veliko modernejša od preostanka Balkana in pohvalil njeno infrastrukturo, ki po njegovi oceni spominja na Nemčijo (ibid.). Njegovi zapisi kažejo, da Slovenijo dojema kot multikulturno in gostoljubno državo, ki prek raznolikega prebivalstva in odprtega okolja ohranja povezave z bivšo Jugoslavijo. Prav tako stereotipno izpostavi, da je Slovenija bolj napredna in razvita država od njenih južnih sosed, kar je skladno tudi s prepričanjem iz časa Jugoslavije.

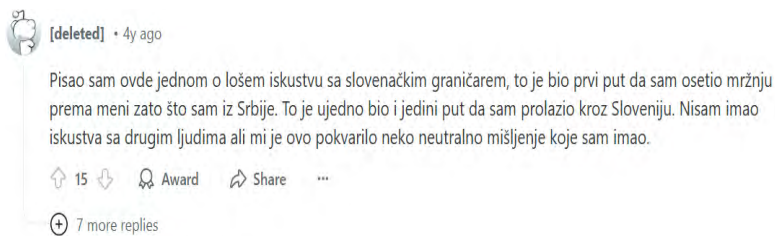
Slika 43: Spletni vplivnež Balkan Dad o dojetanju Slovenije ob svojem prvem obisku

Vir: Balkan Dad (2024).

Na omrežju Reddit so nekateri državljani Srbije izrazili svoje mnenje o Sloveniji in Slovencih nasploh. Kar nekaj jih omeni, da imajo o Slovencih relativno nevtralnno mišljenje v primerjavi s srbskim mnenjem o Hrvatih ali o Bošnjakih (Reddit, 2021). Številni so izpostavili negativne izkušnje s slovenskimi policisti, predvsem zaradi obravnave na mejnih prehodih – poudarili so, da so bili diskriminatorno obravnavani izključno zaradi srbske narodnosti, kar lahko vidimo na Sliki 44 (ibid.).

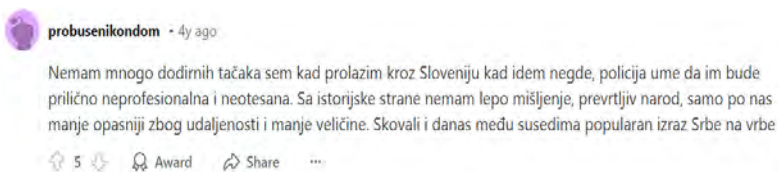
Slika 44: Izjava o negativni izkušnji Srba na enem izmed slovenskih mejnih prehodov

Vir: Reddit (2021).

Nekateri so dodali, da o Slovencih nimajo dobrega mnenja zaradi določenih zgodovinskih dogodkov; opisali so jih kot muhast narod in kot tiste, ki so skovali pregovor »Srbe na vrbe« (Slika 45) (ibid.).

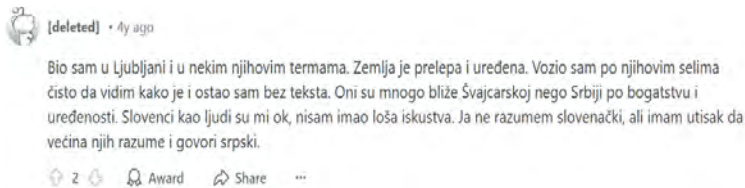
Slika 45: Negativno mnenje Srba o slovenski policiji in slovenskem narodu nasploh

Vir: Reddit (2021).

Čeprav so Slovence nekateri opisali kot snobovski narod, so drugi Slovenijo opisali kot prelepo in urejeno državo, ki je veliko naprednejša kot Srbija (Slika 46) (ibid.). Iz prebranih zapisov je razbrati, da so mnena Srbov o slovenskem narodu razdeljena, saj na eni strani prevladuje mišljenje o Slovencih kot vzvišenem narodu z nepredvidljivim obnašanjem, ki goji odpor do Srbov, na drugi strani pa prevladuje mnenje o Sloveniji kot urejeni državi s prelepo naravo in infrastrukturo.

Slika 46: Pozitiven vtis Srba o Ljubljani in Sloveniji nasploh

Vir: Reddit (2021).

Hrvaška

Več virov in literature, predvsem slikovnega gradiva, je na voljo, kadar raziskujemo srbsko mišljenje o Hrvatih, kar zagotovo odraža burno in krvavo zgodovino med narodoma. Medijski portal Buka je v letu 2019 zapisal ugotovitve raziskovanja odnosov med Srbijo in Albanijo ter ob tem ugotovili, da imajo Srbi najslabše in najbolj negativno mnenje o Hrvatih. Od vseh držav v regiji ima skoraj polovica srbskega prebivalstva (45 %) negativno mnenje o Hrvatih, kar nakazuje na medsebojno nerazumevanje narodov, ki je po vsej verjetnosti povezano z dogodki iz vojnega časa po razpadu Jugoslavije (ibid.). Takšno atmosfero je bilo na politični sceni čutiti tudi v času predsedniških volitev na Hrvaškem leta 2019; čas volitev je spremljal tudi podpredsednik srbske vlade Aleksandar Vulin, ki je objavil več sočnih komentarjev in s tem novinarjem priskrbel kar nekaj vsebine za pisanje (Slika 47) (Ilić, 2019).

Slika 47: Članek o pretiranih nacionalističnih nagnjenjih srbske in hrvaške politične elite

Političke elite Srba i Hrvata: Zaglavljeni u mulju nacionalizma

Velimir Ilić

16 Dec 2019
Ažurirano: 17 Dec 2019 08:31 AM (GMT+2)

Vir: Ilić (2019).

Vulin je dejal, da je glavna tema hrvaških predsedniških volitev Vučić, za katerega Hrvati čutijo, da je sposoben okrepiti Srbijo, zaradi česar mu to poskušajo preprečiti (ibid.). Z njegovo izjavo se je strinjal tudi sam predsednik Srbije, ki je dodal, da je kandidatom najlažje govoriti in udarjati proti njemu in Srbiji, česar naj ga ne bi motilo (ibid.). Vulin je nadaljeval, da hrvaški politiki pozabijo na razlike v ideoloških prepričanjih, kadar pride do kritiziranja Vučića, saj se takrat vsi zedinijo s ciljem škodovanja Srbiji (ibid.). Takšne izjave dajejo vtis, da se hrvaška politika ne more osredotočiti na lastne težave, temveč mora svoj politični program izkoriščati za kritiziranje Srbije in njenega predsednika, kar izraža stereotipno prepričanje, da je hrvaška politika zavistna srbskemu napredku. Pogosto je tudi obojestransko poudarjanje zgodovinskih zamer in srbsko prepričanje o Hrvaški kot državi, v kateri različne politične pole povezuje t. i. protisrbstvo

in v kateri vidijo zgodovinskega tekmeca. Slednje zanimivo mišljenje o Hrvatih je v enem izmed podkastov izrazil Teša Tešanović, znan in ugleden srbski novinar in televizijski voditelj (Slika 19). Dejal je namreč, da ima 99 % srbskega prebivalstva ne glede na politični pol in ideološka prepričanja Hrvate za Srbe (HSP 1861 Sinj, 2018).

Slika 48: Posnetek zaslona videoposnetka o stereotipih, ki jih imajo Hrvati do Srbov

Što Srbi misle o Hrvatima (Teša Tešanović)

HSP 1861 Sinj
2,76 tis. naročnikov

Naročite se

308

Deli

49.087 ogledov 6. sep. 2018

Normalan čovjek: Pogledaj ovog mladog Jovana Deretića što govori. Koji su ti Srbi mitomani. Liberunjara: Ma daj ne budi glup i ne generaliziraj to je jedna budaletina s kojom se svi u Srbiji rugaju. Ti mrziš Srbe i širiš fašizam! Namjerno potpiruješ i opet nas vraćaš u prošlost! Normalan čovjek: Ajde pogledaj onda šta urednik i voditelj Teša govori:

'Svi Hrvati su Srbi - to je deo našeg nacionalnog identiteta i u Srbiji postoji opšti konsenzus o tome.

Liberunjara: To su izolirani slučajevi i Teša preuveličava. Šta on zna. Ti si srbofob, a Tito je imao najveći sprovod i nema besplatnog pobačaja dok ima malih nezbrinutih mačica! Fašistu odvrati!

Normalan čovjek: Uredu. Ok.

Ugledni srpski voditelj i urednik Teša Tešanović u Podcast Inkubatoru.

Vir: HSP 1861 Sinj (2018).

Nadaljeval je, da je v svojem dolgoletnem življenju v Srbiji doslej spoznal zgolj dve osebi, ki priznavata Hrvate kot narod, ter pojasnil, da je to prepričanje enostavno del srbske nacionalne identitete, o katerem je

vzpostavljen splošen konsenz brez kakršnegakoli ekstremizma (ibid.). V svoji izjavi je izpostavil stereotip, ki po njegovih besedah očitno prevladuje v Srbiji in nakazuje na to, da so Hrvatje zgolj del večje srbske identitete in nesamostojen ter ločen narod. Tešanović naj bi menil, da se v tem ne skriva noben radikalizem, kar pa odpira nova politična vprašanja, saj je Hrvaška samostojna in neodvisna republika, ki ima svoje prebivalstvo in lasten narod.

Tudi ena izmed objav na Facebooku nakazuje na srbsko prepričanje o superiornosti Srbije in njeni domnevno pomembni vlogi v zgodovini Hrvaške. V objavi je namreč zapisana srbska trditev, da je srbski narod Hrvatom napisal njihove najbolj znane domoljubne pesmi, kar je razvidno iz Slike 49 (Slobodna Dalmacija, 2022). Takšne izjave sporočajo, da je med Srbi navzoče prepričanje, da Hrvatom primanjkuje lastne kulturne dediščine in da so imele srbske osebnosti veliko vlogo pri oblikovanju hrvaške kulture, ki je v resnici morda celo srbska.

Slika 49: Objava, ki nakazuje, da so Srbi mnenja, da so sami avtorji večine hrvaških domoljubnih pesmi

Vir: Slobodna Dalmacija (2022).

Naslednji dokaz napetih odnosov, ki imajo korenine v preteklosti, dokazuje tudi Facebook skupina z imenom Ustaši so največja sramota Hrvatov (*Ustaše su najveća sramota Hrvata*), ki svoje objave namenja predvsem zločinom, storjenim v hrvaških taboriščih in antifašizmu. Nekaj objav je oblikovanih kot meme, s katerimi želijo posamezniki prek slike in besedila širiti svoje zgodbe in sporočila. Slika 50 prikazuje nekdanjega predsednika Hrvaške, Franja Tuđmana, ki se smehlja napisu, ko so hrvaške oblasti v času razpada Jugoslavije pozvale srbsko prebivalstvo, da lahko ostane oz. naj ostane na Hrvaškem, pri čimer ne bodo izgubili človekovih pravic (*Ustaše su najveća sramota Hrvata*, 2020). Dogodki, ki so sledili, so pokazali ravno nasprotno, saj so številni Srbi izgubili svoja življenja. Slika je bila objavljena leta 2020 in v komentarjih lahko zasledimo izjave, ki Tuđmana označujejo za smet, ki je nadaljevala idejo ustašev (*Ustaše su najveća sramota Hrvata*, 2020). Meme dokazuje srbske stereotipe o Hrvaški kot hinavski državi, s katero so bili včasih v skupni državi, ki se je nato spravila nad Srbe na hrvaškem ozemlju. Hrvaško stereotipno prikazujejo kot represivno državo, v kateri so Srbi pogosto diskriminirani. Kot simbol nacionalizma je izpostavljen Tuđman, ki je bil takrat na oblasti. Nasmešek Tuđmana na sliki zgodbi dodaja še cinizem.

Slika 50: Meme, ki namiguje na nespoštovanje človekovih pravic Srbov, ki prebivajo na Hrvaškem

kad pozoveš Srbe da ostanu u RH i
zagarantiraš im ljudska prava

Vir: Ustaše so najveća sramota Hrvata (2020).

Črna gora

Številna literatura je na voljo tudi, ko iščemo, kaj si Srbi mislijo o Črnogorcih in njihovi državi. Objave medijev so zelo raznolike, vendar so, odkar je na predsedniškem stolu Vučić, pridobile relativno negativno konotacijo, ki je osnovana predvsem na podobnosti oziroma enakosti črnogorskega naroda srbskemu in o črnogorski odvisnosti od Srbije. Na to opozarja eden izmed člankov iz leta 2021, ki izpostavlja nevarnost negiranja črnogorskega naroda, saj naj bi več kot 62 % srbskega prebivalstva zavračalo obstoj črnogorskega naroda – po njihovem so namreč del srbskega naroda (Cafe del Montenegro, 2021). Ugotovitve so pokazale tudi, da 40 % Srbov enači črnogorski in srbski jezik, 21 % pa jih misli, da bi se država Črna gora morala pridružiti Srbiji (ibid.). Eden od nekdanjih predavateljev na Filozofski

fakulteti v Novem Sadu ugotavlja, da v Srbiji trenutno ne vidi nikogar, ki bi lahko spremenil te ponavljajoče se trende in potencialno izboljšal odnose med državama (ibid.). Članek navaja, da je za takšne rezultate raziskave najbolj odgovorna vlada. Medijska podoba, ki jo poskušajo ustvarjati provladne skupine, je del projekta velike Srbije, s katerimi se ukvarjajo že desetletja (ibid.). Srbija očitno na številne posredne načine zavrača neodvisnost in samostojnost črnogorskega naroda, kar je bilo ponekod ugotovljeno tudi v primeru Hrvaške. Prepričanje, da so Črnogorci pravzaprav Srbi, da nimajo lastnega jezika in da bi bilo petini države najboljše, da se Črna gora odpove svoji samostojnosti, namreč odraža srbsko mišljenje o Črnogorcih kot delu srbske identitete in naroda. Nakazuje stereotip, da je Črna gora država, ki naravno pripada Srbiji in bi bila uspešnejša, enotnejša v skupni državi; kot naj bi to veljalo v preteklosti. Kljub temu izobraženi posamezniki, kot so univerzitetni profesorji, prepoznavajo problematičnost takšnega prepričanja, ki zgolj krepi napetosti med državama. Drugi članek je povzemal ugotovitve raziskave, ki je med drugim raziskovala, kako srbski narod dojema vzroke za težave med državama in kaj jim je pri črnogorski politiki najmanj ljubo (Portal Analitika, 2019). Skoraj 44 % Srbov vzrok za težave vidi zgolj na strani uradne črnogorske politike, 60 % vprašanih ni naklonjeno črnogorskemu odnosu do Kosova, 23 % vprašanih pa ne podpira t. i. pronatovske politike (North Atlantic Treaty Organization – NATO) (ibid.). Takšni rezultati so skladni s prejšnjimi ugotovitvami, povezanimi s stereotipi, v katerih je Srbija prikazana kot neproblematična vzhajajoča zvezda, ki druge obtožuje nenaklonjenosti njihovi državi. Prav tako je skrb vzbujajoč članek z naslovom, da *Črne gore nihče ne sovraži tako iskreno kot Srb* (Slika 51) (Redžić, 2022).

Slika 51: Poročanje o zgodovinskem učnem gradivu otrok v Črni gori

Niko tako iskreno ne mrzi, kao Srbin Crnu Goru

Nekoliko puta sam u proteklm godinama jednu misao znao napisati, pa izbrisati smatrajući da je pretjerana. No, nikada nijesam bio sigurniji nego danas da niko tako iskreno ne mrzi, kao Srbin Crnu Goru. Naravno, mislim na Vučićeve Srbe. Što se Đilasovih, Šolakovih, Jeremićevih ili Jankovićevih Srba tiče, sumnjam da je osjećaj drugačiji, ali je manje uočljiv. Onih par procenata koji predstavljaju neku "treću" Srbiju, suviše su malobrojni da bi uticali na opšti utisak. Treba li onda da se čudimo što se laži poput one u udžbeniku istorije za maturante, plasiraju srpskoj djeci?

Autor: **Nebojša Redžić**

16. okt 2022 u 11:34

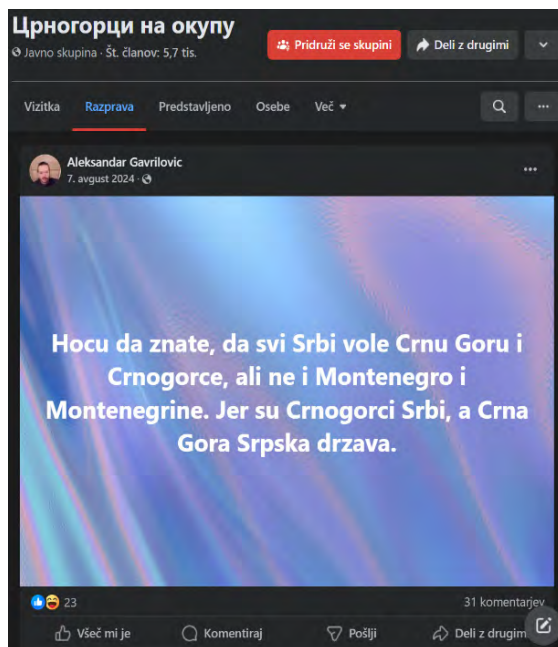
Komentari: 20

Vir: Redžić (2018).

Avtor članka ob tem poudarja, da misli na »Vučićeve Srbe«, in se zgraža nad vsebinami zgodovinskih srbskih učbenikov za otroke, ki opisujejo v kako težkem položaju so se znašli Srbi po črnogorski osamosvojitvi (ibid.). Učbenik namreč vsebuje navedbo, da so se Srbi znašli v neenakopravnem položaju in bili odpuščeni z vseh državnih položajev (ibid.). Tudi ta članek utrjuje stereotip srbske nenaklonjenosti Črni gori ter njeni zunanji in notranji politiki. Objave s takšnim sporočilom so se pojavile tudi v Facebook skupini *Crnogorci na okupu*, kjer je eden od članov zapisal, naj se vsi zavedajo, da so Črnogorci Srbi in da je Črna gora srbska država (slika 52) (Gavrilovic, 2024). Namen takšne objave izraža posameznikovo nevednost in nespoštovanje do države Črne gore v skupini, ki jo sestavlja črnogorsko prebivalstvo in je namenjena poveličevanju njihove kulture.

Slika 52: Objava Srba v skupini Crnogorci na okupu, ki izraža srbsko mnenje o Črnogorcih

Vir: Gavrilovic (2024).

Literatura in viri

- Allcock, John B. in Thomas M. Poulsen (2024): The “Ten Years’ War”. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/Serbia/The-Kosovo-conflict> (29. december 2024).
- B. K. (2017): Vučić: Srbija v odnosu do migrantov boljša od Slovenije. *Novice Svet 24*, 19. januar 2017. Dostopno prek: <https://svet24.si/clanek/novice/svet/5880c008d932c/vucic-srbija-v-odnosu-do-migrantov-boljsa-od-slovenije> (1. januar 2025).

- B92* (2024): Mediji: Da li želite ovo u Srbiji? Pogledajte kako je prošla S. Makedonija – Albanci joj pale zastave, 3. december 2024. Dostopno prek: <https://www.b92.net/info/politika/82473/mediji-da-li-zelite-ovo-u-srbiji-pogledajte-kako-je-prosla-s-makedonija-albanci-joj-pale-zastave-foto/vest> (30. december 2024).
- Bakarec, Nebojša (2019): Ko su Albanci, kakva je njihova istorija i zašto hoće da prisvoje srpsko kulturno nasleđe na KiM? Nebojša Bakarec potpuno razobličio podle namere Arbanasa! *Informer*, 16. september 2019. Dostopno prek: <https://informer.rs/politika/vesti/459356/ko-su-albanci-kakva-je-njihova-istorija-i-zasto-hoce-da-prisvoje-srpsko-kulturno-naslede-na-kim-nebojsa-bakarec-potpuno-razoblicio-podle-namere-arbanasa> (31. december 2024).
- Balkan Dad* (2024): Balkandad gives his opinion on Slovenia [videoposnetek]. Dostopno prek: https://www.instagram.com/p/DDvBNB7xH7z/?utm_source=ig_embed&utm_campaign=embed_video_watch_again (1. januar 2025).
- Bašić, Goran, Bojan Todosijevič, Ksenija Marković in Jovana Zafirović (2020): *Istraživanje socijalnih odnosa između etničkih zajednica u Srbiji*. Centar za istraživanje etniciteta, institut društvenih nauka. Dostopno prek: <http://ercbgd.org.rs/wp-content/uploads/pdf/publikacije-naslovna/socijalna-distanca-etnickih-zajednica.pdf> (29. december 2024).
- Borba* (2024): Vučić: Život sam posvetio Srbiji i srpskom narodu, napredovali smo na svim poljima, 31. december 2024. Dostopno prek: <https://borba.me/vucic-zivot-sam-posvetio-srbiji-i-srpskom-narodu-napredovali-smo-na-svim-poljima/> (1. januar 2025).
- Buka* (2019): Srbi o Hrvatima imaju najnegativnije mišljenje, Istraživali odnose Srbije i Albanije, pa otkrili da o Hrvatima misle najgore, 6. marec 2019. Dostopno prek: <https://6yka.com/region/srbi-o-hrvatima-imagju-najnegativnije-misljenje-istrazivali-odnose-srbije-i-albanije-pa-otkrili-da-o-hrvatima-misle-najgore/> (1. januar 2025).
- Cafe del Montenegro* (2021): Opasno negiranje nacije: Više od polovine građana Srbije smatra da Crnogorci ne postoje, 4. julij 2021. Dostopno prek: <https://www.cdm.me/politika/opasno-negiranje-nacije-vise-od-polovine-gradana-srbije-smatra-da-crnogorci-ne-postoje/> (1. januar 2025).
- Cvetković, Ljudmila (2020): Za mesec dana šest uvredljivih izjava ministra Vulina o kosovskim Albancima. Dostopno prek: <https://www.slobodnaevropa.org/a/aleksandar-vulin-uvredljive-izjave-o-kosovskim-albancima/30876301.html> (29. december 2024).

- D. P. (2024): Vučić ogorčen ispadanjem Srbije: Problem je gubiti od Slovenije, igrač s 5.000 eura nam daje gol. *Klix Sport*, 26. junij 2024. Dostopno prek: <https://www.klix.ba/sport/nogomet/vucic-ogorcen-ispadanjem-srbije-problem-je-gubiti-od-slovenije-igrac-s-5-000-eura-nam-daje-gol/240626129> (30. december 2024).
- European Commission (2023a): *Serbia - Population: demographic situation, languages and religions*. Dostopno prek: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/serbia/population-demographic-situation-languages-and-religions> (29. december 2024).
- European Commission (2023b): *Serbia - Historical development*. Dostopno prek: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/serbia/historical-development> (29. december 2024).
- European Commission (2023c): *Serbia - Main executive and legislative bodies*. Dostopno prek: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/serbia/main-executive-and-legislative-bodies> (29. december 2024).
- Explore Serbia (b.d.): *Opšte informacije o Srbiji*. Dostopno prek: <https://explore-serbia.rs/o-srbiji/> (29. december 2024).
- Gavrilovic, Aleksander (2024): Hocu da znate, da vsi Srbi vole Crnu Goru [meme]. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/groups/612230312214956/posts/7922762057828375/> (1. januar 2025).
- HSP 1861 Sinj (2018): Što Srbi misle o Hrvatima (Teša Tešanović) [videoposnetek]. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=5bnE8-y8tm0> (1. januar 2025).
- ICTY (b.d.): *Šta je bivša Jugoslavija?* Dostopno prek: <https://www.icty.org/bcs/o-mksj/sta-je-bivsa-jugoslavija/sukobi> (29. december 2024).
- Ilić, Velimir (2019): Političke elite Srba i Hrvata: Zaglavljani u mulju nacionalizma. *Balkans Al Jazeera*, 17. december 2019. Dostopno prek: <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2019/12/16/politicke-elite-srba-i-hrvata-zaglavljani-u-mulju-nacionalizma> (1. januar 2025).
- Informer* (2020): MAKEDONCI, NISTE HTELI SA SRBIMA, OVO JE CENA! U EU MOŽETE SAMO KAO BUGARI! Sofija brutalna, izmišljanje nove istorije i nacije neće proći!, 17. september 2020. Dostopno prek <https://informer.rs/planeta/balkan/549576/makedonci-niste-hтели-sa-srbima-ovo-je-cena-u-eu-mozete-samo-kao-bugari-sofija-brutalna-izmišljanje-nove-istorije-i-nacije-nece-proci>
- Informer* (2024): Dostopno prek: <https://informer.rs/> (31. december 2024).

- Karić, Tijana, Vladimir Mihić in Ángel Ruiz Jiménez (2018): Stereotypes in young serbs about croats and bosniaks provoked by collective memory stimuli. *Primenjena Psihologija* 10 (4): 437–462.
- Lazarević Radak, Sanja (2014): Orijentalistički stereotipi i balkanistički diskurs: dva veka popularne književnosti o balkanu. *Sarajevski filološki susreti: Zbornik radova* 2 (1): 302–314.
- Media Ownership Monitor Srbija 2023 (2023): *Politički sistem*. Dostopno prek: <https://serbia.mom-gmr.org/sr/sadrzaj/politicki-sistemi/> (29. december 2024).
- Mim za trolovanje Hrvata* (2020): Šiptari koji glume žrtve na Zapadu [meme]. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/trolovanjeHrvata/photos/pb.100066311725963.2207520000/302095374471758/?type=3> (31. december 2024).
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije* (2019): Ministar Vulin: Glavna bezbednosna pretnja Srbiji dolazi sa KiM. Dostopno prek: <https://www.mod.gov.rs/lat/13771/ministar-vulin-glavna-bezbednosna-pretnja-srbiji-dolazi-sa-kim-13771> (14. februar 2025).
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije* (2020): Ministar Vulin: Ako se Haradinaj Stubla stidi što je Šiptarka, ne treba da se ljuti na mene. Dostopno prek: <https://www.mod.gov.rs/lat/16575/ministar-vulin-ako-se-haradinaj-stubla-stidi-sto-je-siptarka-ne-treba-da-se-ljuti-na-mene-16575> (14. februar 2025).
- Ministarstvo pravde* (b.d.): Sudovi. Dostopno prek: <https://portal.sud.rs/sr/sudovi> (29. december 2024).
- Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije* (b.d.): Republika Srbija. Dostopno prek: <https://www.mfa.gov.rs/lat/republika-srbija> (29. december 2024).
- MMC RTV SLO (2024): Srbski predsednik Aleksandar Vučić je komentiral izid tekme med Slovenijo in Srbijo [videoposnetek]. Dostopno prek: <https://www.instagram.com/mmccrtvslo/reel/C8uwQokNHVM/> (1. januar 2025).
- Nastevski, Aleksandar (2024): Vučić se izvinio građanima Slovenije: Nisam mislio na ljude, neću da se izvinjavam njihovim političarima zbog politike koju vode, pozivam Goloba i Pirc Musar u Beograd. *Nova*, 24. april 2024. Dostopno prek: <https://nova.rs/vesti/politika/vucic-se-izvinio-gradjanima-slovenije-nisam-mislio-na-ljude-vec-na-sednicu-u-un-necu-da-se-izvinjavam-njihovim-politicarima-pozivam-goloba-i-pirc-musar-u-beograd/> (15. februar 2025).

- Novaćić, Dejan (2009): Tako mlada, a već Slovenka. Dostopno prek: <https://www.bastabalkana.com/2009/12/tako-mlada-a-vec-slovenka/> (1. januar 2025).
- NSPM* (2011): Три погледа на Балкан. Dostopno prek: <http://www.nspm.rs/samo-smeh-srbina-spasava/tri-pogleda-na-balkan.html> (14. februar 2025).
- Pantsy (2013): Kako Srbi vide Balkan. Dostopno prek: <https://www.crni-humor.com/2013/12/04/kako-srbi-vidе-balkan/> (14. februar 2025).
- Perdub, Bojan (2023): Sve o Srbiji - osnovni podaci, zanimljivosti i činjenice. Dostopno prek: <https://marcodentaltourism.com/blog/sve-o-srbiji> (29. december 2024).
- Portal Analitika* (2019): Polovina Srba doživljava Crnu Goru kao svoju zemlju. Dostopno prek: <https://www.portalanalitika.me/clanak/339396--polovina-srba-doživljava-crnu-goru-kao-svoju-zemlju> (1. januar 2025).
- Reddit* (2021): Šta mislite o Slovincima i da li ste ikada posetili Sloveniju? Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/serbia/comments/mi8or-p/%C5%A1ta_mislite_o_slovincima_i_da_li_ste_ikada/?rdt=44442 (16. februar 2025).
- Redžić, Nebojša (2022): Niko tako iskreno ne mrzi, kao srbin Crnu Goru. *Aktuelno*, 16. oktobar 2022. Dostopno prek: <https://www.aktuelno.me/clanak/niko-tako-iskreno-ne-mrzi-kao-srbin-crnu-goru> (1. januar 2025).
- Slobodna Dalmacija* (2022): Srbi tvrde: Naš narod je Hrvatima napisao njihove najpoznatije domoljubne pjesme! <https://www.facebook.com/share/14vHuqx8PC/?mibextid=wwXlfr> (27. avgust 2022).
- Spirit Slovenija* (b.d.): Srbija. Dostopno prek: <https://www.izvoznookno.si/drzave/srbija/gospodarske-panoge/> (29. december 2024).
- Stančić, Igor (2024): Nepismeni! Preko 30.000 Albanaca na Kosovu i Metohiji ne zna da piše. *Srbija danas*, 23. december 2024. Dostopno prek: <https://www.sd.rs/vesti/kosovo/nepismeni-preko-30000-albanaca-na-kosovu-i-metohiji-ne-zna-da-pise-2024-12-23> (31. december 2024).
- Tanjug, Beta (2024): Vučić se izvinjava Slovincima zbog izjave da su „odvratni“, ali ne i njihovim političarima. *NI*, 24. april 2024. Dostopno prek: <https://n1info.rs/vesti/vucic-se-izvinjava-slovincima-zbog-izjave-da-su-odvratni-ali-ne-i-njihovim-politicarima/> (15. februar 2025).
- The Observatory of Economic Complexity* (2022): Serbia. Dostopno prek: <https://oec.world/en/profile/country/srb%23latest-data&> (29. december 2024).
- Ustaše su najveća sramota Hrvata (2020): Kad pozoveš Srbe da ostanu u RH i zagaranтираш im ljudska prava [meme]. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/ustasesramota/posts/1947449622055855/> (1. januar 2025).

REPUBLIKA ČRNA GORA

Ajša Dobrin in Jaka Zupanc

Uvod

Republika Črna gora (ČG) je država na jugozahodnem Balkanu, ki zavzema skoraj 14.000 kvadratnih kilometrov. Ima okoli 600.000 prebivalcev, ki govorijo uradni jezik črnogorščino in na območjih narodnih manjšin tudi albanščino, bosanščino, hrvaščino in srbsščino, ki imajo status priznanih regionalnih jezikov. Črnogorščina je nastala kot mešanica med srbsščino in hrvaščino s posebnim naglasom. Črnogorci so si dolgo prizadevali, da bi se uveljavila kot samostojni jezik, ločen od drugih držav, zato so ga tudi vpeljali v svojo ustavo kot uradni jezik (Allcock in Poulsen, 2025). Površje ČG je večinoma gorato, obsega pa tudi 180 kilometrov obale ob Jadranskem morju. Republika meji na Albanijo na jugu, Srbijo in Kosovo na vzhodu in Bosno in Hercegovino na severu. Kot omenjeno, v njej živijo narodne manjšine, ki predstavljajo več kot 50 odstotkov populacije, Črnogorci pa predstavljajo le 45 odstotkov populacije (Lansford, 2015: 980).

Zgodovina

Ime »Crna gora« se je začelo prvič uporabljati v 13. stoletju za gorsko pokrajino v srbski pokrajini Zeta. Od 15. stoletja je bila ČG pod osmanskim nadzorom, ampak je ohranjala visoko stopnjo avtonomnosti in leta 1645 ponovno pridobila samostojnost. Proti Osmanskemu cesarstvu je vodila vrsto vojn in posledično na berlinskem kongresu leta 1878 dosegla mednarodno priznanje neodvisne suverene kneževine. ČG je bila edina država na Balkanu, ki se je uspešno borila proti Osmanom in je leta 1910 posledično postala kraljestvo. Po prvi svetovni vojni je ČG izgubila samostojnost, priključila si jo je Srbija leta 1918. Pozneje je bila vključena v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, po letu 1929 pa v Kraljevino Jugoslavijo. Po koncu druge svetovne vojne se je pridružila Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ). Po razpadu SFRJ leta 1992 je skupaj s Srbijo ustanovila Zvezno republiko Jugoslavijo, ki je leta 2003 prešla v Državno skupnost Srbije in ČG. Tri leta kasneje, 3. junija 2006, se je ČG osamosvojila. Od leta 2010 je

ČG uradna kandidatka za članstvo v EU (Central Intelligence Agency, 2024; European Commission, 2024). Leta 2017 se je ČG pridružila tudi Organizaciji Severnoatlantske pogodbe (*North Atlantic Treaty Organisation* – NATO). S članstvom v Natu si je ČG okrepila položaj v svetovni politiki in postala pomemben akter tako na političnem kot tudi na ekonomskem in varnostnem področju (Vijesti, 2024b).

Politika

Predsednik je v ČG izvoljen za pet let. Trenutni predsednik je Jakov Milatović.⁴² Zakonodajno vejo oblasti zastopa enodomna skupščina 81 članov, med katerimi je pet sedežev dodeljenih narodnim manjšinam. Vlado vodi predsednik vlade, trenutno Milojko Spajić,⁴³ ki ga imenuje predsednik, potrdi pa zakonodajni organ. Sodno oblast zastopa ustavno in vrhovno sodišče. ČG ima tudi lokalno upravo, ki temelji na 21 občinah (Lansford, 2015: 981).

Gospodarstvo

Industrija je predvsem koncentrirana v produkcijo hidroenergije, pridobivanje in predelavo surovin, predvsem boksita in premoga, ter v proizvodnjo aluminija in jekla. Industrijski sektor predstavlja 11 % BDP-ja, medtem ko storitveni sektor predstavlja kar 88 %. Le 14 % površine države je primernih za agrikulturno, zato ta predstavlja le 1 % BDP-ja. BDP in tuje investicije naraščajo od osamosvojitve, ČG pa se spopada tudi z

⁴² Milatović je bil izvoljen na volitvah leta 2023, ko je premagal dolgoletnega predsednika Mila Đukanovića. Milatović je magistriral iz ekonomije na Oxfordu, svojo politično pot pa je začel kot minister za gospodarstvo. Ob zmagi je napovedal, da bo on tisti predsednik, ki bo ČG popeljal v EU, stran od kriminala in korupcije, ter jo zblížal s preostankom Zahodnega Balkana (Jaušovec, 2023).

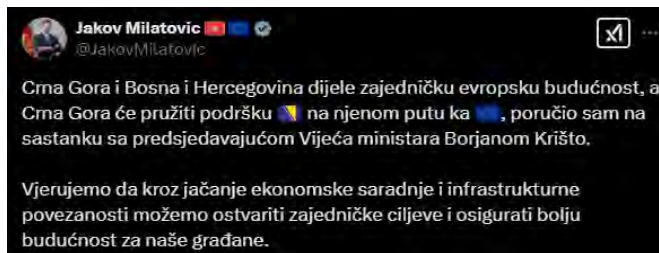
⁴³ Leta 2023 je ČG tudi potrdila novo vlado, s Spajićem na čelu. Spajić je študiral na Japonskem in Kitajskem, kjer je pridobil znanja na področju ekonomije. Magistriral je v Franciji, potem pa se vrnil na Japonsko in v Singapur, kjer je delal do 2020, ko se je vrnil v Črno goro, da bi preusmeril svoje znanje in izkušnje v pomoč državi (Prime Minister of Montenegro, b.d.).

drugimi izzivi, kot so obnova zanemarjene infrastrukture, zajezitev korupcije v javnem sektorju in zatiranje ogromnega črnega trga (Lansford, 2015: 980). Eden od glavnih problemov v črnogorskem gospodarstvu je tudi pojav t. i. »avtoritarnih« vplivov s strani držav, kot sta Kitajska in Rusija. Te države uporabljajo ČG kot poskusnega zajčka in na njej preizkušajo, kako lahko širijo svoj vpliv v majhnih državah. ČG je za te države še posebej ugodna, saj lahko z relativno majhnimi investicijami storijo veliko. Te države politična in etnična trenja še posebej izkoriščajo, zato da bi razširile svoj antidemokratski vpliv v ČG (Čalović Marković, 2024).

Bosna in Hercegovina

Črnogorci imajo z Bosanci veliko skupne zgodovine, predvsem v bivši Jugoslaviji, kar je med ljudmi vzpostavilo močne kulturne in družbene vezi. To je pogosto moč opaziti v črnogorskih člankih, ki opisujejo Bosno in Hercegovino, saj je ta pogosto opisana kot dobra potencialna partnerka v številnih regionalnih projektih. Državi si nudita podporo tudi pri pridružitvi EU, kar je moč razbrati iz izjav predsednikov na srečanju novembra 2024 (*Pobjeda*, 2024b). Tudi predsednik ČG Jakov Milatović je na svojem X računu izrazil podporo Bosni in Hercegovini pri pridružitvi v EU in nadaljnjemu dobremu sodelovanju (Milatović, 2024).

Slika 53: Izjava Jakova Milatovića na platformi X o odnosu med Črno Goro in BiH

Vir: Milatović (2024).

V člankih je mogoče zaslediti tudi, da so nekakšni zavezniki, tudi ko so omenjeni odnosi s Srbijo. A tudi Črnogorci in njihovi novinarji pogosto pišejo o časih v bivši Jugoslaviji. Iz tega izhaja, da jih pogosto povezujejo z naraščanjem politične nestabilnosti in nacionalizma na Balkanu in pa skrb, da bo ta nestabilnost neposredno vplivala na celotno regijo. V članku *Bosna i Hercegovina strepi od povratka duha nacionalizma*⁴⁴ avtor piše, kako je daytonski sporazum zgolj zamrznil konflikt, namesto da bi ga rešil. Omenja tudi predsednika Dodika kot močnega zaveznika madžarskega predsednika Orbana in pravi, da je Dodik po njem prevzel številne vidike desničarskega nacionalizma. Avtor opisuje, kako je ozračje v Bosni zastrupljeno s sovraštvom in strahom, kar povzroča, da lahko tudi majhni incidenti hitro prerastejo v nekaj večjega. Bosno avtor opiše tudi kot državo, ki ima posttravmatsko stresno motnjo, v kateri je prisotnega veliko orožja, a meni, da ni več vojaške infrastrukture, ki bi omogočala ponovitev vojne iz leta 1992 (Vijesti, 2022).

V člankih je mogoče zaslediti, da tako Bosanci kot Črnogorci niso največji ljubitelji Srbije, kar jih nekako povezuje. To je mogoče prebrati tudi v enem izmed člankov, ki govori o črnogorskem morilcu Aliji Balijagiću, ki je v Srbiji ubil dve osebi. Vučić ga je opisal kot bošnjaškega verskega ekstremista, kar je sprožilo val protestov proti bošnjaškemu prebivalstvu v Bijelom Polju, kjer je Balijagić ubil dve osebi. V članku je zapisano, da sta Bosna in ČG, kot že večkrat poprej, lahki tarči, ko mora Vučić v kriznih situacijah na nekoga prelagati krivdo (CDM, 2024). Vidimo lahko, da v zadevah proti Srbiji, Bosna in ČG velikokrat stopita skupaj, kar daje vtis dobrega sodelovanja in odnosov med državama. To je moč zaslediti tudi v nekaterih drugih člankih. V članku o konferenci v Sarajevu med Bosno in ČG, je predsednik Helsinškega odbora ČG Miodrag Vlahović dejal, da je Bosna ključna za Zahodni Balkan. Na tej konferenci je Milo Lazović, predsednik foruma parlamentarcev BiH 1990, dejal tudi, da so skupni problemi Bosne in ČG preneseni iz Srbije, Dekan Fakultete za črnogorski jezik in književnost Aleksandar Radoman pa je na njej dejal, da so odnosi med

⁴⁴ »Bosna in Hercegovina se boji vrnitve duha nacionalizma.«

Bosno in ČG že desetletja na zelo visoki ravni in da je skupni problem obeh držav destruktivna politika, ki prihaja iz Beograda. V tem članku lahko vidimo, da obstaja med Bosanci in Črnogorci zgodovina medsebojnega sodelovanja in da so v dobrih odnosih se medsebojno spoštujejo in priznavajo pomen drug drugega v regiji, skupaj pa se poskušajo boriti proti srbski nadvladi na Balkanu (DAN Portal, 2024b). Tudi v komentarjih je moč zaslediti podporo Bosni in Hercegovini, kar lahko zasledimo v komentarju ene izmed bralk, v odzivih na komentar pa je mogoče videti zgolj všečke, kar lahko razumemo kot strinjanje ostalih bralcev portala (Portal Analitika, 2024).

Slika 54: Komentar bralke »Pozdrav za Bosno! Živeli!«

Vir: Portal Analitika (2024).

Hrvaška

Med Črnogorci in Hrvati so v zadnjih časih vedno večje napetosti, ki so večinoma povezane z zgodovino in vojnimi zločini. Hrvaška želi, da ČG umakne resolucijo, ki jo je sprejel njihov parlament glede genocida v Jasenovcu. Predsednik Črnogorske skupščine je dejal, da meni, da Hrvaška blokira vstop ČG v EU tudi zaradi drugih razlogov. Dejal je tudi, da je to dejanje nekakšno kazanje mišic, ki ga želi Hrvaška uporabiti pri vstopnih pogajanjih ČG (DAN Portal, 2024d). Hrvati naj bi ČG poslali seznam desetih zahtev, a so ji obenem izrekli podporo na njeni pot v Evropsko Unijo. Eden od bralcev je v komentarju zapisal, da so Hrvati zgolj »Mutikaše in podrepne muhe Nemčije« (DAN Portal, 2024a).

Slika 55: Komentar bralca »Mutikaše in podrepne muhe Nemčije«

Marko@

prije 3 nedelje

Hrvatska se kao nešto pita. Mutikaše i podrepna muva Njemačke.

Одговори · 👍 6 🗨️ 6

Vir: DAN Portal (2024a).

Črnogorski mediji vidijo Hrvaško kot razvito državo, ki bi si jo želeli imeti tudi sami, še posebej po vstopu v schengensko območje in evroobmočje. Mediji še vedno poudarjajo dobro sodelovanje med državama in pomembnost partnerstva pri prihajajočem vstopu ČG v Evropsko Unijo. Mediji pišejo tudi, da Hrvaška podpira suvereno pot ČG, ki mora biti proti ideologiji srbskega sveta. A v komentarjih članka je mogoče zaslediti mnenja nekaterih bralcev, da je nekdanji hrvaški minister za zunanje zadeve »zaslepljen s srbskim sovraštvom iz svoje perspektive«, iz česar je mogoče sklepanje, da je Hrvatom sovrašтво do Srbije pomembnejše od dejanske pomoči in sodelovanja s ČG in da je hrvaška zunanja politika s ČG in Bosno in Hercegovino skrajno neokusna politika (Nikčević, 2024b).

Slika 56: Komentar bralca⁴⁵

lukijan1948_neregistrovani

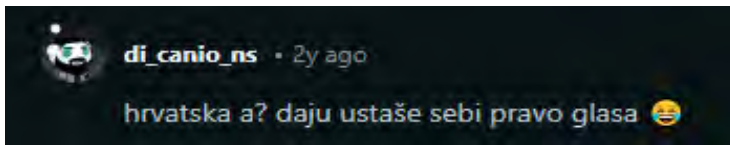
Ono sto Hrvatska radi u spoljnoj politici sa CG i sa BiH sramotno je.Ucenjivati komsije izuzetno je neukusno.Ova politika sto gosp. Plenkovic vodi opasno je i moze da se vrati kao bumerang.

Vir: Nikčević (2024b).

⁴⁵ »To, kar Hrvaška počne v zunanji politiki s ČG in Bosno in Hercegovino, je skrajno neokusna politika, ki jo g. Plenković vodi nevarno in se lahko vrne kot bumerang.«

Na družbenem omrežju Reddit je v črnogorskem forumu mogoče zaslediti, da Hrvate dojemajo kot ustaše. Črnogorci se tudi pogosto sprašujejo, zakaj je ČG med turisti manj popularna, čeprav je cenejša in boljša. Hrvate v odzivih na omembe, da je Hrvaška boljša, pogosto opisujejo kot nacionaliste, kar se spremeni v izmenjavo žaljivk (Reddit, 2023).

Slika 57: Reddit komentar »Hrvaška a? Ustaši dajejo sebi pravico glasu«

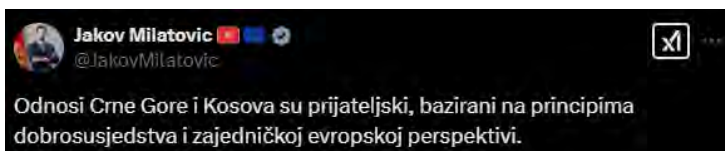

Vir: Reddit (2023).

Kosovo

Črnogorski predsednik Jakov Milatović je odnose med ČG in Kosovom opisal v objavi na socialnem omrežju X. V objavi je dejal, da so ti odnosi prijateljski in temeljijo na principu dobrih sosedskih odnosov in skupni evropski perspektivi, omenil pa je tudi velik pomen krepitev gospodarskih odnosov med državama (Milatović, 2023).

Slika 58: Izjava Jakova Milatovića na platformi X o odnosu med ČG in Kosovom

Vir: Milatović (2023).

Tudi v odnosih med Kosovom in Srbijo, ČG večinoma podpira Kosovo. To je mogoče zaslediti v številnih člankih, ki obsojajo dejanja Srbije in njeno nespoštovanje dogovorov. ČG je že priznala Kosovo kot neodvisno državo, tudi na kosovski strani pa črnogorski mediji poročajo o mnenju, da imata državi interes ohranjati dobre medsebojne odnose. Večina člankov črnogorskih medijev je posvečen kosovski strani, medtem ko srbsko nekoliko zapostavlja. Smo pa zasledili članek, v katerem je bilo zapisano, da so na Kosovu aretirali tri Črnogorce, ki so imeli na vozilu tablice z napisom »Kosovo je Srbija«, iz česar lahko razumemo, da podpora Kosovu med črnogorskim prebivalstvom ni enotna. Obrambni minister Krapović je dejal, da obtoženi, med njimi dva vojaka črnogorske vojske, niso storili nobenega kaznivega dejanja, kar lahko razumemo ali kot varovanje lastnih državljanov ali pa vsaj delno strinjanje z dejanjem (Pobjeda, 2024a).

Odkrili smo tudi članek z naslovom *Kosovo: Konačno bez vize u EU*. V njem je moč zaslediti nekakšno zadovoljstvo, da je Kosovo postalo zadnja država Zahodnega Balkana, ki za potovanje v Evropsko unijo ne potrebuje vize in kako se je za ta dosežek borila dvanajst let. Avtor članka piše, da ima veliko Kosovcev družino v Evropski uniji in deli zgodbo gospe, katere družina živi v Nemčiji. Gospa svoje družine ni mogla obiskati, zaradi česar je z njimi zamudila veliko skupnih trenutkov. Članek opisuje tudi nizke plače na Kosovem, saj naj ne bi imeli določene minimalne plače, so pa plače tudi občutno nižje od plač v zahodnoevropskih državah – vize za pot v Evropsko unijo so bile do tedaj zelo drage. Tudi v komentarjih članka je mogoče razbrati podporo te spremembe med Črnogorci, saj so prisotni komentarji, kot sta na primer »Vso srečo« in »Bravo« (Vijesti, 2024a).

Slika 59: Komentar bralke, ki čestita Kosovu

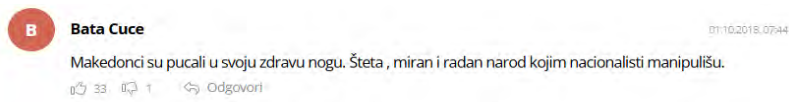
Vir: Vijesti (2024a).

Severna Makedonija

Za Severno Makedonijo in ČG velja, da imata že od nekdaj zelo tesne in prijateljske bilateralne odnose, kar poudarjajo tudi politiki, ko imajo medsebojna srečanja. Državi imata tudi skupno zunanjepolitično vizijo s pridružitvijo Evropski uniji kot glavnim ciljem. Njuno medsebojno sodelovanje in pomoč pri uresničevanju tega cilja poudarjajo politiki obeh držav, prav tako pa pravijo, da je sodelovanje ključno za krepitev regionalne stabilnosti na Balkanu (DAN Portal, 2024c). Te dobre medsebojne odnose je moč zaslediti v večini poročil črnogorskih medijev, poleg seveda poročanja o športnih dosežkih in medsebojnih srečanjih reprezentanc obeh držav v raznih športih (Pobjeda, 2024c).

Mnenje črnogorskih politikov o spremembi imena makedonske države je pozitivno, saj so namreč podprli prespanski sporazum, ki je spremenil uradno poimenovanje države iz Makedonija v Severna Makedonija. Razlog za to naj bi bila podpora večje stabilnosti in napredka v regiji, ki Severni Makedoniji omogoča članstvo v Evropski uniji in NATU, obenem pa pomeni rešitev dolgoletnega spora z Grčijo. Tudi vlada ČG je ob ratifikaciji sporazuma čestitala obema državam na družbenem omrežju X (CDM, 2019).

Pri pregledu člankov in socialnih omrežij nam je najbolj padlo v oči, da žaljivih besed, usmerjenih proti Makedoncem, praktično ni. Večinoma se govori in piše o dobrih odnosih, še posebej v črnogorskih medijih. Tudi komentarji člankov so v veliki večini primerov pozitivni ali pa jih sploh ni. Eden izmed bralcev je Makedonce opisal kot miren in delaven narod, ki pa se s svojimi dejanji občasno ustrelji v svojo zdravo nogo, saj se pusti manipulirati nacionalistom (Analitika, 2018).

Slika 60: Komentar o Makedoncih⁴⁶

Vir: Analitika (2018).

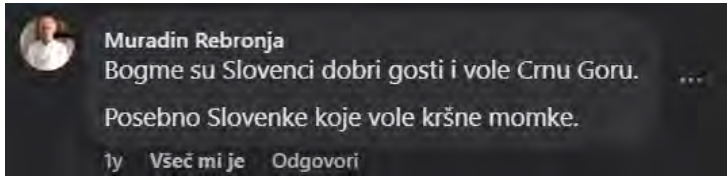
Slovenija

Raziskava iz leta 2016 je pokazala, da si Črnogorci o Slovencih mislijo, da so dobri, prijazni, skromni, delavni in celo skopuški (Rašković in Vuchkovski, 2016: 1084). Glavni črnogorski medij Pobjeda o Slovencih večinoma piše le ob kakšnih športnih dogodkih. Smo pa odkrili članek z naslovom *Daleko je Slovenija (Slovenija je daleč)*. V njem pišejo o Slovencih kot o uspešnem, modrem narodu, ki je imel koristi od vseh političnih sistemov. Avtor piše, da je iskreno vesel uspeha Slovenije, saj je ta njihova nekdanja bratska republika. Slovenijo opisuje kot najčistejšo državo na svetu in kot ugledno državo mednarodne skupnosti. Spominja se nekdanje dolgoletne propagande o Slovencih kot »avstrijskih konjarjih« (avstrijski konjušari), s katero se ne strinja več. Pravi, da je Slovenija bistveno naprednejša od ostalih držav, ki so nastale z razpadom Jugoslavije. Avtor ČG primerja s Slovenijo in se sprašuje, zakaj se ni tako dobro razvila (Smailović, 2024). Tudi v drugih medijih pišejo o Slovencih kot o narodu, ki dobro živi, in druge države bivše SFRJ primerjajo s Slovenijo (Radović, 2022). Črnogorci gledajo na Slovenijo kot na državo, ki je uspela, ki je gospodarsko uspešna in ima modre politike. Prepoznavajo jo kot balkansko državo, ki ima dobre in prijateljske odnose z vsemi ostalimi bivšimi članicami Jugoslavije (Pejović, 2024). V enem izmed komentarjev na Facebook objavi predsednika

⁴⁶ »Makedonci so streljali v svojo zdravo nogo. Škoda, miren in delaven narod, s katerim manipulirajo nacionalisti.«

Milatovića smo zasledili, da so Slovenci dobri gosti, ki ljubijo ČG, Slovenke pa ljubijo robustne moške (Rebonja, 2023).

Slika 61: Komentar⁴⁷

Vir: Rebonja (2023).

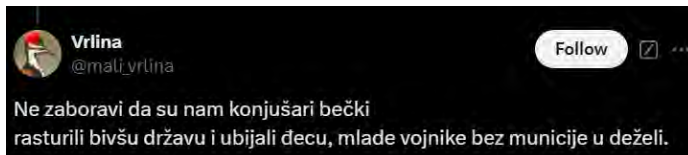
Črnogorski politiki na Slovenijo gledajo kot na državo, ki je ključna za njihovo pot v EU. Vidijo jo kot pomembno prijateljico in partnerico (Mina, 2024). Predhodni predsednik Đukanović je v eni izmed svojih izjav navedel Slovenijo kot ključno zagovornico ČG na evroatlantski poti. Spominja se, da je bila Slovenija prva, ki je v neodvisni ČG odprla veleposlaništvo, in ji je hvaležen za vso podporo in obravnavo ČG kot samostojne države, tudi ko ČG še ni bila samostojna (Mina, 2021). Trenutni predsednik Jakov Milatović je na družbenem omrežju objavil, da so med narodoma tradicionalne prijateljske vezi, politični dialog pa je na najvišji ravni (Milatović, 2023).

V enem izmed člankov smo zasledili izjavo črnogorskega taksista, ki je Slovenijo opisal kot zelo čisto in lepo deželo. Edina napaka, ki jo je prepozna pri slovenskem narodu, je ta, da se ob prekomernem pitju alkohola začnejo obnašati kot ostali narodi bivše SFRJ. Pravi, da Slovenec v takih primerih manifestira iste potlačene nuje kot ostali Balkanci. Poudari, da so ostale države SFRJ uporabljale žaljivko »avstrijski konjušari« iz zavisti in ne slabšalno. Avtor tudi piše, da ima Slovenija veliko bolj razvito izobraževanje, kulturno sceno in inovacije, ki so za Črnogorce znanstvena fantastika (Radosavović, 2013).

⁴⁷ »Slovenci so dobri gostje in imajo radi Črno goro. Še posebej Slovenke, ki imajo rade robustne fante.«

Nimajo pa vsi Črnogorci dobrega mnenja o Slovencih. V komentarjih novic je mogoče zaslediti tudi izjave, kot je: »Bravo, razbili ste SFRJ in odprli Pandorino skrinjico na Balkanu!« (Analitika, 2022). Pod objavami predsednika Milatovića so pogosto zapisani tudi komentarji, ki dvomijo v Slovenijo in Slovence. Med njimi je komentar, ki Slovence označuje za «konjušare bečke», ki so razdrli SFRJ ter ubijali otroke in mlade vojake brez orožja (Vrlina, 2023).

Slika 62: X komentar⁴⁸

Vir: Vrlina (2023).

Pod objavami predsednika ČG na Facebooku je mogoče zaznati veliko vulgarnih komentarjev, ki Slovence označujejo za izdajalce in morilce, pa tudi še za kaj hujšega (Milatović, b.d.).

Srbija

Zapis dr. Dragana Veselinovega pravi, da v ČG vidijo Srbijo kot grožnjo, še posebej t. i. velikosrbsko politiko Beograda. Ta velikosrbski nacionalizem naj bi rušil državljsko enakopravnost Črnogorcev in sprl narode ČG (Veselinov, 2024). Akademik Vukić Pulević je Srbe v intervjuju označil za vrhunske intelektualce, svobodne ljudi, prijatelje ČG, ki se ne bojijo terorja predsednika Vučića (Nikčević, 2024a). Večina novic o Srbiji, še posebej med mandatom prejšnjega predsednika

⁴⁸ »Ne pozabi, da so nam *dunajski konjušari* razdrli nekdanjo državo in pobijali otroke, mlade vojake brez streliva v deželi.«

Dukanovića, torej govori o srbskem predsedniku Vučiću in njegovih nevarnih ambicijah na Balkanu. Eden izmed komentarjev novic Srbe označuje za narod brez značaja, časti in človečnosti. Obenem pa preostali komentarji nasprotujejo sovražnim naracijam medijev, ki govorijo o velikosrbskih načrtih, saj menijo, da to vzbuja le sovražnost in nestrpnost v ČG (Pobjeda, b.d.). Eden od člankov omenja tudi, kako se prepozna razliko med Srbi in Črnogorci – če je oseba liberalna, je Črnogorec, če je konservativna, je Srb. Srbi so za razliko od Črnogorcev proti Natu, proti LGBTQ+, niso jugonostalgiki, denar jim je pomembnejši od družabnosti. Nekateri po mnenju avtorja verjamejo, da mora biti Srb proti EU, zanikati genocid, biti homofob, ne priznavati Črnogorcev ter verjeti v zaroto, da so se vse politične sile zarotile proti Srbom. V komentarju pod člankom je bilo tudi zapisano, da se Srbi, bolj kot imajo negativen odnos do Bošnjakov, Hrvatov in Albancev, bolj počutijo Srbe (Pajović, 2023).

Na forumih smo lahko prebrali, da Črnogorce moti pretirano srbsko vmešavanje v njihove zadeve, da Srbi ne priznavajo njihove zgodovine in da jih moti črnogorski nacionalizem. Nekateri tudi pravijo, da Srbi še vedno nočejo priznati, da je del ozemlja, na katerem živi srbska manjšina, del ČG. Spet drugi navajajo, da se v ČG »forsira nepotreben nacionalizem«, zaradi katerega se posledično goji sovraštvo do Srbov. Srbe vidijo kot izjemno prijazne, spoštljive ljudi, do katerih še vedno čutijo bratsko naklonjenost. Kot zanimivost je omenjena tudi anekdota: »Kralj Nikola je rekel: 'Kamor koli pošljem Črnogorca študirat, se vrne kot Črnogorec, samo iz Beograda se vrne kot Srb'« (Reddit, 2022). Po prebiranju več zapisov lahko zaključimo, da so na forumih Črnogorci sovražni le do politike Srbije, ne pa do Srbov kot ljudi, in sicer vse dokler ti ne začnejo zanikati obstoja ČG, njihove identitete in nacionalnega izražanja. Srbska politika naj bi bila namreč destabilizacijski dejavnik na Balkanu, ki vidi ČG kot plen in ozemlje, ki ga mora okupirati, kot lahko vidimo tudi na spodnji sliki (Reddit, 2020).

Slika 63: Ideja, da Srbija gleda na države bivše Jugoslavije kot na nekaj, kar bi lahko bilo njeno

Vir: Reddit (2020).

Literatura in viri

- Allcock, John B. in Poulsen, Thomas M. (2025): Montenegro. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/Montenegro> (15. februar 2025).
- Analitika* (2018): Knežević: Građani bojkotom pokazali da Makedonija nije na prodaju, 30. september 2018. Dostopno prek: <https://www.portalanalitika.me/clanak/313728--knezevic-gradani-bojkotom-pokazali-da-makedonija-nije-na-prodaju> (21. december 2024).
- Analitika* (2022): Na ovaj datum Slovenci su izglasali nezavisnost: Čak 96 odsto bilo za samostalnu državu, 23. december 2022. Dostopno prek: <https://www.portalanalitika.me/clanak/na-ovaj-datum-slovenci-su-izglasali-nezavisnost-cak-96-odsto-bilo-za-samostalnu-drzavu> (14. december 2024).
- CDM (2019): Vlada čestitala Grčkoj i Makedoniji: Doprinos napretku Zapadnog Balkana, 25. januar 2019. Dostopno prek: <https://www.cdm.me/politika/vlada-cestitala-grckoj-i-makedoniji-doprinos-napretku-za-zapadnog-balkana/> (21. december 2024).
- CDM (2024): Kako je Vučić iskoristio zločin Alije Balijagića da ponovo destabilizuje Crnu Goru, 19. november 2024. Dostopno prek: <https://www.cdm.me/politika/kako-je-vucic-iskoristio-zlocin-alije-balijagica-da-ponovo-destabilizuje-crnu-goru/> (26. december 2024).

- Central Intelligence Agency (2024): Montenegro: Dostopno prek: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/montenegro/> (26. december 2024).
- Čalović Marković, Vanja (2024): The struggle against authoritarian influence in the Western Balkans: Montenegro as a test case. National Endowment for Democracy's International Forum for Democratic Studies. Dostopno prek: <https://www.ned.org/the-struggle-against-authoritarian-influence-in-the-western-balkans-montenegro-as-a-test-case/> (15. februar 2025).
- DAN Portal (2024a): Hrvatska traži rješavanje otvorenih pitanja: Uputila Crnoj Gori non-pejper, 5. december 2024. Dostopno prek: <https://www.dan.co.me/globus/balkan/hrvatska-trazi-rjesavanje-otvorenih-pitanja-uputila-crnoj-gori-non-pejper-5272936> (27. december 2024).
- DAN Portal (2024b): Konferencija u Sarajevu: BiH i Crna Gora se suočavaju s pretenzijama Srbije, 7. december 2024. Dostopno prek: <https://www.dan.co.me/globus/balkan/konferencija-u-sarajevu-bih-i-crna-gora-se-suocavaju-s-pretenzijama-srbije-5273416> (28. december 2024).
- DAN Portal (2024c): Koprivica-Fetai: Crna Gora i Sjeverna Makedonija dijele zajedničku viziju budućnosti unutar Evropske unije, 26. november 2024. Dostopno prek: <https://www.dan.co.me/vijesti/politika/koprivica-fetai-crna-gora-i-sjeverna-makedonija-dijeje-zajednicku-viziju-buducnosti-unutar-evropske-unije-5271440> (26. december 2024).
- DAN Portal (2024d): Mandić: Hrvatska blokira Crnu Goru zbog Prevlake i broda Jadran, Spajić će ozbiljno pregovarati, 26. december 2024. Dostopno prek: <https://www.dan.co.me/vijesti/politika/mandic-hrvatska-blokira-crnu-goru-zbog-prevlake-i-broda-jadran-spajic-ce-ozbiljno-pregovarati-5276572> (27. december 2024).
- European Commission (2024): Montenegro: Political, social and economic background and trends: Dostopno prek: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/montenegro/political-social-and-economic-background-and-trends> (14. december 2024).
- Jaušovec, Boris (2023): Konec ere Mila Đukanovića: Kam bo Črno goro odpe-ljal novi predsednik Jakov Milatović? *Večer*, 3. april 2023. Dostopno prek: <https://vecer.com/svet/konec-ere-mila-ukanovica-kam-bo-crno-goro-od-pe-ljal-novi-predsednik-jakov-milatovic-10330332> (15. februar 2025).
- Lansford, Tom (2015): *Political Handbook of the World 2015*. Washington: CQ Press.
- Milatović, Jakov (b.d.): Facebook. Dostopno prek: https://www.facebook.com/jakovmilatovices/?locale=sl_SI (31. december 2024).

- Milatović, Jakov [@JakovMilatovic] (2023, 26. julij): Crna Gora i Slovenija imaju odličnu i sadržajnu saradnju u brojnim oblastima, uz tradicionalno prijateljske veze naših naroda i politički dijalog na najvišem nivou. X. <https://x.com/JakovMilatovic/status/1684182540763140097> (14. december 2024).
- Milatović, Jakov [@JakovMilatovic] (2024, 30. oktober): Crna Gora i Bosna i Hercegovina dijele zajedničku evropsku budućnost. X. <https://x.com/JakovMilatovic/status/1851640911605669944> (14. december 2024).
- Mina* (2021): Đukanović: Slovenija bezrezervni podržavalac na euroatlantskom putu, 23. junij 2021. Dostopno prek: <https://mina.news/vijesti-iz-crne-gore/dukanovic-slovenija-bezrezervni-podrzavalac-na-euroatlantskom-putu/> (16. december 2024).
- Mina* (2024): Milatović sa Fajon: Slovenija važan partner Crnoj Gori na evropskom putu, 9. december 2024. Dostopno prek: <https://mina.news/vijesti-iz-crne-gore/milatovic-sa-fajon-slovenija-vazan-partner-crnoj-gori-na-evropskom-putu/> (31. december 2024).
- Nikčević, Tamara (2024a): Ako Vučićeva ideja uspije, Balkan će ponovo gorjeti. *Pobjeda*, 21. maj 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/ako-vuciceva-ideja-uspije-balkan-ce-ponovo-gorjeti> (31. december 2024).
- Nikčević, Tamara (2024b): Hrvatska podržava suverenu, evropsku Crnu Goru nasuprot ideolozima srpskog sveta. *Pobjeda*, 16. december 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/hrvatska-podrzava-suverenu-evropsku-crnu-goru-nasuprot-ideolozima-srpskog-sveta> (31. december 2024).
- Pajović, Dušan (2023): Momci, jeste li Srbi ili Crnogorci? *CDM*, 16. januar 2023. Dostopno prek: <https://www.cdm.me/kolumne/momci-jeste-li-srbi-ili-crnogorci/> (31. december 2024).
- Pejović, B. (2024): U Jugoslaviji najbolji, u EU takođe uspješni. *Crnogorski portal*, 13. junij 2024. Dostopno prek: <https://www.crnogorskiportal.me/sadrzaj/15055> (16. december 2024).
- Pobjeda* (2024a): Kosovo: Potvrđen pritvor crnogorskim državljanima zbog natpisa „Kosovo je Srbija“, 12. december 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/kosovo-potvrden-pritvor-crnogorskim-drzavljanima-zbog-natpisa-kosovo-je-srbija> (30. december 2024).
- Pobjeda* (2024b): Odnosi između Crne Gore i BiH tradicionalno dobri, 11. november 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/odnosi-između-crne-gore-i-bih-tradicionalno-dobri> (24. december 2024).

- Pobjeda* (2024c): Crnogorke sjajnim pristupom do ubjedljive pobjede, 3. december 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/crnogorke-sjajnim-pristupom-do-ubjedljive-pobjede>
- Pobjeda (b.d.): Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/> (31. december 2024).
- Portal Analitika* (2024): Srbija uputila protestnu notu BiH. <https://www.portalanalitika.me/clanak/srbija-uputila-protestnu-notu-bih> (27. december 2024).
- Prime Minister of Montenegro* (b.d.): Dostopno prek: <https://www.gov.me/en/article/milojko-spajic> (15. februar 2025).
- Radosavović, Đuro (2013): Slovenska braća. *Vijesti*, 3. september 2013. Dostopno prek: <https://www.vijesti.me/kolumne/284696/slovenska-braca> (16. december 2024).
- Radović, Nastasja (2022): Boris Pavelić, novinar i kolumnista iz Hrvatske: Evropa danas: tvrđava za privilegovane. *Monitor*, 10. marec 2022. Dostopno prek: <https://www.monitor.co.me/boris-pavelic-novinar-i-kolumnista-iz-hrvatske-evropa-danas-tvrđava-za-privilegovane/> (16. december 2024).
- Rebonja, Muradin (2023): Bogme su Slovenci dobri gosti i vole Crnu Goru. Posebno Slovenke koje vole kršne momke. Facebook. https://www.facebook.com/profile/100085845147379/search/?q=slovenija&locale=sl_SI (31. december 2024).
- Reddit (2020): *Kakvo je vaše pomanje crnogorsko-srpskog problema?* Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/montenegro/comments/hvine7/kakvo_je_va%C5%A1e_poimanje_crnogorskosrpskog_problema/ (31. december 2024).
- Reddit (2022): *Srbija Neprijatelj*. Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/montenegro/comments/zmysap/srbija_neprijatelj/ (31. december 2024).
- Reddit (2023): *Why is Montenegro less popular than Croatia, even though Montenegro is cheaper and better?* Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/AskBalkans/comments/15cs7uh/why_is_montenegro_less_popular_than_croatia/ (30. december 2024).
- Smailović, Edin (2024): Daleko je Slovenija. *Pobjeda*, 11. maj 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/daleko-je-slovenija> (14. december 2024).
- Veselinov, Dragan (2024): Tragedija srbijanskog nacionalizma je u tome što on ne umije da stane. *Pobjeda*, 15. december 2024. Dostopno prek: <https://www.pobjeda.me/clanak/tragedija-srbijanskog-nacionalizma-je-u-tome-sto-on-ne-umije-da-stane> (30. december 2024).

- Vijesti* (2022): Bosna i Hercegovina strepi od povratka duha nacionalizma, 10. februar 2022. Dostopno prek: <https://www.vijesti.me/bbc/589684/bosna-i-hercegovina-strepi-od-povratka-duha-nacionalizma> (24. december 2024).
- Vijesti* (2024a): Kosovo: Konačno bez vize u EU, 15. januar 2024. Dostopno prek: <https://www.vijesti.me/svijet/balkan/689896/kosovo-konacno-bez-vize-u-eu> (27. december 2024).
- Vijesti* (2024b): Montenegro NATO Partnership: A Strategic Alliance, 15. februar 2024. Dostopno prek: <https://www.vijesti.me/montenegro4u/work-in-montenegro/694160/montenegro-nato-partnership-a-strategic-alliance> (28. december 2024).
- Vrlina [@mali_vrlina] (2023, 4. november): Ne zaboravi da su nam konjušari bečki rasturili bivšu državu i ubijali decu, mlade vojnike bez municije u deželi. X. https://x.com/mali_vrlina/status/1720885186278068428 (24. december 2024).

REPUBLIKA KOSOVO

Miha Persyn in Titi Habicht

Uvod

Kosovo se nahaja v osrčju Balkanskega polotoka in s svojimi 10.887 kvadratnih kilometrov površine predstavlja eno izmed najmanjših evropskih držav. Na severu in vzhodu meji na Srbijo, na zahodu na Črno goro, na jugovzhodu na Albanijo, svojo južno mejo pa deli s Severno Makedonijo (The Independent Commission for Mines and Minerals, b.d.). Izmed 1,7 milijona prebivalcev jih 230.000 živi v glavnem mestu Priština (ibid.).

Povprečna nadmorska višina s precejšnjimi razlikami v reliefu znaša 800 metrov – najnižja točka Kosova se nahaja v dolini reke Drini i Bardhë na meji z Albanijo in doseže 297 metrov nadmorske višine, najvišja točka pa je s svojimi 2.565 metri nadmorske višine gorski vrh Gjeravica (The Independent Commission for Mines and Minerals, b.d.). Z geografskega vidika je Kosovo razdeljeno na dve veliki regionalni enoti, Rrafshi i Kosovës na severovzhodu, in Rrafshi i Dukagjinit na jugozahodu (ibid.). Meja med enotama predstavlja ločnico površinskih voda med Jadranskim morjem na eni strani in Črnim morjem ter Egejskim morjem na drugi strani (ibid.). Ravninski del države predstavlja približno 36 % površja, Kosovo pa je iz več strani obdano tudi z visokimi gorskimi verigami (ibid.). Država ima večinoma kontinentalno podnebje z delnimi mediteranskimi in alpskimi značilnostmi. Temperature segajo od 30 °C poleti do -10 °C pozimi (ibid.).

Kompleksno in dinamično zgodovino Kosova so zaznamovale številne civilizacije in imperiji, v novejši zgodovini pa to območje predstavlja napeto žarišče etničnih in verskih konfliktov, predvsem med etničnimi Albanci ter etničnimi Srbi. Po mnenju Albancev območje pripada njim kot potomcem Lirov, prvotnih priseljencev, ki so območje naselili, preden so tja v 7. stoletju prišla slovanska plemena, Srbi pa Kosovo vidijo kot jedro svojega srednjeveškega kraljestva (RTV SLO, 2008). V začetku 13. stoletja so Srbi odvzeli Kosovo izpod bizantinske oblasti ter sčasoma iz njega naredili kulturno, versko in politično središče srbskega kraljestva (ibid.). V 15. stoletju je območje padlo pod turško nadoblast, izpod katere se je Srbija rešila leta 1878, Kosovo pa

ne (ibid.). Letnica pomeni pomembno točko v zgodovini, saj naj bi se takrat rodil tudi moderni albanski nacionalizem – ustanovljena je bila namreč Prizrenska liga, v okviru katere so Albanci na Kosovu in širše zahtevali združitev v eno pokrajino (ibid.).

Do leta 1912 so Turki dokončno zapustili kosovsko ozemlje, srbski vojaški prevzem območja pa je za kosovske Srbe pomenil osvoboditev, za kosovske Albance, ki so bili takrat že večinsko prebivalstvo, pa zasedbo (ibid.). Sledilo je obdobje trenj in maščevanja za pretekla dejanja. Kosovo je zatem postalo del kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma kasneje Jugoslavije (ibid.). V času druge svetovne vojne je večji del Kosova postal del Velike Albanije pod oblastjo fašistične Italije, preostale dele pa so si razdelili Nemci in Bolgari (ibid.).

Od konca vojne pa do šestdesetih let prejšnjega stoletja je bilo Kosovo zelo tesno povezano s srbsko oblastjo, četudi je bil odstotek albanskega prebivalstva vse večji, konec stoletja je obsegal že kar 90 % (ibid.). 1989 je na oblast prišel Slobodan Milošević in Kosovu odvzel posebni avtonomni status. Kosovski Albanci so v odgovor na represivni Miloševićev režim odgovorili z različnimi separatističnimi gibanji – od miroljubnih iniciativ Ibrahima Rugova, ki je ustanovil tudi prvo politično stranko, Demokratsko zvezo Kosova, do vzpona Osvobodilne vojske Kosova, ki je proti srbski policiji ubrala bolj nasilno strategijo (ibid.). Konflikt je dosegel svoj vrhunec, ko je NATO 78 dni bombardiral Srbijo, četudi brez izrecnega mandata Varnostnega sveta OZN, v katerem te operacije verjetno ne bi podprli Rusija in Kitajska (Djilas, 2011). Območje je po tem prišlo pod nadzor misije Združenih narodov UNMIK (*United Nations Mission in Kosovo*) (RTV SLO, 2008). 10. junija 1999 je bila sprejeta resolucija 1244, s katero je Generalna skupščina Združenih narodov ustanovila začasno civilno administracijo pod vodstvom Združenih narodov (ibid.).

Trenja so se za nekaj let umirila, dokler ni leta 2003 ponovno izbruhnulo nasilje, tokrat proti Srbom. Leta 2006 so se začela pogajanja o ureditvi statusa Kosova, nato pa je leta 2008 Kosovo razglasilo samostojnost in postalo najnovejša evropska država (Rohan, 2018). Razglasitev samostojnosti je po mnenju Srbov veljala za sporno, a je po

mednarodnem pravu prevladalo stališče, da ima manjšina, ki je žrtev sistematične diskriminacije, pravico do odcepitve (ibid.).

Točno število držav, ki so prepoznale Kosovo, je težko pridobiti, saj se podatek spreminja zaradi političnih tenzij. Državo je razen Španije, Slovaške, Cipra, Grčije in Romunije priznala večina držav EU (Al Jazeera, 2023). Kljub temu so tako vlada kot prebivalci izkazali veliko pripravljenost za vstop v EU. Leta 2023 jih je kar 57 % odgovorilo, da verjamejo v pridružitvev EU že do leta 2030 (Regional Cooperation Council, 2023). Od leta 2011 EU mediira politični dialog med Kosovom in Srbijo (Šerić, 2023). To je vsaj delno stabiliziralo odnose, a žal ni popolnoma ustavilo protestov, nasilnih izgredov in sovražnega odnosa (ibid.). Kljub vsemu se zdi, da si kosovska stran bolj želi miroljubnih odnosov s Srbijo kot obratno (ibid.).

Kosovo zaenkrat še ni miroljubna demokratična država, ima pa zelo jasne ambicije glede nadaljevanja po evroatlantski poti (Šerić, 2023). Poleg prizadevanj za vstop v EU in OZN se Kosovo poteguje tudi za članstvo v Svetu Evrope in zvezi NATO (ibid.). Kljub temu da zunanjepolitična situacija Kosovu res ne predstavlja olajševalnih okoliščin, je država v sedemnajstih letih po osamosvojitvi dosegla očiten napredek na področjih demokracije, človekovih pravic, ekonomskega in družbenega napredka (ibid.).

Slovenija

Raziskave javnega mnenja

Na internetu trenutno ni mogoče najti veliko raziskav javnega mnenja o tem, kaj si ljudje s Kosova mislijo o drugih državah Balkana. Večina barometrov, v katere je vključeno Kosovo, meri mnenje o Zahodnem Balkanu kot celotni regiji in ne o specifičnih državah. Kosovski državni inštitut za statistiko javno ne objavlja raziskav o tem, kaj si ljudje s Kosova mislijo o Sloveniji ali drugih državah na Balkanu. Skoraj vsa znanstvena dela na področju odnosov med Slovenijo in Kosovom se nanašajo na obdobje politične krize pred razpadom Jugoslavije.

Edini vir v zadnjih desetih letih, ki se ukvarja s percepcijo Slovenije s strani Kosova je članek Raškovića in Vuchkovskega (2016), ki ugotavljata, da imajo ljudje s Kosova najboljše mnenje o Sloveniji izmed vseh držav Zahodnega Balkana. 89,80 % vprašanih s Kosova je o Slovencih navedlo pozitivne karakteristike (ibid.: 1084). Najpogostejši stereotipi o Slovencih s strani Kosovcev so bili, da so Slovenci: delovni s 13,4 %, kulturno vzgojeni (*cultured*) z 10,8 % civilizirani z 8,9 %, Evropejci z 8,3 % in da so disciplinirani s 7,6 %. V primerjavi z mnenji drugih držav o Sloveniji so bili Kosovci veliko bolj poenoteni, saj je imelo njihovih pet najpogostejših rezultatov veliko višji odstotek odgovorov kot pri drugih državah (R). Med trinajstimi izmerjenimi stereotipi na lestvici od 1 do 4, kjer 4 pomeni, da se popolnoma strinjajo, in 1, da se popolnoma ne strinjajo, so bili stereotipi z najboljšo oceno, da so Slovenci delavni, podjetni (*entrepreneurial*) in odgovorni. Najnižjo oceno so dobili stereotipi, da smo Slovenci arogantni, trmasti in da radi improviziramo (ibid.: 1085).

Izjave politikov

Najbolj vidni glas Kosova je njihov premier Albin Kurti. Od začetka leta 2023 je imel Kurti pet objav z omembo Slovenije na omrežju X. V nobeni od objav ni bilo ničesar negativnega, vse so izpostavile pozitivne vezi med državama. 15. decembra 2024 se je Kurti sestal s slovenskim ministrom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Lukom Mesecem. Na družbenem omrežju X je Kurti ob priložnosti izpostavil njegovo hvaležnost Sloveniji za neomajno podporo Kosovu in prispevkom k misiji KFOR na Kosovu (Kurti, 2024g).

Na začetku meseca je premier Kurti v drugi objavi naznanil obžalovanje, da se ni mogel udeležiti zgodnjega praznovanja slovenskega dneva državnosti na slovenski ambasadi v Prištini. Pri tem je izpostavil Slovenijo kot zgleden primer državam v bivši Jugoslaviji, kako preiti k demokraciji in samostojnosti. Nadaljeval je, da je to odličen dan za praznovanje odličnih diplomatskih vezi med obema državama (Kurti, 2024f).

Slika 64: Izjava Albina Kurtija o dobrem sodelovanju med Slovenijo in Kosovom

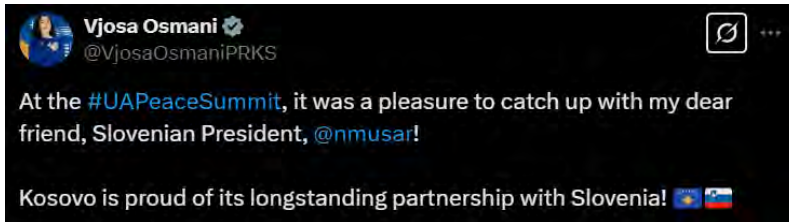
Vir: Kurti (2024g).

Leta 2023 je Kurti med udeležbona Blejskem strateškem forumu izrazil svoje sožalje ob poplavah v Sloveniji in se zahvalil Sloveniji za njen sprejem prebežnikov iz Kosova ob razglasitvi samostojnosti, pomoč pri osamosvojitvi in vlaganje v kosovsko gospodarstvo (Kurti, 2023b).

Zunanja ministrica Kosova Donika Gërvalla-Schwarz je omenila Slovenijo na omrežju X le ob udeležbi na forumih v Sloveniji in poudarila pomen podpore Slovenije Kosovu na njihovi poti v EU. Posebno pozornost je Sloveniji namenila le ob trideseti obletnici slovenske samostojnosti, ko je poudarila prijateljstvo obeh držav v zadnjih tridesetih letih (Gërvalla-Schwarz, 2024b). Uradni profil kosovskega ministrstva za zunanje zadeve na X prav tako ne vsebuje posebnih omemb Slovenije (MFA Kosovo, b.d.).

Predsednica Kosova je v svojih zapisih na X prav tako izpostavila dobre odnose med obema državama. Omembe vredna je čestitka ob izvolitvi Slovenije v Varnostni svet OZN, v kateri je predsednica Kosova izvolitev imenovala za pomemben korak Slovenije, regije in sveta (Osmani, 2023). Omeniti pa velja tudi odnos predsednic Slovenije in Kosova, saj je predsednica Kosova predsednico Slovenije označila za svojo dobro prijateljico (Osmani, 2024b).

Slika 65: Izjava predsednice Vjose Osmani o Sloveniji

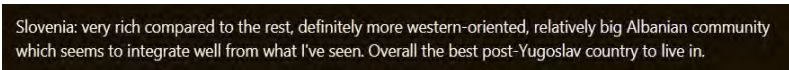

Vir: Osmani (2024b).

Družbena omrežja

Na družbenem omrežju Reddit je na neuradni strani Kosova eden izmed uporabnikov zapisal naslednje o Sloveniji:

Slika 66: Komentar uporabnika AnAlbanian in mnenje o Sloveniji in Slovencih na platformi Reddit

Vir: Reddit (2022).

Iz izjav premierja Kurtija in komentarjev uporabnikov na Redditu je možno videti, da imajo Kosovci pozitivno mnenje o Slovincih zaradi dobrih izkušenj izseljenske skupnosti.

Srbija

Ker imata Srbija in Kosovo nacionalni manjšini v obeh državah, so politični odnosi med državama izredno slabi in napeti. Letos je Kosovo obtožilo Srbijo terorističnega napada na kosovskem ozemlju. Državi sta imeli v zadnjih letih mnogo soočenj, med drugimi zaradi voznških dovoljenj, registracijskih števil in pravicah nacionalnih manjšin (Baftiu et al., 2024; Ozturk, 2023).

Raziskave javnega mnenja

V raziskavi, ki jo je leta 2022 pripravil Western Balkans Security Barometer, je bilo Kosovcem postavljeno vprašanje, ali bi sprejeli Srbe v različne življenjske okoliščine. 52 % vprašanih je odgovorilo, da ne bi sprejeli Srba, ki bi živel na Kosovu, 60 % vprašanih pa ne bi želelo imeti Srba na isti ulici. 55 % vprašanih si ne bi želelo imeti Srba za sodelavca, 71 % za nadrejenega, 66 % pa ne bi hotelo videti Srba v funkciji javnega uradnika. Prav tako 72 % Kosovarjev ne bi sprejelo Srba kot prijatelja, 79 % ne bi sprejelo Srba kot učitelja njihovih otrok v šoli in 89 % vprašanih ne bi moglo sprejeti, da se Srb poroči z njihovim družinskim članom. Prebivalci Kosova v večini podpirajo politični dialog med Kosovom in Srbijo, a dvomijo v njegov uspeh v bližnji prihodnosti. Pri tem navajajo, da bi bila najboljša rešitev dialoga obojestransko priznanje obeh držav (Fetiu in Vrajolli, 2022).

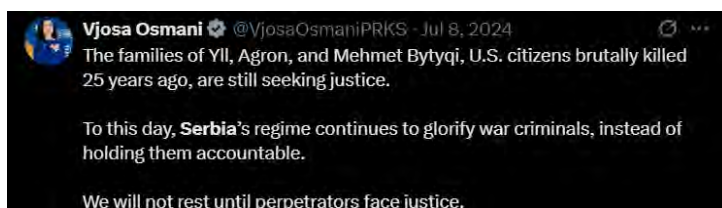
Izjave politikov

Izmed vseh držav na Balkanu, imajo Kosovci verjetno najslabše mnenje o Srbiji in Srbih zaradi zgodovinskih razlogov. To je razvidno iz računa premierja Albina Kurtija na omrežju X, kjer je v letu 2024 Srbijo

omenil v 34 objavah, od teh pa sta bili pozitivni samo dve, v katerih je premier pohvalil vse kosovske Srbe, da so vozniško dovoljenje, ki so ga izdajale lokalne srbske oblasti na severu države, zamenjali za kosovsko. Med objavami je Srbijo pogosto obtožil genocida, vojnih zločinov in kršitev načela pravne države (Kurti, 2024c; Kurti 2024d).

Predsednica Kosova Vjosa Osmani na svojem omrežju X ni našla lepih besed za Srbe, Srbijo ali Srbe je namreč omenjala le v kontekstu zločincev in kršiteljev mednarodnega prava ali sklenjenih dogovorov (Osmani, 2024c; 2024d).

Sliki 67a in 67b: Izjave predsednice Osmani o zločinih Srbov na Kosovu

Vir: Osmani (2024c; 2024d).

Ministrica za zunanje zadeve Kosova je zaključila mnenja javnih oseb Kosova s podobnim mnenjem o Srbiji kot obe predhodno nave-deni. V 20 objavah je Srbijo označila kot državo, ki izvaja agresijo, krši mednarodno pravo in je izvajala genocid (Gërvalla-Schwarz, 2024a).

Družbena omrežja

Julija 2023 je bila na neuradni strani Kosova na platformi Reddit narejena objava s strani anonimnega Srba, ki je prebivalce Kosova med drugim vprašal o njihovem mnenju o Srbih in o Srbiji. Objava je prejela veliko odgovorov, a na to specifično vprašanje so kot najobsežnejši izstopali naslednji trije odgovori:

Slika 68: Odgovori različnih kosovskih uporabnikov platforme Reddit o njihovem mnenju o Srbih in Srbiji

1. I think that the country of Serbia has historically held a discriminatory and at times genocidal stance against Albanians and as such I don't like it, to put it mildly. I personally know a lot of Serbs and am good friends with many. I feel like at the individual level, we are more similar than we like to admit and I have nothing against Serbian people, aside from those who hate me for just being Albanian.

1. In overall, I have negative feelings for Serbia and the Serbs. Since you are from Serbia I do think that I do not need to reason myself why that is, but if you want/need an explanation to why I have those feelings then feel free to reply to me and ask.

These negative feelings however do not blind me with hate, they just make me very hesitant to trust a Serb when I meet him or her. I do understand the fact that as any other society, also the Serbian society has different social classes, different opinions, different ways on how they see life, and that is the reason why I am always open to create a friendly relationship with any Serbian who I meet. But when I meet Serbs that are ignorant or are totally influenced by their nationalistic rhetoric then I immediately cut off any kind of interaction with them, since it is just not worth spending any amount of energy with them.

Serbia: most Serbs I've met have been very friendly, but in terms of politics, I obviously have strongly negative views of the country. I honestly hope relations can improve in the future, but that would require recognition of their crimes, as well as recognition of the independence of Kosovo, and I don't think that's going to happen anytime soon. Serb nationalists seem to view us as an inherently inferior people.

Vir: Serbian trying to understand the perspective of Kosovo Albanians (2022).

Kot je mogoče razbrati iz vseh treh objav, niso vsa mnenja Kosovcev do Srbov negativna. Večina komentarjev na spletni strani je mnenje Kosovcev o Srbiji povezovala s političnimi dogodki, ki sta jih doživeli državi od razpada Jugoslavije in se dogajajo še danes, zaradi česar je prišlo do pogostega enačenja ljudi in države v slabo ljudem. Kot je videti v komentarjih, se mnenje Kosovcev o Srbih razlikuje in uporabniki

so izpostavili, da je njihovo mnenje o Srbih odvisno od tega, kakšno mnenje imajo Srbi o njih. Stanje komentarjev, raziskav in izjav politikov kaže, da so odnosi med državama izredno slabi, kar se pozna tudi na mnenju o ljudeh.

Bosna in Hercegovina

Ozadje

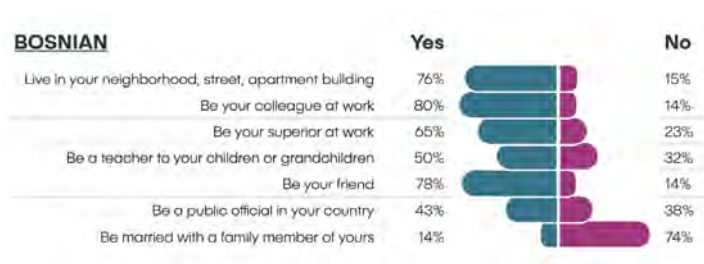
Mnenje Kosova o Bosni in Hercegovini (BiH) ter obratno se precej razlikuje od mnenja, ki ga imajo prebivalci obeh držav drug o drugem. BiH je poleg Srbije ena od dveh držav nekdanje Jugoslavije, ki Kosova ne priznava kot državne entitete (De Munter, 2024). Razlog za to je večetnična notranja sestava BiH, predvsem vpliv Republike Srbske, katere predsednik Milorad Dodik odločno nasprotuje priznanju Kosova in pravi, da na tem področju ne bo dopustil nikakršnega napredka (Stojanović, 2024). Na prvo mesto postavlja stališča Srbije in poudarja, da si tako kot Kosovo tudi Republika Srbska želi neodvisnost, zaradi česar bi bilo priznanje Kosova popolnoma nepravilno (Hina, 2019). Premier Kosova Albin Kurti je oktobra 2024 naznanil, da Kosovo z letom 2025 odpravlja vizume in državljanom BiH dovoljuje vstop v državo z osebnimi dokumenti, četudi BiH ne bo storila enako (Stojanović, 2024).

Raziskave

Slika 69: Odgovori kosovskih Srbov o tem, kako pripravljeni so sprejeti Bosance

Slika 70: Odgovori kosovskih Albancev o tem, kako pripravljeni so sprejeti Bosance

Vir: Balaj in Sejdiu (2022).

Še najbolj natančne raziskave javnega mnenja o tej temi je bilo možno najti prek kosovskega centra za varnostne vede (*Kosovo Center for Security Studies – KSCC*). Kot vidimo, so odgovori kosovskih Albancev in kosovskih Srbov o prebivalcih BiH precej podobni, četudi Bosance procentualno bolj sprejemajo kosovski Srbi. Več kot 50 % jih je odgovorilo, da bi Bosance sprejeli v svoje okolje, na delo, kot učitelje svojih otrok ali prijatelje, večina pa je vseeno nasprotovala zakonski zvezi s prebivalcem BiH.

Drugi utrinki

Slika 71: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o prebivalcih BiH

Very good opinion honestly, I think that we have a lot of things in common and get along pretty well. I just wish there wasn't the political problems between our countries (we know the reasons) so we could exchange more in every sphere.

Vir: Reddit (2023).

Četudi odnosi med državama zelo očitno niso najbolj blesteči, to vseeno ne velja za medsebojna mnenja med prebivalci Kosova in BiH. Velika večina tistih, ki je svoje mnenje izpovedala na različnih forumi, kot sta Reddit in Quora, poudarja, da so za trenja krivi trenutni vladajoči in ne ljudje t. i. bratskega naroda. Veliko Kosovcev si je med Bosanci našlo prijatelje in do njih čutijo visoko stopnjo spoštovanja. Prebivalce Kosova z Bosanci povezuje skupna težavna zgodovina, pogosto pa navajajo tudi »skupnega sovražnika« – Srbe.

Slika 72: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o prebivalcih BiH

Bosnian people? We respect them since Bosnians are also a minority in our country. Nothing against them at all
Bosnia as a state? Probable least respected country in Balkans. We need Visa to get in, if the Police stops us and he is serbian we are screwed etc.
Most likely wont ever Visit Bosnia
Sorry

Vir: Reddit (2023).

Ta sentiment navaja tudi zgornji zapis na platformi Reddit. Kosovci do Bosancev čutijo spoštovanje, do BiH kot države pa prezir. Iz zapi- sanega je možno razbrati tudi, kako velik problem so nepravilni repre- sivni organi – če je policist iz BiH po narodnosti Srb, bo imel prebiva- lec Kosova težave (Reddit, 2023).

Podobno kažejo tudi ostali zapisi. Kot komentar na zgornji zapis je nekdo kot prebivalec Kosova dodal svojo izkušnjo, ko je naletel na srbskega policaja v BiH: »Potrudili so se na vse možne načine, da bi nas oglobili, celo preverili so, ali je našim gasilnim aparatom potekel rok uporabe (bili so v redu). Po temeljitem pregledu so nas morali izpustiti« (Reddit, 2023).

Tudi preostali zapisi vsi kažejo na to, da Kosovci sočustvujejo z Bosanci, opisujejo pozitivne izkušnje, ki so jih doživeli ob interakciji z njimi, in izrekajo sožalje za genocid, ki se je zgodil v Srebrenici (Reddit, 2023).

Najti je mogoče tudi mnenje, da so Bosanci iz Bosanskega sandžaka v resnici Albanci. Razlaga za to naj bi bila, da so se številni katoliški Albanci skozi zgodovino spreobrnil v muslimane in začeli govoriti slovenski jezik, saj so bili zato bolje sprejeti (Reddit, 2023).

Na platformi X je mogoče najti tudi neuradne zapise uporabnika »United for Kosova & Bosnia and Herzegovina«, ki se predstavlja kot nova iniciativa za povečanje glasu teh dveh držav in meni, da je rešitev za situacijo v regiji skupen vstop Kosova in BiH v NATO (United for Kosova & Bosnia and Herzegovina, 2024).

Drugi utrinki (uradni)

Odnosi med politikami so zahtevnejši. Kljub vsem zapletom in neenakemu odzivu druge strani se zdijo kosovski politiki naklonjeni BiH. Ob dnevu neodvisnosti BiH, 1. marca, je kosovski premier Albin Kurti leta 2023 na platformo X zapisal svoje čestitke (Kurti, 2023a). Prav tako je oktobra 2024 izrazil iskreno sožalje zaradi izgub v tragičnih poplavah, ki so prizadele BiH (Kurti, 2024e), in z obžalovanjem spomnil na genocid v Srebrenici (Kurti, 2024b).

Diplomatskih obiskov med državama ni veliko, če pa so, ponavadi dvignejo veliko prahu. Decembra 2024 je Kurti obiskal BiH in s tem razburil srbske politike (STA, 2024). Srečal se je z dvema od treh članov predsedstva BiH, čemur so nasprotovali predstavniki Republike Srbske in Srbije (ibid.).

Republika Hrvaška

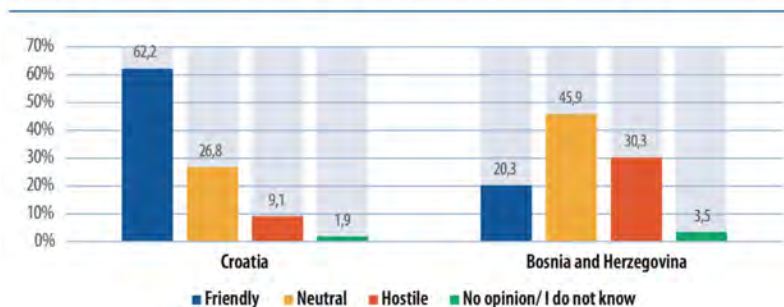
Ozadje

Diplomatski odnosi med Kosovom in Hrvaško so dobri, če ne celo vse boljši. Hrvaška je Kosovo priznala kmalu po osamosvojitvi leta 2008, danes pa izraža veliko podporo Kosovu pri vključevanju v mednarodne organizacije in pri pridružitvi k Evropski uniji (Embassy of the Republic of Croatia in the Republic of Kosovo, 2023). Hrvaška ima na Kosovu tudi priznano manjšino, ki naj bi to ozemlje poselila že v 14. stoletju, a še do danes ohranja hrvaško kulturo in katoliško vero (Central State office for Croats Abroad, b.d.).

Raziskave

Narejene raziskave se večinoma navezujejo na Hrvaško kot državo in ne na njene državljane. Z vstopom v EU se je Hrvaška v očeh Kosovcev močno povzdignila. Leta 2017 je bila prek Kosovskega centra za varnostne vede (KCSS) narejena raziskava, v kateri so med prebivalci Kosova preverjali tudi mnenje o Hrvatih (KCSS, 2017). Hrvaška je bila na splošno dojeta pozitivno in kot potencialna strateška partnerica, vojaška zaveznica in vzornica na področju evropske integracije (ibid.). 90 % vprašanih je Hrvaško označilo za prijateljsko državo (ibid.).

Slika 73: Odgovori Kosovcev o Hrvaški in BiH

Figure 3: Trends of Public Perception towards Croatia and Bosnia and Herzegovina

Vir: KCSS (2017).

Leta 2022 so anketiranci na Kosovu Hrvaško ocenili za eno od najbolj prijateljskih držav EU za Nemčijo, Avstrijo in Italijo (Rukiqi, 2023).

2023 je bila narejena raziskava o vplivih tujih akterjev na Kosovu. 17 % sodelujočih je vpliv Hrvaške ocenila za zelo pozitiven, 45 % za večinoma pozitiven, 21 % za niti pozitiven niti negativen, 10 % za večinoma negativen, 3 % za zelo negativen, 4 % anketirancev pa niso podali mnenja (Rukiqi, 2023).

Medijski utrinki in uradna stališča

Uradna stališča Kosova do Hrvaške so pozitivna. Ministrica za zunanje zadeve Donika Gërvall-Schwarz je Hrvaško imenovala »ne le za strateško partnerico, temveč tudi prijateljsko državo, ki jo s Kosovom družijo dolga skupna zgodovina pod komunistično diktaturo Jugoslavije, v kateri so imeli Srbi ekonomsko in politično nadvlado« (Republic of Croatia, 2023). Iskreno prijateljstvo, močno partnerstvo in zdravo zavezništvo, ki temelji na skupnih demokratičnih vrednotah, zavezanosti miru in varnosti v regiji ter jasni evroatlantski usmeritvi poudarja tudi Albin Kurti (Prime Minister Office, 2024). Danes Hrvaška in Kosovo

vse bolj sodelujeta tudi ekonomsko, kar se odraža na vse uspešnejših gospodarskih in ekonomskih forumih (HGK, 2024 in Kosovo Online, 2024).

Tudi na družbenih omrežjih se najde veliko objav o diplomatskih obiskih med predstavniki držav, predvsem na profilu predsednika vlade na socialnem omrežju X, ki objavlja tudi zapise v znak solidarnosti, če se na Hrvaškem zgodi kaj tragičnega – recimo ob potresu decembra 2020 in ob napadu v zagrebški šoli 2024 (Kurti, 2020a; Kurti, 2024h).

Slika 74: Čestitke Albina Kurtija Andreju Plenkoviću ob ponovni izvolitvi za predsednika hrvaške vlade na platformi X

Vir: Kurti (2024i).

Drugi utrinki (neuradni)

Precej težko pa je ugotoviti, kaj si o Hrvatih mislijo prebivalci Kosova. Na socialnih omrežjih objav ni mogoče najti, pa tudi javnomnenjske raziskave tega vprašanja večinoma ne pokrivajo. Iz tega razloga smo vprašanje o tem, kaj si prebivalci Kosova mislijo o Hrvatih, na Reddit zastavili mi. Odziv je bil presenetljiv – v treh dneh je objava dobila 11.000 ogledov in več kot 40 odgovorov (Reddit, 2024). Nekaj uporabnikov je v odgovorov navedlo, da o Hrvatih ne razmišljajo in o njih nimajo mnenja – to verjetno tudi pojasni, zakaj ni bilo mogoče najti podobnih objav na družbenih platformah.

Slika 75: Eden izmed odgovorov na vprašanje, kakšno je mnenje Kosovcev o Hrvatih

I think it's good in general but we know what Croatsians think about us

Vir: Reddit (2024).

Iz zgornjega zapisa se je nato v komentarjih razvila debata o nižji stopnji izobrazbe, služenju »na črno« in albanski mafiji. Objava se nam je zdela pomenljiva, zato ker negativni predsodki Kosovcev o Hrvatih izhajajo predvsem iz ideje, kaj naj bi si Hrvati mislili o njih. Najpogostejši kosovskih predsodki Hrvate opisujejo kot vzvišene, superiorne, včasih zelo nacionalistične, zaradi česar jim gotovo ne bi bilo všeč, če bi se njihova hčer poročila s kosovskim Albancem.

Kljub temu pa je velika večina preostalih odgovorov izražala pozitivno mnenje o Hrvatih. Nekateri zapisi govorijo o spominih na vojno, v kateri so se skupaj s Hrvati borili na isti strani, drugi o novejših prijateljstvih, ki jih družijo podobna kultura. To mnenje je vsekakor prevladujoče in zdi se, da se razen v redkih primerih naroda dojemata prijateljsko, drug do drugega pa čutita spoštovanje.

Črna gora

Ozadje in medijski odzivi

S perspektive Evropske unije (EU) velja odnos med Kosovom in Črno goro za primer uspešne prakse mirnega razreševanja problemov v regiji (EEAS, 2024). Črna gora je Kosovo priznala kmalu po osamosvojitvi leta 2008, temu priznanju pa je sledilo ogorčenje Srbije, ki je takoj izgnala črnogorsko veleposlanico (Balkan Insights, 2008). Državi sta diplomatske odnose vzpostavili leta 2010 (Vlada Crne Gore, n.d.). Kosovo in Črna gora, sosednji in relativno novi državi – Črna gora je svojo osamosvojitve dosegla le dve leti pred Kosovom – sta nato začeli proces demarkacije meje (Bakota, 2018). Določena 79-kilometrski

meja je dvignila veliko prahu, saj so se na Kosovem počutili oškodovane za 8 tisoč hektarjev (Kajosevic, 2021). Nesporazum, ki se sicer nikoli ni sprevrgel v resen spor, je bil za Kosovo pomemben tudi z vidika evropske integracije (Bakota, 2018). Komisija EU je na kosovsko vlado namreč pritisnila z zahtevo, naj razrešijo vse ozemelske spore pred podpisom sporazuma o liberalizaciji vizumskega režima z EU (ibid.). Po skoraj desetletju pogajanj je bil sporazum končno podpisan leta 2015 in ratificiran 2018 (Kajosevic, 2021).

Leta 2021 se je na Kosovem zamenjala vlada in zopet so se pojavili predlogi za ponovno odprtje pogajanj (Kajosevic, 2021). Albin Kurti je v parlamentu dejal, da se bo potrudil popraviti »strašne usodne napake, ki jih je naredila prejšnja vlada« (ibid.). Črna gora je predlog, da se dogovor ponovno odpre in spreminja, odločno zavrnila in dodala, da verjame v dobre sosedske odnose in izpolnitev kosovskega del implementacije sporazuma (ibid.).

Leta 2024 je Kosovo kandidiralo za vstop v Svet Evrope, vendar je predstavnica Črne gore – sicer članica prosrbske stranke, ki je del trenutne koalicije v Črni gori – glasovala proti (Visnjic, 2024). Sledilo je precej ogorčenja, saj glas ni odražal dejanskih odnosov med državama (ibid.).

V novicah je mogoče najti tudi pomisleke, da bi se odnos Črne gore do Kosova lahko spremenil, saj so v novi vladi tudi prosrbske stranke (Radeka Djordjevic, 2024). Zaenkrat še ni znano, če se bodo odnosi spremenili.

Kljub temu odnosi na površju delujejo spoštljivi. Predsednica Kosova Vjosa Osmani je v pogovoru s črnogorskim predsednikom leta 2022 dejala, da Kosovo in Črna gora nikakor ne smeta dopustiti, da karkoli omaje njune odnose (Vllahiu, 2022). Nadaljevala je, da ne glede na razmere pričakuje, da bodo vsi dogovori med državami sklenjeni na podlagi medsebojnega spoštovanja (ibid.). Tudi na platformi X predsednika vlade je mogoče najti objave, ki poročajo o diplomatskih obiskih med državama ali pa t. i. prijateljskih telefonskih pogovorih (Kurti, 2020).

Slika 76: Objava Albina Kurtija na omrežju X

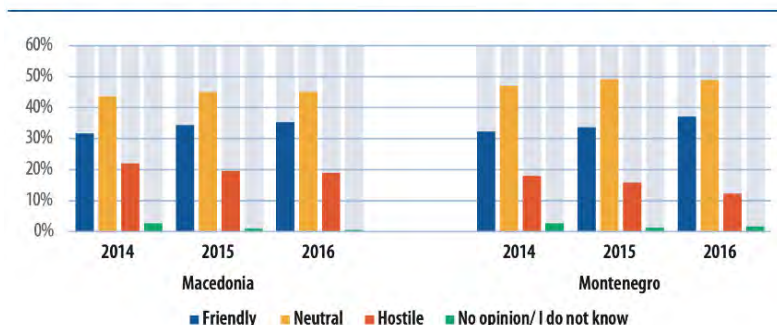

Vir: Kurti (2020b).

Raziskave

Raziskava KSCC iz leta 2017, ki je pokrivala obdobje od leta 2013 do leta 2016, kaže na to, da je odnos Kosovcev do Črne gore pozitiven zaradi hitrega diplomatskega priznanja novonastale države (KCSS, 2017). Leta 2016 je 37,1 % prebivalcev Črno goro ocenilo za pozitivno (ibid.). Kot pozitivne faktorje so našli hitro priznanje države, enostavno prehajanje in albansko manjšino v Črni gori (ibid.). Kot negativen faktor so našli težave pri demarkaciji meje (ibid.).

Slika 77: Mnenje Kosovcev o Črni gori (in Makedoniji)

Figure 2: Trends of Public Perceptions towards Montenegro and Macedonia

Vir: KCSS (2017).

Leta 2022 je bila Črna gora že prepoznana za prijateljsko državo – njen vpliv je 52 % anketirancev ocenilo za pozitiven ali zelo pozitiven (Rukiqi, 2023).

Drugi utrinki

Mnenja Kosovcev o Črnogorcih na socialnih omrežjih praktično ni mogoče najti. Nekatere objave na platformi Reddit so omenjale, da jim je všeč šala o »zaspanih Črnogorcih«, kaj več pa je težko ugotoviti. Objava, kjer je bil najden ta zapis pod komentarji, je bila izbrisana.

Severna Makedonija

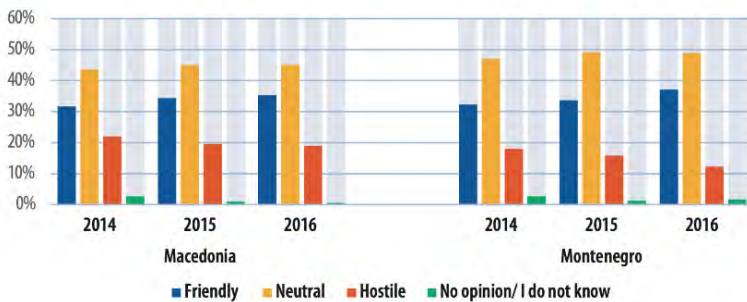
Raziskave javnega mnenja

Lovec in Bojinović Fenko sta se leta 2015 sklicevali na anketo, v kateri so Kosovco odgovorili, da negativno vidijo Makedonce (Lovec in Fenko, 2016). Kosovci Severno Makedonijo vidijo kot pozitivni vpliv

na državo, saj vse več ljudi, skupno 42 %, vidi vpliv države na Kosovo kot pozitiven, medtem ko le 15 % ljudi vidi vpliv Severne Makedonije na Kosovo v negativni luči (Avdiu in Vrajolli, 2021).

Slika 78: Odgovori prebivalcev Kosova o Severni Makedoniji in Črni Gori

Figure 2: Trends of Public Perceptions towards Montenegro and Macedonia

Vir: KCSS (2017).

Podobne ugotovitve kaže tudi raziskava iz leta 2017, in sicer da je v obdobju med letoma 2014 in 2016 več prebivalcev Kosova izrazilo pozitivno ali nevtralno percepcijo Severne Makedonije in ne negativne (KCSS, 2017).

Izjave politikov

Premier Kurti je v zadnjem letu na omrežju X Makedonijo omenil le štirikrat. V svojih objavah je izpostavil dobre bilateralne odnose. Pri tem je še dodatno izpostavil skupne vrednote, in skupno transatlantsko usmerjenost obeh držav (Kurti, 2024a). Po menjavi oblasti v Makedoniji je premier Kurti pozdravil dobre priložnosti za varnostno in obrambno sodelovanje in skupno pot v EU (ibid.).

Predsednica Kosova Vjosa Osmani je na omrežju X v zadnjem letu Makedonijo omenila le dvakrat, ob menjavi oblasti v Makedoniji in ob njenem obisku v državi. V objavah v prejšnjih štirih letih je izpostavila le pozitivne aspekte bilateralnih odnosov (Osmani, 2024a), tudi ko je 2021 v prometni nesreči umrlo veliko število etničnih Albancev in incidenta, ki ga je predsednica avgusta 2024 doživela na makedonskem letališču (Starevic, 2024).

Ministrica za zunanje zadeve Kosova Donika Gërvalla-Schwarz na svojem omrežju X še ni imela objave, v kateri bi bila omenjena Makedonija (Gërvalla-Schwarz, 2024a). Iz računov vseh treh predstavnikov Kosova je možno razbrati, da so odnosi med državama dobri in da ni političnega interesa na kakršenkoli način slabšati situacijo.

Družbena omrežja

Na družbenem omrežju Reddit je bila narejena objava, kaj si Kosovci mislijo o ostalih bivših republikah Jugoslavije. O Severni Makedoniji je eden od uporabnikov zapisal sledeče:

Slika 79: Komentar uporabnika AnAlbanian o mnenju do Slovenije in Slovencev na platformi Reddit

North Macedonia: lots of poverty, and lots of tensions between Albanians and Macedonians. Albanians from Macedonia are definitely the most religiously conservative Albanians, and their dialect is quite hard to understand if you've never been exposed to it. Overall, I have negative views of the country due to the discrimination against Albanians, but I do feel somewhat sorry for them, since nobody around them recognizes their national identity ("confused Bulgarians/Greeks").

Vir: Reddit (2022).

Iz objave lahko vidimo, da je med Makedonci in Kosovci še nekaj napetosti zaradi albansko govoreče manjšine v Makedoniji. Politično sta državi sicer v boljših odnosih, saj je Makedonija leta 2009 priznala Kosovo kot neodvisno državo (Pejic, 2008). Med obema etničnima skupinama je leta 2001 v Makedoniji potekal konflikt, a se je ta rešil s podpisom Ohridskega sporazuma, ki albansko govoreči manjšini

v Makedoniji zagotavlja mnoge manjšinske pravice (Marusic, 2021). Poleg vstaje leta 2001 se je v Severni Makedoniji incident zgodil tudi leta 2015, ko je skupina oboroženih Kosovcev zasedla makedonsko policijsko postajo in zahtevala vzpostavitev nove države (BBC News, 2015). Državi s projektom za investicije med obema državama vzdržujeta tudi čezmejno sodelovanje (Si, 2024).

Literatura in viri

- Al Jazeera* (2023): Which countries recognise Kosovo's statehood?, 17. februar 2023 Dostopno prek: <https://www.aljazeera.com/news/2023/2/17/mapping-the-countries-that-recognise-kosovo-as-a-state-2> (23. februar 2025).
- Avidiu, Plator in Mentor Vrajolli (2021): *Kosovo's Regional Cooperation and EU Integration: Kosovo Citizens Perspective*. Priština: Kosovar Centre for Security Studies. Dostopno prek: https://qkss.org/images/uploads/files/Eu_Integration_Eng_3_37927.pdf (23. februar 2025).
- Baftiu, Doruntina, Sandra Cvetkovic, Arton Konushevci, Maja Ficovic in Andy Heil (2024): News Analysis: Kosovo Further Alienates Minority Serbs, Straining Status As „Reliable Partner“. *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 8. avgust 2024. Dostopno prek: <https://www.rferl.org/a/kosovo-serbs-protests-kurti-serbia-analysis/33069531.html> (23. februar 2025).
- Bakota, Ivica (2018): *Montenegro External Relations briefing: Kosovo-Montenegro border demarcation problem and its implications for Montenegro*. Budapest: China - CEE Institute. Dostopno prek: [https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2018/04/2018er320\(9_Montenegro.pdf](https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2018/04/2018er320(9_Montenegro.pdf) (23. februar 2025).
- Balaj, Sphat in Gramos Sejdiu (2022): *What are the Kosovo Citizens' Perceptions on Inter-Ethnic Relations?* Priština: Kosovo Centre for Security Studies. Dostopno prek: https://qkss.org/images/uploads/files/What_are_the_Kosovo_Citizens'_Perceptions_on_Inter-Ethnic_Relations_-_ENG.pdf (23. februar 2025).
- Balkan Insights* (2008): Montenegro Recognises Kosovo, 9. oktober 2008. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2008/10/09/montenegro-recognises-kosovo/> (23. februar 2025).
- BBC News* (2015): Macedonia blames Kosovans for deadly Kumanovo clashes, 10. maj 2015. Dostopno prek: <https://www.bbc.com/news/world-europe-32680904> (23. februar 2025).
- Central State office for Croats Abroad (b.d.): *Croatian minority in the Republic of Kosovo* Dostopno prek: <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/croats-abroad/>

- croatian-national-minority-in-12-european-countries-2493/croatian-minority-in-the-republic-of-kosovo/2500 (23. februar 2025).
- De Munter, André (2024): *The Western Balkans, Fact Sheets on the European Union*. Dostopno prek: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/168/the-western-balkans> (23. februar 2025).
- Djilas, Aleksa (2011): *220. Bombing to Bring Peace, Wilson Centre*. Dostopno prek: <https://www.wilsoncenter.org/publication/220-bombing-to-bring-peace> (23. februar 2025).
- Embassy of the Republic of Croatia in the Republic of Kosovo (2023): *Croatia strongly supports Kosovo's European path*. Dostopno prek: <https://mvep.gov.hr/news-150730/croatia-strongly-supports-kosovo-s-european-path-253530/253530> (23. februar 2025).
- Fetiu, Dea, in Vrajolli, M. (2022). *Overview on how citizens see Kosovar bilateral relations with Serbia and Albania?* (4/2022). Kosovar centre for security studies. https://qkss.org/images/uploads/files/Barometer_2021_Kosovo_4_Eng_%282%29.pdf
- Gërvalla-Schwarz, Donika (2024a): Twitter. Dostopno prek: <https://x.com/gervallaschwarz>
- Gërvalla-Schwarz, Donika (2024b): Twitter. Dostopno prek: https://x.com/search?src=typed_query&q=from%3Agervallaschwarz%20slovenia
- Hina (2019): Dodik: Republika Srpska and Kosovo want the same thing – independence. *NI Sarajevo*, 4. november 2019. Dostopno prek <https://n1info.ba/english/news/a388467-dodik-republika-srpska-and-kosovo-want-the-same-thing-independence/> (23. februar 2025)
- Hrvatska Gospodarska Komora (2024): *Gospodarski forum Hrvatska - Kosovo*, 6. december 2024. Dostopno prek: <https://www.hgk.hr/gospodarski-forum-hrvatska-kosovo-najava> (23. februar 2025).
- K. T. (2008): Čigavo je Kosovo - kaj pravi zgodovina? *RTV SLO*, 15. februar 2008. Dostopno prek : <https://www.rtvsl.si/svet/cigavo-je-kosovo-kaj-pravi-zgodovina/83353> (23. februar 2025).
- Kajosevic, Samir (2021): Montenegro Rules out Changes to Kosovo Border Agreement. *Balkan Insights*, 23. julij 2021. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2021/07/23/montenegro-rules-out-changes-to-kosovo-border-agreement/> (23. februar 2025).
- Kosovo Centre for Security Studies (2017): *Kosovo Security Barometer: Perception towards Kosovo's Foreign Policy and Dialogue with Serbia*. Priština. Dostopno prek: <https://dialogue-info.com/wp-content/uploads/2020/11/Kosovo-Security-Barometer-February-2017.pdf>

- Kosovo Online* (2024): Kurti: Kosovo je važno tržište koje se stalno razvija, Hrvatska partner, 13. december 2024. Dostopno prek: <https://www.kosovo-online.com/vesti/ekonomija/u-zagrebu-odrzan-privredni-forum-hrvatska-kosovo-ucestvovao-kurti-13-12-2024> (23. februar 2025).
- Kurti, Albin (2020a): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1344008818171273228>
- Kurti, Albin (2020b): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1265301545559691269>
- Kurti, Albin (2023a): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1630981374260674589>
- Kurti, Albin (2023b): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1696250305493516662>
- Kurti, Albin (2024a): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1805574005727846891>
- Kurti, Albin (2024b): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1811058065388556642>
- Kurti, Albin (2024c): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1806448471366345080>
- Kurti, Albin (2024d): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1826246448280653844>
- Kurti, Albin (2024e): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1842198801752150126>
- Kurti, Albin (2024f): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1863676407370453173>
- Kurti, Albin (2024g): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1868317536304967733>
- Kurti, Albin (2024h): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1870148329583026375>
- Kurti, Albin (2024i): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/albinkurti/status/1791584707278200914>
- Lovec, Marko in Ana Bojinović Fenko (2016): National Stereotypes as a Co-Determinant of Bilateral Relations: The Case of the Western balkans. *Teorija in Praksa*, 53(5), 1109–1123.
- Marusic, Sinisa Jakov (2021): 20 Years On, Armed Conflict's Legacy Endures in North Macedonia. *Balkan Insight*, 22. januar 2021. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2021/01/22/20-years-on-armed-conflicts-legacy-endures-in-north-macedonia/> (23. februar 2025).
- MFA Kosova (b.d.): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/mfakosovo>

- Osmani, Vjosa (2023): Twitter. Dostopno prek: <https://x.com/VjosaOsmaniPRKS/status/1666176381653270530>
- Osmani, Vjosa (2024a): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/vjosaosmaniprks>
- Osmani, Vjosa (2024b): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/VjosaOsmaniPRKS/status/1803753249943531883>
- Osmani, Vjosa (2024c): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/VjosaOsmaniPRKS/status/1810288187002040760>
- Osmani, Vjosa (2024d): *Twitter*. Dostopno prek: <https://x.com/VjosaOsmaniPRKS/status/1782448228161511895>
- Ozturk, Talha (2023): Serbs in Kosovo end longstanding dispute over vehicle license plates. *AA*, 16. november 2023. Dostopno prek: <https://www.aa.com.tr/en/europe/serbs-in-kosovo-end-longstanding-dispute-over-vehicle-license-plates/3055090> (23. februar 2025)
- Pejic, Nenad (2008): Montenegro, Macedonia Take The Plunge On Kosovo. *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 10. oktober 2008. Dostopno prek: https://www.rferl.org/a/Montenegro_Macedonia_Take_The_Plunge_On_Kosovo/1328842.html (23. februar 2025).
- Prime Ministers office* (2024): Prime Minister Kurti welcomed by Croatian Prime Minister Plenković during an official visit; agreements of significance signed between Kosovo and Croatia. Dostopno prek: <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurti-welcomed-by-croatian-prime-minister-plenkovic-during-an-official-visit-agreements-of-significance-signed-between-kosovo-and-croatia/> (23. februar 2025).
- Radeka Djordjevic, Dusica (2024): Will Montenegro change its stance towards Kosovo after the entry of Serbs into Spajic's government? *Kosovo Online*, 3. avgust 2024. Dostopno prek: <https://www.kosovo-online.com/en/news/analysis/will-montenegro-change-its-stance-towards-kosovo-after-entry-serbs-spajics-government> (23. februar 2025).
- Rašković, Matevž in Davor Vuchkovski (2016): National Stereotypes And Social Distance Towards Slovenians Among Former Yugoslav Countries: 25 Years Later. *Teorija in praksa* 53 (5): 1079–1094.
- Reddit* (2022): What's your opinion on the former Yugoslav states? Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/kosovo/comments/y0h4rq/whats_your_opinion_on_the_former_yugoslav_states/ (23. februar 2025).
- Reddit* (2023): What is the opinion of Kosovars towards Bosnians? (2023): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/kosovo/comments/16y3sn5/what_is_the_opinion_of_kosovars_towards_bosnians/ (23. februar 2025).

- Reddit* (2024): Opinion of people from Kosovo about Croatians. Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/kosovo/comments/1hpkais/opinion_of_people_from_kosovo_about_croatians/ (23. februar 2025).
- Regional Cooperation Council (2023): *Balkan Barometer 2023*. Sarajevo: Regional Cooperation Council. Dostopno prek: <https://www.rcc.int/pubs/168/balkan-barometer-public-opinion-2023> (23. februar 2025).
- Rohan, Albert (2018): *Kosovo's path to independence*. The European Council on Foreign Relations, 2. februar 2018. Dostopno prek: https://ecfr.eu/article/commentary_kosovos_path_to_independence/
- Rukiqi, Dorjeta (2023): *Western Balkans Security Barometer: Citizens' Perceptions on Foreign Actors Influence in Kosovo and Regional Cooperation*. Priština: Kosovo Centre for Security Studies. Dostopno prek: https://qkss.org/images/uploads/files/Barometer_2023_Kosovo_3_Eng_%281%29.pdf
- Serbian trying to understand the perspective of Kosovo Albanians? (2022): Dostopno prek: www.reddit.com/r/kosovo/comments/14jf5z3/serbian_trying_to_understand_the_perspective_of/
- Si, Nen (2024): Kosovo-North Macedonia joint meeting, the agreements that were signed. *Euronews Albania*, 18. november 2024. Dostopno prek: <https://euronews.al/en/kosovo-north-macedonia-joint-meeting-the-agreements-that-were-signed/> (23. februar 2025).
- Starevic, Seb (2024): Kosovo's president involved in Macedonian airport scuffle, sparking diplomatic row. *POLITICO*, 2. avgust 2024. Dostopno prek: <https://www.politico.eu/article/kosovos-president-vjosa-osmani-skopje-macedonian-airport-scuffle-diplomatic-row/> (23. februar 2025).
- Stojanović, Milica (2024): Kosovo to Abolish Visas for Bosnian Citizens from 2025. *Balkan Insight*, 14. oktober 2024. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2024/10/14/kosovo-to-abolish-visas-for-bosnian-citizens-from-2025/> (23. februar 2025).
- Šerić, Matija (2023): Republic Of Kosovo: 15 Years Of Success – Analysis. *EurasiaReview*, 22. maj 2023. Dostopno prek : <https://www.eurasiareview.com/22052023-republic-of-kosovo-15-years-of-success-analysis/> (23. februar 2025).
- The Independent Commission for Mines and Minerals (b.d.). *Climatic Conditions*. Dostopno prek: <https://kosovo-mining.org/kosovo/climatic-conditions/?lang=en> (23. februar 2025).
- The Independent Commission for Mines and Minerals (b.d.). *Geography*. Dostopno prek: <https://kosovo-mining.org/kosovo/geography/?lang=en> (23. februar 2025).

- tib/vr (2024): Kurti z obiskom v BiH razburil srbske politike. *STA*, 6. december 2024. Dostopno prek: <https://www.sta.si/3371165/kurti-z-obiskom-v-bih-razburil-srbske-politike> (23. februar 2025).
- United for Kosova & Bosnia and Herzegovina. (2024): Twitter. Dostopno prek: <https://x.com/ForKosovaBosnia/status/1764597983008395458>
- Visnjic, Borislav (2024): Montenegro Fails to Shed Clarity on Kosovo's CoE Membership. *Balkan Insight*, 28. marec 2024. Dostopno prek: <https://balkaninsight.com/2024/03/28/montenegro-fails-to-shed-clarity-on-kosovos-coe-membership/> (23. februar 2025).
- Vlada Crne Gore (b.d.): *Kosovo*. Dostopno prek: <https://www.gov.me/diplomatske-misije/strane-misije-u-crnoj-gori/kosovo> (23. februar 2025).
- Vllahiu, Emirjeta (2022): *Montenegro President Leaves Open Review of Border Agreement with Kosovo*, 19. maj 2022. Dostopno prek: <https://prishtina-insight.com/montenegro-president-leaves-open-review-of-border-agreement-with-kosovo/> (23. februar 2025).

REPUBLIKA SEVERNA
MAKEDONIJA

Jan Stariha in Ajša Dobrin

Uvod

Republika Severna Makedonija je država jugovzhodne Evrope v središču Balkanskega polotoka, ki pokriva območje 25.713 kvadratnih kilometrov. Prestolnica države je Skopje, ki pokriva 10 od 80 občin, s katerimi je država razdeljena na ločene enote samouprave. Severna Makedonija meji na Srbijo in Kosovo na severu, Bolgarijo na vzhodu, Grčijo na jugu in Albanijo na zahodu. Skoraj dvomilijonsko prebivalstvo sestavljajo državljani, ki so del makedonske, albanske, turške, vlaške, srbske, romske in drugih narodnosti. Uraden jezik države je makedonščina, pisava pa cirilica (Republic of North Macedonia, 2024).

Kraljevina Makedonija je prva izpričana država na ozemlju današnje republike. Bila je pod oblastjo Aleksandra Velikega, ki je svoj imperij razširil vse do današnjega Afganistana. Po njegovi smrti je imperij razpadel, sama regija je postala del ozemlja Rimskega imperija, po njegovi delitvi pa je postala del Vzhodnorimskega oz. Bizantinskega cesarstva. Slovani so v regijo prišli v 6. stoletju, čemur so sledile menjave med bolgarsko in bizantinsko oblastjo, čemur je sledila srbska vlada v 14. stoletju in nato še otomanska. Severna Makedonija je ostala pod Otomanskim imperijem do balkanskih vojn v letih od 1912 do 1913, ko si jo je priključila Srbija. Po prvi svetovni vojni je bila priključena Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki se je leta 1929 preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo. Po drugi svetovni vojni je postala ena izmed šestih republik Jugoslavije. Osamosvojila se je 8. septembra 1991 (Ramet in Hassenstab, 2019: 362). Leta 2018 je Severna Makedonija podpisala prespanski sporazum z Grčijo, po katerem se je Grčija zavezala, da Severni Makedoniji ne bo več onemogočala članstva v Evropski uniji (EU) in Organizaciji Severnoatlantske pogodbe (*North Atlantic Treaty Organisation* – NATO). Severna Makedonija pa se je zavezala k preimenovanju iz Makedonije v Severno Makedonijo. Leta 2020 se je posledično pridružila NATU, EU pa se je z njo začela pogajati o članstvu (Garding, 2020: 1).

Severna Makedonija je parlamentarna republika. Oblast se deli na tri veje: zakonodajno, izvršilno in sodno. Enodomni parlament je

120–140-člansko zakonodajno telo, medtem ko je vlada izvršilno telo. Delo vlade vodi predsednik vlade, funkcija predsednika države pa je večinoma ceremonialna. Vse od osamosvojitve osrednje mesto v političnih razpravah zavzema rivalstvo med dvema največjima strankama – Socialdemokratsko zvezo Makedonije in desnosredinsko nacionalistično stranko VMRO-DPMNE (Garding, 2019: 4; Republic of North Macedonia, 2024). 8. maja 2024 so v Severni Makedoniji izvolili prvo žensko predsednico države Gordano Siljanovsko Davkovo.⁴⁹ Vlado trenutno vodi koalicija, ki jo vodi stranka VMRO-DPMNE, na čelu pa je predsednik vlade Hristijan Mickoski⁵⁰ (World Bank, 2024). Politiko v Severni Makedoniji zaznamujejo predvsem težave s korupcijo ter šibka vladavina prava (Garding, 2020: 2).

V času Jugoslavije je bila Severna Makedonija eden od najbolj revnih in nerazvitih delov države (Garding, 2019: 7). Danes njeno gospodarstvo velja za majhno, a odprto. Njen BDP je od osamosvojitve, zahvaljujoč liberalizaciji in sodelovanju s sosedi Zahodnega Balkana, narasel za več kot deset milijard in danes stoji pri 14.76 milijardah (World Bank, 2024). EU je najpomembnejši gospodarski partner Severne Makedonije. Države članice EU so tudi največji investitorji v makedonsko gospodarstvo (Garding, 2019: 7). Makedonsko gospodarstvo je posledično zelo odvisno od stabilnosti gospodarstev Evroobmočja (Garding, 2020: 8). Najpomembnejše gospodarske panoge so informacijska tehnologija, agroživilstvo in živilska predelava, tekstil in oblačila ter avtomobilski deli (Invest North Macedonia, b.d.). V gospodarstvu prihaja tudi do drugih težav, kot sta visok nivo brezposelnosti pri

⁴⁹ Davkova je leta 1994 doktorirala na Pravni fakulteti v Ljubljani, še isto leto pa je postala asistentka na Pravni fakulteti v Skopju. Objavila je veliko znanstvenih del o pravu, celo uvedla nekaj pravnih novosti v Severni Makedoniji. Aktivno je delovala v politiki in mednarodnih organizacijah, bila je ministrica, strokovnjakinja za OZN in Svet Evrope ter predstavnica Makedonije v Beneški komisiji. Poleg svojih akademskih in političnih prispevkov je prejela številne nagrade za svoje delo na področju prava in enakosti spolov (Biography of the President, 2024).

⁵⁰ Mickovski je doktoriral na Fakulteti za strojništvo. Bil je direktor JSC Elektroelektrane Makedonije (2016–2017) in svetovalec premierja za energetiko. Od 2019 je redni profesor na Fakulteti za strojništvo v Skopju (Telegraf, 2024).

mladih in revščina, ki spodbujata izseljevanje iz države. V primerjavi z ostalimi balkanskimi državami se ocenjuje, da je vpliv Rusije in Kitajske v Severni Makedoniji relativno šibek, čeprav je država tovrstnim vplivom zelo izpostavljena zaradi težav s korupcijo (Garding, 2020: 10).

Severna Makedonija in dediščina Jugoslavije

Severna Makedonija je danes samostojna država, ki si utira lastno pot. Njena identiteta je rezultat dolgoletnega zgodovinskega procesa, v katerem je tudi del zapuščine jugoslovanske preteklosti. Vsaka plast preteklosti je v makedonsko identiteto vtisnila svoj pečat – od obdobja bratstva in enotnosti, ko so si narodi delili skupni prostor, do trenutka, ko so se njihove poti začele razhajati in se oblikovati ločene nacionalne identitete. Skupno življenje v okviru federacije je pustilo neizbrisne sledi v jeziku, kulturi in vsakdanjih odnosih. Med mešanimi zakoni in gospodarskimi povezavami so se spletle trdne prijateljske vezi, a tudi nesoglasja, ki so dolgo ostala zamolčana, včasih potlačena, a nikoli povsem izglubljena. Razpad federacije teh vezi ni pretrgal, temveč jih je preoblikoval. Vsaka država bivše Jugoslavije si danes na novo oblikuje svojo identiteto, pri čemer se odnos do nekdanjih sodržavljanov pogosto giblje med nostalgijo in distanco. Medtem ko se nekateri narodi še vedno povezujejo na podlagi skupne preteklosti, drugi poudarjajo razlike, ki so se skozi leta le še poglobile. Katera država je Makedoniji danes najbližja in s katero so odnosi najbolj zapleteni? So odnosi med nekdanjimi jugoslovanskimi narodi iskreni ali le politična nuja? To so vprašanja, ki vedno znova zanetijo vroče razprave – ne le med politiki, temveč predvsem tam, kjer odmeva glas ljudi. Na ulicah, v kavarnah in na družbenih omrežjih. Ravno družbena omrežja so postala nova arena, kjer se preteklost srečuje s sedanostjo, kjer se oblikujejo in preizkušajo identitete ter kjer se vedno znova presoja, kdo so »naši« in kdo »drugi«. Med raziskovanjem teh percepcij smo naleteli na zanimiv primer, ki skozi humorно zasnovan zemljevid okvirno prikazuje, kako Makedonci dojemajo svoje

nekdanje jugoslovanske sosede v primerjavi z ostalimi balkanskimi narodi. Na omenjenem zemljevidu so Slovenci predstavljeni kot »Money«, Hrvati kot »Papal Macedonians« Srbi kot »Nordic Brothers«, Bosanci kot »Partisans«, Črnogorci kot »Bath«, Albanci pa kot »Troublemakers«. Toda za humorjem se pogosto skriva več kot zgolj igra besed. Te oznake niso naključne šale, temveč razkrivajo globlje, močno zakoreninjene predstave, ki so se skozi desetletja vtisnile v makedonsko kolektivno zavest. Dolgotrajno sobivanje v Jugoslaviji, politična nesoglasja, občasni konflikti ter raznolike kulturne razlike so oblikovale specifične poglede makedonske družbe na sosednje narode, ki s padcem federacije niso preprosto izginili. Ti pogledi živijo naprej, pri čemer se skozi generacije nenehno širijo in prilagajajo sodobnim kanalom, kot so družbena omrežja.

Slika 80: Satirična upodobitev makedonskega pogleda na Balkan

Vir: What do the Balkan nations think of each other? What are the stereotypes? (2021).

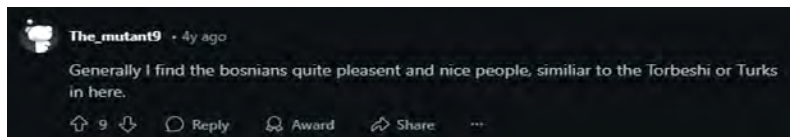
Razumevanje makedonskega odnosa do nekdanjih jugoslovanskih sosed ponuja analitični okvir za preučevanje sodobnih meddržavnih odnosov v regiji in vpliva zgodovinskih izkušenj na njihovo oblikovanje. V Severni Makedoniji in drugod na Balkanu preteklost ni zgolj poglavje v učbenikih, temveč stalno prisotna referenca, ki se odraža v

jeziku, simboliki in vsakdanjem družbenem življenju. Vsaka ulica nosi ime nekdanjih junakov, vsak politični govor vsebuje reference na pretekle dogodke, vsaka nacionalna identiteta pa nosi v sebi delček skupne zgodovine. Nekateri preteklost dojemajo skozi jugoslovansko nostalgijo po skupni državi, drugi skozi zgodovinske zamere in nerešene konflikte. Ne glede na perspektivo ostaja preteklost močno vtkana v sedanjost ter vpliva na način, kako Makedonci danes zaznavajo svoje nekdanje sodržavljanke. Stereotipi pri tem niso zgolj ostanki preteklih sporov, temveč orodje, skozi katero se narodi definirajo in umeščajo v sodobni svet. Čeprav so se meje spremenile in so države ubrale različne politične poti, občutek pripadnosti ni izginil. Za nekatere ostaja vir ponosa, za druge breme preteklosti. Ne glede na spreminjanje meddržavnih odnosov preteklost ostaja pomemben del kolektivne zavesti ter še naprej vpliva na življenje danes. Da bi razumeli, kako se ta zgodovinski spomin odraža v sodobnosti, je smiselno preučiti, kako so se po razpadu federacije oblikovale vezi med Severno Makedonijo in ostalimi nekdanjimi jugoslovanskimi republikami. Kateri narodi so ostali najbližji, kje se še čuti občutek bratstva in kje so se razlike sčasoma le še poglobile? V nadaljevanju bomo skozi konkretne komentarje in spletne debate razkrili, kako Makedonci danes dojemajo svoje nekdanje jugoslovanske sosede in kako predstave Makedoncev vplivajo na njihove interakcije z drugimi narodi v regiji.

Bosna in Hercegovina

Makedonci Bosance dojemajo kot enega najbližjih narodov na Balkanu. Ne le zaradi zgodovinske povezanosti in skupnega jugoslovanskega ozadja, temveč tudi zaradi kulturnih podobnosti, specifičnega humorja, ljubezni do hrane ter podobne življenjske filozofije. Medtem ko so odnosi Makedonije z drugimi bivšimi jugoslovanskimi republikami pogosto obremenjeni z nacionalnimi in zgodovinskimi trenji, pa Makedonci v odnosu do Bosancev čutijo predvsem prijateljstvo in toplino. Na spletnih forumih in družbenih omrežjih številni Makedonci izražajo veliko spoštovanje do Bosancev, pri čemer jih opisujejo kot prijazne, gostoljubne in odprte ljudi.

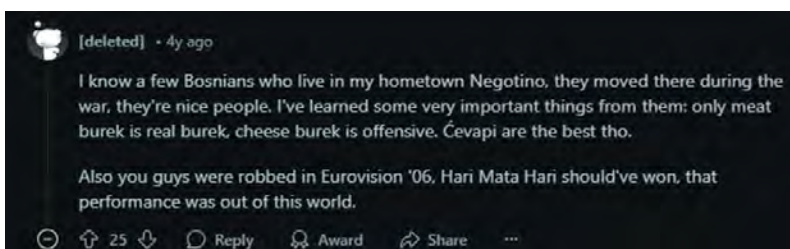
Slika 81: Bosanci kot prijeten in bližnji narod

Vir: *Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians?* (2021).

Na osebni ravni so številni Makedonci z Bosanci stkali močna prijateljstva. Posebej so cenjeni Bosanci, ki so se v devetdesetih letih zaradi vojne v BiH preselili v Makedonijo in tam pustili močan vtis. Na forumih se pojavljajo zgodbe o tem, kako so se ti ljudje hitro vključili v družbo, prinesli s seboj občutek humorja in solidarnosti ter pomagali oblikovati multikulturni značaj makedonskih mest. Takšno pozitivno zaznavanje Bosancev se kaže tudi v manjših podeželskih skupnostih. Eden izmed uporabnikov foruma pripoveduje osebno zgodbo iz devetdesetih let, ko je v osrednji Makedoniji zgorela hiša v njegovi vasi. Bosanci iz bližnje vasi so takoj naslednje jutro priskočili na pomoč, ne da bi čakali na povabilo ali vračilo usluge. Ta nesebična gesta je pomenila začetek trajnega prijateljstva. Kljub etičnim in verskim razlikam so se odnosi med vaščani ohranili, saj se še danes med sabo pokličejo, kadar potrebujejo pomoč.

Slika 82: Prijazni ljudje, dobra hrana, krivica na Evroviziji

Vir: *Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians?* (2021).

Slika 83: Ko hiša gori, ni pomembno, kdo si

Vir: Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians? (2021).

Kulturna povezanost med Makedonci in Bosanci se kaže tako skozi osebne spomine kot tudi skozi vsakdanje navade, kjer pomembno vlogo igraata kulinarika in glasba. Na forumih pogosto naletimo na prisrčne zgodbe o prijateljstvih, kot je spomin uporabnika, ki pripoveduje, da se je pri štirinajstih letih zaljubil v bosansko begunko iz svojega kraja. Odtlej Bosanci zasedajo posebno mesto v njegovem srcu. Posebno vez med narodom utrjuje tudi priljubljenost bosanske hrane v Makedoniji. Burek, čevapčiči, baklava in druge jedi so stalnica v mestih, kjer se z veseljem odvijajo šaljive razprave o tem, katera različica bureka je »prava«. Medtem ko Bosanci zagovarjajo izključno mesni burek, Makedonci pogosto prisegajo na ostale različice. Tudi avtor zgoraj omenjenega komentarja v šali priznava, da raje je sirni burek, »čeprav s tem žali Bosno«. To sproščeno rivalstvo pravzaprav krepi občutek bližine. Podobno velja za glasbo. Bosanske sevdalinke so v Makedoniji izjemno cenjene, saj jih mnogi doživljajo kot pesmi, ki nosijo skupni čustveni in zgodovinski spomin. Navdušenje nad bosansko umetniško sceno se kaže tudi v hvaljenju skupin, kot je Novi primitivizam, ter v nostalgiji do humoristične oddaje Top lista nadrealista.

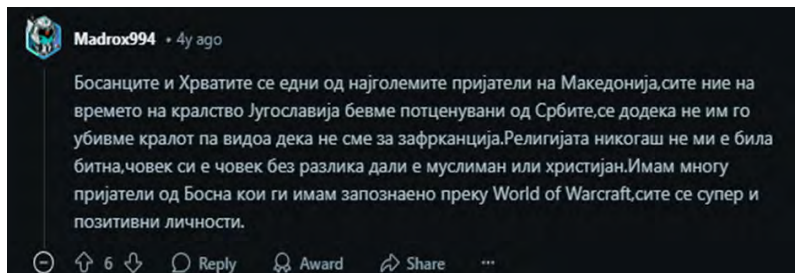
Slika 84: Najstniška simpatija, glasba in naklonjenost kulinariki

Vir: Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians? (2021).

Eden ključnih dejavnikov, ki prispeva k pozitivnemu odnosu med narodom, je tudi verska strpnost. Avtor komentarja jasno izrazi, da vera zanj nikoli ni bila pomemben dejavnik pri odnosu do drugih. »Človek je človek, ne glede na to, ali je musliman ali kristjan«. V regiji, kjer so verske razlike pogosto poglobljale delitve, Bosanci v očeh Makedoncev izstopajo kot narod, ki zna ohranjati enotnost kljub verski raznolikosti.

Slika 85: Religija kot nepomemben dejavnik pri resničnem prijateljstvu

Vir: Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians? (2021).

Črna gora

Pri raziskovanju stereotipov in predsodkov, ki jih Makedonci gojijo do Črnogorcev, smo se soočili z zanimivim izzivom, saj primanjkuje virov, ki bi se neposredno ukvarjali s to specifično temo. Medtem ko so politični in diplomatski odnosi med državama dobro dokumentirani, kulturni in družbeni stereotipi ostajajo v veliki meri neraziskani in redko sistematično obravnavani. To sicer kaže, da odnosi med narodoma niso bili zaznamovani z zgodovinskimi konflikti ali globoko zakoreninjenimi predsodki, kar je na Balkanu prej izjema kot pravilo.

Analiza se je zato oprla na posredne vire in javni diskurz, ki omogočata vpogled v to, kako Makedonci dojemajo Črnogorce. Ker so neposredni viri in raziskave na to temo redki, je bilo ključno upoštevati širši kontekst odnosov med državama ter način, kako se ta odraža v kolektivni zavesti. Na splošno velja, da so Črnogorci pretežno pozitivno dojemani med Makedonci, kar izhaja iz skupne zgodovine in skupnih političnih poti. Obe državi sta si skozi desetletja delili podobno politično in družbeno realnost. Od Kraljevine Jugoslavije, kjer sta bili v senci Beograda, do obdobja socializma pod Titovo Jugoslavijo, ki je oblikovalo skupne vrednote in način življenja.

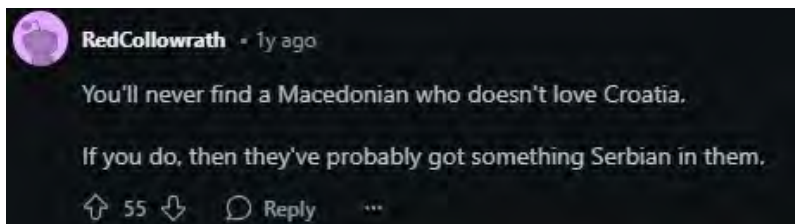
Ta zgodovinska bližina se kaže v stabilnih in prijateljskih odnosih na politični ravni. Makedonci Črnogorce pogosto vidijo kot narod, s katerim delijo evropske ambicije, geopolitično realnost ter izzive majhnih držav na Balkanu. Tesne diplomatske vezi so dodatno utrjene z aktivnim sodelovanjem obeh držav v Natu ter s skupno vizijo evropske integracije. Makedonska predsednica Gordana Siljanovska Davkova je med obiskom v ČG poudarila simbolni pomen prijateljstva med državama in izpostavila ČG kot zgled pri približevanju Evropski uniji (Cabinet of the President of North Macedonia, 2024). Podobno sta podpredsednika vlad Artan Grubi in Dritan Abazović poudarila pomen gospodarskega sodelovanja in političnega dialoga (*Telegrafi*, 2021), pri čemer strateško partnerstvo krepi občutek medsebojnega zaupanja (Skupština Crne Gore, 2021).

Odsotnost zgodovinskih konfliktov med državama omogoča, da se percepcija ČG v Makedoniji oblikuje predvsem skozi prizmo prijateljstva in strateškega partnerstva namesto skozi rivalstvo ali zgodovinska bremena, kot je pogosto značilno za druge odnose na Balkanu. Čeprav med Makedonci in Črnogorci ni izrazitih negativnih stereotipov, obstajajo določene značilnosti, ki jih Makedonci pogosto pripisujejo Črnogorcem. To je predvsem njihova značilna ležernost, ki jo v šali omenja ves Balkan, vendar drugih izrazitih stereotipov skorajda ni.

Hrvaška

Makedonci in Hrvati. Dva naroda, ki nikoli nista delila skupne meje, a ju je zgodovina prepletla na način, ki je med njima ustvaril posebno povezavo. Na prvi pogled ju ločujejo verske in kulturne razlike. Hrvaška, globoko ukoreninjena v katoliško tradicijo in zgodovinsko povezana s Srednjo Evropo, ter Makedonija, ki ostaja močno vezana na pravoslavni Balkan. A Makedonci so kljub tem razlikam Hrvate vedno dojemali kot enega redkih narodov v regiji, s katerimi nimajo globljih sporov ali zgodovinskih zamer. Za razliko od odnosov z nekaterimi drugimi sosedami so zaznave o Hrvatih pogosto izjemno pozitivne, celo čustvene. To se odraža tudi v spletnih komentarjih, kjer je eden od uporabnikov s kančkom humorja zatrdil, da skoraj ne obstaja Makedonec, ki ne bi imel rad Hrvaške. Če že, pravijo, je v njem morda »nekaj srbskega«.

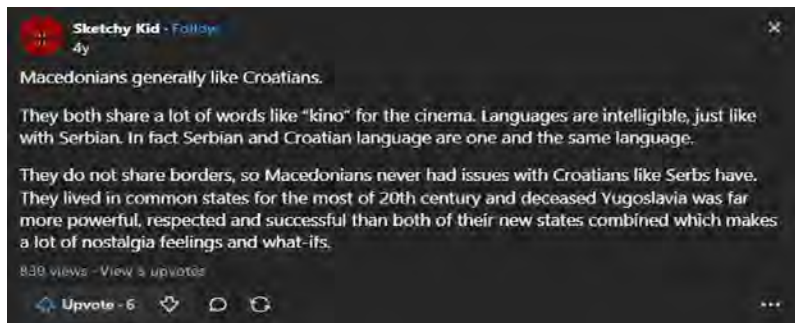
Slika 86: Ljubezen do Hrvaške je pri Makedoncih skoraj genetska

Vir: Macedonians, what is your opinion on Croatia and Croats? (2024).

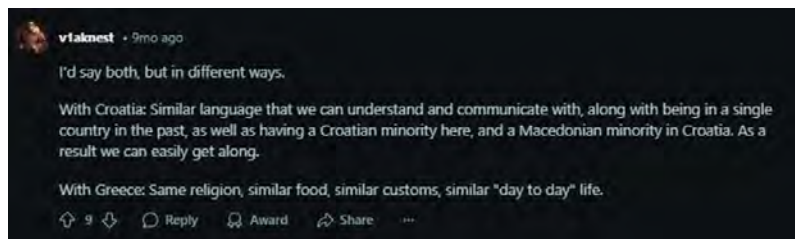
Makedonci na splošno izkazujejo izrazito naklonjenost Hrvatom, kar je med drugim posledica dejstva, da med državama nikoli ni bilo neposrednih konfliktov in da ne delita skupne meje, kar ju je v regiji pogosto postavljalo v vlogo nevtralnih zaveznikov. Pomemben dejavnik te povezanosti, kot navaja komentator, je tudi jezikovna bližina. Številne skupne besede, kot je »kino«, in medsebojna razumljivost ustvarjajo občutek domačnosti. V nasprotju s Srbi, s katerimi so imeli Makedonci skozi zgodovino več napetosti, je odnos do Hrvatov ostal neobremenjen in prežet z občutkom spoštovanja.

Slika 87: Ko ni meje, ni spora

Vir: Do North Macedonians like Croats? (2021).

Slika 88: Preteklost nas je povezala, jezik nas drži skupaj

Vir: Macedonians, do you feel culturally closer to Croats or Greeks? (2024).

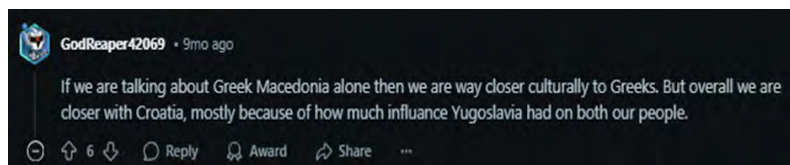
To posebno naklonjenost potrjujejo tudi spletni komentarji, v katerih Makedonci množično izražajo podporo hrvaškim športnim ekipam, še posebej pri nogometu in rokometu. Pozitivni odzivi na hrvaške uspehe in komentiranje v hrvaških medijih pričajo o iskrenem občudovanju, ki presega zgolj formalne odnose. Mnogi poudarjajo, da so Hrvati v makedonski percepciji »najboljši prijatelji« med nekdanjimi jugoslovanskimi narodi, kar ni presenetljivo, če upoštevamo, da si državi ne delita meje, delita pa številne vrednote in podobno zgodovinsko izkušnjo. V tej luči Hrvaška izstopa kot edina država v regiji, s katero Makedonci ne doživljajo nobenih političnih ali identitetnih napetosti. Zato ne preseneča, da Makedonci vidijo Hrvate kot prijatelje v primerjavi s težavnimi sosedi, kot so Srbi, ki ne priznavajo makedonske cerkve, Albanci z ozemeljskimi ambicijami, Grki z dolgoletnim sporom o imenu ter Bolgari, ki zanikajo makedonsko identiteto.

Slika 89: V poplavi težav s sosedi Hrvati ostajajo svetla izjema

Vir: Do North Macedonians like Croats? (2021).

Slika 90: Hrvaška in Severna Makedonija sta si bližje, kot kaže zemljevid

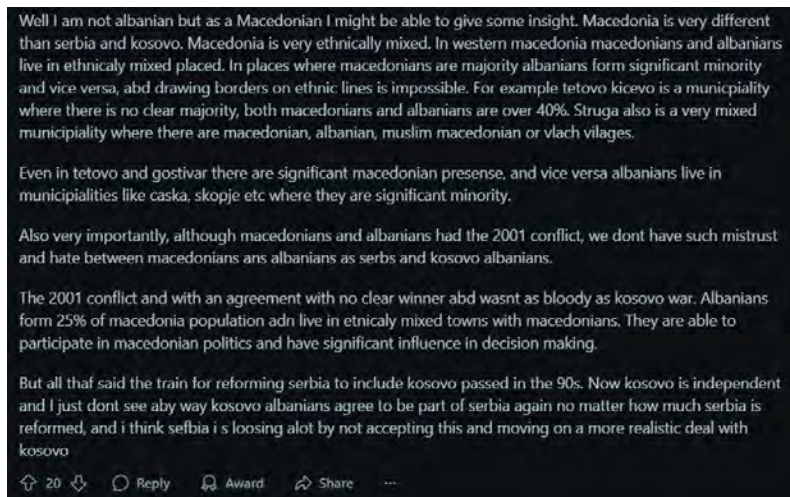

Vir: Macedonians, do you feel culturally closer to Croats or Greeks? (2024).

Kosovo

V makedonskem dojemanju Albancev se pogosto vzpostavlja razlika med dvema skupinama. Na eni strani so tisti, ki so že desetletja del makedonske družbe in z njo sobivajo, na drugi pa Albanci s Kosova, ki jih mnogi zaznavajo kot kulturno in družbeno bolj oddaljene. Prav slednji so pogosto predmet razprav, saj jih nekateri vidijo kot grožnjo stabilnosti države, drugi pa kot nepogrešljivi del regije. Po spletu lahko zasledimo različna mnenja. Od odkritega nezaupanja in nacionalistične retorike do bolj umirjenih pogledov, ki iščejo načine za sobivanje. »Makedonija je zelo etnično mešana, še posebej v zahodnem delu. V mestih, kot sta Tetovo in Kičevo, ni jasne večine, saj so tako Makedonci kot Albanci močno zastopani. Tukaj je vsakodnevno sobivanje nujno,« piše eden izmed spletnih uporabnikov, ki poudarja prepletenost obeh narodov.

Slika 91: Ko je sobivanje nuja in ne izbira

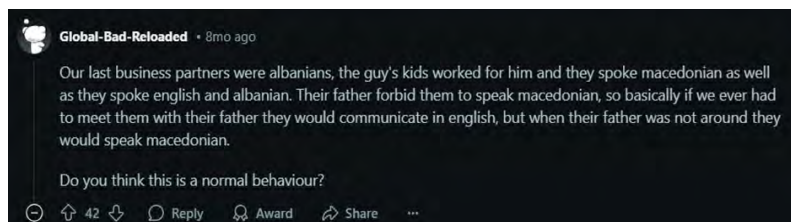
Vir: Controversial question for Albanians: What makes someone an Albanian? (2023).

Kljub temu se v komentarjih na družbenih omrežjih in forumih pogosto pojavljajo izrazi nezaupanja. Eden izmed uporabnikov z zaskrbljenostjo ugotavlja: »Naši zadnji poslovni partnerji so bili Albanci. Njihovi otroci govorijo makedonsko, angleško in albansko, a njihov oče jim je prepovedal govoriti makedonsko. Ko smo bili z njimi, so govorili le angleško, razen ko očeta ni bilo zraven.« Takšni primeri krepijo prepričanje, da Albanci ne želijo biti del makedonske identitete, temveč ohranjajo svojo ločenost.

Jezikovna integracija je pogosto osrednja tema razprav o medetničnih odnosih v Severni Makedoniji. Mnogi Albanci aktivno sodelujejo v makedonski družbi, a sočasno ohranjajo tudi močno jezikovno in kulturno identiteto. To pa občasno med Makedonci ustvarja občutek, da so Albanci v Makedoniji dejansko ločeni od Makedoncev in vodijo nekakšno vzporedno politiko. To potrjujejo tudi spletni komentarji, ki izpostavljajo, da se določeni Albanci izogibajo uporabi makedonščine, tudi kadar jo obvladajo. Primer, prikazan na Sliki 91, razkriva, kako se to odraža v vsakdanjem življenju. V poslovnih okoljih sta pričakovani

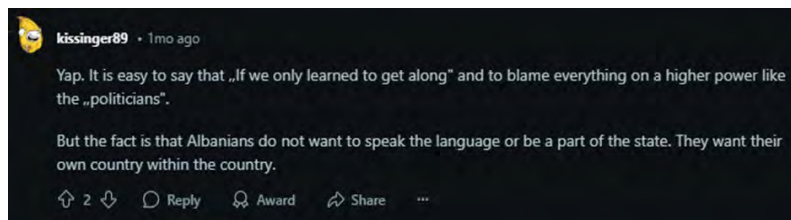
prilagodljivost in integracija, vendar nekateri Albanci kljub temu zavestno omejujejo uporabo makedonščine. Komentar uporabnika, ki pravi: »Albanci ne želijo biti del države. Hočejo svojo državo znotraj države,« odraža strah pred morebitnimi separatističnimi težnjami, ki so se v preteklem političnem diskurzu že pojavljale.

Slika 92: Ko se jezik govori potih, a razkrije največ

Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Slika 93: Včasih niso krivi politiki, včasih si preprosto nočemo biti blizu

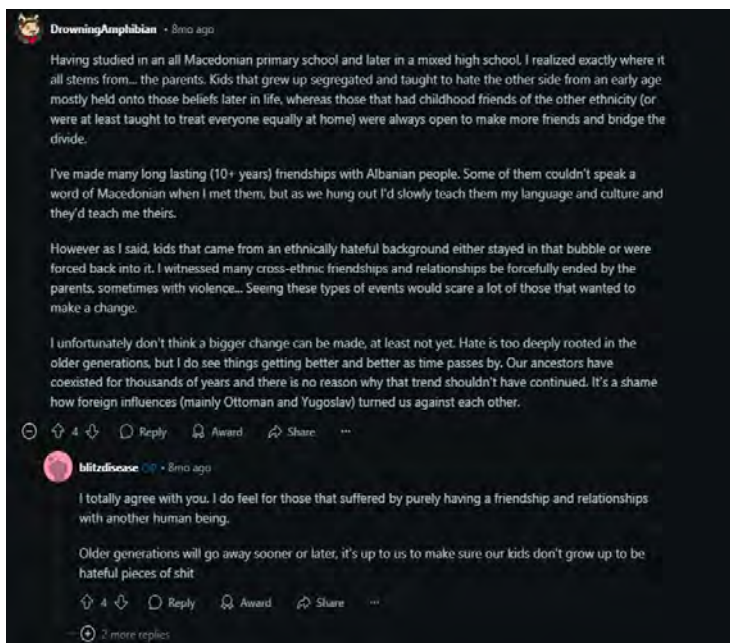

Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Vsi pogledi niso tako črno-beli. Nekateri komentatorji opozarjajo, da je nezaupanje pogosto posledica zgodovinskih konfliktov, ki so pustili globoke rane na obeh straneh. Vojne, politične napetosti in različni zgodovinski narativi so skozi desetletja oblikovali percepcije, ki

se prenašajo iz generacije v generacijo. Kljub temu obstaja upanje za drugačno prihodnost. »Mlajše generacije nimajo istega bremena preteklosti. Starejši prenašajo predsodke, a mladi so bolj odprti,« piše uporabnik, ki verjame v možnost izboljšanja odnosov. Sodobne generacije, ki odrasčajo v bolj povezanem in globaliziranem svetu, pogosto gledajo na etnične delitve drugače kot njihovi predhodniki.

Slika 94: Otroci znajo graditi mostove, odrasli jih pogosto rušijo

Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Kompleksnost etničnih odnosov v Makedoniji se pogosto začne že v otroštvu, kjer družinsko okolje in šolski sistem oblikujeta prve predstave o drugem. Avtor komentarja, ki je obiskoval tako etnično homogeno kot tudi etnično mešano šolo, poudarja, da so ključni dejavniki pri

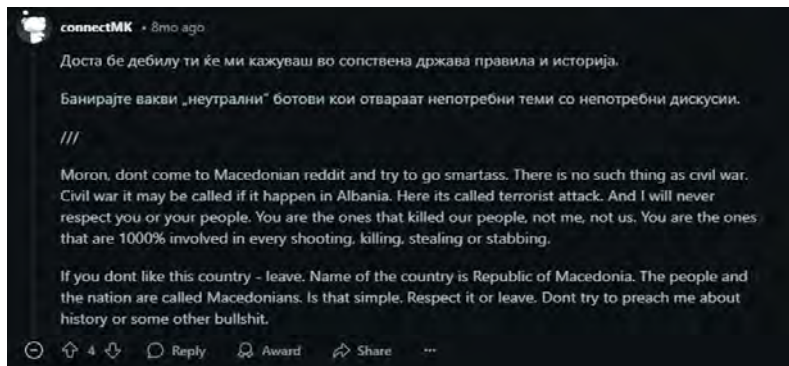
oblikovanju odnosa do Albancev predvsem starši in način vzgoje. Otroci, ki so odrasčali v izoliranem okolju, kjer so jih učili, da je druga stran sovražna, so te poglede pogosto ohranili tudi v odraslosti. Po drugi strani pa so tisti, ki so imeli priložnost oblikovati prijateljstva z Albanci, razvili bolj odprt in sprejemajoč pogled. To raznolikost odseva ravno osebna izkušnja avtorja. Skozi desetletna prijateljstva z Albanci je avtor namreč spoznal, da je jezikovna in kulturna pregrada premostljiva, ko se ljudje odločijo spoznati drug drugega. Kljub pozitivnim zgodbam opozarja, da številni otroci, ki poskušajo preseči etnične delitve, naletijo na odpor lastnih družin. Medetnična prijateljstva so v preteklosti pogosto prekinjali starši, ki so v lastnih prepričanjih ohranjali stare zamere – v nekaterih primerih so to storili celo s prisilo in nasiljem. Čeprav avtor izraža skepso o tem, ali se bo stanje v bližnji prihodnosti izboljšalo, vseeno prepozna pozitivne spremembe med mlajšimi generacijami. Njegov sogovornik v debati se strinja in dodaja, da je dolžnost mlajših preprečiti, da bi se sovraštvo prenašalo naprej. Ideja, da bodo stare generacije sčasoma izginile in prepustile prostor bolj odprti družbi, odraža optimizem, ki ga v Makedoniji goji del prebivalstva, a hkrati opozarja na globoko ukoreninjene razlike, ki bodo zahtevale veliko truda za preseganje preteklosti.

Slika 95: Sožitje ni mogoče brez spoštovanja simbolov države

Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Slika 96: Ne bodi pametnjakovič v državi, ki jo zaničuješ

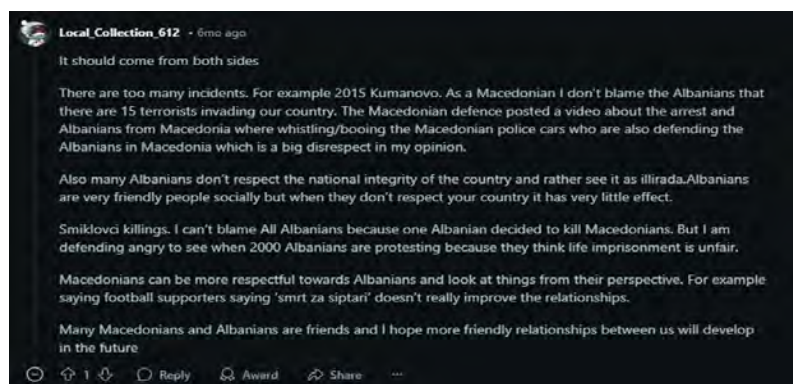
Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Makedonska identiteta se v teh komentarjih izraža skozi močno obrambno držo, ki poudarja občutek zgodovinske krivice in ogroženosti. Komentarji zavračajo idejo enakovredne odgovornosti za konflikte in vztrajajo pri tem, da so Makedonci vedno spoštovali druge, medtem ko sami niso bili deležni enakega odnosa. Komentar na sliki 95 jasno postavlja meje sobivanja. Dokler Albanci ne izkažejo spoštovanja do makedonskih simbolov, ne more biti govora o resničnem sožitju. Ob tem se avtor sklicuje na zgodovinske dogodke, ki so utrdili občutek, da Makedonci niso povzročali vojn ali groženj, a so kljub temu pogosto obravnavani kot del problema. Komentar na sliki 96 nadaljuje v še ostrejšem tonu, saj Albanijo prikazuje kot izvor terorističnih napadov in zavrača koncept državljsanske vojne, saj po njegovem mnenju ne gre za notranji konflikt.

Realnost pogosto presega stereotipe. V vsakdanjem življenju Makedonci in Albanci sobivajo, sodelujejo in si ne glede na zgodovinske napetosti delijo skupni prostor. »Makedonci in Albanci so prijatelji in upam, da bodo naši odnosi v prihodnosti boljši,« piše optimistični uporabnik. Čeprav njegovo mnenje ni prevladujoče, nakazuje možnost za boljše odnose v prihodnosti. Vprašanje, ali bodo odnosi med Makedonci in kosovskimi Albanci še naprej zaznamovani s preteklostjo

ali pa bodo temeljili na novih prizadevanjih za stabilnost, ostaja odprto. Medtem ko se nekatere generacije še vedno oklepajo zgodovinskih zamer, obstajajo posamezniki in skupnosti, ki si prizadevajo za preseganje delitev in gradnjo bolj strpne prihodnosti.

Slika 97: Napake so na obeh straneh, a rešitev je skupna

Vir: Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia (2024).

Slovenija

Raziskava iz leta 2016 je pokazala, da si Makedonci o Slovencih mislijo, da so »delavni«, »pametni«, »socialni«, »kulturni« in »komunikativni« (Raškovič in Vuchovski, 2016: 1084). Makedonski politiki Slovenijo prepoznajo kot pomembno zaveznico na poti proti Evropski uniji in Natu. V Slovenijo popolnoma zaupajo in ne dvomijo, da bo naredila vse, kar je v njeni pristojnosti (KOHA, 2021). Makedonska ministrica za obrambo je med obiskom v Sloveniji poudarila, da je Slovenija dokazala, da je prijateljica Severne Makedonije, njena zaveznica in glasna podpornica na poti evropske integracije (Ministry of Defence, 2022).

V novicah in člankih ni bilo mogoče odkriti omembe vrednih stališč o Sloveniji skozi makedonske oči, saj so bili vsi članki zelo kratki in jedrnat brez refleksij. Zato smo pregledali še družbena omrežja, a tudi tam ni bilo mogoče najti komentarjev o Slovencih. Je pa bilo v nekaterih tvitih zapisano, da Slovenci za razliko od drugih balkanskih narodov ne poveličujejo Miloševića, Arkana in Vučića. Imajo evropske vrednote, ne občudujejo avtokratov, ampak verjamejo v demokracijo (Edmond, 2024).

Slika 98: Tvit⁵¹

Vir: Edmond (2024).

⁵¹ »To je ameriško veleposlaništvo v Ljubljani. Tam ni potrebe po veliki misiji niti po spreminjanju miselnosti, saj ne občudujejo Miloševića, Arkana, Vučića. Slovenci imajo evropske vrednote, ne občudujejo avtokratov in kriminalcev, verjamejo v demokracijo, torej niso naivni.«

Tviti hvalijo tudi slovenske športnike, na primer na spodnji sliki se nahaja komentar, da so Slovenci nezemljani dobesedno v vsem. Slovenci ljubijo svojo domovino, a so tudi najbolj depresivni (Александар Тортевски, 2024).

Slika 99: Pohvala slovenskim športnikom

Vir: Александар Тортевски (2024).

Slovensko upravljanje s pandemijo covid-19 je bilo tudi zelo poročano v Severni Makedoniji, vsi mediji so vsak dan poročali o tem, kaj se dogaja v Sloveniji. Z branjem tвитов lahko izvemo, da so Makedonci slovenske ukrepe med pandemijo doživljali kot »totalitarne« ukrepe, zaradi katerih Slovenci več na zaupajo v svojo državo (Вулканолог!, 2023).

Srbija

Tako kot pri Sloveniji smo imeli težave z iskanjem virov novic, ki bi kakorkoli stereotipno ali pristransko opisovali Srbe. V člankih smo prebrali, da imajo Makedonci ponavadi zelo pozitivne stereotipe o srbski etnični skupini, medtem ko imajo Albanci v Makedoniji o Srbiji negativne stereotipe (Stojanovski in Poposka, 2020). Na forumu Reddit smo prebrali mnenje Makedoncev, da so Srbi njim veliko bolj všeč, kot so Makedonci všeč Srbom. Uporabniki pišejo, da nimajo nobenih težav s Srbi in da so Srbi edini sosedje, ki jih spoštujejo in nimajo genocidnih ali ekspanzionističnih namenov s Severno Makedonijo. Pravijo, da so Srbi kot bratje in da se z njimi lahko zelo povežejo, saj imajo enak smisel za humor, okus in interese. Večina se med Srbi počuti lepo sprejete. Srbi so v njihovih očeh vedno pozitivni, veseli, radodarni in vedo, kako se zabavati. Nekateri pa se še vedno spominjajo zgodovine in menijo, da bi se Srbi morali opravičiti za veliko dejanj, ki so jih storili v preteklosti. Posamezni spletni komentatorji tudi pravijo, da Srbi le manipulirajo z Makedonci, zato da bi med Makedonci prevladovalo mnenje, da so Srbi prijatelji. To vidimo tudi v spodnjem komentarju.

Slika 100: »Nismo 'bratje', ampak v resnici hočejo, da priznamo, da smo 'Južna Srbija'.«

Coolster124324 • 1y ago •

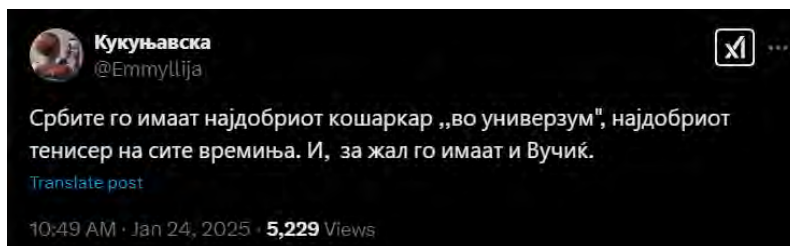
„Браќа“ ни се, но во реалост и тие сакаат да признаеме дека ние сме „Јужна Србија“

↑ 1 ↓ Reply ...

Vir: Serbia and Serbs (2022).

Na omrežju X smo zasledili kar veliko komentarjev, ki kritizirajo predsednika Srbije Aleksandra Vučića, še posebej po nesreči v Novem Sadu novembra 2024.

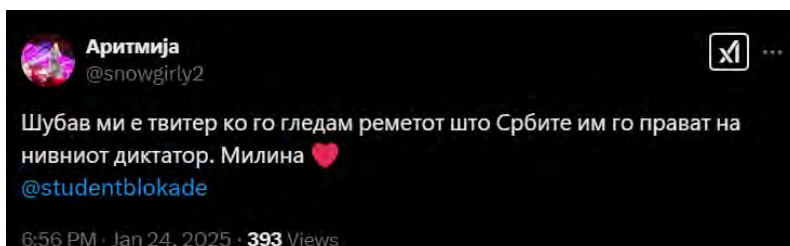
Slika 101: »Srbi imaju najboljšega košarkarja 'v veselju', najboljšega tenisača vseh časov. In na žalost imaju tudi Vučića.«

Vir: Кукуњавска (2025).

Našli smo celo več objav, ki Vučića označuejo za diktatorja.

Slika 102: »Sit sem twittererja, ko vidim, kakšne težave delajo Srbi svojemu diktatorju. Milina.«

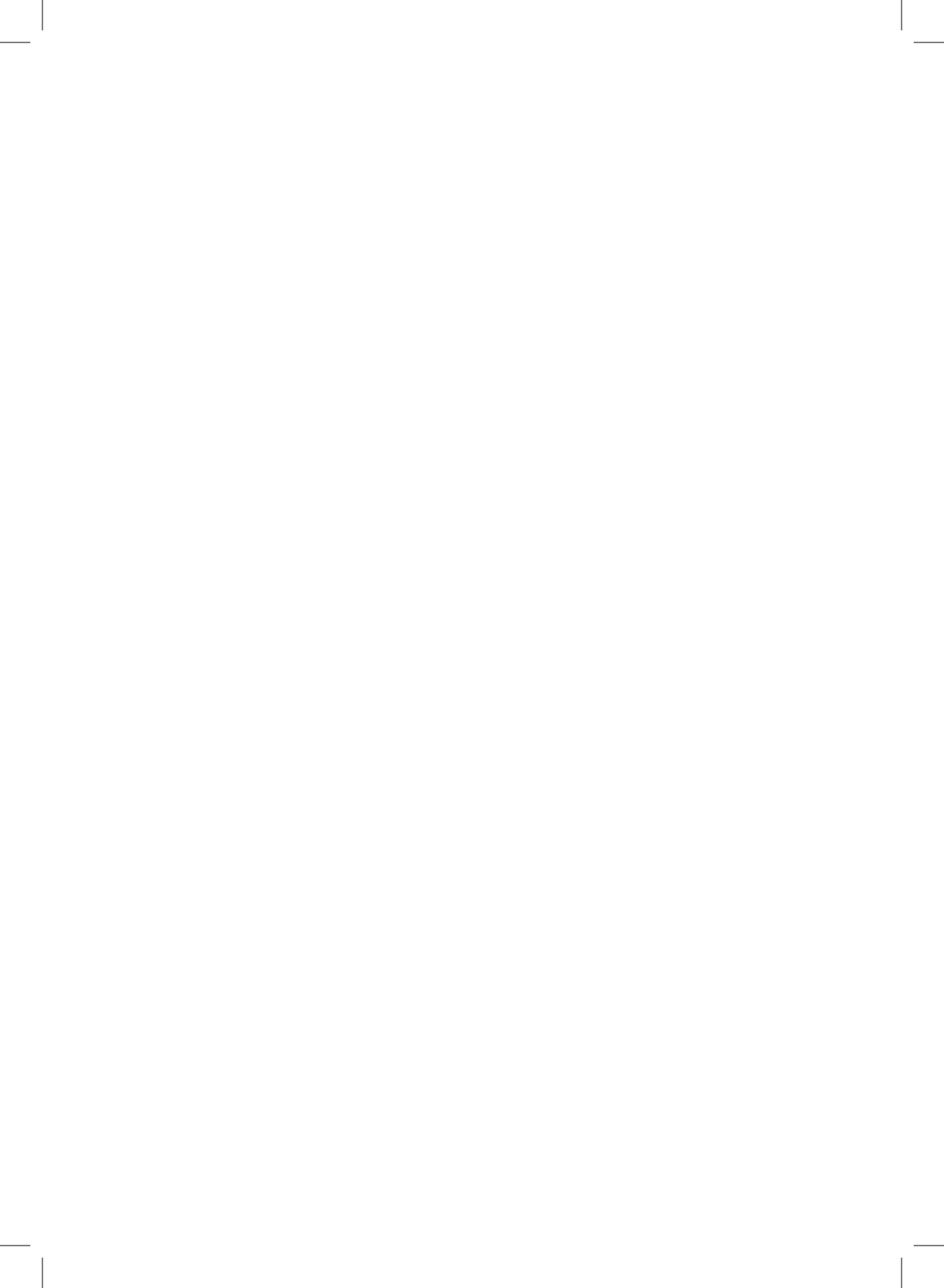
Vir: Аритимија (2025).

Literatura in viri

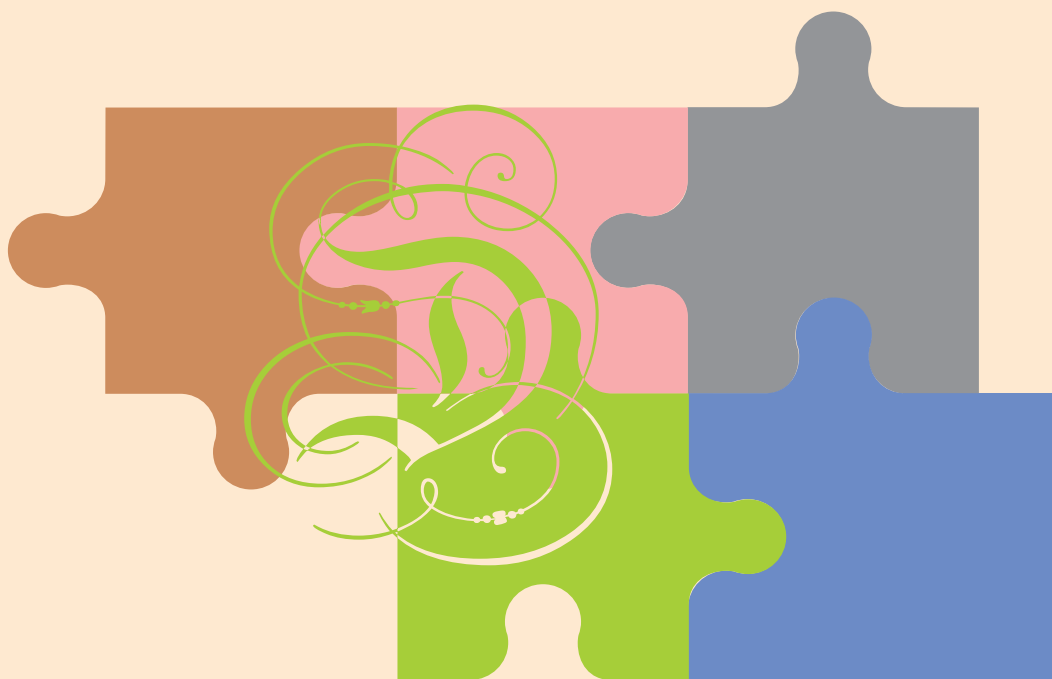
- Аритимија [@snowgirly2] (2025, 24. januar): Шубав ми е твитер ко го гледам реметот што Србите им го прават на нивниот диктатор. Милина. X. Dostopno prek: <https://x.com/snowgirly2/status/1882849994576888181> (15. februar 2025).
- Biography of the president* (2024): Dostopno prek: <https://pretsedatel.mk/en/biography-of-the-president/> (15. februar 2025).
- Cabinet of the President of North Macedonia (2024): *Statement of President Siljanovska Davkova during the official visit to Montenegro*. Dostopno prek: <https://pretsedatel.mk/en/statement-of-president-siljanovska-davkova-during-the-official-visit-to-montenegro/> (15. februar 2025).
- Controversial question for Albanians: What makes someone an Albanian?* (2023): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/AskBalkans/comments/11hxaak/controversial_question_for_albanians_what_makes/ (15. februar 2025).
- Do North Macedonians like Croats?* (2021): Dostopno prek: <https://www.quora.com/Do-North-Macedonians-like-Croats> (15. februar 2025).
- Edmond [@Edmond112233KU] (2024, 11. maj): Ова е американската амбасада во Љубљана. Таму нема потреба од голема мисија, ниту од дотерување на умот оти не се восхитуваат. X. Dostopno prek: <https://x.com/Edmond112233KU/status/1789402253184414097> (15. februar 2025).
- Garding, Sarah E. (2019): *North Macedonia: In Brief*. USA: Congressional Research Service.
- Garding, Sarah E. (2020): *North Macedonia: In Brief*. USA: Congressional Research Service.
- Invest North Macedonia (b.d.): *Key industries*: Dostopno prek: <https://investnorthmacedonia.gov.mk/export-key-industries/> (14. december 2024).
- КОНА (2021): Pendarovski: Slovenia është një nga avokatët më të mirë për hyrjen e gjithë Ballkanit Perëndimor në BE, 30. junij 2021. Dostopno prek: <https://koha.mk/pendarovski-slovenia-eshte-nje-nga-avokatet-me-te-mire-per-hyrjen-e-gjithe-ballkanit-perendimor-ne-be/> (14. december 2024).
- Macedonians, do you feel culturally closer to Croats or Greeks?* (2024): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/AskBalkans/comments/1cl7xkg/macedonians_do_you_feel_culturally_closer_to/ (15. februar 2025).
- Macedonians, what is your opinion on Croatia and Croatians?* (2024): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/mkd/comments/1ceh9af/macedonians_what_is_your_opinion_on_croatia_and/ (14. december 2024).

- Ministry of Defence (2022): *Petrovska – Sharec: Slovenia and North Macedonia share the same vision for the Region, stability, peace and security*. Dostopno prek: <https://mod.gov.mk/petrovska-sharec-slovenia-and-north-macedonia-share-the-same-vision-for-the-region-stability-peace-and-security/> (14. december 2024).
- Navigating ethnic divides: The complex relations between Macedonians and Albanians in North Macedonia*. (2024): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/mkd/comments/1dmna7t/navigating_ethnic_divides_the_complex_relations/ (15. februar 2025).
- Curious to ask—What do Macedonians think of Bosnians?* (2021): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/mkd/comments/kif0du/curious_to_ask_what_do_macedonians_think_of/ (14. december 2024).
- Ramet, Sabrina P. in Christine M. Hassenstab (2019): *Central and Southeast European Politics Since 1989*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rašković, Matevž in Davor Vuchovski (2016): National Stereotypes and Social Distance towards Slovenians among Former Yugoslav Countries: 25 years later. *Teorija in praksa* 53(5): 1079–1094.
- Relationship between Serbs and Macedonians* (2024): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/Yugoslavia/comments/17owk1d/relationship_between_serbs_and_macedonians/ (14. december 2024).
- Republic of North Macedonia* (2024): Dostopno prek: <https://pretsedatel.mk/en/republic-of-north-macedonia/> (14. december 2024).
- Serbia and Serbs* (2022): Dostopno prek: https://www.reddit.com/r/mkd/comments/wzm99r/serbia_and_serbs/ (15. februar 2025).
- Skupština Crne Gore (2021): *Mr. Bečić – Mr. Osmani: Montenegro and Republic of North Macedonia sharing vision of common European future*. Dostopno prek: <https://www.skupstina.me/en/articles/mr-becic-mr-osmani-montenegro-and-republic-of-north-macedonia-sharing-vision-of-common-european-future> (15. februar 2025).
- Stojanovski, Strashko in Zaneta Poposka (2020): Macedonians and Albanians: Stereotypes and ethnic distance. *Balkan Social Science Review* 15: 297–327.
- Telegrafi* (2021): Grubi-Abazović: The relations between North Macedonia and Montenegro are excellent. Dostopno prek: <https://telegrafi.com/en/grubi-abazovi%C4%87-the-relations-between-north-macedonia-and-montenegro-are-excellent/> (15. februar 2025).
- Telegrafi* (2024): Biografija Hristijana Mickoskega, novega predsednika vlade Severne Makedonije. Dostopno prek: <https://telegrafi.com/en/biografija-e-hristijan-mickoskit-kryeministrit-te-ri-te-maqedonise-se-veriut/> (15. februar 2025).

- What do the Balkan nations think of each other? What are the stereotypes?* (2021): Dostopno prek: <https://www.quora.com/What-do-the-Balkan-nations-think-of-each-other-What-are-the-stereotypes> (15. februar 2025).
- World Bank (2024): *The World Bank in North Macedonia*: Dostopno prek: <https://www.worldbank.org/en/country/northmacedonia/overview> (14. december 2024).
- Александар Тортевски [@a_tortevski] (2024, 26. junij): Не само во спорт, Словенците се вонземјани буквално во се'. X. Dostopno prek: https://x.com/a_tortevski/status/1806038293428969572 (31. december 2024).
- Вулканолог! [@skywardfire5000] (2023, 29. november): Словенија практикуваше тоталитарни мерки за време на пандемијата и Словенците изгубија доверба во системот. X. Dostopno prek: <https://x.com/skywardfire5000/status/1729834998000148621> (31. december 2024).
- Кукуњавска [@Emmyllija] (2025, 24. januar): Србите го имаат најдобриот кошаркар, „во универзум», најдобриот тенисер на сите времиња. И, за жал го имаат и Вучиќ. X. Dostopno prek: <https://x.com/Emmyllija/status/1882727531465650625> (15. februar 2025).

UNIVERZA
V LJUBLJANI

FDV

Fakulteta
za družbene vede

40,00 EUR
ISBN 978-961-295-128-3

9 789612 951283